
петдесет
велики
разказвачи
сборник • том първи

Антон Павлович Чехов • Джек Лондон • О.Хенри
Ги дьо Мопасан • Проспер Мериме • Марк Твен
Луиджи Пирандело • Рюноске Акутава • Йордан Йовков
Бранислав Нушич • Ярослав Хашек • Исак Бабел
Хенри Джеймс • Мигел де Унамуно • Д. Х. Лоурънс
Саки • Кетрин Менсфийлд • Джуничиро Танигзаки
Хърбърт Уелс • Аугуст Стриндберг
Джеймс Джойс • Артур Шницлер
Вирджиния Улф • Скот Фицджералд
Зигфрид Ленц

КРОНОС

ПЕТДЕСЕТ ВЕЛИКИ РАЗКАЗВАЧИ ТОМ I

Превод: Христо Владов, Сидер Флорин, Тодор Вълчев, Зефира Кацкова, Ерма Гечева, Радка Гекова, Светозар Златаров, Боян Ничев, Светомир Иванчев, Атанас Далчев, Павел Главусанов, Лъчезар Мишев, Красимира Тодорова, Ирина Калоянова, Вера Вутова, Юлия Бучкова-Малеева, Стоян Икономов, Асен Г. Христофоров, Красимира Петрова, Жени Божилова, Пепа Дочева, Венцеслав Константинов, Дора Барова

chitanka.info

Скъпи приятели,

В двутомната колекция, която ви предлагаме, сме подбрали разкази на едни от най-известните писатели в световната литература от последното столетие. Тя няма претенции за изчерпателност или за оценка, а е опит да се съберат на едно място различни национални гласове.

Независимо от географската разнопосочност обаче, пътуването, на което ви каним чрез историите на тези майстори на словото, е в една обща територия — територията на човешкия дух. Там, където най-фините вълнения на душата са не по-маловажни и съдбовни от изключителните страсти и емоции. Защото в нея мярката и целта са едни — духовното движение и усъвършенстване. Изострените сетива на разказвачите улавят и изследват способността или неспособността на своите герои за такъв напредък, споделяйки чрез своите истории и размисли обобщен човешки опит.

Всяка подобна селекция носи определени индивидуални пристрастия на съставителите, но талантът и прозренията на включените в сборника автори са безспорни. Надяваме се всеки, посегнал към тези два тома, да намери своя разказ или разкази, които да го развълнуват, да му „проговорят“, да му дарят емоцията, която да обогати погледа му към живота и света.

Благодарим ви, че ще споделите с нас това пътешествие из многоликото и необятно литературно пространство, където всеки глас, независимо на какъв език говори, е уникален и значим.

От издателите

АНТОН ПАВЛОВИЧ ЧЕХОВ
АНА НА ШИЯТА

I

След венчавката не дадоха дори малка закуска; младоженците изпиха по една чаша, преоблякоха се и тръгнаха за гарата. Вместо весел сватбен бал и вечеря, вместо музика и танци — поклонение в манастир на двеста версти отук. Мнозина одобряваха това, като казваха, че Модест Алексеич е вече човек със служебно положение и не млад, и една шумна сватба би могла все пак да изглежда не напълно прилична; пък и скучно е да се слуша музика, когато чиновник на петдесет и две години се жени за едва навършило осемнадесет години момиче. Казваха също така, че Модест Алексеич, като човек с принципи, е замислил това отиване в манастира собствено, за да даде на младата си жена да разбере, че и в брака той поставя религията и нравствеността на първо място.

Изпратиха младоженците. Тълпата от колеги и роднини стоеше с чаши в ръка и чакаше влака да тръгне, за да вика „ура“, а Пьотр Леонтич, бащата, с цилиндър и учителски фрак, вече пьян и вече много блед, все се протягаше към прозореца с чашата си и повтаряше умолително:

— Анюта! Аня! Аня, само една дума!

Аня се навеждаше от прозореца към него и той ѝ шепнеше нещо, като я облъхваше с миризма на бъчва, духаше в ухото ѝ — нищо не можеше да се разбере — и прекръстваше лицето, гърдите и ръцете ѝ; при това дъхът му пресекваше и в очите му блестяха сълзи. А братята на Аня, гимназистите Петя и Андрюша, го дърпаха отзад за фрака и шепнеха сконфузено:

— Татенце, стига!... Татенце, недей...

Когато влакът тръгна, Аня видя как баща ѝ потича малко след вагона, като се олюляваше и разплискваше виното си, и колко жалко, добро и виновно беше лицето му.

— Ура-а-а! — викаше той.

Младоженците останаха сами. Модест Алексеич огледа купето, нагласи вещите по полиците и седна усмихнат срещу младата си жена.

Той беше чиновник, среден на ръст, доста пълен, закръглен и добре загладен, с дълги бакенбарди и без мустаци и бръснатата му, кръгла и рязко очертана брадичка приличаше на пета. Най-характерното в лицето му беше липсата на мустаци — това прясно избръснато, голо място, което постепенно преминаваше в тлъсти, треперещи като желе бузи. Държеше се солидно, с бавни жестове и меки маниери.

— Не мога да не си спомня сега едно обстоятелство — каза той с усмивка. — Преди пет години, когато Косоротов получи ордена „Света Ана“ втора степен и дойде да благодари, негово сиятелство се изрази така: „Значи, сега вие имате три Ани: една на петлицата и две на шията“. А трябва да кажа, че по същото време жената на Косоротов, свадлива и лекомислена особа на име Ана, току-що се беше върнала при него. Надявам се, че когато аз получа „Ана“ втора степен, негово сиятелство няма да има повод да ми каже същото.

Той се усмихваше с малките си очички. И тя също се усмихваше, като се вълнуваше от мисълта, че този човек може всеки момент да я целуне с пълните си, влажни устни и че тя вече няма право да му откаже това. Меките движения на тлъстото му тяло я плашеха, изпитваше и страх, и погнуса. Той стана, свали, без да бърза, ордена от шията си, свали фрака и жилетката си и облече халата.

— Така-а — каза и седна до Аня.

Тя си спомни колко мъчителна беше венчавката, когато ѝ се струваше, че и свещеникът, и гостите, и всички в църквата я гледат тъжно: защо, защо тя, толкова мила и хубава, се омъжва за този възрастен, неинтересен господин? Днес сутринта тя все още беше във възторг, че всичко се уреди толкова добре, а по време на венчавката и сега във вагона се чувстваше виновна, измамена и смешна. Ето, омъжи се за богат човек, а пари въпреки това нямаше, сватбената рокля беше ушита на вересия и когато днес баща ѝ и братята ѝ я изпращаха, разбра по лицата им, че нямат нито копейка. Ще вечерят ли те днес? А утре? И, кой знае защо, ѝ се струваше, че баща ѝ и момчетата стоят гладни сега без нея и изпитват същата мъка, както в първата вечер след погребението на майка им.

„О, колко съм нещастна! — мислеше тя. — Защо съм толкова нещастна?“

С неловкостта на солиден човек, несвикнал да се държи с жени, Модест Алексеич я докосваше по талията и я потупваше по рамото, а

тя мислеше за парите, за майка си, за смъртта ѝ. Когато майка ѝ почина, баща ѝ, Пьотр Леонтич, учител по краснопис и рисуване в гимназията, се пропи, дойде и нуждата; момчетата нямаха ботуши и галоши, баща ѝ го мъкнеха при мировия, идваше съдебният пристав и описваше мебелите... Какъв срам! Аня трябваше да се грижи за пияницата си баща, да кърпи чорапите на братята си, да ходи на пазар и когато хвалеха хубостта, младостта и изящните ѝ маниери, струваше ѝ се, че целият свят вижда евтината ѝ шапчица и продупчените обувки, замазани с мастило. А нощем идваха сълзите и натрапчивата, тревожна мисъл, че съвсем скоро ще уволнят баща ѝ от гимназията заради неговата слабост и че той няма да понесе това и също ще умре като майка ѝ. Но познатите дами се засуетиха и започнаха да търсят за Аня подходящ човек. Скоро се намери същият този Модест Алексеич, не млад и не красив, но с пари. Има в банката стотина хиляди и наследствено имение, което дава под наем. Той е човек с принципи и негово сиятелство го цени; нищо не му струва, както казваха на Аня, да вземе от негово сиятелство едно писъмце до директора на гимназията и дори до училищния настоятел, за да не уволняват Пьотр Леонтич...

Докато си спомняше тези подробности, изведнъж ѝ се причу музика, нахлула през прозореца заедно с шум от гласове. Влакът беше спрял на малка гара. Зад перона в тълпата бойко свиреше хармоника и евтина скрибуцаща цигулка, а иззад високите брези и тополи, иззад вилите, облени в лунна светлина, долитаха звуци от военен оркестър: сигурно някъде из вилите имаше вечеринка. По перона се разхождаха летовници и граждани, които идваха тук при хубаво време да подишат чист въздух. Тук беше и Артинов, собственик на цялото това вилно място, богаташ, висок, пълен брюнет, с арменска физиономия, с изпъкнали очи и с чудноват костюм. Беше с рубашка, разкопчана на гърдите, и високи ботуши с шпори, а от раменете му се спускаше черна пелерина, която се влачеше по земята като шлейф. След него, навели остри муцуни, вървяха две хрътки.

В очите на Аня още блестяха сълзи, но тя вече не си спомняше нито за майка си, нито за парите, нито за своята сватба, а стискаше ръцете на познати гимназисти и офицери, весело се смееше и приказваше бързо:

— Здравейте! Как сте?

Излезе на платформата, в лунната светлина, и застана така, че да я виждат цялата в новата ѝ великолепна рокля и шапка.

— Защо се бавим тук? — попита.

— Има среща — ѝ отговориха, — чакат пътническия влак.

Като забеляза, че Артинов я гледа, тя кокетно присви очи и заговори високо на френски. И поради това, че собственият ѝ глас звучеше тъй прекрасно, че се чуваше музика и луната се отразяваше в езерото, и поради това, че жадно и любопитно я гледаше Артинов, известен донжуан и луда глава, и поради това, че на всички им беше весело, тя изведнъж почувства радост и когато влакът потегли и познатите ѝ офицери ѝ козируваха на сбогуване, вече си тананикаше полката, с чиито звуци я следваше военният оркестър, който гърмеше някъде там зад дърветата; и се върна в купето си с чувството, сякаш на гарата я бяха убедили, че непременно ще бъде щастлива, независимо от всичко.

Младоженците прекараха в манастира два дни, след това се върнаха в града. Живееха в държавна квартира. Когато Модест Алексеич отиваше на работа, Аня свиреше на рояла или плачеше от скука, или лягаше на кушетката, четеше романи и разглеждаше някое модно списание. На обед Модест Алексеич ядеше твърде много и говореше за политика, за назначения, премествания и награди, за това, че човек трябва да се труди, че семейният живот не е удоволствие, а дълг, че капка по капка вир става и че над всичко в света той поставя религията и нравствеността. И хванал ножа в юмрука си като меч, казваше:

— Всеки човек трябва да има свои задължения!

А Аня го слушаше, страхуваше се, не можеше да яде и обикновено ставаше гладна от масата. След обедата мъжът ѝ почиваше и силно хъркаше, а тя отиваше при своите. Баща ѝ и момчетата я поглеждаха някак особено, сякаш точно преди да дойде я бяха осъждали, че се е омъжила по сметка за нелюбим, отегчителен и скучен човек; шумолящата ѝ рокля, гривните и изобщо дамският ѝ вид ги стесняваха и оскърбяваха; в нейно присъствие те малко се сконфузваха и не знаеха какво да ѝ приказват; но все пак я обичаха както по-рано и още не бяха свикнали да обядват без нея. Тя сядаше и ядеше с тях чорба, каша и картофи, пържени в овча лой, която миришеше на свещ. Пьотр Леонтич с трепереща ръка си сипваше от

шишенцето и изпиваше бързо, жадно и с отвращение чашката, после обръщаше втора, после трета... Петя и Андриюша, слабички, бледи момчета с големи очи, вземаха шишето и казваха объркано:

— Недей, татенце... Стига толкова, татенце...

Аня също се тревожеше и го молеше да не пие повече, а той изведнъж избухваше и тропаше с юмрук по масата.

— Никому няма да позволя да ме надзирава! — викаше той. — Сополанковци! Хлапачка! Всички ще ви изпъдя оттук!

Но в гласа му се чувстваше слабост и доброта и никой не се плашеше от него. След обед той обикновено се докарваше; блед, с порязана от бръсненето брадичка, проточил тънката си шия, половин час стоеше пред огледалото и се гласеше — ту се решеше, ту засукваше черните си мустаци, пръскаше се с парфюм, връзваше връзката си на джуфка, след това слагаше ръкавиците и цилиндъра и отиваше на частни уроци. А ако беше празник, оставаше вкъщи, рисуваше с бои или свиреше на фис хармониум, който съскаше и ръмжеше; той се опитваше да извлече от него стройни, хармонични звуци и тананикаше или пък се сърдеше на момчетата:

— Мерзавци! Негодници! Развалили сте инструмента!

Вечер мъжът на Аня играеше карти с колегите си, които живееха под един покрив с него в държавното здание. Събираха се при играта на карти и жените на чиновниците — грозни, безвкусно нагласени, груби като готвачки, и в квартирата се започваха клюки, също така грозни и безвкусни като самите чиновнически жени. Понякога Модест Алексеич отиваше с Аня на театър. В антрактите той не я пускаше да мръдне една крачка без него, а се разхождаше под ръка с нея из коридорите и фойето. Като се поздравяваше с някого, в същия миг пошепваше на Аня: „Статски съветник... има достъп при негово сиятелство...“ или: „Заможен е... има собствена къща...“ Когато минаваха край бюфета, на Аня много ѝ се щеше нещо сладко; тя обичаше шоколад и щрудел, но нямаше пари, а се стесняваше да поиска от мъжа си. Той вземаше круша, мачкаше я в пръстите си и питаше нерешително:

— Колко струва?

— Двадесет и пет копейки.

— Туйто! — казваше той и оставяше крушата на мястото ѝ; но понеже беше неудобно да се оттеглят от бюфета без да купят нещо,

поръчваше минерална вода, изпиваше сам цялата бутилка и на очите му излизаха сълзи, и в такива моменти Аня го мразеше.

Или пък, целият почервенял, изведнъж ѝ казваше бързо:

— Поклони се на старата дама там!

— Но аз не се познавам с нея.

— Няма значение. Това е съпругата на управителя на казионната палата! Поклони се, ти казвам! — ръмжеше той настойчиво. — Няма да ти се откъсне главата.

Аня се кланяше и главата ѝ наистина не се откъсваше, но беше мъчително. Тя правеше всичко, което искаше мъжът ѝ, и се ядосваше на себе си, че я измами като последна глупачка. Омъжи се за него само заради парите му, а всъщност пари имаше сега по-малко, отколкото преди омъжването си. По-рано баща ѝ поне ѝ даваше по двадесет копейки, а сега нямаше пукнат грош. Да вземе тайно или да иска, тя не можеше, страхуваше се от мъжа си, трепереше пред него. Струваше ѝ се, че отдавна носи в душата си страх към този човек. Някога, в детството ѝ, най-внушителната и страшна сила, надвисваща като облак или локомотив, готов да я смаже, ѝ се струваше директорът на гимназията; друга такава сила, за която винаги говореха в семейството и от която, кой знае защо, се страхуваха, беше негово сиятелство; и имаше още десетина по-дребни сили, между които учителите от гимназията, с обръснати мустаци, строги и неумолими, и сега накрая и Модест Алексеич, човек с принципи, който дори по физиономия приличаше на директора. И във въображението на Аня всички тези сили се сливаха в едно и въплътени в страшна, грамадна бяла мечка, се надигаха срещу слабите и виновните, такива като баща ѝ, и тя се страхуваше да противоречи, и се усмихваше пресилено, и изразяваше престолено удоволствие, когато я галеха грубо и я оскверняваха с прегръдки, всяващи в нея ужас.

Веднъж само Пьотр Леонтич се осмели да му поиска назаем петдесет рубли, за да върне някакъв много неприятен дълг, но какво страдание беше това!

— Добре, ще ви дам — каза Модест Алексеич, като помисли, — но предупреждавам, че повече няма да ви помагам, докато не престанете да пиете. За човек на държавна служба такава слабост е срамна. Не мога да не ви напомня общоизвестния факт, че тази страст

е погубила мнозина способни хора, докато с въздържание те може би след време биха станали високопоставени личности.

И се проточиха дълги периоди: „според както...“, „изхождайки от това положение...“, „предвид на току-що казаното...“, а бедният Пьотр Леонтич страдаше от унижението и изпитваше силно желание да пийне.

И момчетата, които идваха при Аня на гости обикновено със съдрани ботуши и протрити панталони, също трябваше да изслушват наставления.

— Всеки човек трябва да има свои задължения! — им казваше Модест Алексеич.

Но пари не даваше. Затова пък подаряваше на Аня пръстени, гривни и брошки, като казваше, че е хубаво да ги имаш тези неща за черни дни. И често отключваше нейния скрин и правеше ревизия — всички вещи ли са налице.

II

Настъпи и зимата. Коледа беше още далеч, когато в местния вестник бе обявено, че на 29 декември в Дворянското събрание ще се състои традиционният зимен бал. Всяка вечер след картите Модест Алексеич си шепнеше развълнуван с чиновническите жени, като поглеждаше загрижено към Аня, и след това дълго се разхождаше от ъгъл до ъгъл и мислеше нещо. Най-после една късна вечер той застана пред Аня и каза:

— Трябва да си ушиеш бална рокля. Разбираш ли? Но моля те да се посъветваш с Маря Григориевна и Наталия Кузминишна.

Даде ѝ сто рубли. Тя ги взе; но като поръчваше балната рокля, не се посъветва с никого, а поговори само с баща си и се помъчи да си представи как би се облякла на бал майка ѝ. Покойната ѝ майка се обличаше винаги по последна мода и винаги отделяше внимание на Аня и я обличаше изящно, като кукла, научи я да говори френски и да танцува отлично мазурка (до омъжването си тя пет години беше работила като гувернантка). Аня също като майка си умееше да направи от старата рокля нова, да почиства ръкавиците си с бензин, да взема под наем *biјoux*^[1] и също като майка си знаеше да присвива очи, да произнася неясно „р“, да заема красиви пози, да изпада, когато е необходимо, във възторг, да гледа печално и загадъчно. А от баща си беше наследила тъмния цвят на косите и очите, нервността и маниера си винаги да се гласи.

Когато половин час преди да тръгнат за бала Модест Алексеич влезе при нея без сюртук, за да надене пред голямото огледало ордена на шията си, очарован от нейната красота и блясъка на свежия ѝ, ефирен тоалет, самодоволно си среса бакенбардите и каза:

— Я каква си ми... Я каква си! Анюта! — продължи той, като изведнъж изпадна в тържествен тон. — Аз те ощастливих тебе, а днес ти можеш да ме ощастливиш мене. Моля те да се представиш на съпругата на негово сиятелство! Много те моля! Чрез нея мога да бъда произведен в старши докладчик!

Потеглиха за бала. Ето го и Дворянското събрание, и портиера пред входа, фойето със закачалките, кожените палта, забързаните лакеи, деколтираните дами, които се прикриваха от течението с ветрилата си; мирише на светилен газ и ботуши. Когато Аня, изкачвайки се по стълбата под ръка с мъжа си, чу музиката и се видя цялата в грамадното огледало, огряна от многобройните светлини, в душата ѝ се пробуди радост и същото онова предчувствие за щастие, каквото изпита в лунната вечер на гарата. Тя вървеше гордо, самоуверено, като за първи път се чувстваше не момиче, а дама, и неволно с походката и маниерите си подражаваше на покойната си майка. И за първи път в живота си се почувства богата и свободна. Дори присъствието на мъжа ѝ не я притесняваше, тъй като, прекрачила прага на събранието, тя отгатна инстинктивно, че близостта на стария ѝ мъж ни най-малко не я унижава, а, напротив, ѝ придава пикантна тайнственост, която толкова се харесва на мъжете. В голямата зала вече гърмеше оркестърът и танците бяха започнали. След държавната квартира, обхваната от впечатленията, от светлината, пъстротата, музиката и шума, Аня обгърна с поглед залата и помисли: „Ах, колко е хубаво!“ — и веднага разпозна в тълпата всичките си познати, всички, които по-рано бе срещала по вечеринки и увеселения, всички тези офицери, учители, адвокати, чиновници, помещици, негово сиятелство, Артинов и дамите от висшето общество, издокарани, дълбоко деколтирани, красиви и грозни, които вече заемаха позиции по лавките и павилионите на благотворителния базар, за да започнат търговия в полза на бедните. Огромен офицер с еполети — беше се запознала с него на улица „Старокиевская“, когато беше гимназистка, но сега не си спомняше името му — изникна сякаш изпод земята и я покани на валс; и тя отхвъркна от мъжа си и ѝ се струваше, че плува с платноходка в силна буря, а мъжът ѝ беше останал далеч на брега... Танцуваше страстно, с увлечение и валс, и полка, и кадрил, като минаваше от ръце в ръце, опиянена от музиката и шума, смесваше руския език с френски, говореше на „р“, смееше се и не мислеше нито за мъжа си, нито за когото или каквото и да било. Имаше успех сред мъжете, това беше ясно, пък и не можеше да бъде иначе, задъхваше се от вълнение, трескаво мачкаше в ръцете си ветрилото и искаше да пие. Баща ѝ, Пьотр Леонтич, с измачкан фрак, от който миришеше на бензин, се приближи до нея и ѝ подаде купичка с червен сладолед.

— Очарователна си днес — каза той, като я гледаше с възторг — и никога досега не съм съжалявал толкова много, че побърза да се омъжиш... Защо? Знам, че направи това заради нас, но... — С треперещи ръце измъкна малко снопче банкноти и каза: — Днес получих от уроци и мога да върна дълга на мъжа ти.

Тя му пъкна купичката в ръцете и подхваната от някого, отлетя надалеч и бегло, през рамото на кавалера си видя как баща ѝ, като се плъзгаше по паркета, прегърна една дама и се понесе с нея из залата.

„Колко е мил, когато е трезвен!“ — мислеше Аня. Тя затанцува мазурката със същия огромен офицер; той стъпваше важно и тежко, сякаш мечок в мундир, помръдваше с рамене и гърди, потрепваше едва-едва с крака — никак не му се танцуваше, а тя пърхаше около него, като го дразнеше с красотата си и разголената си шия; очите ѝ закачливо блестяха, движенията ѝ бяха страстни, а той ставаше все по-равнодушен и протягаше милостиво ръце към нея като някой цар.

— Браво, браво!... — се чуваше сред присъстващите.

Но малко по малко и огромният офицер не издържа; той се оживи, развълнува се и вече поддал се на очарованието, се разгорещи и се движеше леко и младежки, а тя само помръдваше рамене и гледаше лукаво, сякаш вече тя беше царица, а той — роб, и същевременно ѝ се струваше, че ги гледа цялата зала, че всички тези хора са захласнати и им завиждат. Огромният офицер едва успя да ѝ благодари, когато публиката изведнъж се раздвижи и мъжете някак странно се изпъкнаха с прибрани ръце... Към нея се насочваше негово сиятелство с фрак с две звезди. Да, негово сиятелство се насочваше именно към Аня, защото бе втренчил поглед право в нея, сладниково усмихнат и предъвкващ с устни, което правеше винаги, когато видеше хубавички жени.

— Много ми е драго, много ми е драго... — започна той. — Ще заповядам да поставят вашия мъж под арест, тъй като досега е крил от нас такава съкровище. Идвам при вас по поръка на жена ми — продължи той, като ѝ подаваше ръка. — Вие трябва да ни помогнете... М-да... Трябва да ви дадем награда за красота... като в Америка... М-да... Американците... Жена ми ви чака с нетърпение.

Той я заведе до една лавка при възрастна дама, чиято долна част на лицето беше несъразмерно едра и на човек му се струваше, че държи в устата си голям камък.

— Помогнете ни — каза тя носово и напевно. — Всички похубави жени работят в благотворителния базар и само вие, кой знае защо, не вземате участие. Защо не искате да ни помогнете?

Тя си отиде и Аня зае мястото ѝ край сребърния самовар с чашите. И веднага се започна оживена търговия. За чаша чай Аня вземаше най-малко една рубла, а огромния офицер тя накара да изпие три чаши. Дойде богаташът Артинов, с изпъкнали очи, страдащ от задух, но вече не с онзи странен костюм, с който Аня го видя през лятото, а с фрак, както останалите. Без да откъсва поглед от Аня, той изпи чаша шампанско и плати сто рубли, после пи чай и даде още сто — и всичко това мълчешком, измъчван от астмата... Аня подканваше купувачите и вземаше от тях пари, вече дълбоко убедена, че нейните усмивки и погледи не доставят на тези хора нищо друго, освен голямо удоволствие. Тя вече беше разбрала, че е създадена изключително за този шумен, блестящ, весел живот с музика, танци, обожатели, и някогашният страх пред силата, която надвисва над нея и заплашва да я смачка, ѝ се струваше смешен; вече не се страхуваше от никого и само съжаляваше, че я няма майка ѝ да се порадва сега заедно с нея на успехите ѝ.

Пьотр Леонтич, вече блед, но държейки се още здраво на краката си, се приближи до лавката и поиска чашка коняк. Аня се изчерви — очакваше, че ще каже нещо неподходящо (почувства срам, че има такъв беден и обикновен баща), но той пи, хвърли десет рубли от снопчето си и важно се отдалечи, без да каже нито дума. Малко покъсно тя видя как той танцуваше в *grand-rond* и този път вече се олюляваше и нещо подвикваше за голям срам на своята дама и Аня си спомни как преди три години на един бал той точно така се олюляваше и подвикваше и свърши с това, че кварталният полицейски го отведе вкъщи да спи, а на другия ден директорът заплашваше да го уволни. Колко не навреме дойде този спомен!

Когато в лавките изгасиха самоварите и уморените благотворителки предадоха прихода на възрастната дама с камък в устата, Артинов поведе Аня под ръка към залата, където беше сервирана вечеря за всички участници в благотворителния базар. Вечеряха около двадесет души, не повече, но беше много шумно. Негово сиятелство вдигна тост: „В тази разкошна трапезария ще бъде уместно да прием за процъфтяването на евтините трапезарии, които

бяха обект на днешния базар“. Един бригаден генерал предложи да пият „за силата, пред която пасува дори артилерията“, и всички протегнаха чашите си към дамите. Беше много, много весело.

Когато изпращаха Аня вкъщи, вече се разсъмваше и готвачките отиваха на пазар. Радостна, пияна, изпълнена с нови впечатления, уморена, тя се съблече, повали се в леглото и веднага заспа...

Минаваше един часът след пладнe, когато прислужницата я събуди и доложи, че е дошъл да я посети господин Артинов. Тя се облече бързо и отиде в гостната. Скоро след Артинов пристигна негово сиятелство да благодари за участието ѝ в благотворителния базар. Като я гледаше сладникаво и предъвкваше, той ѝ целуна ръка, помоли за позволение да идва и друг път и си замина, а тя стоеше сред гостната, изумена, очарована, не вярвайки, че промяната в живота ѝ, чудната промяна, стана толкова бързо; и в същото това време влезе мъжът ѝ, Модест Алексеич... Сега той стоеше пред нея със същото угодливо, сладникаво, робско почтително изражение, което тя беше свикнала да вижда у него в присъствието на силни и знатни хора; и с възторг, с негодувание, с презрение, вече сигурна, че това няма да предизвика нищо, тя каза, като изговаряше отчетливо всяка дума:

— Махайте се отгук, глупак!

След това Аня нямаше вече нито един свободен ден, защото вземаше участие ту в пикници, ту в разходки, ту в спектакли. Тя се връщаше вкъщи всеки ден на разсъмване и лягаше в гостната на пода и после трогателно разказваше на всички как спи под цветята. Трябваша ѝ страшно много пари, но тя вече не се страхуваше от Модест Алексеич и харчеше парите му като свои; и не молеше, не искаше, а само му изпращаше сметки или бележки: „Да се дадат на приносящия 200 рубли“ или: „Незабавно да се платят 100 рубли“.

На Великден Модест Алексеич получи „Ана“ втора степен. Когато отиде да благодари, негово сиятелство остави настрана вестника и се намести по-дълбоко в креслото.

— Значи, сега имате три Ани — каза той, като разглеждаше белите си ръце с розови нокти, — една на петлицата и две на шията.

Модест Алексеич долепи двата пръста до устните си от предпазливост да не се разсмее високо и каза:

— Сега остава да очакваме появяването на бял свят на малкия Владимир. Осмелявам се да покания ваше сиятелство за кръстник.

Той намекваше за „Владимир“ IV степен и вече си представяше как ще разказва навсякъде за този свой каламбур, сполучлив по находчивост и смелост, и искаше да каже още нещо също така сполучливо, но негово сиятелство отново се вдълбочи във вестника и кимна с глава...

А Аня продължаваше да се вози на тройки, ходеше с Артинов на лов, играеше в едноактни пиеси, вечеряше и все по-рядко и по-рядко гостуваше на своите. Те вече обядваха сами. Пьотр Леонтич се запиваше повече от преди, пари нямаха и фис хармониумът отдавна вече беше продаден за дългове. Момчетата сега не го пускаха сам на улицата и постоянно внимаваха да не падне; и когато по Старокиевская те срещаха Аня да се вози с чифт коне с логой отстрани и с Артинов на капрата вместо кочияш, Пьотр Леонтич сваляше цилиндъра си и се канеше да извика нещо, а Петя и Андрюша го хващаха под ръка и казваха умолително:

— Недей, татенце... Стига, татенце...

---

[1] Скъпоценности (фр.). — Б.пр. ↑

ДЖЕК ЛОНДОН

МЪЖЕСТВОТО НА ЖЕНАТА

Вълча муцуна с тъжни очи, цялата в скреж, бутна платнището и се мушна в палатката.

— Хей, Сиваш! Марш! Махай се оттук, дяволско изчадие! — закрепяха в един глас хората в палатката. Бетълс удари кучето по муцуната с тенекиената чиния и главата изчезна на мига. Луи Савой върза края на платнището, което затваряше входа, катурна с крак нагорещилия се тиган и взе да си топли ръцете. Навън беше лют мраз. Преди две денонощия спиртният термометър показва петдесет и пет градуса под нулата и се пръсна, а ставаше все по-студено и по-студено; мъчно можеше да се каже още колко ще продължат тези страшни студове. И не беше никак разумно, освен ако такава бе волята на боговете, в подобно време човек да се отделя много от печката и да увеличава поемания от него леден въздух. Понякога хората го правят и тогава простудяват белите си дробове. Това води до суха, дразнеща кашлица, която особено се засилва, когато наблизко пържат сланина. А след това, напролет или през лятото, запалват огън, за да размекнат замръзналата пръст и изравят дупка. В нея спускат човешки труп, покрит с мъх, и го оставят така, напълно сигурни, че в съдния ден запазеният от студа покойник ще възкръсне цял и невредим. На маловерните, скептично гледащи на физическото възкресение, е трудно да се препоръча по-подходящо място за умиране от Клондайк. Но от това съвсем не може да се заключи, че Клондайк е място, подходящо за нормален живот.

Вън беше лют мраз, но и в палатката не беше чак толкова топло. Единственият предмет, който можеше да мине за мебел, бе печката и хората без преструвки се притискаха към нея. Част от пода беше настлана с борови клони, върху тях бяха застлани кожените одеяла, а отдолу лежеше навалелият през зимата сняг. Върху останалата част от пода снегът беше отгъпан с мокасини и осеян с тенджери, тигани и друга покъщнина, която може да се види във всеки полярен стан. В

нажежената до червено печка силно пращяха дърва, но само на три крачки от нея лежеше къс лед с толкова остри ръбове и така твърд, сякаш току-що го бяха изкъртили от дъното на ручей. От притока на студения въздух отвън цялата топлина се вдигаше нагоре. Точно над печката, там, където кюнецът излизаше през горния отвор, се белееше мъничко кръгче сух брезент; след това, все около кюнеца, личеше кръг брезент, от който се вдигаше пара; после следваше кръг влажен брезент, от който капеше вода, и най-сетне, останалата част от палатката — таванът и стените — беше покрита с бял, половин пръст дебел слой скреж.

— О-о-о! О-ох! О-ох! — изпъшка насън един младеж, брадясал и изпит, който лежеше завит с кожени одеяла.

Без да се събуди, той застана все по-силно и по-мъчително. Наполовина подалото се изпод одеялата тяло конвулсивно потрепваше и се свиваше, сякаш лежеше на постелка от коприва.

— Я го обърнете! — заповяда Бетълс. — Пак има гърчове.

И веднага пет-шест души с готовност сграбчиха болния и започнаха безмилостно да го въртят на всички страни, да го мачкат и удрят, докато му мине припадъкът.

— Дявол да я вземе тая пъртина! — промърмори младежът, отметна одеялата и седна на леглото. — Тренирах кроскънтри, три сезона тичах по ръце и как ли не се калявах; след това дойдох в тоя проклет край и излезе, че съм изнежен и хилав като някой женствен атинянин, лишен от всякаква мъжественост!

Той се примъкна по-близо до огъня и си сви цигара.

— О, аз не хленча! Не, аз мога да понеса поражението, мога! Просто ме е срам от самия себе си и туйто... Минах някакви си тридесет мили и се чувствам толкова разнебитен и болен, като изнежен слабак, поразходил се пет мили по извънградско шосе! Отвратително!... Има ли някой кибрит?

— Не се горещи, момче! — Бетълс подаде на болния исканото огънче и продължи с бащински тон: — Иска се време, докато свикне човек. Измъчил си се до капване! Нима не си спомням моето първо пътуване по пъртината? Схванал си се! Ами и на мен ми се е случвало, като се напия от дупката в леда, после цели десет минути да не мога да се изправя на крака — всичките стави те въртят, всичките кокали те болят тъй, просто да полудееш! Ами гърчовете? Така ме е свивало, че

целият стан половин ден са се чудили какво да ме правят! Може да си новак, ама юнак излезе, момче с воля! Догодина по това време всичките нас, старите вълци, в джоба си ще ни сложиш. А най-важното ти предимство е, че ги нямаш тия излишни тлъстини в тялото, които са изпращали мнозина здравеняци в лоното Аврамово много преди да им е дошло времето.

— Тлъстини ли?

— Да. Те вървят с многото месища. Не са едрите мъжаги най-нагодените за пъртината.

— Виж, това не го знаех.

— Не си знаел? Това си е най-всеизвестната истина — можеш да не се съмняваш. Многото месища са горе-долу добри за някое страхотно изсилване, но без устойчивост пукната пара не струват, а устойчивостта и многото месища не се погаждат. Дребните, жилавите са тия, дето, като се стигне до работа, знаят да се държат здраво, както мършавите псета се вкопчват в кокал. Не, дявол да го вземе, дебелиите не ги бива за работа.

— Прав си — намеси се Луи Савой. — Аз познава един мъж кой голям колко бизон. Кога всички прави надбягване за участъци на Серния ручей, с него отива там един дребен мъж, Лон Макфейн, тоя дребен ирландец с червена коса, дето все смее. Е, те върви, върви, върви — цял ден върви и цяла нощ върви. И голям мъж, той стане много уморен и той ляга много на сняг. А дребен мъж, той рита, и рита, и рита, и все така, дълго време, дълъг път и докара него с ритник мойто колиба. Три дена той търкаля под мойто одеяло. Никога аз не види голям мъж такава баба. Той има дето ти казва тлъстини!

— Ами Аксел Гундерсон? — попита Принс. Огромният скандинавец и трагичните събития, хвърлили сянка върху смъртта му, бяха направили дълбоко впечатление на младия инженер. — Той лежи там някъде... — И Принс неопределено посочи с ръка към тайнствения изток.

— Най-снажният мъж, дошъл тука някога от бреговете на Солената вода или излизал срещу рогач с безкрайно мъжество — съгласи се Бетълс. — Но той е онова изключение, което потвърждава правилото. Ами помниш ли жена му Унга? Сто и десет фунта чисти мускули и нито една унция тлъстина. И нейното мъжество може би

надвишаваше неговото; тая жена понасяше всичко и се грижеше само за него. Нямаше на света нищо, което не би направила за него.

— Но тя го обичаше — възрази инженерът.

— Не е там работата! Тя...

— Слушайте, братя — прекъсна ги Ситка Чарли, който седеше на сандък с хранителни припаси. — Вие говорихте за излишните тлъстини, които правят слаби едрите мъже, за мъжеството на жените, за любовта и приказките ви бяха прави; и ето че ми дойдоха наум неща, които се случиха по онова време, когато тоя край бе млад, а запалените от хора огньовете редки, както звездите по небето. Тогава ми се случи да имам работа с един едър мъж с излишни тлъстини и една жена. А жената бе дребна, обаче имаше голямо сърце — по-голямо от бизонското сърце на мъжа — и имаше мъжество; и ние вървахме по труден път, чак до Солената вода, пък мразът беше лют, снегът — дълбок, а гладът — голям. Но любовта на жената беше велика — само тъй може да се нарече такава любов.

Ситка замълча. Той отчупи с брадвата няколко парчета от буцата лед до него и ги хвърли в коритото за промиване на злато, сложено на печката, в което топяха вода за пиене. Мъжете се примъкнаха понаблизо, а болният младеж напразно се мъчеше да седне по-удобно, та да не го боли свитото от гърчове тяло.

— Братя — продължи Ситка, — в жилите ми тече червената кръв на сивашите, но сърцето ми е бяло. Едното дължа на греховете на моите деди, второто — на добродетелите на приятелите ми. Голяма истина се разкри пред мен, когато бях още момче. Аз разбрах, че цялата земя принадлежи на вашия род и на вас, че сивашите не могат да устоят срещу вас и трябва да загинат в снеговете, както загиват мечките и елените. Тогава дойдох на топло, седнах сред вас, край вашите огньовете, и ето че станах като вас. Много неща съм видял в живота си. Научих странни неща и много пътища изминах с хора от много племена. И поради всичко това аз преценявам делата като вас, и съдя за хората, и мисля мисли. Затова, когато се изказвам сурово за някого от вашия род, зная, че правилно ще ме разберете, а когато похваля някого от племето на моите деди, не ще се решите да кажете: „Ситка Чарли е сиваш, има лъжливо пламъче в очите му, а езикът му лъже“. Не е ли така?

С дълбок гърлен звук кръгът около печката изрази съгласието си.

— Жената се казваше Пасук. Аз честно я купих от племето й, което живееше на крайбрежието, в края на един солен ръкав на морето. Тази жена не ми беше по сърце, нито си бях направил труда да я разгледам. Защото тя, кажи-речи, не вдигаше очи от земята и беше свенлива и плаха като всяка девойка, хвърлена в прегръдките на човек, когото никога не е виждала. Както казах, в сърцето ми нямаше място, където би могла да се промъкне, защото се канех да потегля на далечен път и имах нужда от някой, който да храни кучетата и да ми помага да гребя през дългите дни по реката. Нали с едно одеяло може да се завият и двама; и аз си избрах Пасук.

Казвал ли съм ви, че по онова време бях на държавна служба? Ако не съм, добре е да го знаете. Затова ме натовариха на един военен кораб заедно с шейните, кучетата и кондензирани храни; и Пасук дойде с мене. Потеглихме на север, към зимната граница на ледовете в Берингово море и там ни свалиха: мене, Пасук и кучетата. Дадоха ми държавни пари, понеже бях държавен служител, карти на места, които човешко око не бе никога виждало, и писма. Писмата бяха запечатани, добре запазени от влага и аз трябваше да ги предам на китоловните кораби в Арктика, които стояха сковани в ледовете на великата Макензи. Няма друга такава голяма река на света, ако не смятам родния ни Юкон, майката на всички реки.

Но тези работи съвсем не са толкова важни, понеже моята история няма нищо общо нито с китоловните кораби, нито със зимата, която прекарах, пленен от айсбергите край Макензи. После, през пролетта, когато дните станаха по-дълги и снегът хвана кора, ние с Пасук тръгнахме на юг към Юконския край. Беше тежко, изморително пътешествие, но слънцето сочеше пътя на краката ни. Това беше, както вече ви казах, безлюден край и ние потеглихме срещу течението, като ту тласкахме лодката напред с пръта, ту гребяхме с веслата, докато стигнахме на Четирийсета миля. Приятно беше да видиш отново бели лица и ние слязохме на брега.

Тая зима бе много люта. Настъпиха студ и мрак, а заедно с тях дойде и гладът. Агентът на Компанията раздаде само по четирийсет фунта брашно и по двайсет фунта сланина на човек. Боб изобщо нямаше. Кучетата непрекъснато виеха, стомасите ни присвиваха от глад, по лицата ни се връзваха дълбоки бръчки, силните отслабваха, а слабите умираха. Имаше и много скорбут.

Тогава една вечер се събрахме в склада и като видяхме празните лавици, още по-болезнено усетихме празните си стомаси. Ние тихо беседвахме на светлината от огнището, защото свещите бяха скътани за онези, които ще издържат до пролетта. И тогава решихме да изпратим някого до Солената вода, за да съобщи на хората за бедствието ни. Погледите на всички се устремиха към мен, защото те знаеха, че съм опитен пътешественик.

— До мисията Хейнс на брега на морето има седемстотин мили — казах аз — и целият път трябва да се измине със снегоходки. Дайте ми най-отбраните кучета, най-добрата храна и ще отида. С мене ще дойде и Пасук.

Хората се съгласиха. Обаче тогава стана Дългия Джеф, един янки с големи кости и големи мускули. Приказките му също бяха големи. Каза, че той също бил голям пътешественик, роден да ходи със снегоходки и закърмен с бизонско мляко. Щял да тръгне с мен, та ако загина по пътя, да стигне той до мисията и да изпълни заръката. Тогава бях млад и не познавах янките. Отде можех да зная, че големите приказки са признак на излишни тлъстини, а онези, които са способни за големи дела, държат езика си зад зъбите? Така ние взехме най-отбраните кучета, най-добрата храна и потеглихме: Пасук, Дългия Джеф и аз.

Всеки от вас е правил пъртина по девствени снегове, държал е управляващия прът на шейни и си е пробивал път през натрупани един върху друг късове лед по реките, затова няма да ви разправям за трудностите на пътуването; ще кажа само, че понякога минавахме по десет мили на ден, а друг път трийсет, но най-често десет. И най-добрата храна не беше чак толкова добра, а освен това трябваше да я пестим още от самото начало. Най-отбраните кучета не струваха и ние с голяма мъка ги карахме да теглят шейните. Когато стигнахме до Бялата река, от три впряга имахме вече само два, а бяхме изминали едва двеста мили! Наистина не бяхме изгубили нищо: умрелите кучета отидоха в стомасите на живите.

Никъде не се чуваше човешки глас, не се виждаше струйка дим, докато не стигнахме в Пели. Смятах там да получа храна, а също да оставя Дългия Джеф, който хленчеше и беше изнемощял от пътуването. Обаче белите дробове на агента свиреха, очите му трескаво блестяха, складът му беше почти празен; и той ни показа

празния склад на мисионера и гроба му, затрупан с камъни, за да го запази от кучетата. Там имаше група индианци, но между тях вече не се виждаха нито деца, нито старци, и ние разбрахме, че малцина ще доживеят до пролетта.

И тъй ние продължихме пътя си гладни и обезсърчени, а между нас и мисията Хейнс край морето имаше петстотин мили снегове и мълчание.

Бяха най-тъмните дни и на пладне слънцето не можеше да се издигне до линията на хоризонта на юг. Но струпванията на ледените блокове ставаха по-малки и се вървеше по-лесно, затова аз здраво стягах кучетата и ние пътувахме почти без почивка. Както бях казал, на Четирийсета миля и сетната крачка трябваше да се мине със снегоходки. А снегоходките ни подбиваха краката, стъпалата се напукваха и покриваха със струпеи, но не заздравяваха. От ден на ден тези рани боляха все повече и повече, та сутрин, когато си слагахме снегоходките, Дългия Джеф плачеше като дете. Изпратих го да прави пъртина за леката шейна, но той, за по-лесно, смъкнал снегоходките. Затова пътят не се отъпкваше, мокасините му правеха големи дупки в снега и кучетата пропадаха в тях. Бяха толкова измършавели, че кокалите им стърчаха под кожата и се движеха с голяма мъка. Накарах се строго на Джеф и той обеща да не сваля вече снегоходките, но не устоя на думата си. Тогава го набих с кучешкия бич и след това кучетата вече не пропадаха в снега. Джеф беше като малко дете — болките и онова, което ти нарече излишни тлъстини, го бяха превърнали в дете.

Но Пасук! Докато мъжът лежеше край огъня и плачеше, тя готвеше, сутрин ми помагаше да впрегна кучетата, а вечер — да ги разпрегна. И пестеше силите на кучетата. Винаги вървеше отпред, вдигаше плетените снегоходки и им отъпкваше пътя. Пасук... какво да ви кажа!... Тогава смятах, че е длъжна да прави всичко това, и над нищо не се замислях повече. Защото умът ми беше зает с друго, а освен това бях млад и малко познавах жените. Едва по-късно, когато си спомнях за онова време, разбрах каква жена съм имал.

А мъжът беше станал излишен товар. Кучетата и без това нямаха сили, пък той крадешком лягаше на шейната, когато останеше назад. Пасук се нагърби да води единия впряг и за Джеф не остана никаква работа. Сутрин честно му давах неговата дажба храна и го пусках да

върви напред сам, а ние събирахме вещите си, натоварвахме шейните и впрягахме кучетата. На пладне, когато слънцето ни залъгваше за миг, ние го настигахме — със сълзи, замръзнали по бузите му — и го задминавахме. Вечер спирахме на стан, отделяхме му честно неговата дажба храна и постилахме коженото му одеяло. Запалвахме и голям огън, за да може да ни види. И часове по-късно той се дотъряше куцайки, изяждаше с пъшкане и стонове храната и заспиваше. Този човек не беше болен. Беше само капнал от път, измъчен и изнемоцян от глад. Но нали Пасук и аз също бяхме капнали от път, измъчени и изнемоцели от глад, а вършихме цялата работа, пък той не правеше нищо. Обаче всичко е било в онези излишни тлъстини, за които ни говори братът Бетълс. Освен това ние винаги честно му оставяхме неговата дажба храна. После веднъж срещнахме по пътя два призрака, които странстваха сред Бялото мълчание — мъж и момче, — и те бяха бели. На езерото Льо Барж започнал да се чупи ледът и цялото им имущество потънало: двамата носеха на гръб само по едно одеяло. Вечер запалвали огън и лежали край него до сутринта. Имали още малко брашно. Разбърквали го с топла вода и го пиели. Мъжът ми показва осем канчета брашно — всичкото, което имали, а до Пели, където върлуваше глад, оставаха още двеста мили. Разказаха ни също, че подир тях вървял един индианец, че те честно делили и храната си с него, ала той не можел да върви наравно с тях. Но аз не можех да им повярвам, че са делили храната си честно с индианеца, защото тогава индианецът нямаше да изостане. Не можех да им дам никаква храна. Опитаха се да ни откраднат едно куче — най-охраненото, което също бе много слабо, но аз ги заплаших с револвера си и им заповядах да се махат. И те продължиха, тези два призрака, като пияни, сред Бялото мълчание, по посока на Пели. Оставаха ми само три кучета и една шейна, а тези кучета бяха кожа и кости. Когато имаш малко дърва, огънят гори слабо и в хижата ти става студено. Същото беше и с нас. Когато ядеш малко, студът хапе жестоко и лицата ни бяха премръзнали и толкова почернели, че родната ни майка надали би ни познала. Краката много ни боляха. Сутрин, когато потегляхме, пот ме избиваше — едва се сдържах да не извикам — такава болка ми причиняваха снегоходките.

Без да издаде нито звук, Пасук тръгваше напред да прави пъртина. Мъжът цивреше. Течението около Трийсета миля е бързо, на

места то беше разтопило леда отдолу и имаше много дупки и пукнатини и много пространства без никакъв лед. И ето веднъж ние настигнахме Джеф, който бе тръгнал както обикновено преди нас и сега си почиваше. Помежду ни имаше вода. Той я беше заобиколил по тясна ивица лед, но за шейната тя беше твърде тясна. Намерихме леден мост. Пасук беше лека и вдигнала дългия прът водоравно, та да се задържи, ако пропадне, тръгна първа. Но тя беше лека, снегоходките ѝ бяха широки и мина благополучно на другата страна. След това повика кучетата; те нямаха пръти, нито снегоходки, пропаднаха, и течението веднага ги повлече. Аз хванах здраво задния край на шейната и я задържах, обаче ремъците се скъсаха и кучетата изчезнаха под леда. Бяха много измършавели, но въпреки това бях разчитал на тях като храна за цяла седмица, а ето че ги изгубихме.

На другата сутрин разделих всичката храна, която беше малко, на три части. И казах на Дългия Джеф, че може да върви с нас или да не върви, както иска, защото сега ще ходим с по-лек товар и по-бързо. Но той взе да вика и да се оплаква от изранените си крака и от другите несгоди и да ме упреква, че съм бил лош другар. Краката на Пасук и моите бяха също разранени — по-разранени от неговите, защото бяхме правили пъртина за кучетата; на нас също не ни беше леко. Дългия Джеф се кълнеше, че щял да умре, но нямало да мръдне повече; тогава Пасук взе едно кожено одеяло, аз — тенджерата и брадва и се приготвихме да тръгнем. Обаче жената погледна отделената за Джеф дажба и рече: „Глупаво е да се изхаби толкова храна за едно бебе. За него е по-добре да умре“. Аз поклатих глава и отвърнах, че другарят винаги си остава другар. Тогава Пасук ми заговори за хората от Четирийсета миля: че там имало много мъже и те били добри и всички чакали храна от мен през пролетта. Когато пак ѝ казах „не“, тя измъкна светкавично пистолета от пояса ми и както го рече нашият брат Бетълс, Дългия Джеф замина за лоното Аврамово дълго преди да му беше дошло времето. Накарах се на Пасук, но тя не показва никакво разкаяние, нито се нажали. В душата си обаче съзнавах, че тя е права.

Ситка Чарли замълча и пак хвърли няколко парчета лед в сложеното на печката корито. Мъжете също мълчаха, по гърба им полазваха тръпки от сърцераздирателния вой на кучетата, които сякаш оплакваха страшната си съдба във на студа.

— И ден след ден ние минавахме, Пасук и аз, край местата, където ония два призрака бяха нощували направо върху снега, и знаехме, че и ние неведнъж ще се радваме на подобна нощувка преди да стигнем до Солената вода. После срещнахме трети призрак — индианеца, който също отиваше в Пели. Той ни разказа, че мъжът и момчето постъпили нечестно спрямо него, излъгали го с храната и вече три дена нямал брашно. Всяка вечер варял в канче парчета от мокасините си и ги ядял. Сега от мокасините не бе останало почти нищо. Този индианец беше родом от крайбрежието и говореше с мен с помощта на Пасук, която знаеше езика му. Беше пришълец от Юконския край и не знаеше пътя, но въпреки това отиваше в Пели. Колко е далече? Две спанета? Десет? Сто? Той не знаеше, но отиваше в Пели. Твърде далеч беше стигнал, за да се върне обратно — можеше да върви само напред. Не поиска от нас храна, защото виждаше, че самите ние сме много зле.

Пасук гледаше ту индианеца, ту мен, сякаш не знаеше какво да направи — като яребица, чиито малки са в опасност.

Обърнах се към нея и казах:

— С тоя човек са постъпили нечестно. Да му дадем ли малко от нашата храна?

Видях, че в очите ѝ блесна радост, но тя продължително изгледа и него, и мене, устата ѝ сурово и решително се сви и най-сетне рече:

— Не. До Солената вода е още далече, и смъртта ни дебне по пътя. По-добре ще е тя да грабне тоя непознат и да остави жив моя мъж Чарли.

И тогава индианецът изчезна сред Бялото мълчание по посока на Пели.

Тази нощ Пасук плака. Никога преди не я бях виждал да рони сълзи. Не беше виновен и пушекът от огъня, защото дървата бяха съвсем сухи. Скръбта ѝ ме учуди и аз си помислих, че мракът и болките са сломили мъжеството ѝ.

Чудно нещо е животът. Много съм мислил за него, дълго съм премислял, но от ден на ден, вместо да го разбера, вижда ми се непонятен. Защо е тая жажда за живот? Той е игра, от която никой не излиза победител. Да живееш, значи тежко да се трудиш и да страдаш, докато те издебне и ти натези старостта и тогава отпускат ръце върху студената пепел от угасналите огънове. Трудно е да живееш. Детето се

ражда с мъка, старецът с мъка изпуска последния си дъх и всичките ни дни са изпълнени със скърби и грижи; и все пак човек отива към отворените обятия на смъртта без желание, спъва се, пада, озърта се назад и се бори до сетния дъх. А смъртта е добра. Само животът и всичко свързано с живота причинява страдания. Въпреки това ние обичаме живота и мразим смъртта! Това е много чудно.

Ние си говорихме малко през последвалите дни, Пасук и аз. Нощем лежахме на снега като мъртви, а сутрин отново потегляхме на път като мъртъвци. И всичко наоколо бе мъртво. Нямаше нито яребици, нито катерици, нито зайци — нищо. Реката беше безмълвна под бялото си покривало. Мъзгата бе замръзнала в гората и стана студено, както е сега; нощем звездите изглеждаха близки и големи, те скачаха и танцуваха; а денем слънчеви отблясъци дразнеха очите, докато започнеше да ни се струва, че виждаме множество слънца, въздухът блестеше и искреше, а снегът приличаше на елмазен прах. И нямаше ни топлинка, ни звук — само студ и Бяло мълчание. Както казах, ние вървахме като мъртъвци, като насън и не брояхме дните. Само очите ни бяха устремени към Солената вода, мислите ни бяха приковани към Солената вода и краката сами ни носеха към Солената вода. Спряхме на стан до Такина и не я познахме. Очите ни гледаха Белия кон и не го видяха. Краката ни стъпваха по пътеката на Каньона и не я усетиха. Ние нищо не чувствахме. Често падахме край пътя, но дори тогава падахме винаги с лице към Солената вода.

Свършихме последната си храна, която бяхме делили по равно, Пасук и аз, обаче тя падаше по-често и край Еленовото кръстовище силите й изневериха. Сутринта останахме да лежим под единственото си одеяло и не тръгнахме на път. Бях си наумил да остана там и да посрещна смъртта ръка за ръка с Пасук, защото бях възмъжал и бях започнал да разбирам любовта на жената. До мисията Хейнс оставаха още осемдесет мили, но в далечината, на сред пътя, великият Чилкут издигаше над горите обруления си от бурите връх. И тогава Пасук ми заговори тихо, допряла устни до моето ухо, та да мога да я чуя. И сега, когато вече не я беше страх от гнева ми, разкри пред мене душата си, заговори за обичта си и за много други неща, които не бях разбирал. И каза:

— Ти си мой мъж, Чарли, и аз ти бях добра жена. Винаги съм ти кладяла огън, готвила съм ти ядене, хранила съм кучетата ти, гребала

съм с веслото, правила съм пъртина и никога не съм се оплаквала. Никога не съм казвала, че във вигвама на баща ми е било по-топло и че у нас в Чилкат е имало повече храна. Когато ти говореше, аз слушах. Когато ти заповядваше, аз се подчинявах. Не е ли тъй, Чарли?

— Да, така е — отговорих ѝ аз.

А тя каза:

— Когато за първи път дойде при нас в Чилкат и ме купи, без дори да ме погледнеш, както се купува куче, и ме отведе със себе си, сърцето ми възнегодува против тебе и се изпълни с огорчение и страх. Но това беше много отдавна. Ти ме съжаляваше, Чарли, както добрият човек съжалява кучето си. Сърцето ти оставаше студено и в него нямаше място за мене, но винаги си се държал честно и постъпките ти бяха справедливи. Бях с тебе, когато извършваше смели дела и лице с лице посрещаше големи опасности, и като те сравнявах с мъжете от други племена, виждах, че умееш да пазиш честта си и думите ти са мъдри, а езикът ти е правдив. Започнах да се гордея с теб, докато стана така, че ти изпълни цялото ми сърце и мислех само за теб. Ти беше за мен като слънце в разгара на лятото, когато върви по златна пътека и нито за час не напуска небето. Където и да обърнеш очи, навсякъде виждах слънцето. Ала в твоето сърце, Чарли, царуваше студ, в него нямаше място за мен.

И аз отговорих:

— Да, така беше. Сърцето ми бе студено и в него нямаше място за теб. Но така беше по-рано. Сега сърцето ми прилича на снега напролет, когато се връща слънцето. В сърцето ми всичко се топи, в него бърлят поточета и всичко напъпва и се раззеленява. Чуват се гласове на яребици, песни на червеношийки и гърми музика, защото зимата е победена, Пасук, и аз съм познал любовта на жената.

Тя се усмихна и се пообърна така, че да я притисна по-силно. После каза:

— Радвам се.

След това дълго лежа, без да продума, и дишаше едва чуто, сложила глава на моите гърди. Сетне прошепна:

— Пътят свършва тук, аз се уморих. Но първо искам да ти разправам друго нещо. Веднъж, много отдавна, когато бях момиченце, в Чилкат, играех сама сред надиплените кожи на баща си, понеже всички мъже бяха на лов, а жените и момчетата прекарваха месото. Беше през

пролетта и аз бях сама. Огромна кафява мечка, току-що събудила се от зимния си сън, изпостала и гладна, мушна глава във вигвама и изрева: „У-у уф!“. Брат ми пристигна тичешком с първата шейна, натоварена с месо. Той грабна пламтящи главни от огнището и се хвърли да се бие с мечката, а кучетата, както си бяха впрегнати, повлякоха подире си шейната и се вкопчиха в звяра. Развихри се голям бой и се вдигна много шум. Те се търколиха в огъня, разпръснаха надиплените кожи, събориха вигвама. Накрая мечката умря, но бе отхапала пръстите на брат ми и оставила белези от ноктите си по лицето му. Забеляза ли онзи индианец, който отиваше към Пели, ръкавицата без палец, ръката, която грееше на огъня?... Беше брат ми. Но аз казах да не му давам храна и той се изгуби в Бялото мълчание без храна.

Ето, братя, каква беше любовта на Пасук, която умря в снеговете край Еленовото кръстовище. Това бе голяма любов, защото тя се отрече от брат си заради мъжа, който я поведе по тежки пътища до печалния край. Нещо повече — любовта на тази жена бе толкова силна, че тя не пожали самата себе си. Преди очите ѝ да се затворят за сетен път, тя хвана ръката ми и я мушна под парката си от катеричи кожи. Напипах на кръста ѝ здраво натъпкана торбичка и разбрах тайната на секналите ѝ сили. Ден след ден бяхме делили храната си по равно до последната хапка и ден след ден тя е изядяла само половината. Другата половина е кътала в тази торбичка.

— Това е краят на пъртината за Пасук — каза тя, — а твоята пъртина, Чарли, върви напред и напред, през великия Чилкут, до мисията Хейнс край морето. Тя води все по-нататък и по-нататък, към блясъка на много слънца, през чужди земи и непознати води, към дълголетен живот, почит и голяма слава. Тя ще те заведе до жилищата на много жени, добри жени, но никога не ще те заведе при по-голяма любов от любовта на Пасук.

И аз разбрах, че тя казва истината. Но ме обхвана безумие и захвърлих здраво натъпканата торбичка, като се заклев, че пътят ми е стигнал своя край; но уморените очи на Пасук овлажняха от сълзи и тя рече:

— Хората винаги са смятали Ситка Чарли за честен и с всяка своя дума той е говорил истината. Нима е забравил честта си сега, та казва излишни думи тук, до Еленовото кръстовище? Нима е забравил

хората от Четирийсета миля, които му дадоха най-добрата си храна, най-отбраните си кучета? Пасук винаги се е гордеела с мъжа си. Нека стане, нека си сложи снегоходките и тръгне на път, та да може Пасук да се гордее с него, както досега.

И когато тялото ѝ изстина в прегръдките ми, аз станах, намерих здраво натъпканата торбичка, сложих си снегоходките и тръгнах на път, залитайки, защото усещах слабост в колената, виеше ми се свят, в ушите ми шумеше, а пред очите припламваха искри. В паметта ми се мяркаха забравени картини от детството. Седях на потлач, пред пълни паници, гласът ми се извишаваше в песен и танцувах под еднообразния напев на мъже и девойки и звуци на тъпани от моржова кожа. А Пасук ме държеше за ръка и през цялото време вървеше до мен. Когато заспивах, тя ме будеше. Когато се препъвах и падах, тя ме вдигаше. Когато блуждаех в дълбоки снегове, тя ме извеждаше на пъртината. И тъй, като човек, загубил разума си, който вижда чудновати видения, понеже главата му е лека от вино, стигнах в мисията Хейнс край морето.

Ситка Чарли отметна платнището на входа. Беше пладне. На юг, точно над мъглявия Хендърсънов вододел, висеше студеният диск на слънцето. От двете страни горяха лъжливи слънца. Въздухът приличаше на паяжина от бляскав скреж. Отпред, край пъртината, седеше подобен на вълк пес с щръкнала заскрежена козина и вирнал муцуна нагоре, жаловито виеше.

О. ХЕНРИ

ДАРОВЕТЕ НА ВЛЪХВИТЕ

Един долар и осемдесет и седем цента. Това беше всичко. И от тях шестдесет цента бяха в монети по един цент. Монети, икономисвани по една, по две, за които бяха водени такива пазарлъци с бакалина, със зарзаватчицата и месаря, че страните пламваха от безмълвния упрек, предизвикан от подобно сметкаджийство. Дела ги преброи три пъти. Един долар и осемдесет и седем цента. А утре е Коледа.

Не ѝ оставаше нищо друго, освен да се тръшне на охлузената кушетка и да зареве. И Дела така и направи. Кое то навежда на дълбокомъдрената мисъл, че животът се състои от сълзи, подсмърчания и усмивки, като подсмърчанията преобладават.

Докато стопанката на този дом премине лека-полека от първия стадий към втория, нека хвърлим поглед на самия дом. Мебелирана квартира за осем долара седмично. Не че тя просто плаче да бъде описана, но като я гледаш, може и да ти се доплаче.

Долу на входа пощенска кутия, в която никакво писмо не би могло да влезе, и бутон на звънец, от който никой смъртен не би могъл да изтръгне звук. Към всичко това картичка с надпис: „Г-н Джеймс Дилингъм Йънг“. „Дилингъм“ се беше разположило нашироко в неотдавнашния период на благосъстояние, когато собственикът на това име получаваше тридесет долара седмично. Сега, когато този доход бе намален на двадесет долара, буквите на „Дилингъм“ бяха избледнели, сякаш не на шега си мислеха дали да не се свият в едно скромно и непретенциозно „Д“. Но когато господин Джеймс Дилингъм Йънг се прибираще и се качваше в квартирата си, той неизменно се превръщаше в „Джим“ и попадеше в топлите прегръдки на госпожа Джеймс Дилингъм Йънг, представена ви вече под името Дела. А това е много приятно.

Дела престана да плаче и понапудри бузите си с пухчето. После застана до прозореца и се загледа умърлушена в една сива котка, която

се разхождаше долу по сивата ограда на сивия двор. Утре е Коледа, а тя разполага само с един долар и осемдесет и седем цента, с които да купи подарък на Джим. Месеци наред бе икономисвала всеки цент, който можеше да се икономиса, и ето какво бе събрала. С двадесет долара на седмица не се стига далеч. Разноските се бяха оказали по-големи, отколкото бе предвидила. Все така става с тези разноски. Само долар и осемдесет и седем цента за подарък на Джим. На нейния Джим! Колко радостни часове бе прекарала, мечтаейки как ще му купи нещо хубаво. Нещо изящно, рядко и скъпоценно, нещо поне малко от малко достойно за високата чест да принадлежи на Джим.

На стената между прозорците имаше огледало. Не сте ли виждали такова огледало в квартира за осем долара? Много слаб и много подвижен човек може, като наблюдава в бърза последователност смяната на отражението си в надлъжните ивици, да получи доста точна представа за своята външност. Дела, която беше изящна и слабичка, бе усвоила това изкуство.

Изведнъж тя обърна гръб на прозореца и застана пред огледалото. Очите ѝ излъчваха блясък, но лицето ѝ за двадесет секунди бе загубило всякакъв цвят. Тя бързо извади фуркетите от косите си и ги разпусна.

Тук трябва да кажем, че семейство Джеймс Дилингъм Йънг имаше две съкровища, с които страшно се гордееше. Едното от тях беше златният часовник на Джим, оставен от дядо му на баща му и от баща му на него. Другото съкровище бяха косите на Дела. Ако Савската царица живееше в отсрещния апартамент, Дела сигурно би сушила разпуснатите си коси на прозореца, за да затъмни всички скъпоценности и накити на нейно величество. А ако цар Соломон работеше като портиер в тази къща и държеше всичките си богатства в мазето, Джим би вадил часовника си при всяко влизане и излизане, само и само да види как онзи си скубе брадата от завист.

И така — великолепните коси на Дела се разляха около нея вълнисти и лъскави, подобно кафяв водопад. Те се спускаха чак под коленете ѝ и я обгръщаха като мантия. Изведнъж тя започна да ги прибира с бързи, припрени движения. После сякаш се поколеба и остана за минута неподвижна, а през това време две-три сълзи капнаха на протрития червен килим.

Старият кафяв жакет на гърба, старата кафява шапка на глава и развяла поли, с още неизсъхнал блясък в очите, тя излетя от стаята и хукна по стълбите към улицата.

Фирмата, пред която се спря, гласеше: „Мадам Софрония. Всякакви изделия от коси“. Дела се качи тичешком до горния етаж и се спря да си поеме дъх. Мадам, грамадна, прекалено бледа, студена, отвори вратата.

— Бихте ли купили косите ми? — попита Дела.

— Аз купувам коси — отвърна мадам. — Свалете си шапката да видя как изглеждат.

И отново се струйна кафявият водопад.

— Двадесет долара — отсече мадам и поповдигна с опитна ръка гъстата маса.

— Давайте ги по-бързо — каза Дела.

О, следващите два часа прелетяха на розови криле. (Извинявайте за изтърканата метафора.) Дела тичаше от магазин на магазин да търси подарък за Джим.

И най-после го намери. Това нещо несъмнено бе създадено за Джим и само за Джим. Тази вещ липсваше в останалите магазини, а тя ги беше преобърнала всичките. Това беше платинена верижка за джобен часовник, семпла и строга, която привличаше вниманието с истинските си качества, а не с показан блясък — каквито впрочем трябва да бъдат всички хубави вещи. Тя беше достойна дори за часовника. Още щом я зърна, Дела разбра, че тази верижка трябва да принадлежи на Джим. Тя беше като него. Скъмност и достойнство — тези качества се отнасяха с еднаква сила и за верижката, и за Джим. Взеха ѝ двадесет и един долара и Дела забърза към къщи с осемдесет и седем цента в джоба. С такава верижка на часовника Джим би могъл без стеснение, във всякаква компания, да погледне колко е часът. Колкото и хубав да беше часовникът му, сега той често пъти го поглеждаше крадешком, защото бе окачен на стара кожена каишка.

Когато Дела се прибра вкъщи, въодушевлението ѝ отстъпи място на разсъдливостта и благоразумието. Тя извади машата за къдрене и се зае да поправи опустошенията, причинени от благородство, съчетано с любов. А това винаги е невероятно тежка задача, приятели мои, исполинска задача.

След четиридесет минути главата ѝ се покри със ситни къдрички, с които тя удивително заприлича на палав хлапак. Дела се огледа внимателно и критично в огледалото.

„Ако Джим не ме убие още щом ме зърне, ще каже, че приличам на ванилетна артистка — помисли си тя. — Но какво можех да направя, ох, какво можех да направя само с долар и осемдесет и седем цента?“

В седем часа кафето вече беше сварено, а нагрятият тиган стоеше отстрани на печката в очакване на котлетите.

Джим никога не закъсняваше. Дела сви платинената верижка в ръка и седна на края на масата, за да е по-близо до вратата. След малко чу стъпките му по стълбата и пребледня, макар и само за миг. Тя имаше навика да произнася кратички молитви и при най-дребния повод и сега зашепна:

— Мили Боже, направи така, че отново да ме хареса.

Вратата се отвори, Джим влезе и я затвори след себе си. Изглеждаше отслабнал и угрижен. Горкият! Не е леко на двадесет и две години да се грижиш за семейство. Имаше нужда от ново палто, а и ръкавици му трябваха. Джим застина неподвижен до вратата — като сетер, подушил пъдпъдък. Погледът му се спря на Дела с изражение, което тя не може да разбере, но което я уплаши. Това не беше нито гняв, нито изненада, нито неодобрение, нито ужас — изобщо нито едно от чувствата, които можеше да се очакват. Той просто се беше втренчил в нея и от лицето му не слизаше това странно изражение.

Дела скочи от масата и се хвърли към него.

— Джим, мили — извика тя, — не ме гледай така! Отрязвах си косите и ги продадох, защото Коледата щеше да ми е черна, ако не ти подарях нещо. Те пак ще пораснат. Не ми се сърдиш, нали? Просто нямах друг изход. Косата ми расте страшно бързо. Кажи ми сега „честита Коледа“, Джим, и нека прекараме весело празника. Да знаеш само какъв хубав, какъв чудесен подарък съм ти приготвила.

— Отрязала си косите? — едва успя да попита Джим и на Дела ѝ се стори, че той трудно възприема този очевиден факт.

— Да, отрязвах ги и ги продадох — каза Дела. — Не ме ли харесваш и така? Аз съм си същата, макар и с отрязани коси.

Джим огледа стаята като че търсеше нещо.

— Значи, вече нямаш коси? — попита той глухо.

— Безсмислено е да ги търсиш — отвърна Дела. — Казах ти вече: отрязах ги и ги продадох. Сега е Бъдни вечер, момчето ми. Бъди мил с мен, защото заради теб направих това. Може би косите ми могат да се изброят — продължи тя с нежния си глас, който изведнъж зазвуча сериозно, — но кой може да измери любовта ми към теб? Да слагам ли котлетите, Джим?

А Джим бързо се съвзе от вцепенението. Той взе Дела в прегръдките си.

Нека бъдем тактични и спрем за няколко секунди вниманието си на някой страничен предмет. Кое е по-голямо — осем долара седмично или милион годишно? И математикът, и мъдрецът ще ви дадат погрешен отговор. Влъхвите са поднесли скъпи дарове, но между тях е липсвал един. Впрочем тези мъгляви намеци ще бъдат разяснени по-нататък.

Джим извади от джоба на палтото си някакъв пакет и го хвърли на масата.

— Не ме разбирай погрешно, Дела — каза той. — Никаква прическа и подстригване не са в състояние да намалят любовта ми към моето момиче. Но отвори този пакет и ще разбереш защо в първия момент се пообърках.

Белите подвижни пръсти разкъсаха канапа и хартията. Последва възторжено възклицание, което — уви! — чисто по женски бе сменено със сълзи и хлипания, които принудиха Джим да използва целия си арсенал от успокояващи слова.

Защото на масата лежаха Гребените, същият онзи комплект гребени — два за отстрани и един за отзад, — на които Дела толкова пъти се бе любувала пред една витрина на Бродуей. Великолепни гребени от истинска костенуркова черупка, с блестящи камъни по края, съвсем в тон с хубавите ѝ, но липсващи сега коси. Те струваха скъпо — тя знаеше това — и в душата си само бе мечтала и копняла за тях, без някаква надежда, че ще може да ги има. И ето, сега те бяха нейни, ала липсваха косите, които биха красили тези така желани украшения.

Все пак тя ги притисна до гърдите си и когато най-накрая намери сили да вдигне глава и да се усмихне през сълзи, каза:

— Косата ми расте толкова бързо, Джим.

Изведнъж тя скочи като попарено коте и възкликна:

— Ах, Боже мой!

Джим още не беше видял своя красив подарък.

Тя бързо му го поднесе на отворената си длан. Матовият скъп метал сякаш заблестя в лъчите на нейната чиста и предана душа.

— Кажу ми, не е ли чудесна, Джим? Обиколих целия град, докато я намеря. Сега ще можеш и по сто пъти на ден да си поглеждаш часовника. Я ми го подай. Искам да видя как ще му стои.

Но вместо да ѝ даде часовника, Джим легна на кушетката, подложи ръце под главата си и се усмихна.

— Дела — каза той, — нека приберем някъде подаръците и ги оставим на мира известно време. Прекалено хубави са, за да ги използваме още сега. Аз продадох часовника си, за да мога да ти купя гребените. Е, вече е време да приготвиш котлетите.

Влъхвите, които са донесли дарове на младенеца в яслите, са били, както ви е известно, мъдри хора, удивително мъдри хора. Те са измислили обичая да се правят коледни подаръци. И понеже са били мъдри, несъмнено и техните подаръци са били мъдри — може би дори с уговорка да бъдат подменени, в случай че се повтарят. А тук аз ви разказах една съвсем незабележителна история за две глупави деца, живеещи в квартира за осем долара, които без капчица мъдрост пожертваха един за друг своите най-скъпи съкровища. Но нека кажем на мъдреците в наши дни, че от всички, които поднасят подаръци, тези двама са най-мъдрите. От всички, които правят и приемат подаръци, такива като тях са истински мъдрите. Винаги и навсякъде. Те именно са влъхвите.

ГИ ДЪО МОПАСАН

ПРИКЛЮЧЕНИЕТО НА ВАЛТЕР ШНАФС

На Робер Пеяшон

Откакто влезе във Франция с пруската армия, Валтер Шнафс се смяташе за най-нещастния човек на света. Той беше пълен, вървеше трудно, лесно се задъхваше и страдаше ужасно от плоските си и много дебели крака. Освен това беше миролюбив и доброжелателен човек, съвсем не славолюбив или кръвожаден, баща на четири деца, които обожаваше, и съпруг на млада руса жена, за чиито ласки, нежни грижи и целувки безутешно скърбеше всяка вечер. Обичаше да става късно и да си ляга рано, да яде бавно хубави неща и да пие бира в бирариите. Освен това мислеше, че всички приятни неща изчезват заедно с живота и таеше в сърцето си страшна, инстинктивна и същевременно осъзната ненавист към оръдията, пушките, револверите, сабите и особено към щиковете, чувстваше се неспособен да движи достатъчно пъргаво това бързо оръжие, за да защити дебелия си корем.

И нощем, когато си легнеше на земята, увит в шинела, до другарите си, които хъркаха, той дълго мислеше за близките си, оставени някъде далече, и за опасностите, с които беше осеян пътят му.

Ако го убиеха, какво щеше да стане с децата? Кой щеше да ги отгледа и възпита? Те и сега не бяха богати, въпреки дълговете, които беше направил, за да им остави малко пари, преди да тръгне. И понякога Валтер Шнафс плачеше.

Преди започване на боевете той чувстваше такава слабост в краката си, че му се искаше да се отпусне, да падне, но си мислеше, че цялата войска ще мине по тялото му. От свистенето на куршумите косата му настръхваше.

От месеци насам той живееше така в ужас и тревога.

Неговото отделение настъпваше към Нормандия и един ден той бе изпратен на разузнаване с малък отряд, който трябваше само да проучи част от местността и после да се върне в частта си. По полето всичко изглеждаше спокойно, нищо не издаваше никаква подготвена съпротива. Прусаците спокойно заслизаха в една малка долчинка, прорязана от дълбоки урви, когато силна пушечна стрелба ги прикова на място и свали двадесетина от тях. От една горичка, голяма колкото длан, изведнъж изскочиха доброволци и се спуснаха напред с щикове на пушките.

Отначало Валтер Шнафс замръзна на мястото си, толкова изненадан и смутен беше, че не помисли даже да бяга. После го обзе лудо желание да избяга, но веднага се сети, че ще тича като костенурка в сравнение със слабите французи, които връхлетяха, скачайки като стадо кози. Тогава на шест крачки пред себе си той забеляза широк трап, обрасъл с храсти, покрити със сухи листа и без да помисли даже за дълбочината, скочи вътре с прибрани крака, както се скача от мост в реката.

Като стрела мина през дебелия пласт пълзящи растения и бодливи къпини, които му издраха лицето и ръцете, и падна тежко, седнал върху каменна постеля.

Веднага вдигна очи и видя небето през дупката, която беше пробил. Тази предателска дупка можеше да го издаде и той предпазливо запълзя на четири крака по дъното на трапа, покрит с преплетени клонки. Движеше се колкото е възможно по-бързо и се отдалечаваше от полесражението. После се спря и пак седна, сгушен като заек сред високите сухи треви.

Още известно време чуваше гърмежи, викове и стенания. После бойният шум замря, стихна. И стана пак тихо и спокойно.

Изведнъж нещо шавна пред него. Той страшно се изплаши. Някакво птиченце беше кацнало на едно клонче и раздвижи сухите листа, но близо час сърцето на Валтер Шнафс би силно и бързо от тази уплаха.

Нощта настъпваше и изпълваше урвата с мрак. Войникът се замисли. Какво да прави? Какво ще стане с него? Да догони войската си? Но как? И къде? А трябваше да започне пак ужасния живот, който водеше от започването на войната, живот, изпълнен с тревоги, страхове, умора и страдания. Не! Нямаше вече тази смелост. Нямаше

вече необходимите сили, за да понася походите и да презре ежеминутните опасности.

Но какво да прави? Не можеше да остане в тази урва и да се крие чак до края на военните действия. Не, разбира се! Ако не трябваше да яде, тази възможност не би го ужасила, но трябваше да яде, да яде всеки ден.

И така, той се намираше сам, въоръжен, в униформа, на неприятелска земя, далеч от онези, които можеха да го защитят. Тръпки го побиха.

Изведнъж му мина през ума:

„Да бях поне пленник!“

И сърцето му трепна от желание, от силно, непреодолимо желание да бъде пленник на французите.

Пленник! Да бъде спасен, хранен, подслонен, далеч от куршумите, в хубав, добре пазен затвор! Пленник! Мечта!

И веднага взе решение:

„Ще се предам!“

Изправи се, решен да изпълни намерението си, без да се бави нито минута. Но застана неподвижен, изведнъж го налегнаха неприятни мисли и нови страхове.

Къде ще се предаде? Как? Откъде да мине? И ужасни образи, образи на смъртта, нахлуха в душата му.

Ако тръгне сам из полето с островърхата си каска, ще се изложи на страшни опасности.

Ами ако срещне селяни? Като видят този загубил се прусак, този беззащитен прусак, селяните ще го убият като скитащо псе! Ще го пребият с вилите, с косите и лопатите си! Ще го направят на тесто, на каша, с настървението на ожесточени победени.

Ами ако срещне доброволци? Доброволците са жестоки, без закон и дисциплина, ще го разстрелят за развлечение, за да прекарат един забавен час, за да се посмеят на страха му. И му се струваше, че е облегнат вече на стената срещу дванадесетте дула на пушките, а малките им кръгли и черни дупчици сякаш го гледаха.

Ами ако срещне самата френска войска? Войниците от предните части ще го сметнат за разузнавач, за някой смел и хитър войник, тръгнал сам на разузнаване, и ще стрелят по него. И чуваше вече безредните гърмежи на войниците, залегнали в храстите, а той, прав

сред полето, падаше, надупчен като решето от куршумите, които чувстваше как влизат в тялото му.

И пак седна отчаян. Положението му изглеждаше безизходно. Нощта беше паднала вече, нощ безмълвна и тъмна. Той не мърдаше, тръпнещ при всеки непознат лек шум, който минаваше през мрака. Един заек на входа на някакво леговище тупна със задницата си и едва не накара Валтер Шнафс да побегне. Крясъците на кукумявките разкъсваха душата му, пронизваха го с внезапни страхове, болезнени като рани. Той пулеше големите си очи и се взираше в тъмнината и всеки миг му се струваше, че някой ходи близо до него.

След безкрайни часове на адски мъки забеляза през свода от клони, че небето просветлява. Тогава го обзе безкрайно облекчение. Ръцете и краката му се отпуснаха, отпочинали изведнъж. Сърцето му се успокои. Очите му се затвориха. Заспа.

Когато се събуди, стори му се, че слънцето се е издигнало почти до средата на небето; навярно беше вече обяд. Никакъв шум не смущаваше мрачния покой на полето и Валтер Шнафс почувства, че е страшно гладен.

Прозяваше се, устата му се пълнеше със слюнка при мисълта за хубавата войнишка наденица, стомахът го заболя.

Стана, направи няколко крачки, почувства краката си изнемощели и пак седна да размисли. Цели два-три часа пресмята възможностите за и против, като всеки миг променяше решението си, сломен, нещастен, разкъсван от най-противоречиви доводи.

Най-после една мисъл му се стори разумна и изпълнима — да дебне минаването на някой сам селянин, без оръжие и опасни работни сечива, да изтича пред него и да му се предаде, като му даде да разбере, че се предава.

Тогава свали каската си, чийто връх можеше да го издаде, и с безкрайна предпазливост показа глава от дупката си.

Наоколо не се мяркаше никакъв човек. Надясно малко селце отправяше към небето дима на покривите си, дима на кухните! А наляво, в дъното на широк път, ограден с дървета, се виждаше голям замък с кулички отстрани.

Почака до вечерта, но страдаше ужасно. Виждаше само летенето на гарваните и чуваше глухите стенания на червата си.

И отново нощта се спусна над него. Излегна се на дъното на убежището си и заспа трескав сън, със страшни видения, сън на гладен човек.

Пак се зазори над главата му. Той започна да наблюдава. Но полето беше пусто както предния ден и нов страх проникна в душата на Валтер Шнафс, страхът от гладна смърт. Виждаше се в дъното на трапа, легнал по гръб, склопил очи. После животинки, разни дребни животинки се приближаваха до трупа му и започваха да го ядат, като го нападаха отвсякъде, плъзгаха се под дрехите му, за да хапят студената му кожа. А голям гарван кълвеше очите му с острия си клон.

Тогава му се стори, че полудява. Представи си, че ще припадне от слабост и няма да може да върви. И вече се готвеше да се спусне към селото, решен да предприеме всичко, когато забеляза трима селяни, които отиваха на нивите си с вили на рамо, и пак се сгуши в скривалището си.

Но щом нощта се спусна над равнината, той излезе бавно от трапа и тръгна приведен, плах, с разгуптяно сърце към далечния замък, като предпочете да влезе в него, а не в селото, което му се струваше страшно като пещера, пълна с тигри.

Долу прозорците светеха. Един даже беше отворен. Силна миризма на печено се носеше оттам, миризма, която изведнъж проникна в носа и чак до дъното на корема на Валтер Шнафс, присви го, накара го да се задъха, привлече го неудържимо и вля в сърцето му отчаяна смелост.

И изведнъж, без да размисли, той застана с каска на главата в рамката на прозореца.

Осем прислужници вечеряха около голямата маса. Но изведнъж една слугиня остана с отворена уста, изпусна чашата си и втренчи очи. Всички проследиха погледа ѝ.

Видяха неприятеля!

Боже! Прусаците нападат замъка!

В началото се чу вик, един-единствен вик, нададен от осем различни гърла, вик, изразяващ неописуем ужас; после — шумно ставане, блъсканица, бъркотия, лудо бягане към вратата в дъното. Столовете падаха, мъжете събаряха жените и минаваха през тях. За две секунди стаята беше празна, изоставена, а масата, отрупана с ястия,

стоеше пред смаяния Валтер Шнафс, който продължаваше да стърчи пред прозореца.

След кратко колебание той скочи през прозореца и пристъпи към чиниите. Ужасният му глад го караше да трепери като трескав, но някакъв страх го задържаше още, сковаваше го. Ослуша се. Сякаш цялата къща се тресеше. Врати се затваряха, бързи стъпки се носеха горе по пода.

Неспокойният прусак се вслушваше в неясния шум, после чу глух тропот, като че ли тела падаха върху меката почва в подножието на стената, човешки тела, които скачаха от първия етаж.

После всяко движение, всяко вълнение заглъхна и големият замък стана тих като гроб.

Валтер Шнафс седна пред една неначената чиния и започна да яде. Гълташе големи зальци, като че ли се боеше да не го прекъснат много скоро, преди да се е налапал достатъчно. Тъпчеше с две ръце парчетата в отворената си като яма уста. Несдъвканите зальци слизаха един след друг в стомаха му и издуваха гушата му, като минаваха през нея. Понякога спираше, защото щеше да се пръсне като препълнена тръба. Тогава вземаше каната със сидер и си прочистваше хранопровода, както се промива запушена тръба.

Изпразни всички чинии със супа, всички чинии с ядене и всички бутилки, после, пиян от пиене и ядене, затъпял, зачервен, разтърсван от хълцукане, със замаяна глава и мазна уста, разкопча куртката си, за да си поеме дъх, неспособен обаче да направи нито крачка. Очите му се затваряха, мисълта му стана неясна. Сложи натежалото си чело върху скръстените на масата ръце и постепенно изгуби представа за предметите и събитията.

Последният лунен сърп осветяваше слабо небосвода над дърветата в парка. Това беше хладният час, който предшества деня.

Многобройни сенки се промъкваха в хрусталаците и понякога на някой лунен лъч блясваше стоманен щик.

Спокойният замък издигаше мрачните си очертания. Само на долния етаж още светеха два прозореца.

Изведнъж гръмък глас изрева:

— Напред! Дявол да го вземе! На нож, момчета!

Тогава за миг една човешка вълна разби врати, капаци и прозорци, втурна се, изпочупи всичко, нахлу в къщата. За миг петдесет

войника, въоръжени до зъби, скочиха в кухнята, където почиваше мирно Валтер Шнафс. Допряха до гърдите му петдесет заредени пушки, повалиха го и го вързаха от главата до краката.

Той пъхтеше смаян, без да разбере какво става, удрян, блъскан и обезумял от страх.

И изведнъж един дебел военен с украсена със златни галони униформа сложи крак на корема му и изрева:

— Вие сте мой пленник! Предайте се!

Прусакът разбра само думата „пленник“ и изстена: Ја, ја, ја.

Вдигнаха го, вързаха го за един стол и победителите, запъхтени като китове, го заразглеждаха с живо любопитство. Мнозина седнаха, капнали от вълнение и умора.

Той се усмихваше, усмихваше се вече, уверен, че най-после е пленник.

Друг офицер влезе и докладва:

— Господин полковник, неприятелите са избягали. Изглежда, че има много ранени. Ние сме господари на местността.

Дебелият военен, който си бършеше челото, изрева:

— Победа!

И записа в малкия търговски бележник, който измъкна от джоба си:

„След ожесточена битка прусаците бяха принудени да отстъпят, като отнесоха мъртвите и ранените си. Общо петдесет души са извадени от строя. Мнозина останаха в наши ръце.“

Младият офицер продължи:

— Какви мерки да взема, господин полковник?

— Ще се оттеглим, за да избегнем ново нападение с артилерия и по-големи сили.

И даде заповед за връщане.

Поделението се строи в мрака под стените на замъка, като обгради отвсякъде здраво вързания Валтер Шнафс, държан от шестима войника с револвери в ръка.

Бяха изпратени разузнавачи, за да огледат пътя. Напредваха предпазливо и спираха от време на време.

Призори пристигнаха в околийското управление на Рош-Уазел — националната гвардия на това градче беше извършила бойния подвиг.

Населението, разтревожено и извънредно силно възбудено, чакаше. Когато забелязаха каската на пленника, нададоха страшни викове. Жените вдигаха ръце, бабите плачеха, старец хвърли патерицата си по прусака и удари по носа един от пазачите му. Полковникът ревеше:

— Бдете за сигурността на пленника!

Най-после стигнаха до кметството. Отвориха затвора и хвърлиха вътре вързания Валтер Шнафс. Двеста въоръжени мъже караулеха около зданието.

Тогава, въпреки признаците на неправилно храносмилане, които го измъчваха от известно време, прусакият, полудял от радост, заигра лудо, като надаваше бесни викове, докато изтощен не падна до стената.

Така бе превзет замъкът Шампине само след шест часа окупация.

Полковник Патие, търговец на платове, който извърши този подвиг, като предвождаше националната гвардия на Ла Рош-Уазел, беше награден с орден.

ПРОСПЕР МЕРИМЕ МАТЕО ФАЛКОНЕ

Ако от Порто Векио тръгнете в северозападна посока към вътрешността на острова, ще се озовете на доста стръмен склон и след три часа ход по криволичещи пътеки, на места препречени от големи скални отломки или пресечени от урви, ще стигнете до гъсталак, който заема много обширно пространство: тук е царството на корсиканските овчари и на всеки, който е скаран с правосъдието. Трябва да знаете, че за да си спести торенето на нивите, корсиканският селянин подпалва част от гората: нищо, ако пламъците се разпространят повече, отколкото е необходимо; каквото и да става, той е сигурен, че ще получи добра жътва от земята, наторена с пепелта от дърветата, раснали на нея. След като ожъне класовете — сламата така си и изгнива, кой ще се трепе да я прибира — неизгорелите коренища, останали в земята, следващата пролет пускат много гъсти издънки, които само за няколко години избуяват до седем-осем стъпки. Такъв буен гъсталак се нарича „маки“. В него растат разни видове дървета и храсти, смесени и преплетени, както дойде. Човек само с брадва може да си проправи път. А често се срещат такива гъсти и непроходими маки, че дори дивите овни не успяват да проникнат в тях.

Ако сте убили човек, идете в макито на Порто Векио и щом имате добра пушка, барут и куршуми, ще живеете спокойно; не забравяйте и едно кафяво наметало с качулка, което служи за завивка и постеля. Овчарите ще ви дадат мляко, сирене и кестени и няма да се боите от правосъдието, нито от роднините на убития, освен когато се наложи да слезете в града, за да си набавите боеприпаси.

Когато бях в Корсика, Матео Фалконе живееше в една къща на половин левга от макито. Беше доста богат човек за този край; с доходите от стадата си живееше господарски, с други думи, без да прави нищо, докато овчарите, своего рода скитници, ги водеха на паша из планините. Когато го видях, две години след събитието, за което ще разкажа, стори ми се най-много на петдесет години.

Представете си нисък, но як мъж с много къдрави, черни като смола коси, орлов нос, тънки устни, големи живи очи и кожа като opakото на ботуш. Точността на стрелбата му се смяташе за необикновена дори в тази страна, където има толкова добри стрелци. Така например Матео никога не стреляше по див овен със сачми; но от сто и двадесет стъпки го поваляше с куршум в главата или в плешката, по избор. Нощем си служеше с оръжието толкова добре, колкото и денем. За неговата ловкост са ми разказвали следния пример, който може да се стори невероятен, ако човек не е пътувал из Корсика. На разстояние осемдесет стъпки поставят запалена свещ зад хартия, голяма колкото чиния. Той се прицелва, после загасят свещта и след една минута в пълен мрак стреля и пробива хартията три от четири пъти.

Заради такова необикновено умение Матео Фалконе си бе спечелил голяма слава. За него казваха, че е колкото добър приятел, толкова и опасен враг. Впрочем той беше услужлив, раздаваше милостиня и живееше в мир с всички хора от околията на Порто Векио. Но разправяха, че в Кортте, откъдето беше жена му, се отървал доста грубо от някакъв съперник, който минавал за еднакво опасен както в боя, така и в любовта; така или иначе, на Матео Фалконе приписваха един изстрел, който изненадал съперника му, докато се бръснел пред малко огледало, окачено на прозореца. След като историята позатихнала, Матео се оженил. Жена му Джузепа най-напред му родила три дъщери (което го вбесило) и накрая син, когото нарекъл Фортунато, надежда на семейството, наследник на името. Дъщерите се задомили добре: при нужда баща им можел да разчита на камите и карабините на зетьовете си. Синът бил едва десетгодишен, но у него вече се забелязвали добри заложби.

През един есенен ден Матео излязъл рано с жена си, за да отиде да нагледа едно от стадата си, което пасяло на поляна сред макито. Малкият Фортунато поискал да отиде с тях, но поляната била доста далеч; пък и трябвало някой да остане да пази къщата; така че бащата отказал. По-нататък ще видим дали не се е разкажал за това. Матео бил потеглил преди няколко часа и малкият Фортунато се излежавал спокойно на слънце, гледал сините планини и си мислел как идната неделя ще отиде да обядва в града у вуйчо си, капорала^[1], когато пукот на огнестрелно оръжие изведнъж прекъснал мечтанието му. Той станал

и се обърнал към равнината, откъдето идвал шумът. Последвали още изстрели на неравни промеждутъци и все по-близо; най-сетне на пътеката, която водела от равнината към къщата на Матео, изскочил човек с островърха шапка, каквито носят планинците, брадясал, дрипав; влачел се с мъка, подпирайки се на пушката си. Току-що бил ранен в бедрото.

Човекът бил разбойник^[2], през нощта тръгнал за града, за да си купи барут, но по пътя попаднал на засада, устроена от корсикански стрелци^[3]. След като упорито се защитавал, успял да се изтегли, преследван по петите, и стрелял, прибягвайки от скала на скала. Но между него и войниците оставало малко разстояние, а поради раната си не бил в състояние да стигне до макито, преди да го догонят.

Мъжът се приближил до Фортунато и му казал:

— Ти нали си синът на Матео Фалконе?

— Да.

— Аз съм Джането Санпиеро. Жълтите яки^[4] ме преследват. Скрый ме, не мога вече да вървя.

— А какво ще каже баща ми, ако те скрия без негово разрешение?

— Ще каже, че си постъпил добре.

— Кой знае?

— Бързо ме скрий, че идват.

— Почакай да се върне баща ми.

— Как ще чакам, дявол да го вземе. Та те ще дойдат след пет минути. Хайде, скрий ме или ще те убия!

Фортунато му отвърнал най-хладнокръвно:

— Пушката ти е празна, а в каркерата^[5] ти няма патрони.

— Имам кама.

— А можеш ли да тичаш бързо като мен?

И той скочил и застанал на известно разстояние от човека.

— Ти не си син на Матео Фалконе! Нима ще ме оставиш да ме заловят пред къщата ти?

Момчето, изглежда, се трогнало.

— Какво ще ми дадеш, ако те скрия? — попитало то и се приближило.

Беглецът бръкнал в кожената кесия, окачена на колана, и извадил петфранкова монета, с която вероятно щял да си купи барут. Като

видял сребърната монета, Фортунато се усмихнал, грабнал я и казал на Джането:

— От нищо не се страхувай.

И веднага направил голяма дупка в копата сено до къщата. Джането се сврял вътре, а момчето го покрило, като му оставило възможност да диша, но така че никой да не може да се сети, че в сеното е скрит човек. Освен това измислило чисто дивашка хитрост. Донесло котката с котенцата и ги настанило върху копата, та всеки да помисли, че сеното не е пипано скоро. После забелязало кървави следи по пътеката край къщата и ги посипало с прах. Когато свършило всичко това, преспокойно се излегнало отново на слънце.

След няколко минути пред вратата на Матео пристигнали шестима войници с кафяви униформи и жълти яки с един фелдфебел начело, фелдфебелът бил далечен сродник на Фалконе. (Както е известно, в Корсика повече откъдето и да било и най-далечното родство се зачита.) Наричал се Тиодоро Гамба. Бил деен човек, от когото бегълците много се бояли, защото бил заловил не един разбойник.

— Добър ден, братовчеде — подвикнал той на Фортунато и се приближил до него. — Я, че си пораснал! Не видя ли преди малко оттук да минава един човек?

— Е, не съм висок колкото вас, братовчеде — отвърнало простодушно момчето.

— И това ще стане. Кажи, не видя ли да минава човек?

— Да съм видял да минава човек ли?

— Да, човек с островърхо калпаче от черно кадифе и дреха, извезана с червено и жълто.

— Човек с островърхо калпаче от черно кадифе и дреха, извезана с червено и жълто ли?

— Да, казвай бързо, няма какво да повтаряш въпросите ми.

— Тая сутрин пред къщи мина свещеникът, яздеше коня си Пиеро. Пита ме как е татко, а аз му казах...

— Хей, момче, ти нещо дяволуваш! Бързо казвай къде отиде Джането, него търсим; и съм сигурен, че е поел по тази пътека.

— Кой знае?

— Кой знае ли? Аз знам и знам, че ти си го видял.

— Човек, като спи, гледа ли кой минава?

— Ти не си спал, нехранимайко с нехранимайко! Изстрелите са те събудили.

— Толкова ли шум мислите, че вдигат вашите пушки, братовчеде? Да видите татковата карабина как гърми!

— Дяволите да те вземат, поразнико проклет! Сигурен съм, че си видял Джането. Може да си го скрил. Хайде, момчета, вървете в къщата и вижте дали нашият човек не е там. Накрая той ходеше на един крак, а не е луд да се мъчи да стигне на куц крак макито. Пък и кървавите следи спират дотук.

— Ами какво ще каже татко? — захилил се Фортунато. — Какво ще каже, ако разбере, че сте влизали в къщата му, когато него го няма?

— Вагабонтино! — извикал фелдфебелът Гамба и го хванал за ухото. — Знаеш ли, че мога да те накарам да запееш друга песен? Като те наложа двадесетина пъти със сабята, може да проговориш.

Но Фортунато продължавал да се хили.

— Баща ми е Матео Фалконе! — важно казал той.

— Ами знаеш ли, шмекерче, че мога да те заведем в Кортеле или в Бастиа? Ще те сложа да спиш в килия, на слама, с вериги на краката и ще те пратя на гилотината, ако не кажеш къде е Джането Санпиеро.

При тази смешна заплаха момчето се изкискало и повторило:

— Баща ми е Матео Фалконе!

— Господин фелдфебел — тихо казал един от войниците, — да не се скарваме с Матео.

Гамба явно не знаел какво да прави. Той тихо поговорил с войниците, които вече били претърсили къщата. Не било дълга работа, понеже колибата на корсиканеца се състои от една-единствена квадратна стая, а мебелировката — от маса, сандъци, пейки, ловни пособия и домакински съдове. В това време малкият Фортунато галел котката и сякаш се подигравал с обърканите войници и с братовчед си.

Един стрелец се приближил до копата сено. Видял котката, нехайно мушнал в сеното с щика и свил рамене, сякаш разбрал, че прави нещо глупаво. Нищо не помръднало, а лицето на момчето не издало ни най-малко вълнение.

Фелдфебелът и войниците се чудели какво да правят; вече се взирали към равнината, сякаш били готови да тръгнат за там, откъдето били дошли, когато началникът, убеден, че заплахите не ще стреснат

сина на Фалконе, решил да направи последен опит да го склони с добро, с подаръци.

— Братовчедче — рекъл той, — ти ми изглеждаш будно момче! Далеч ще стигнеш. Само че си правиш лоша шега с мене; и ако не ме беше страх да не засегна Матео, щях, дявол да го вземе, да те отведе.

— Я виж ти!

— Ама като се върне братовчедът, ще му разкажа всичко и той ще те нашиба до кръв, задето ме излъга.

— Кой знае.

— Ще видиш... Затова по-добре... Хайде, ако си добро момче, ще ти дам нещо.

— Пък аз, братовчедче, ще ви кажа нещо: ако още се бавите, Джането ще стигне до макито и тогава ще ви трябва повече такива хитреци като вас, за да го хванете.

Фелдфебелът извадил от джоба си един сребърен часовник, който струвал поне десет екю и като забелязал, че очите на малкия Фортунато блеснали, поклатил часовника на края на желязната верижка и рекъл:

— Дяволче! Ще ти се да си окачиш на яката такъв часовник, нали? И да се разхождаш по улиците на Порто Векио като паун. Хората ще те питат: „Колко е часът?“, а ти ще им казваш: „Вижте на часовника ми“.

— Като порасна, вуйчо ми, капоралът, ще ми подари часовник.

— Да, ама синът на вуйчо ти вече си има часовник... е, вярно, не е толкова хубав, колкото тоя... Ама пък той е по-малък от тебе.

Детето въздъхнало.

— Е, братовчедче, не искаш ли да ти дам часовника?

Фортунато загледал часовника с крайчеца на око като котка, на която показват цяло пиле. Тя сякаш усеща, че се подиграват с нея, и не смее да протегне лапа, даже от време на време извъръща око, за да не се поддаде на съблазънта; но се облизва и сякаш казва на господаря си: „Колко жестоко се шегуваш с мен!“.

Все пак фелдфебелът изглеждал искрен като показвал часовника, Фортунато не протегнал ръка, но му казал с горчива усмивка:

— Защо се подигравате с мен?

— Ей богу, не се подигравам. Само ми кажи къде е Джането и часовникът ще бъде твой.

По лицето на Фортунато се мярнала недоверчива усмивка. Той вперил черните си очи в очите на фелдфебела и се опитал да прочете в тях доколко може да вярва на думите му.

— Да ми отнемат еполетите, ако не ти дам часовника — извикал фелдфебелът, — но само при това условие! Ето, момчетата са ми свидетели, не мога да се отрека от думата си.

Докато говорел така, той все повече приближавал часовника до момчето и вече почти докосвал бледата му буза. Лицето на Фортунато издавало борбата, която ставала в душата му, между алчността и задълженията на гостоприемството. Голите му гърди силно се повдигали, сякаш щял да се задуши. А часовникът се клатушкаше, въртял се и от време на време докосвал носа му. Най-сетне дясната му ръка взела да се вдига към часовника: пипнал го с края на пръстите си и целият часовник се изтегнал в ръката му, но фелдфебелът все пак не пускал верижката... Циферблатът бил светлосин... кутията току-що лъсната... на слънцето блестяла като пламък... Изкушението било прекалено голямо.

Фортунато вдигнал и лявата ръка и през рамо посочил с палец копата сено, на която се бил облегал, фелдфебелът веднага разбрал и пуснал верижката, Фортунато се почувствал единствен притежател на часовника. Изправил се пъргаво като сърна и се отдалечил на десет крачки от копата, която войниците веднага взели да събарят.

Не след дълго видели, че нещо мърда в сеното и оттам се измъкнал окървавен човек с кама в ръка. Но раната му била изстинала, той не успял да се изправи на крака и паднал, фелдфебелът се спуснал и изтръгнал камата му. Веднага го завързали здраво въпреки съпротивата му.

Проснат на земята, омотан като товар дърва, Джането обърнал глава към Фортунато, който се бил приближил.

— Кучи сине!... — изрекъл по-скоро презрително, отколкото гневно той.

Момчето му хвърлило сребърната монета, която било получило от него, понеже чувствало, че вече не я заслужава; но задържаният се направил, че не я вижда. Казал съвсем хладнокръвно на фелдфебела:

— Драги Гамба, не мога да вярвам, ще трябва да ме носите до града.

— Преди малко тичаше по-бързо от сръндак — казал жестокият победител, — но бъди спокоен, толкова съм доволен, дето те пипнах, че ако трябва и цяла левга ще те нося на гръб, без да се уморя. Нищо, приятелю, ще ти направим носилка от клони и от твоето наметало, а в чифлика на Кресполи ще вземем коне.

— Добре — отвърнал задържаният, — сложете и малко слама върху тази ваша носилка, за да ми е по-удобно.

Докато войниците се заловили кой да прави носилка от кестенови клони, кой да превързва раната на Джането, Матео Фалконе и жена му изведнъж се задали откъм завоя на една пътека на макито. Жената едва мъкнела огромен чувал с кестени, докато мъжът си вървял само с една пушка в ръка и друга, окачена през рамо; защото е недостойно за мъж да носи друго, освен оръжие.

Когато видял войниците, Матео помислил, че са дошли да го задържат. Но от къде на къде? Та нима Матео имал вземане-даване с правосъдието? Не. Той се ползвал с добро име. Както се казва, бил „порядъчен гражданин“, но нали бил корсиканец и планинец, а колко са корсиканците и планинците, които, ако се поровят в паметта си, няма да открият някоя дреболия — изстрел, удар с нож и други подобни глупости. Матео повече от всеки друг бил чист пред съвестта си, защото десет години вече не бил насочвал пушка към човек, но бил предпазлив, затова се приготвил, ако се наложи, да се защитава.

— Жено — казал той на Джузепа, — остави чувала на земята и се приготви.

Тя веднага го послушала. Матео ѝ дал пушката, окачена на рамото му, за да не му пречи. Заредил другата, която носел в ръка, и бавно тръгнал към къщата покрай дърветата, които ограждали пътя, готов при най-малката враждебна проява да се прикрие зад някой дебел ствол, откъдето спокойно да стреля. Жената вървяла по петите му и носела другата пушка и ловджийската чанта. Задачата на добрата домакиня в случай на бой е да зарежда оръжието на съпруга си.

А пък фелдфебелът се намерил в много неудобно положение, като видял как Матео се приближава стъпка по стъпка с пушка в ръка и с пръст на спуська. „Ако случайно Матео е роднина или пък приятел на Джането и реши да го защитава — помислил си той, — куршумите на двете му пушки ще стигнат двама от нас толкова сигурно, колкото

ако пуснеш писмо в пощата. Ами ако се прицели в мене, макар да сме роднини!...“

Така озадачен, той смело решил да пристъпи сам към Матео и като на стар познат да му разкаже какво се е случило, но краткото разстояние, което го разделяло от Матео, му се сторило страшно дълго.

— Хей, стари приятелю, слушай — викнал той, — как си, драги? Аз съм Гамба, братовчед ти.

Без дума да каже, Матео се спрял и докато другият говорел, леко започнал да вдига дулото на пушката, така че в момента, когато фелдфебелът бил вече до него, тя сочела към небето.

— Добър ден, братко^[6] — казал фелдфебелът и му подал ръка. — Отдавна не съм те виждал.

— Добър ден, братко.

— Минавах оттука и се отбих да те видя, тебе и братовчедката Пепа. Днес много път бихме, но умората ни не отиде напразно, защото имахме добра sluка. Ей сега заловихме Джането Санпиеро.

— Слава богу! — извикала Джузепа. — Миналата седмица той ни открадна една дойна коза.

Тези думи зарадвали Гамба.

— Клетникът! Гладен е бил — рекъл Матео.

— Ама този проклетник като лъв се бори — продължил позасегнат фелдфебелът. — Уби ми един войник и не стига това, ами счупи ръката на ефрейтор Шардон, но няма значение, той е французин... После така се скри, че и дяволът не можеше да го намери. Ако не беше братовчедчето Фортунато, никога нямаше да го откроя.

— Фортунато ли? — извикал Матео.

— Фортунато! — повторила и Джузепа.

— Да. Джането се беше скрил в оная копа сено, ама братовчедчето издаде хитрината му. Затова ще кажа на вуйчо му, капорала, да му изпрати за награда някакъв хубав подарък. И ще спомена неговото име и твоето в доклада си до главния прокурор.

— Дявол да го вземе! — тихо възкликнал Матео.

Отишъл при стрелците. Джането бил вече настанен на носилката, готов за тръгване. Когато видял Матео, придружен от Гамба, той странно се усмихнал, после се обърнал към вратата на къщата, плюл на прага и казал:

— Дом на предател!

Само човек, решил да умре, можел да се осмели да произнесе думата „предател“, свързвайки я с Фалконе. Един удар с кама, нямало нужда от втори, незабавно щял да заплати за обидата. Но Матео само се хванал за челото като съсипан човек.

Щом видял, че баща му пристига, Фортунато влязъл в къщата. Скоро се върнал с гърне мляко и с наведени очи го занесъл на Джането.

— Махай се! — извикал задържаният със силен глас. После помолил един от войниците: — Приятелю, дай нещо да пия.

Войникът му дал да пие от манерката си и задържаният приел вода от човека, с когото малко преди това се били стреляли. После помолил да му вържат ръцете така, че да бъдат кръстосани на гърдите вместо на гърба.

— Когато лежа, обичам да ми е удобно — казал той.

Побързали да задоволят желанието му, после фелдфебелът наредил да тръгват, сбогувал се с Матео, който не му отговорил, и с бързи крачки потеглил към равнината.

Минали близо десет минути преди Матео да заговори. Детето гледало тревожно ту майка си, ту баща си, който, подпрян на пушката, го наблюдавал със сдържан гняв.

— Добре започваш! — най-сетне казал Матео със спокоен, но страшен глас за този, който го познавал.

— Татко! — извикало момчето през сълзи и се затичало да прегърне коленете му.

Но Матео му изкрещял:

— Назад! Да не си ме докоснал!

Детето спряло неподвижно на няколко крачки от баща си и изхлипало.

Джузепа се приближила. Тя тъкмо била забелязала верижката на часовника, която се подавала изпод ризата на Фортунато.

— Откъде имаш този часовник? — строго го запитала тя.

— Даде ми го братовчедът фелдфебел.

Фалконе грабнал часовника и с цялата си сила го запратил върху един камък и го строшил.

— Жено — казал той, — от мене ли е момчето?

Кафявите страни на Джузепа почервенели до керемидено.

— Какво говориш, Матео! И знаеш ли на кого говориш?

— Добре, значи, това момче е първото от рода, което върши предателство.

Хълцанията и риданията на Фортунато се засилили, а Фалконе го гледал все така втренчено. Най-накрая тупнал с приклада на пушката в земята, после я метнал на рамо, отново поел по пътя към макито и викнал на Фортунато да върви след него. Момчето се подчинило.

Джузепа се втурнала след Матео и го уловила за лакътя.

— Син ти е — рекла тя с разтреперан глас и вперила черните си очи в очите на мъжа си, сякаш за да прочете какво става в душата му.

— Остави ме — отвърнал Матео. — Аз съм му баща.

Джузепа целунала сина си и разплакана влязла в къщата, паднала на колене пред образа на светата Дева и започнала горещо да се моли. В това време Матео извървял около двеста крачки по пътеката и спрял чак до един малък дол. Спуснал се в него. Опитал земята с приклада и тя му се сторила мека, лесна за копаене. Мястото изглеждало удобно за онова, което бил замислил.

— Фортунато, върви при оня, големия камък.

Момчето изпълнило заповедта на баща си и коленичило.

— Кажете си молитвите.

— Татко, татко, не ме убивайте!

— Кажете си молитвите — повторил Матео със страшен глас.

Заеквайки и хълцайки, момчето казало „Отче наш“ и „Верую“. В края на всяка молитва бащата отговарял със силен глас „Амин!“.

— Тия ли само молитви знаеш?

— Татко, знам и „Богородице дево“, и литанията, които леля ме научи.

— Дълга е. Нищо.

Детето с гаснещ глас довършило литанията.

— Свърши ли?

— О, татко, смилете се! Простете ми! Никога вече няма да правя така! Толкова ще се моля на братовчеда капорал, че той ще помилва Джането!

И продължило да говори.

Матео заредил пушката, прицелил се и казал:

— Бог да ти прости!

Момчето направило отчаяно усилие да стане и да прегърне коленете на баща си, но не успяло. Матео стрелял и Фортунато се проснал мъртъв.

Без да погледне трупа, Матео се запътил към къщи да вземе лопата, за да погребее сина си. Едва изминал няколко крачки и срещнал Джузепа, която дотичала, разтревожена от изстрела.

— Какво стори? — извикала тя.

— Каквото трябваше.

— Къде е?

— В дола. Сега ще го погребат. Умря като християнин. Ще му направим панихида. Нека кажат на зет ми Тиодоро Бианки да дойде да живее при нас.

---

[1] Капорали са се наричали ръководителите на корсиканските общини по време на въстанието против феодалите. — Б.пр. ↑

[2] Тук думата е синоним на беглец. — Б.пр. ↑

[3] Отряд, набиран за известно време от правителството в помощ на жандармерията. — Б.пр. ↑

[4] По онова време стрелците носели кафява униформа с жълта яка. — Б.пр. ↑

[5] Кожен колан, който служи за патрондаш и за портфейл. — Б.пр. ↑

[6] Обикновеният поздрав между корсиканци. — Б.пр. ↑

МАРК ТВЕН

РАЗКАЗЪТ НА КАЛИФОРНИЕЦА

Преди тридесет и пет години изследвах река Станислоус, като по цял ден скитах с кирка, решето и рог, промивах тук-там по шепа пръст винаги с надеждата да попадна на богата жила, но така и не я открих. Това беше прекрасна област — гориста, благоуханна и прелестна, която някога е била многолюдна, но сега хората бяха изчезнали и чаровният рай бе запустял. Бяха се разотишли, когато разкопките по повърхността се изчерпиха. На едно място, където някога бе имало малко оживено градче с банки и вестници, с пожарни команди, с кмет и градски съветници, сега нямаше нищо, освен обширна изумруденозелена морава, без ни най-малка следа от някогашния човешки живот. Това беше надолу към Тъгълтаун. По тези места, край пращните пътища, човек срещаше от време на време красиви къщици, спретнати и закътани и така обвити с виещи се рози, побелели от цвят, че вратите и прозорците бяха напълно скрити от погледа — белег на изоставени домове, напуснати преди години от разорени и разочаровани семейства, които нито можеха да ги продадат, нито да ги подарят. От време на време, по на половин час разстояние, човек се натъкваше на самотни дървени бараки от най-ранните дни на златната треска, построени от първите златотърсачи, предшественици на тези, които бяха изградили къщичките. Някои бараки бяха все още обитавани и в тези случаи можете да бъдете сигурен, че обитател е самият пионер, построил бараката; можете да бъдете сигурен и в друго — че той е там, защото някога е имал възможност да се завърне в Щатите богат, но не го е направил; по-късно е изгубил богатството си и тогава в унижението си твърдо решил да скъса всякакви връзки с дом, роднини и приятели и занаят да бъде мъртъв за тях. По това време из Калифорния имаше пръснати много такива живи мъртъвци — бедни хорица, смазани от гордостта, посивели и остарели още на четиридесет години, чиито тайни мисли се състояха само от съжаление

и копнеж — съжаление за прахосания живот и копнеж да сложат край на борбата и да се отърват от всичко.

Това беше самотна земя! В цялата спокойна шир от треви и гори не се чуваше никакъв звук, освен сънливото бръмчене на насекомите; нямаше и следа от човек или животно — нищо, което да поддържа духа ти и да те накара да се почувстваш щастлив, че живееш. И така, най-после, в ранните следобедни часове, когато съзрях човешко същество, почувствах благодарност и радост. Човекът бе на около четиридесет и пет години и стоеше на портата на една от онези закътани, обвити в рози къщички от споменатия вече вид. Но тя не приличаше на напусната; имаше вид на дом, в който се живее и който се стопанисва с обич, грижа и внимание; същия вид имаше и предният ѝ двор, който представляваше градина с изобилие от весели и пищни цветя. Човекът ме покани да вляза, разбира се, и да се чувствам като у дома си — това е обичаят на този край.

Беше прекрасно да попаднеш на такова място след дълги седмици на денонощна близост с миньорските бараки — с всичко онова, което е свързано с пръстени подове, никога неоправяни легла, чугунени чинии и канчета, бекон с боб, кафе без мляко и никаква украса, освен военни картини от източните илюстрирани вестници, заковани по дървените стени. Всичко това бе сурова, безрадостна, груба самотност, но тук бях намерил гнездо, отморяващо уморените очи и съживяващо у човека онова чувство, което, след като дълго не е било удовлетворявано, той открива, когато бъде изправен пред произведения на изкуството, колкото и евтини и скромни да са; че без да съзнава, е гладувал и сега е намерил храна. Не бих могъл да повярвам, че една парцалена черга щеше да ме зарадва и задоволи така или че душата може да намери такава утеха в тапети и литографии в рамки, шарени калъфи за столове и подставки за лампи, в уиндзорски столове и лакирани етажерки с наредени по тях раковини, книги, порцеланови вази и множество малки дреболии, които женската ръка нарежда в един дом и които човек вижда, без да съзнава, че ги вижда, но би почувствал отсъствието им, щом се махнат. Възхищението, което растеше в сърцето ми, се появи и на лицето ми; мъжът го видя и се зарадва; видя го толкова ясно, че отговори, сякаш го бях изразил с думи.

— Всичко това е нейно дело — каза той ласкаво. — Тя направи всичко това до най-малката дреболийка — и той обгърна стаята с поглед, изпълнен с любов и обожание.

Една от онези японски тъкани, с които жените покриват с грижлива небрежност горната част на снимките, не беше нагласена добре. Той забеляза това и я оправи внимателно, като няколко пъти отстъпи назад, за да види ефекта преди да я нагласи така, че да му хареса. Накрая я побутна един-два пъти с ръка и каза:

— Тя винаги го прави. Не можеш да кажеш точно какво липсва, но наистина нещо липсва, докато не направиш така — сам разбираш, едва след като си го направил, но това е всичко, което знаеш; не можеш да откриеш правилата му. Сигурно то е като последните докосвания на майката до косата на детето, след като го е сресала. Толкова пъти съм я виждал да прави всички тези неща, че мога да ги направя точно като нея, въпреки че не зная правилата на нито едно от тях. Но тя знае правилата. Знае защо прави това и как да го извърши, докато аз не зная защо, а само как.

Той ме заведе в спалнята да си измия ръцете; спалня, каквато не бях виждал с години: бяла покривка на леглото, бели възглавници, килим на пода, стени, облепени с тапети, картини, тоалетка с огледало, игленик и изящни тоалетни принадлежности; в ъгъла умивалник е истински порцеланови леген и кана и със сапун в порцеланова чинийка, а на закачалката повече от дузина кърпи — кърпи, така чисти и бели, че човек, който дълго не е употребявал подобни неща, не може да не изпита смътното чувство, че ги осквернява, когато се докосва до тях. Лицето ми пак проговори и той отвърна със задоволство:

— Всичко това е нейно дело; тя направи всичко сама, до най-малката подробност. Няма нищо, което да не е усетило допира на нейните ръце. Каквото щете, мислете... но аз не трябва да приказвам толкова много.

Докато използвах кърпата и хвърлях поглед от една подробност в наредбата на стаята към друга, както човек винаги прави, когато се намира на ново място, където всичко е приятно за очите и душата му, разбрах по някакъв необясним начин, че тук има нещо, което мъжът иска да открия сам. Разбрах го много ясно и видях, че се опитва да ми помогне, като ми сочи крадешком с очите си, така че се помъчих да налучкам правия път, защото много исках да го зарадвам. Сбърках на

няколко пъти, което видях с крайчеца на окото, без да ми го каже; но накрая разбрах, че гледам именно този предмет — разбрах това от удоволствието, което се излъчваше от него на невидими вълни. Той се засмя щастливо, потърка ръце и извика:

— Това е! Намерихте го. Знаех си, че ще го намерите. Това е нейният портрет.

Приблжих до малката поличка от тъмен орех на по-далечната стена и открих нещо, което досега не бях забелязал — една снимка. От нея ме гледаше най-прелестното лице на девойка и най-красивото, както ми се стори, което някога бях виждал. Мъжът погълна възторга от лицето ми и изглеждаше напълно доволен.

— На последния си рожден ден навърши деветнайсет — каза той, като постави снимката на мястото ѝ, — деня, когато се венчахме. Когато я видите... само почакайте да я видите!

— Къде е тя? Кога ще си дойде?

— О, тя не е тук сега. Отиде да види близките си. Живеят на четиридесет-петдесет мили оттук. Вече две седмици, откакто е заминала.

— Кога очаквате да се върне?

— Днес е сряда. Ще си дойде в събота вечер — към девет часа може би.

Почувствах остро разочарование.

— Жалко, че няма да бъда тук тогава — казах със съжаление.

— Ще си отидете? Не, защо ще си ходите? Не си отивайте. Тя ще бъде така разочарована.

Ще бъде разочарована — това красиво създание! Ако тя сама бе казала тези думи, не знам дали биха ме ощастливили повече. Изпитвах дълбок копнеж да я видя: копнеж толкова силен, така настойчив, че се уплаших. Казах си: „Трябва да си отида веднага от това място заради спокойствието на душата си“.

— Знаете ли, много обича да идват хора и да ни гостуват — хора, които знаят разни неща и могат да разказват. Хора като вас. Това ѝ прави голямо удоволствие; защото самата тя знае... о, тя знае почти всичко и може да приказва, ах, като птичка... а книгите, които чете, боже мой, просто ще се смаете. Не си отивайте, няма да чакате много, пък и тя би била така разочарована.

Чух думите, но бях така дълбоко потънал в мисли и вътрешна борба, че едва ги разбрах. Той ме остави, но аз не забелязах това. Скоро се върна със снимката в ръка и като ми я поднесе, каза:

— Ето, кажете ѝ, кажете пред лицето ѝ, че сте могли да останете, но не сте искали.

Този повторен поглед върху лика ѝ промени намерението ми. Реших да остана и да рискувам. Вечерта двамата пушихме спокойно лулите си и разговаряхме до късно за най-различни неща, но най-вече за нея; и положително от много дни насам не бях прекарвал времето си така отморяващо и приятно. Четвъртък дойде и се изниза спокойно. По здрач мина едър златотърсач, който живееше на три мили — един от посивелите останали тук пионери, — и ни поздрави топло с отморени и трезви думи:

— Отбих се само да питам кога ще се върне малката стопанка. Някакви новини от нея?

— О, да, писмо. Искаш ли да го чуеш, Том?

— Разбира се, бих искал да го чуя, ако нямаш нищо против, Хенри.

Хенри извади писмото от портфейлчето си и каза, че ще прескочи някои от интимните пасажи, ако нямаме нищо против; след това започна и прочете по-голямата част от писмото — едно любящо, спокойно, очарователно и изискано произведение с постскриптур, изпълнен с мили поздрави и пожелания за Том и Джо, и Чарли, и други близки приятели и съседи.

Когато домакинът ми свърши, той погледна Том и извика:

— Охо, ти пак започна! Махни си ръцете и дай да ти видя очите. Винаги правиш това, когато ти чета писмо от нея. Ще ѝ пиша и ще ѝ кажа.

— О, недей, Хенри. Знаеш, вече остарявам и най-малкото разочарование ме кара да плача. Мислех, че самата тя ще е тук, а ти си получил само писмо.

— Ех, сега пък ти, какво те е карало да мислиш така? Струва ми се, всички знаят, че тя няма да си дойде по-рано от събота.

— Събота! Разбира се, че знаех. Чудя се какво става с мен напоследък. Наистина, че го знаех. Не се ли готвим всички за посрещането ѝ? Сега трябва да си ходя. Но ще бъда тука, когато тя се върне, приятелю.

Късно в петък следобед друг посивял ветеран дойде от бараката си, намираща се на около една миля, и каза, че момчетата искат да уредят малка веселба в събота вечер, ако Хенри не мисли, че тя ще бъде много уморена от пътуването.

— Уморена? Тя уморена? Чуйте го какво приказва. Джо, ти много добре знаеш, че тя не би си легнала и шест седмици подред, за да зарадва когото и да било от вас.

Когато Джо чу, че има писмо, помоли да му го прочетат и милите поздрави до него съвсем разчувстваха стария човечец; но той каза, че е такава стара развалина, че би го трогнало, ако тя спомене дори само името му.

— Господи, толкова ни липсва тя — каза той.

В събота следобед забелязах, че твърде често си поглеждам часовника. Хенри видя това и каза уплашено:

— Не мислите, че тя трябва да е тук толкова скоро, нали?

Почувствах се неловко и малко смутен, но се изсмях и казах, че това ми е навик, когато съм в очакване. Той не изглеждаше напълно доволен от отговора ми и от този момент нататък започна да проявява безпокойство. Четири пъти ме изкачи до едно място на пътя, откъдето можехме да видим по-надалеч. Стоеше там, заслони очите си с ръка, и гледаше. Няколко пъти повтори:

— Започвам да се безпокоя. Започвам наистина да се тревожа. Знам, че няма да си дойде преди девет, и въпреки това някакво предчувствие като че ли ми подсказва, че нещо се е случило. Не мислите, че ѝ се е случило нещо, нали?

Започнах съвсем да се срамувам от него заради детинщината му и най-накрая, когато той още един път зададе този умолителен въпрос, аз изгубих за миг търпение и му отговорих доста грубо. Това като че ли го стъписа и сплаши; той изглеждаше така засегнат и смирен, че се презрях за жестоките си и ненужни думи. И много се зарадвах, когато Чарли, друг ветеран, пристигна вечерта и се настани до Хенри да чуе писмото и да поговори за приготовленията за посрещането ѝ. Чарли редеше една сърдечна приказка след друга и направи всичко възможно, за да пропъди предчувствията и опасенията на приятеля си:

— Нещо да ѝ се е случило ли? Хенри, това са чисто и просто глупости. Нищо няма да ѝ се случи, можеш да бъдеш напълно спокоен. Какво пише в писмото? Че е добре, нали? И че ще се върне в девет

часа? Знаеш ли някога да не си е удържала думата? Разбира се, това никога не се е случвало. Добре тогава, не се вайкай, тя ще си дойде и това е толкова сигурно и вярно, колкото и туй, че си се родил. Хайде сега да почнем украсата; нямаме много време.

Много скоро след това пристигнаха Том и Джо и тогава всички ръце се заеха да кичат къщата с цветя. Към девет часа тримата златотърсачи казаха, че тъй като са си донесли инструментите, нищо не им пречи да ги настройат, защото момчетата и момичетата скоро ще пристигнат и са зажаждали за хубава веселба от старото време. Цигулка, банджо и кларнет, това бяха инструментите. Триото се нареди един до друг, започна да свири някаква шумна танцова мелодия и да тактува с големите си ботуши.

Наближи девет. Хенри стоеше на вратата с очи, вперени по пътя, а тялото му се люшкаше от мъчителното душевно страдание. Бяха го накарали да пие за здравето и безопасността на жена си няколко пъти, а сега Том се провикна:

— Чакайте! Още една чашка и тя е тук.

Джо донесе на табла чашите и ги поднесе на събралите се. Аз посегнах към една от останалите две чаши, но Джо изръмжа под носа си:

— Не тази! Вземи другата!

Така и направих. На Хенри поднесоха последен. Едва глътна питието и часовникът започна да бие. Той го слуша, докато ударите замряха, а лицето му ставаше все по-бледо; тогава промълви:

— Момчета, прилошава ми от страх. Помогнете ми... искам да си легна.

Те го заведоха до канапето. Той започна да се намества и да дреме, но скоро заговори, сякаш бълнуваше:

— Конски тропот ли чувам? Дойдоха ли?

Един от старите златотърсачи отговори на ухото му:

— Джими Париш дойде да каже, че пътниците ще се забавят, но те са наблизко по пътя и идват. Конят ѝ куца, но тя ще пристигне след половин час.

— Толкова съм благодарен, че нищо не се е случило!

Той почти заспа, преди да изговори думите. В миг тези сръчни мъже го съблякоха и го наместиха в леглото му в стаята, където си бях

измил ръцете. Затвориха вратата и се върнаха. Те като че ли се готвеха да си тръгват, но аз ги спрях:

— Моля ви се, не си отивайте, господа. Тя не ме познава, аз съм чужд човек.

Спогледаха се. Тогава Джо отговори:

— Тя? Бедната, тя е мъртва от деветнайсет години.

— Мъртва?

— Да, или още по-лошо. Отиде да види близките си половин година след като се омъжи и на връщане, в събота вечерта, индианци я отвлякоха на пет мили от тази къща и оттогава никой нищо не е чувал за нея.

— И в резултат на това той загуби разсъдъка си?

— Нито час не е бил с ума си оттогава насам. Обаче положението му се влошава само по това време на годината. Тогава ние започваме да идваме тук, три дни преди уреченото ѝ връщане, да му вдъхваме смелост и да го питаме за новини от нея, а в събота всички идваме, украсяваме къщата с цветя и приготвяме всичко за танци. Вършим това редовно от деветнайсет години насам. Първата събота бяхме двайсет и седем души, без да броим момичетата; сега сме само трима, а от момичетата не остана нито едно. Упояваме го да заспи, иначе буйства; след това нищо му няма още една година — мисли, че тя е при него, докато дойдат последните три-четири дни; тогава започва да я търси, изважда нещастното си старо писмо и ние идваме да го молим да ни го прочете. Боже мой, тя наистина беше прекрасна.

ЛУИДЖИ ПИРАНДЕЛО

ПЪТЕШЕСТВИЕТО

Тринадесет години вече Адриана Браджи не излизаше от старинната къща, безмълвна като обител, където още твърде млада бе влязла като младоженка. Не я зърваха вече зад стъклата на прозорците дори редките минувачи, които от време на време се изкачваха по стръмната, хлъзгава и разбита уличка, толкова безлюдна, че тревата растеше на кичурчета между камъните на настилката.

На двадесет и две годишна възраст, едва след четири години брачен живот, със смъртта на съпруга си тя също почти бе умряла за света. Сега беше на тридесет и пет и все още се обличаше в черно, както в първия ден на траура. Черна копринена забрадка прикриваше хубавите ѝ кестеняви коси, вече занемарени, едва-едва сресани на път и сплетени на врата. Ала независимо от това някакво печално и нежно спокойствие облагородяваше бледото ѝ деликатно лице.

В това планинско градче във вътрешността на Сицилия никой не се учудваше на нейното затворничество. Тук суровите нрави едва ли не задължаваха съпругата да последва мъжа си в гроба. Така затворени трябваше да стоят вдовиците, във вечен траур, до смъртта си.

Впрочем жените от малкото заможни семейства — девойки и съпруги — почти никога не се показваха по улиците. Излизаха само в неделя, за да отидат на литургия, а понякога, много рядко, за да върнат някоя визита. Тогава се надпреварваха да излагат на показ богати дрехи последна мода, поръчани при първите шивачи на Палермо или Катания, златни накити, скъпоценности; но не от кокетство: жените вървяха със сериозни и зачервени лица, с поглед в земята, смутени, притиснати до съпруга, бащата или до по-големия си брат. Това излагане на показ беше почти задължително. Визитите и кратките разходки до църквата за тях бяха истински пътешествия, които трябваше да подготвят още от предния ден. Достойнството на дома можеше да пострада и мъжете също бяха в затруднение. Дори точно те

бяха най-болезнено чувствителни, защото искаха по този начин да покажат, че могат и знаят как да харчат за своите жени.

А жените, винаги подчинени и покорни, се обличаха така, както желяеха мъжете, за да не ги излагат. След тези кратки появи те, успокоени, се връщаха към домашните грижи. Омъжените чакаха да народят деца, всички деца, които бог им пращаше: това бе тяхната голгота. Девојките чакаха един прекрасен ден родителите им да кажат: ето, за този се омъжи. И те се омъжваха, а мъжете бяха спокойни и доволни от тяхната раболепна вяроност без любов.

Само сляпата вяра в някакво възмездие отвъд живота им позволяваше да понасят без отчаяние мъчителната и тежка празнота, в която се влачеха един след друг еднообразните дни в безмълвното планинско градче. То сякаш беше безлюдно под пламналата и ярка синева на небето, с тесните, зле настлани улички между грубите къщици от камък и вар, с водостоци от глина и тенекиени тръби на показ.

Навлезеш ли там, където уличките свършваха, сърцето ти се свива при вида на хълмистата шир на изгорелите земи, където бяха серните мини. Сухо беше небето, суха и земята, из която в неподвижната тишина, приспана от жуженето на насекомите, от свирукането на отделни щурци, от далечната песен на петел и лай на куче, сред обедния зной се излъчваше миризма на увехнали треви и на разпръснат оборски тор.

В никоя къща, дори в малобройните домове на заможните хора, нямаше вода. В широките дворове, както и в началото на улиците имаше стари цистерни, чакащи милостта на небето. Но дори и през зимата валеше малко, а когато завалеше, настъпваше празник: всички жени изваждаха навън менци и ведра, корита и качета. После заставаха по вратите с прибрани между краката поли от домашно платно да гледат как дъждовната вода се стича по стръмните улички, да слушат как бълбука във водоскоците и в улеите на цистерните.

Камъните на настилката се измиваха, измиваха се стените на къщите и всичко сякаш започваше да диша по-леко в свежия въздух, ухаещ на мокра земя.

Мъжете намираха по някакъв начин развлечение в търговските сделки, в борбите на партиите в общината, в кафенето или във военния клуб вечер. Но жените, у които още от детинство насилствено бе

пресушен всеки порив към лекомислие, омъжени без любов, след привършване на вечно еднаквите домакински задължения, които изпълняваха като слугини, скръбно вехнеха с дете на скута или с молитвена броеница в ръка, очаквайки мъжа, господаря, да се прибере.

Адриана Браджи изобщо не бе обичала мъжа си. Изключително слаб по телосложение и непрекъснато раздражен поради своето крехко здраве, нейният съпруг я бе потискал и измъчвал четири години. Той я ревнуваше дори от по-големия си брат, на когото знаеше, че е нанесъл голяма обида, спрямо когото бе извършил дори истинско предателство, като се бе оженил. По тези места все още имаше обичай в богатите семейства да се жени само единият от синовете, най-големият, за да не се разпръсне имуществото на дома между много наследници.

Чезаре Браджи, големият брат, никога не беше показал, че е засегнат от това предателство, може би защото бащата, умирайки малко преди сватбата, беше наредил глава на семейството да стане той и задължи втория син, като се ожени, напълно да му се подчинява.

Влизайки в древния дом на семейство Браджи, Адриана бе почувствала известно унижение за това, че трябваше да се подчинява на девера си. Нейното положение стана двойно по-мъчително и нетърпимо, тъй като самият ѝ съпруг, пламнал от ревност, ѝ бе намекнал, че преди него Чезаре е имал намерение да се ожени за нея. Тя не знаеше как да се държи в присъствието на девера си. И затруднението ставаше толкова по-голямо, колкото по-малко деверът ѝ упражняваше властта си над нея. Той я беше приел още от първия ден със сърдечна и пряма симпатия и се отнасяше с нея като към истинска сестра.

Той беше човек с благородни обноски, говореше, обличаше се и се държеше деликатно и естествено. Нито общуването с грубите селски хора, нито работата, която вършеше, нито навикът да води с месеци отпуснат и ленив живот сред празното и бездейно провинциално общество не бяха успели да го накарат да загрубее, да се промени.

При това всяка година за много дни, понякога дори и за повече от месец, той се отдалечаваше от градчето и от работата си — отиваше в

Палермо, в Неапол, в Рим, във Флоренция, в Милано, за да се гмурне в живота, за да се изкъпе — както казваше той — в цивилизацията. От тези пътувания се връщаше подмладен телесно и душевно.

Адриана, която никога не бе правила крачка извън родното си градче, всеки път скрито изпитваше непонятно смущение, когато го виждаше да се връща в голямата старинна къща, където времето сякаш плесенясваше сред мъртвешката тишина.

Деверът донасяше със себе си полъха на един свят, който тя не можеше дори да си представи. И смущението ѝ растеше, когато чуваше кресливия смях на съпруга си, който в другата стая слушаше разкази за пикантните приключения, преживени от брат му. После вълнението ѝ се превръщаше в раздразнение, а по-късно в отвращение, когато съпругът, след тези разкази на брат си, идваше в нейната стая разпален, свръхвъзбуден, жаден. Раздразнението и възмущението бяха отправени към съпруга, още повече че деверът ѝ бе изпълнен с уважение, дори благоговение към нея.

След като умря съпругът ѝ, Адриана почувства мъчителен страх пред мисълта, че ще остане сама с него в тази къща. Да, имаше две дечица, които се бяха родили през тези четири години, но макар да беше вече майка, не бе успяла да надвие своята вродена моминска свенливост пред девера си. Тази нейна стеснителност никога не се бе превръщала в неприязън, но сега тя изпитваше нещо подобно и хвърли вината за това на ревнивия си мъж, който я беше потискал с най-подозрителен и долен надзор.

Тогава Чезаре Баджи прояви деликатна грижовност и покани майка ѝ да дойде да живее заедно с овдовялата си дъщеря. Освободена от ненавистната тирания на мъжа си, в обществото на майка си, Адриана малко по малко успя, ако не да придобие пълен душевен мир, поне да поуспокои духа си. Тя се бе отдала напълно на грижите за децата си, обсипвайки ги щедро с онази любов и нежност, която не бе могла да намери отдушник в несполучливия ѝ брак.

Чезаре продължаваше всяка година да прави своето едномесечно пътешествие из континента, като донасяше подаръци на нея, на бабата и на племенниците си, които обгръщаше винаги с най-нежно бащинско внимание.

Домът, останал без закрилата на мъж, караше жените да се страхуват, особено нощем. В дните, когато той отсъстваше, на Адриана

й се струваше, че тишината става по-дълбока и по-глуха и сякаш крие надвиснало над къщата неведомо нещастие. С безкраен страх слушаше как скърца скрипецът на старата цистерна в началото на стръмната пуста улица всеки път, когато полъхът на вятъра разклащаше въжето.

Но трябваше ли заради две жени и две дечица, които в края на краищата не бяха негови, Чезаре да се лиши от единственото си развлечение след цяла година труд и скука? Можеше изобщо да не се грижи за тях, да живее свободен, сам за себе си, тъй като брат му беше попречил да си създаде семейство. Но трябваше да му се признае: като се махнат тези кратки отпуски, той целият бе отдаден на дома и на осиротелите си племенничета.

С течение на времето всякакво огорчение се беше уталожило в сърцето на Адриана. Децата растяха и на нея й бе приятно, че растат под ръководството на чичото. Тя вече дотолкова се бе посветила на близките си, че се учудваше, когато деверът й или децата се противопоставяха на прекалените й грижи към тях. Струваше й се, че никога не прави достатъчно. А за кого трябваше да мисли, ако не за тях?

Голяма скръб й причини смъртта на майка й: напусна я и последният й другар. От доста време бе свикнала да разговаря с нея като със сестра. Освен това, когато чувстваше присъствието на майка си, можеше все още да се счита млада, каквато в действителност беше. Когато почина майката, с двете си деца, вече поотраснали, едното на седемнадесет, другото на четиринадесет години, на ръст почти колкото чичо си, Адриана започна да се чувства и да се смята за стара.

Такова бе душевното й състояние, когато за първи път усети неопределено неразположение, някаква умора, някаква тежест отчасти в рамото, отчасти в гърдите, някаква тъпа болка, която понякога обхващаше цялата й лява ръка и от време на време се превръщаше в бодеж, от който дъхът й спираше.

Не се оплака. И може би никой нямаше да узнае за страданието й, ако един ден на масата не я бе връхлетял внезапен и остър пристъп.

Повикаха стария домашен лекар, който още отначало издаде безпокойството си, щом чу тези оплаквания. Безпокойството му нарасна след дългия и внимателен преглед на болната.

Болестта беше в плеврата. Но каква? Старият лекар, с помощта на свой колега, се опита да направи пункция, с цел да установи

диагнозата, но без резултат. После, когато забеляза известно втвърдяване на жлезите под и над лопатката, посъветва Браджи веднага да заведе снаха си в Палермо, като ясно даде да се разбере, че се опасява от вътрешен тумор, може би неизлечим.

Не бе възможно да тръгнат веднага. След тринадесет години затворничество Адриана не бе снабдена с дрехи, за да се появи сред хората и да пътува. Трябваше да пишат в Палермо, за да изпратят колкото може по-бързо.

Тя се опита да се противопостави по всевъзможни начини. Твърдеше пред девера си и децата, че не се чувства чак толкова зле. Пътуване? Само като си помислеше, тръпки я побиваха. Освен това беше настъпило точно времето, когато Чезаре имаше обичай да взема своята едномесечна отпуска. Ако тръгнеше с него, щеше да му отнеме свободата и всякакво удоволствие от пътуването. Не, не искаше по никакъв начин! И после, на кого щеше да остави децата? На кого щеше да повери къщата? Изтъкваше всички тези трудности, но деверът ѝ и децата ги оборваха със смях. Упорито твърдеше, че навярно от пътуването ще се почувства още по-зле. Ох, боже милостиви, та тя не знаеше дори как са направени пътищата! Нямаше да съумее дори да направи крачка! Моля ви, моля ви, нека да я оставят на мира!

Когато от Палермо пристигнаха дрехите и шапките, за децата настана истинско тържество.

Влязоха, ликуващи в стаята на майка си с големите кутии, опаковани в навосьчено платно, като вдигаха врява, викаха, че трябва веднага да ги пробва. Искаха да видят скъпата си майчица елегантна, каквато никога не я бяха виждали. И толкова много настояваха и говореха, че накрая тя трябваше да се съгласи.

И тези дрехи бяха черни, траурни, но скъпи и изработени с чудно майсторство. Модите отдавна ѝ бяха чужди и тя не знаеше откъде да започне да се облича. Къде и как да закачи множеството кукички, които намираще тук и там? А тази якичка, боже мой, толкова ли трябва да е висока! А тези ръкави с толкова големи буфани... Така ли се носят сега?

В това време зад вратата синовете нетърпеливо чукаха:

— Мамо, готово ли е? Още ли се бавиш?

Сякаш майка им се гиздеше за някакъв празник! Те вече не си спомняха причината, поради която тези дрехи бяха поръчани. И тя не

мислеше за това в този миг.

Когато, съвсем объркана, зачервена, вдигна очи и се видя в огледалото на гардероба, изпита остро усещане, почти срам. Тази дреха подчертаваше ловко и с безсрамна елегантност бедрата и гърдите ѝ, придаваше ѝ стройността на момиче. Чувстваше се остаряла, а ето че внезапно в огледалото се видя млада, хубава — съвсем друга!

— Как може! Как може! Невъзможно е! — извика тя, като извишия и вдигна ръка, за да се избави от тази гледка.

Щом чуха възклицанието ѝ, синовете започнаха още по-силно да чукат по вратата с ръце, с крака, да блъскат — настояваха да отвори, да се покаже.

Как ще отвори! Тя се срамуваше. Усещаше се като истинска карикатура! Не, не.

Но те заплашваха, че ще издънят вратата. Трябваше да отвори.

И синовете в първия миг останаха като заслепени от неочакваната промяна. Майка им се стараеше да се измъкне, като повтаряше:

— Моля ви! Оставете ме! Как така! Невъзможно е. Луди ли сте?

Ненадейно пристигна деверът. Ох, имайте милост! Опита се да избяга, да се скрие, сякаш я беше заварил гола. Но синовете я държаха, показваха я на чичото, който се смееше на нейния срам.

— Наистина ти стои добре! — каза той накрая, като стана сериозен. — Хайде, остави да те видим.

Тя се опита да повдигне глава.

— Сякаш съм маскирана...

— Но не! Защо? Прекрасно ти стои. Обърни се малко... Така... настрана...

Подчини се, но гърдите ѝ, подчертани от дрехата, се издигаха при честото дишане, което издаваше вълнението ѝ, причинено от неговия внимателен и спокоен поглед, поглед на добър познавач.

— Наистина ти стои добре. А шапките?

— Истински кошници! — възкликна Адриана почти уплашена.

— Е, да. Сега се носят много големи.

— Как ще ги сложа на главата си? Трябва да се среща по друг начин.

Чезаре отново я погледна — спокоен, усмихнат, и каза:

— Ами да, имаш толкова дълга коса...

— Да, да, бъди добра, мамичко, веднага се среши! — потвърдиха синовете.

Адриана се усмихна печално.

— Виждате ли какво ме карате да правя? — каза тя, като се обърна към девера.

Решиха да тръгнат на следващото утро.

Сама с него!

Придружаваше го в едно от онези пътешествия, за които някога мислеше с такова вълнение. И само един страх я владееше сега: да не изглежда развълнувана пред него, който беше крайно внимателен, но съвсем спокоен както винаги.

Неговото непринудено спокойствие навярно би я накарало да счита за непристойно и срамно своето смущение, ако с почти съзнателна преструвка — именно за да не изпитва срам и да си вдъхне самоувереност — тя не отдаваше смущението си на друга причина: новостта на пътуването, изобилието от необичайни впечатления, нахлули в нейната затворена и свенлива душа. И приписваше усилието, което извършваше над себе си за обуздаване на смущението (в което впрочем, изтълкувано така, нямаше нищо осъдително), на намерението си да не се показва толкова неопитна в светските работи и толкова удивена в присъствието на човек, който от много години е познавач на всичко и умее винаги да се владее, защото иначе би могла да му причини досада и неудоволствие. Дори би могло да му се стори смешно детското учудване, което грееше в очите ѝ на тази възраст.

И затова се насилваше да възпира радостното и трескаво вълнение в погледа си и да не обръща непрекъснато глава от единия прозорец към другия, както бе изкушена да прави, за да не изпусне нищо от многобройните бягащи неща, върху които нейните очи мигновено се спираха за първи път. Мъчеше се да крие учудването си, да овладява любопитството, което, ако бе будно и жадно, би ѝ помогнало да надвие замайването и унеса, причинени от ритмичния грохот на колелата и измамния бяг на плетища, дървета, хълмове.

Возеше се за първи път на влак. С всеки тласък, при всяко завъртане на колелата усещаше, че навлиза, прониква в един непознат

свят, който неочаквано населяваше душата ѝ с образи. Колкото и да изглеждаха близки, тези образи все пак бяха далечни и заедно с удоволствието да ги вижда ѝ причиняваха и някакво усещане на неуловима и неопределима болка: болката, че те са съществували във и отвъд нейното съществуване и дори извън нейното въображение. Болка, че е чужда между тези неща и само бързо преминаваща и че те и без нея ще продължат да живеят за себе си своите собствени съдби.

Ето там скромните къщи на едно село: покриви, прозорци и врати, стълби и улици — хората, които живеят там, са като нея. Толкова години и тя е била затворена в своето градче, в онази точка на земята, със своите навици и занимания. Освен това, което виждаха очите, не съществуваше нищо повече за тези хора; светът беше сън: колко много хора се раждат там, там растат и умират, без да са видели нищо от онова, което тя сега отиваше да види в своето пътуване, което бе толкова малко в сравнение с необятния свят, но независимо от това на нея ѝ се струваше много.

Обръщайки очи, от време на време срещаше погледа и усмивката на девера си, който я питаше:

— Как се чувстваш?

Отговаряше му с кимване:

— Добре.

Неведнъж деверът сядаше до нея, за да ѝ покаже и назове някое далечно село, където беше ходил, или ей онзи там връх със заплашителни очертания — всички по-забележителни неща, които му се струваше, че би трябвало да привлекат нейното внимание. Не разбираше, че всички неща, дори най-малките, дори ония, които за него бяха съвсем обикновени, предизвикваха у нея буря от нови усещания; че сведенията, разясненията, които ѝ даваше, вместо да увеличават, намаляваха и охлаждаха пламенния величав образ, който тя, объркана, овладяна от чувство на неведома болка, си създаваше при гледката на големия непознат свят.

Освен това във вътрешния водовъртеж на чувствата неговият глас, вместо да я ободрява, я сковаваше в някаква тъмна и насилствена неподвижност, изпълнена с пронизващи тръпки. И тогава чувството на мъка ставаше по-остро, по-отчетливо в нея. Тя виждаше колко е жалка в своето невежество и усещаше някакво неясно и почти враждебно

огорчение от гледката на всички тези неща, които едва сега, твърде късно за нея, така внезапно изпълваха очите ѝ и навлизаха в душата ѝ.

На следващия ден в Палермо, когато слизаха от дома на главния лекар след един дълъг преглед, тя отлично разбра, че лекарят ѝ бе прочел смъртна присъда. Разбра всичко от усилието на девера ѝ да скрие дълбокото си разочарование, от престореното усърдие, с което искаше още веднъж да му обяснят как се взема предписаното лекарство, и от изражението на лекаря, докато отговаряше. Тя разбра, че сместа от отрови, която трябваше да се взема на капки много внимателно — два пъти на ден преди ядене, не е нищо друго, освен милосърдна измама или предсмъртно причастие пред дълга агония.

И въпреки това, все още малко замаяна и отвратена от миризмата на етер, с която бе напоена къщата на лекаря, тя излезе от сянката на стълбата сред блясъка на залязващото слънце, под пламналото небе, което изригваше откъм морето като някакъв ярко пламтящ облак над дългия булевард. И видя между колите, сред златния светлик, гъмжилото на шумната тълпа с лица и дрехи, запалени от пурпурните отблясъци, изблиците на светлина, цветните пръски сякаш от скъпоценни камъни по витрините, по табелите, по огледалата в дюкяните. Живота, живота единствено почувства тя, усети го как се втурва безредно в душата ѝ през всички развълнувани сетива, екзалтирани от почти божествено опиянение. И не почувства никаква боязън, дори не ѝ мина краткотрайна мисъл за близката и неминуема смърт, която, независимо от всичко беше в самата нея, спотаена там, под лявата плешка, където от време на време чувстваше все по-остри бодежи. Не, не! Животът! Животът! И този вътрешен смут, който разтърсваше душата ѝ, напираше в гърлото ѝ, където кой знае какво внезапно се беше събрало, може би някаква стара, потискана мъка от дъното на нейното съществуване, и ето че я караше да се просълзява сред цялата тази радост.

— Нищо... нищо ми няма — отговори тя на девера си с усмивка, която живо грейна в очите ѝ сред сълзите. — Струва ми се, че съм... Как да кажа... Да вървим... да вървим...

— В хотела ли?

— Не... не...

— Тогава да отидем да вечеряме в ресторанта край морето, до Италийския форум. Искаш ли?

— Да, където искаш ти.

— Прекрасно. Да вървим! После ще се разходим край форума, ще послушаме музика...

Качиха се във файтон и тръгнаха срещу блестящия облак, който ги заслепяваше.

Ах, каква вечер бе това за нея в ресторанта край морето, под луната, с гледката на осветения форум и оживения и непрекъснат тропот на искрящите файтони, сред миризмата на водорасли, която долиташе откъм морето, и уханието на портокалови цветове откъм градините! Потънала в божествено очарование, на което един определен страх не ѝ позволяваше да се отдаде изцяло — страхът, че всичко това, което вижда, не е действително, — тя се чувстваше далече, далече дори от самата себе си, без памет, без съзнание, без мисъл, в някаква безкрайна сънна далечина.

Чувството за тази безкрайна отдалеченост отново и още по-силно я обзе на следващото утро, когато прекосяваше с файтон безкрайните пусти алеи на парка „Фаворита“. По едно време с дълбока въздишка почти успя да се отърси от тази отдалеченост и да я измери, ала без да наруши очарованието и опиянението от този сън на слънце, сред дърветата, които също изглеждаха потънали в безкраен сън.

И неволно се обърна, погледна девера си и от благодарност му се усмихна.

Веднага обаче тази усмивка събуди остро и дълбоко умиление към самата нея, осъдена да умре, и то сега, когато пред удивените ѝ очи се разкриваха толкова чудни красоти, един живот, който и за нея би могъл да бъде такъв, какъвто бе за хиляди създания. И почувства колко жестоко може би е било да я накарат да предприеме това пътуване.

Но скоро след това, когато файтонът най-после спря в края на една отдалечена алея, тя слезе, подкрепяна от него, за да види отблизо фонтана с Херкулес. Там, пред този фонтан, под кобалтовосиньото небе, което изглеждаше почти черно около блестящата мраморна статуя на полубога, стъпил на висока колона, издигаща се в средата на огромна раковина, тя се наведе да погледне кристалната вода, в която плуваха листенца и зеленикави вейки и хвърляха сенки до дъното; после при всяко леко раздвижване на водата видя да се вдига нещо като мъглица пред невъзмутимите лица на сфинксовете, които гледаха раковината. Тогава сякаш почувства като свеж дъх, идващ от водата,

нещо като сянка на мисъл да минава и по нейното лице и веднага при този полъх някакво дълбоко смълчаване от удивление разшири духа ѝ; сякаш светлина от други небеса се запали в нея в неизмеримата празнота и тя почувства, че в този миг докосва вечността, че придобива ясно, безбрежно съзнание за всичко, за безкрайното, което се крие в дълбините на тайнствената душа и че само това изживяване ѝ е достатъчно, защото за един миг е била вечна.

Предложи на девера си да тръгне още същия ден. Искаше да се върне вкъщи, за да го остави свободен, след като бе откраднала четири дни от неговата ваканция. Той щеше да загуби още един ден, за да я заведе обратно, после можеше да продължи своето ежегодно препускане из по-далечните краища, отвъд безкрайното тъмносино море. Можеше да замине без страх, защото тя сигурно нямаше да умре толкова скоро, в месеца на неговия отпуск.

Не му каза всичко това, само го помисли и го помоли да се съгласи да я заведе в тяхното градче.

— Нищо подобно! Защо? — отговори той. — И без това сме тук, ще дойдеш с мен в Неапол. Там за по-голяма сигурност ще се консултираме с някой друг лекар.

— Не, не, моля ти се, Чезаре! Остави ме да се върна вкъщи. Излишно е!

— Защо? Съвсем не е излишно. По-добре ще е. За по-голяма сигурност.

— Не е ли достатъчно това, което научихме тук. Нищо ми няма, чувствам се добре, не виждаш ли? Ще се лекувам, както ми предписаха. Това ще е достатъчно.

Чезаре я погледна сериозно и рече:

— Адриана, така искам.

И тогава тя не можа да възрази: видя в себе си жената от своето градче, жената, която не трябва да противоречи на това, което мъжът смята за редно и правилно. Помисли, че за успокоение на собствената си съвест той не иска да се задоволи само с един преглед, за да бъде сигурен, че утре в градчето, след нейната смърт, хората ще кажат: „Той направи всичко, за да я спаси. Заведе я в Палермо, дори в Неапол“... Или може би той наистина се надяваше, че друг лекар, от по-далечен

град, по-способен, ще прецени, че нейната болест е лечима, ще открие лекарство, за да я спаси? Или може би... но да, това беше най-вероятно! Като знаеше, че тя е безвъзвратно загубена и понеже и без това се намираше на път с нея, Чезаре искаше да ѝ достави за последен път неповторимо развлечение, като малка компенсация за жестокостта на нейната съдба.

Но тя изпитваше ужас, да, ужас от това, че трябва да прекоси огромното море. При тази мисъл, само като го гледаше, чувстваше как дъхът ѝ секва, сякаш бе принудена да го преплува.

— Няма, няма, ще видиш — утешаваше я той усмихнат. — Няма и да усетиш, че си на кораб по това време на годината. Виждаш ли колко е спокойно морето? И после ще разгледаш парахода... Нищо няма да почувстваш.

Нима можеше да сподели с него мрачното предчувствие, което я мъчеше при вида на това море? Предчувствието, че ако замине, ако се откъсне от бреговете на острова, които и без това ѝ се струваха толкова далечни от нейното градче и така нови и край които бе преживяла толкова голямо и странно вълнение, ако се впусне заедно с него, ако се загуби заедно с Чезаре в ужасната, тайнствена далечина на това море, няма повече да се върне в своя дом, няма отново да преплува тези води, освен може би мъртва. Не, дори пред себе си не можеше да признае, че я мъчи това предчувствие, и си мислеше, че изпитва ужас от морето само защото по-рано не бе го виждала дори отдалече, а сега, щом трябваше да пътува по него...

Потеглиха още същата вечер за Неапол.

Параходът напусна рейда и излезе от пристанището. Отмина замайването от глъчката и суматохата на множеството, което се качваше и слизаше по кея и вдигаше шум, от скърцането на подемните кранове над трюмовете. Тя гледаше как постепенно всяко нещо се отдалечава и се смалява — хората по кея, които продължаваха да махат кърпички на прощаване, заливът, къщите, докато целият град не се сля в една бяла ивица, потънала в мъгла, тук-там изпъстрена с бледи светлини, под високата преграда на сиво червеникавите планини. Отново почувства как чезне в блян, в друг приказен сън, в който обаче очите ѝ се разширяват от страх, колкото повече параходът (голям наистина, ала може би неустойчив, щом трепереше така от глухите

ритмични шумове на витлата) навлизаше в двете неизмерими необятности — море и небе.

Чезаре се усмихна на нейната уплаха, покани я да стане и с интимност, каквато досега не си беше позволявал, прекара ръка под мишницата ѝ, за да я подхване. Заведе я да види от самата палуба могъщите и блестящи стоманени бутала, които задвижваха тези витла. Развълнувана от необичайния досег, тя не можа да издържи гледката, топлия полъх, миризмата на смазка, които идваха оттам. И за малко не припадна, отпусна се, почти склони глава на рамото му. Веднага се съвзе, ужасена от своето несъзнателно желание да се отпусне, на което за малко не се отдаде.

И отново с още по-голяма загриженост Чезаре я попита:

— Зле ли се чувстваш?

Като не можа да издаде глас, тя поклати отрицателно глава и така, под ръка, двамата отидоха към кърмата да гледат дългия кипящ и фосфоресциращ килватер във вече черното море, под осеяното със звезди небе, в което огромната тръба на комина непрекъснато изхвърляше ленив и гъст дим, нажежен от топлината на машините. И най-после, за да направи съвършено очарованието, луната изплува от морето. Отначало се показва сред изпаренията на хоризонта като злокобна огнена маска, която в ужасната тишина заплашително наднича над своите водни владения. После постепенно се проясни, смали се и избистри своя снежнобял светлик, който разшири морето и го превърна в безкрайно сребърно вълнение. И тогава Адриана повече от всякога почувства да нарастват в нея мъката и страхът от насладата, която я завладяваше, отнемаше силите ѝ и я тласкаше неудържимо да крие лице в гърдите му.

Това се случи в Неапол, в един миг, при излизане от кафешантана, където бяха прекарали вечерта. При своите ежегодни пътешествия той беше свикнал да излиза нощем от тези заведения с жена под ръка. Като подаваше сега ръката си на Адриана, той улови неочаквано под голямата ѝ черна шапка с перо блясъка на нейния пламнал поглед. И веднага, почти несъзнателно, както държеше ръката ѝ, я притисна бързо и силно към гърдите си. Това беше всичко. Пожарът избухна.

Там, в тъмното, в купето, което ги откарваше обратно в хотела, ненаситно слели устни, те за няколко мига си казаха всичко, всичко

онова, което преди малко той в едно мигновение, в един проблясък, в блясъка на един поглед беше отгатнал: целия неин живот през дългите години на мълчание и страдания. Тя му каза как винаги, винаги, без да иска, без да съзнава, го е обичала, а той ѝ призна колко я беше желал като младо момиче, как е мечтал да я направи своя, ето така, своя, своя!

Бе истински делириум, умопомрачение, което черпеше неизтощима сила от желанието да се възнаградят в тези кратки дни, които смъртната присъда още ѝ оставяше, за всички онези загубени години на потискан плам и прикривана треска. Желанието да се заслепят, да се загубят, да не се виждат един друг такива, каквито са били през целите тези години на благоприлична външна честност там в градчето със строги нрави, където тяхната любов, техният брак утре ще изглеждат нечувано светотатство.

Какъв брак? Не! Защо да го принуждава на този почти светотатствен за всички акт? Защо да го привързва към себе си, щом ѝ оставаше още съвсем малко да живее? Не, не: само любов, безумна и неудържима любов в това пътешествие от броени дни, любовно пътешествие без завръщане, любовно пътуване към смъртта.

Не можеше да се върне там, да застане пред своите синове. Това беше предчувствала, когато тръгваше, знаеше, че прекосявайки морето, всичко за нея щеше да бъде свършено. И сега искаше да се махне далече, далече, да отиде още по на север, още по-далече, тъй заслепена в неговите ръце, до смъртта.

И така минаха през Рим, после през Флоренция, после през Милано почти без да виждат нищо. Смъртта, загнездена в нея със своите пробождания, шибаше и разпалваше силното желание.

— Нищо! — казваше тя при всеки пристъп на болестта, при всеки пристъп на угризение. — Нищо...

И смъртнобледа поднасяше устни.

— Адриана, ти страдаш...

— Не! Какво значение има?

Последния ден в Милано, малко преди да заминат за Венеция, се видя в огледалото съсипана. И когато след нощното пътуване в тишината на зората пред нея се откри фантастичното видение, гордата и меланхолична гледка на града, изплуващ от водите, тя разбра, че е

настъпил съдбовният ѝ час, че там нейното пътешествие трябва да свърши.

И все пак пожела да изживее своя ден и във Венеция. До вечерта, до късна нощ обикаляха с гондола тихите канали. И цялата нощ остана будна със странното усещане за този ден: ден от кадифе.

Кадифето на гондолата? Кадифето на мрачината в някои канали? Кой знае! Кадифето на ковчега.

Когато на следващото утро той слезе от хотела, за да пусне няколко писма за Сицилия, тя влезе в стаята му. Забеляза на масичката един разкъсан плик, позна почерка на по-големия от своите синове. Поднесе този плик до устните си и отчаяно го целуна. После влезе в своята стая, извади от чантата си шишенцето с недокоснатото лекарство, хвърли се на неоправеното легло и изпи съдържанието му наведнъж.

**РҮНОСКЕ АКУТАГАВА
БЛАГОДАРНОСТ ЗА ДОБРИНАТА**

РАЗКАЗЪТ НА АМАКАВА ДЖИННАЙ

Казвам се Джиннай. А фамилията ми е... Открай време всички като че ми викат Амакава Джиннай. Амакава Джиннай — познато ли ви е това име? Не, не се плашете. Както знаете, аз наистина съм прочут крадец, но тази нощ не съм дошъл да грабя, тъй че бъдете спокоен.

Разправят, че сте най-добродетелният от божиите пастири в Япония и сигурно ще ви е неприятно да прекарате дори няколко минути с човек, когото всички наричат крадец. Но не мислете, че аз само крада. Защото един от призованите в двореца Джураку приближени на Росон Скедзаемон^[1] също се е казвал Джиннай. Ами вазата, известна като «Червената глава» и тъй високо ценена от Рико Коджи^[2]? Чувал съм, че изкусният поет, съчинителят на ренга^[3], който изпратил тази ваза в дар на Рикю, бил също Джиннай. А нима преводачът от Омура, който преди две — три години написа дневника «Амакава никки»^[4], не се казваше Джиннай? Ами странстващият монах, спасил капитан Малдонадо^[5] в разпрата край Санджогавара? А търговецът на чуждоземни лекарства пред портите на храма Мьококуджи в Сакаи... Ако научим отнякъде имената им, без съмнение ще се окаже, че и единият, и другият са Джиннай. По-важно е обаче, че Джиннай се казваше и верующият, който миналата година поднесе в дар на храма ви «Свети Франциск» златно ковчеже с ноктите на пресветата майка — Дева Мария.

Но за съжаление тази нощ нямам време да ви разкажа подробно за всичко това. Само ви моля да повярвате, че Амакава Джиннай не е по-различен от който и да било обикновен човек. Добре. Ще се постарая тогава да обясня накратко какво ме води тук. Дойдох при вас с молба да отслужите молебен за упокой на една душа. Не, не ми е роднина. Но, от друга страна, не е и обаграл с кръвта си меча ми. Неговото име ли? Името му... Чудя се дали да ви го кажа. Искам, падре, да се помоля за душата на едного... За душата на един японец, който се казва, да речем, Поро. Какво, не може ли? Е да, разбира се, че не ще склоните лесно, щом Амакава Джиннай ви моли. Като не може,

не може, ами поне да ви разкажа с няколко думи историята. Но преди това ми обещавайте, че и да ви колят, няма да изтървете пред никого нито думичка. Ще сдържите ли обещанието си, ако се закълнете в кръста на шията си? Ах, моля да ме извините, падре. (Усмива се.) Разбирам колко дръзко е тъкмо аз, крадецът, да се съмнявам във вас, божия пастир. Но знайте, ваше преподобие, че и да не попаднете в яростните пламъци на инферуно, нарушите ли клетвата (изведнъж сериозно), още на този свят ще получите заслужено възмездие.

Това се случи през една студена ветровита нощ преди около две години. Аз бродех по улиците на Киото, преоблечен като странствуващ монах. Не ми беше за пръв път да кръстосвам града. Вече пета вечер след първа стража, невидим за хорските очи, аз оглеждах скритом къща по къща. Няма нужда да ви обяснявам защо... Пък и тогава кроях планове да замина за известно време отвъд морето, за Марика^[6] например, и имах повече от всякога нужда от пари.

Градът бе отдавна притихнал и под обсипаното със звезди небе вятърът виеше неуморимо. Извървах цялата Огавадори, скрит в сянката на тъмните вече къщи, излязох на широк кръстопът, свих в една уличка и изведнъж съзрях голяма ъглова къща. Това бе домът на известния в Киото търговец Ходжоя ЯсоEMON. Вярно, че търговската къща «Ходжоя» трудно можеше да се мери със «Суминокура», да речем, но все пак тя поддържаше търговия през морето, като отправяше по един-два кораба в Шамуро^[7] и на остров Русон^[8], тъй че собственикът без съмнение трябва да беше доста богат. Не че имах предвид точно неговата къща, но след като и без това се озовах случайно пред нея, прищя ми се все пак да си опитам късмета. А и както споменах, беше вече среднощ и духаше леден вятър — сиреч донемайкъде благоприятна за занаята ми нощ. Притулих широкополата шапка и тоягата си зад кацата за дъждовна вода край пътя и мигом се прехвърлих през високия зид.

Какви ли не слухове се носят за мен! Разправят например че Амакава Джиннай умее бил да става невидим. Надявам се, че вие, падре, не вярвате като простия народ на такива врели-некипели. Нито умея да ставам невидим, нито пък служа на дявола. Просто, докато бях в Макао, докторът на един португалски кораб ме посвети на науката за естеството на нещата. Рече ли човек да я вкара в работа, няма да му се опре нито най-големият катинар, нито най-тежкото резе. (Смее се.)

Нечувани досега обирджийски номера. Че нали и тях подобно на кръста и пушките нашата дива Япония възприе от Запада?

След малко бях вече в дома на Ходжоя. Но както се промъквах по тъмния коридор, с изненада открих, че въпреки късния нощен час в една от стаите свети. На всичко отгоре отвътре долитаха и гласове. По разположението реших, че може да е само чайна. «Чай в леден вятър, значи!», подсмихнах се аз и приближих на пръсти. Трябва да знаете, че не се ядосвах, задето ми объркват работата, ами горях от любопитство да разбера на какви изтънчени развлечения са се отдали сред изисканата обстановка на този дом домакинът и неговият гост.

И още щом залепих ухо до плъзгащата се врата, до слуха ми, както и очаквах, долетя къкренето на водата в чайника. Ала заедно с това чух изненадан, че в стаята някой плаче. Всъщност веднага разбрах, че плаче жена. Щом в чайната на такъв богат дом, и то среднощ плаче жена, значи трябва да се е случило нещо наистина много сериозно! Затаих дихание и надникнах през пролуката между двете крила на вратата.

Озарено от светлината на висящ фенер старинно какемоно в нишата... Великолепна икебана от късни хризантеми... Изобщо, както си му беше редът, в обстановката на стаята за чай се долавяше печатът на времето. Пред самата ниша с лице право към мен седеше в хаори на дребни шарки старец — навярно самият Ясоемон. Той бе скръстил ръце и като че се вслушваше в шума на водата в чайника. Встрани от стареца, обърната леко гърбом към мен, седеше благородна на вид старица с висока прическа и от време на време бършеше просълзените си очи.

«Уж нищо не им липсва, пък и те си имат тревоги», рекох си и неволно се усмихнах. Но не защото таях злоба към съпрузите Ходжоя. Просто на мен, който от четиридесет години се славя като злодей, винаги ми става някак от само себе си смешно от нещастията на другите и особено на онези, дето изглеждат щастливи на пръв поглед. (Смее се подигравателно.) Всъщност не само с мен е така. Когато и да попиташ за любимото му четиво, всеки ще ти каже, че обича тъжни истории.

Не след дълго Ясоемон промълви с дълбока въздишка:

— Сега и да плачем, и да се ядосваме, нищо не можем да върнем. Решил съм утре да се разплатя с работниците и да ги пусна по живо,

по здраво.

В този миг яростен порив на вятъра разтърси къщата и заглуши гласовете в стаята. Затова и не долових какво отвърна жена му. Но старецът кимна, сложи ръце в скута си и вдигна очи към плетения бамбуков таван. Тези гъсти вежди, острите скули и особено източният разрез на очите... Колкото повече се взирах, толкова по-дълбоко се убеждавах, че съм виждал някъде това лице.

— Господарю наш, Дзесусу Киристо-сама! Дай на сърцата ни от божествената си сила... — зашепна със затворени очи молитва Ясоемон.

Старицата, изглежда, също възнасяше молитвени слова към всевишния. А аз не откъсвах очи от лицето на Ясоемон. И когато нов порив на вятъра отново разтърси къщата, в съзнанието ми проблесна внезапно споменът за случилото се преди повече от двадесет години. В този спомен видях ясно силуета на Ясоемон.

Случилото се преди повече от двадесет години... Не, не си струва да го разказвам. С една дума, на път за Макао един японски моряк ми спаси живота. Разделихме се, без да си кажем имената, и повече не се видяхме, но бях готов да се закълна, че старецът, който седеше с лице към мен, е някогашният моряк. Неочакваната среща така ме порази, че не откъсвах поглед от лицето му. И докато го гледах, започна да ми се струва, че внушителните му плещи и яките му кокалести ръце носят дъха на морската пяна край кораловите рифове и благоуханието на сандаловите гори.

Ясоемон свърши дългата молитва и се обърна кротко към жена си:

— Отсега нататък ще се осланяме само на волята божия... Налей ми поне чай. Тъкмо и водата ври...

Готова всеки миг да заридеа отново, старата жена отвърна едва чуто:

— Ей сега... И все пак колко жалко, че...

— Това твоето е вече хленчене. И потъването на «Ходжомару», и загубата на всички вложени в търговията пари е...

— Не, друго ме мъчи мен. Викам си, поне нашият Ясабуру да си беше сега тук, а то...

При тези думи аз пак се усмигнах. Но този път не от злорадство, че Ходжоя е в беда, а от радост. «Ето че дойде часът да се отблагодаря

за някогашната добрина», мислех си и ликувах вътрешно. Защото дори аз, преследваният от закона Амакава Джиннай, познавам вкуса на радостта от достойната благодарност... Впрочем, надали някой освен мен я познава истински. (Иронично.) Аз, падре, съжалявам искрено всички благонравни люде по земята, защото не подозират какво щастие е вместо злодеяние да извършиш добрина.

— Какво говориш! Трябва да сме доволни, че този тип не е тук — смърти Ясоемон жена си и извърна опечален очи към фенера. — Ако ни бяха подръка парите, които той прахоса, сега щяхме да се оправим. Но пък като се сетя, че го изпъдих от къщи...

Ясоемон не довърши, защото тъкмо в този миг аз отворих мълком плъзгащата се врата. Очевидно го стресна не само появата ми, но и видът ми — бях облечен като монах, но вместо обичайната широкопола сламена шапка на главата си носех чуждоземна качулка.

— Кой е тук стопанинът?

Макар и вече на години, Ясоемон скочи пъргаво.

— Спокойно. Казвам се Амакава Джиннай. Само че без суматоха. Амакава Джиннай е разбойник, но тази нощ дойде в дома ви с други намерения — смъкнах си качулката и седнах срещу Ясоемон.

И без да ви разказвам, ще се досетите какво стана после. С една дума, обещах да се отплатя на Ходжоя за някогашната му добрина и да избавя дома му от гибел, като след три дни и нито ден по-късно му донеса шест хиляди кана^[9] сребро.

Я-а, вън като че се чуват нечии стъпки. Е, оставям ви, падре, а утре или вдругиден среднощ пак ще се промъкна тук. В небето на Макао сияе съзвездието Големият кръст, но над Япония то не се вижда. И ако и аз не изчезна като него от тази страна, то никога не ще изкупя вината си пред душата на Поро, за когото дойдох да моля да отслужите молебен.

Как ще се измъкна ли? О-о, не берете грижа! Мога най-спокойно да изскоча през онзи там прозорец на тавана или през тази голяма камина. А на раздяла още веднъж ви моля от все сърце в името на моя благодетел Поро да не споделяте нито дума с когото да било.

---

[1] *Росон Скедзаемон* — богат търговец от провинцията Идзуми, натрупал състояние от търговия с южните страни. — Бел.р. ↑

[2] *Рикю Коджи*, известен още като Сен-но Рикю (1520-1591) — един от основателите на изкуството на цветята икебана и на чайната церемония. — Бел.р. ↑

[3] *Ренга* («нанизани строфи» или «стихове по асоциация») — класическа поетическа форма, която се базира на редуването на пет и седемсричкови строфи. — Бел.р. ↑

[4] «*Амакава никки*» (букв. «Дневник на Амакава») — подобен дневник не е известен в историята на японската литература, тъй че вероятно е измислица. — Бел.р. ↑

[5] *Капитан Малдонадо* — според японските коментари към текста става дума или за капитан на някой холандски кораб (след «затварянето» на страната холандските кораби са си запазили правото да влизат в пристанищата Хього и Нагасаки), или за представител на холандската Остиндийска компания в Нагасаки. — Бел.р. ↑

[6] Малайските острови. — Б.пр. ↑

[7] Сиам (Тайланд). — Б.пр. ↑

[8] Тоест Лусон — един от главните острови на Филипинския архипелаг. — Б.пр. ↑

[9] Кан — стара японска парична единица, равна на около десет йени (XIX век). — Б.пр. ↑

РАЗКАЗЪТ НА ХОДЖОЯ ЯСОЕМОН

Падре, бъдете милостив да ме изслушате. Знаете навярно за крадеца Амакава Джиннай, за когото напоследък се носят какви ли не слухове. Дочух, че и мъжът, който живееше в пагодата на храма Негородера, и крадецът, отмъкнал меча на върховния съветник, и разбойникът, нападнал японския консул в Лусон, са едно и също лице — все този Амакава Джиннай. Сигурно сте вече известен и за това, че най-сетне го заловиха и сега, побита на кол, главата му стърчи за назидание край моста Модорибаши в Ичиджо. Ала на мен, падре, Амакава Джиннай ми оказа безценна услуга. Само че заради тази му услуга сега преживявам неопишуема мъка. Моля ви, падре, изслушайте ме търпеливо, а сетне се помолете на небесния властелин да прати на грешника Ходжоя Ясоемон величайшата си милост.

Това се случи през една зимна нощ преди около две години. Същата година, когато нестихващите морски бури потопиха кораба ми «Ходжомару», вложените в предприятието пари пропаднаха и след хиляди премеждия и неволи търговската къща «Ходжоя Ясоемон» в крайна сметка се разори и бях пред прага на нищетата. Знаете, падре, че макар да имат много клиенти, търговците рядко биха могли да назоват някого свой приятел. Тъй че делата ми се сгромолясаха с главата надолу към бездната на ада като всмукан от чудовищен водовъртеж кораб. Но ето че през една зимна нощ... И досега я помня... Вън виеше яростен леден вятър, а ние с жена ми седяхме и приказвахме, без да усетим кое време е станало. Изведнъж пред очите ни се появи мъж в одеяние на странствуващ монах с чуждоземна качулка на главата. Да, самият Амакава Джиннай. Аз, естествено, се и изплаших, и вбесих. Но какво, мислите, излезе от разказа му? Бил се промъкнал в къщата ми да краде, но видял, че в една от стаите още свети и се чуват гласове. Надникнал и с учудване открил, че Ходжоя Ясоемон е благодетелят, спасил преди повече от двадесет години живота му.

При тези думи аз си спомних, че преди двадесет години, когато още като капитан прекарвах кораби в Макао, веднъж отървах някакъв японец — голобrado момче. То ми обясни, че убило в пиянска свада един китаец и властите го търсят под дърво и камък. Та значи, този голобрад японец от Макао се бе превърнал във всеизвестния разбойник Амакава Джиннай. Уверих се, че не ме лъже, и тъй като, за щастие, всички вкъщи вече отдавна спяха, най-напред го попитах какво желае.

В отговор Джиннай заяви, че иска според силите си да се отблагодари за някогашната добрина, като избави дома ми от гибел, и веднага попита от колко пари се нужда в момента. Неволно се засмях горчиво. Да разчитам на пари от разбойник и крадец! Това бе не само смешно, но и... Ако някой, пък бил той и самият Амакава Джиннай, имаше толкова много пари, щеше ли да се вмъкне в дома ми, за да краде, питам. Казах му обаче сумата, той се позамисли и след малко обеща с равен глас, че ще ми я донесе, но след три дни, защото няма да се справи още същата нощ. Все пак ставаше дума за огромна сума — цели шест хиляди кана, тъй че и той, естествено, не бе съвсем сигурен, че ще успее да ги намери. Аз пък си мислех, че да вярвам на приказните му е дори по-безнадеждно, отколкото да разчитам на благоприятен зар.

После Джиннай изпи, без да бърза, чая, който жена ми му наля, и изчезна в ледената ветровита нощ. Той не донесе обещаните пари нито на следващия ден, нито на по-следващия. А на третия... Помня, че валеше сняг. Свечери се, а от Джиннай още нямаше никаква вест. Вече споменах, че не разчитах много на обещанието му, но дълбоко в себе си, изглежда, все пак таях някаква искра надежда, защото така или иначе не освободих работниците и оставих всичко на самотек. С една дума, на третата нощ седях под запаления фенер в чайната и се вслушвах напрегнато във всеки звук.

Когато удари и трета стража, точно пред чайната неочаквано се разнесе шум. Вън като че се биеха. Изтръпнах, ужасен от мисълта да не би Джиннай да е попаднал в ръцете на нощните пазачи, скочих, отворих плъзгащата се врата към градината и вдигнах високо фенера, за да огледам какво става. В дълбокия сняг отпред, там, където клоните на бамбука почти допират земята, двама души се боричкаха настървено... Ала преди да успея да ги разгледам, единият отхвърли

стоварилия се с цяло тяло върху му противник и хукна под прикритието на дърветата към зида. От клоните се посипа сняг, сетне се чу как човекът се катери по зида и веднага след това настъпи дълбока тишина. Изглежда, успя да скочи здрав и невредим на улицата. Противникът му обаче не хукна да го гони, а стана, отупа снега от дрехите си и приближи спокойно към мен.

— Това съм аз, Амакава Джиннай.

Бях толкова смаян, че зейнах от почуда. Той пак беше с чуждоземна качулка на главата, но с расо на будистки монах.

— Ама че шум вдигнахме. Дано не сме събудили къщата с тая суматоха — промълви Джиннай, влезе и се усмихна малко пресилено: — Приближавам тайно насам и що да видя — някой се опитва да проникне в къщата отдолу под пода. Аз, разбира се, го спипах и понечих да зърна поне лицето му, но той успя да избяга.

Тревожните опасения не ме напускаха и затова побързах да изясня да не е бил някой от нощната стража. Само че Джиннай отсече, че и дума не можело да става за пазач, а по-скоро онзи бил крадец. Един крадец се бе опитал да залови друг крадец... Има ли, кажете ми, по-невероятно нещо на света? Този път не той, а аз се засмях неволно. Ала в същото време все не можех да си отпусна душата, защото не знаех дали наистина бе успял да изпълни обещанието си. Джиннай, изглежда, веднага усети тревогите ми и още преди да успея да отворя уста, развърза бавно пояса си и нареди пред мангала връзките с парите.

— Бъдете спокоен — ето ги шестте хиляди кана. Аз още вчера бях готов с по-голямата част, но двеста не достигаха, та затова ги нося чак сега. Най-покорно ви моля да ги приемете. Събраните до вчера скътах тайно от вас и от жена ви тук, под пода на чайната. Нищо чудно оня тип да е подушил нещо.

Слушах го като насън. Да приема пари от един крадец... Съзнавам и без да ми казвате, че не заслужавам похвала. Ала докато се лутах между вярата и съмнението дали Джиннай наистина ще успее да намери парите, и през ум не ми минаваше да се замисля похвална или осъдителна е постъпката ми. Пък и сега, падре, не мога да се закълна, че не бих ги приел. Защото, ако откажех, не само аз, а и цялото ми семейство щеше да остане на улицата. Моля ви да проявите

снизходителност към положението ми. Така или иначе, аз склоних почитателно глава пред Джиннай и заплаках безмълвно...

Две години оттогава не чух нищо за Джиннай. Ала само благодарение на него не се разорих и заживях благополучно и охолно, тъй че тайно от хората непрестанно отправях горещи молитви към пресветата майка Мария-сама за щастието на този човек. Какво се оказа обаче? Тия дни из града плъзна мълва, че са го заловили и че главата му е изложена на показ край моста Модорибаша. Бях потресен. Проливах скришом сълзи. Но, от друга страна, той все пак заслужаваше такава присъда, тъй че няма как. Дори е чудно, че толкова години не бе го постигнало небесното възмездие, нали? Искаше ми се обаче да му се отплатя за безценната добрина, като поне му отслужая тайно молебен, и затова днес побързах да отида сам на мястото, за да погледна набучената на кол глава.

Когато стигнах до Модорибаша, около нея вече се беше натрупала тълпа. Не липсваше и простата небоядисана дъска, на която бяха изброени престъпленията на езекутирания; и стражниците, които пазеха главата. Ала набучената на трите зелени бамбукови пръта глава... Тази ужасяваща окървавена глава, господи! Погледнах я, притиснат от всички страни от шумното множество, и се вцепених. Не беше неговата! Това не беше главата на Амакава Джиннай! Гъстите вежди... острите скули... белегът от сабя между тях... Лицето нямаше никаква прилика с неговото! Лицето... Обзе ме такъв нечовешки ужас, че в миг и слънчевата светлина, и тълпата край мен, и набучената на кол глава изчезнаха в някакъв далечен свят. Това не беше главата на Джиннай! Това бе моята глава! Да, главата ми отпреди двадесет години... когато спасих живота на Амакава Джиннай! Ясабуро!... Щях навярно да изкрещя, ако езикът ми можеше да се движи. Не бях обаче в състояние да издам нито звук и само се тресях като в треска.

Ясабуро! Гледах изложената на показ глава на сина си и ми се струваше, че виждам призрак. Леко отметната назад, главата сякаш ме фиксираше изпод полуотворените клепачи. Какво се бе случило, господи! Дали не бяха взели по погрешка сина ми за Амакава Джиннай? Но нали при разпита щяха да открият грешката? Или човекът на име Амакава Джиннай е бил родният ми син? Дали крадецът, промъкнал се в дома ми преоблечен като монах, не бе си присвоил името на Амакава Джиннай? Не, това бе невъзможно!

Невъзможно! Кой друг в цяла Япония би могъл да намери за три дни и нито ден повече цели шест хиляди кана сребро освен Амакава Джиннай? Излиза тогава, че... Изведнъж в съзнанието ми изплува отчетливо силуетът на непознатия, който в онази снежна нощ преди две години се боричкаше с Джиннай в градината. Кой беше онзи никому неизвестен човек? Ами ако е бил синът ми? Впрочем, макар че почти не успях да го разгледам, нещо в силуета му като че наистина напомняше Ясабуру. Или сърцето ме лъжеше? Но ако е бил синът ми... Изведнъж като че се съвзех, вгледах се внимателно в главата и едва тогава видях, че върху посинелите, странно отпуснати устни все още трепка бледо подобие на усмивка.

Върху устните на отсечената и изложена на показ глава се бе запазила усмивка! Сигурно ви размивам, падре? И аз, признавам, си рекох, че сънувам. Но колкото и да се вирах, все същото — попуканите устни бяха озарени едва-едва от нещо като усмивка. Дълго не откъсвах очи от нея, докато най-сетне и на лицето ми се появи усмивка. Заедно с нея обаче от очите ми рукнаха неудържимо горещи сълзи.

«Прости ми, татко — мълвеше без думи неговата усмивка. — Прости на грешния си недостоен син. В оная снежна нощ преди две години аз се промъкнах вкъщи, за да искам прошка и да моля отново да ме приютиш под своя покрив. Срамувах се да се покажа по светло пред очите на хората от дюкяна, тъй че изчаках да стане среднощ, за да почукам на спалнята ти. Но ето че, за щастие, в стаята за чай още светеше. Тръгнах плахо натам, но изведнъж някой ме нападна без предупреждение изотзад.

Вече знаеш, татко, какво стана по-нататък. Бях тъй изненадан от нападението, че едва те зърнах бегло и хукнах да бягам. Отблъснах подлеца и се прехвърлих светкавично през високия зид. Но тъй като нощта бе светла от отблясъците на снега, все пак успях да забележа смаян, че моят противник е монах, и след като се убедих, че не ме преследва, отново дръзнах да се промъкна до чайната. Затова и чух през плъзгащата се врата целия ви разговор.

Татко, Джиннай, който спаси Ходжоя, е благодетел на цялото ни семейство. Ето защо реших, че ако той изпадне някога в беда, непременно ще му се отплатя за добрината, пък било то и с цената на живота си. А и никой освен мен, прокудения от бащиния си дом

нехранимайко, не би могъл да му се отблагодари. Две години чакам сгоден случай. И ето че дочаках. Татко, прости на недостойния си син. Бях непрокопсаник, но сега поне имам утехата, че се отблагодарих за стореното на семейството ни добро.»

На път към къщи през сълзи и смях сипех похвали за мъжеството на сина си. Сигурно не знаете, падре, че и синът ми Ясабуро бе като мен покръстен в светата вяра и дори носеше християнското име Поро. Но и той... И той беше нещастен. И не само той. Защото, ако навремето Амакава Джиннай не беше отгървал дома ми от разруха, сега и аз нямаше да страдам така безнадеждно. Но колкото и да страдам, една мисъл все не ми дава покой. Какво беше по-доброто — да се спася от пълно разорение или да запазя сина си жив?... (Изведнъж с безкрайна мъка.) Помогнете! Избавете ме, падре! Ако продължа да живея така, навярно ще възненавидя своя най-голям благодетел Амакава Джиннай... (Безутешни ридания.)

РАЗКАЗЪТ НА ПОРО ЯСАБУРО

О, пресвета майко Мария-сама! Утре на разсъмване ще ми отсекаат главата. Тя ще се търкулне в пръстта, но душата ми ще литне като птица към теб. Не, в живота си съм вършил само злини, затова, вместо да се радвам на великолепието на парайсо, навярно ще бъда извергнат в страшните пламъци на инферуно. Но аз съм доволен. За двадесет години душата ми нито веднъж не е изпитвала такава радост.

Аз съм Ходжоя Ясабуру. Ала когато утре изложат главата ми на показ, тя ще е за всички главата на Амакава Джиннай. Аз — Амакава Джиннай! Има ли нещо по-приятно от това? Амакава Джиннай... Възхитително име, нали? Достатъчно е да го произнеса, и в миг се изпълвам с усещането, че и тази мрачна тъмница е препълнена с небесни рози и лилии.

Това се случи преди две години през зимата, през една незабравима снежна нощ. Прокрадвах се в къщата на баща си, защото ми трябваша пари за хазарт. Само че в чайната още светеше, та рекох да надникна крадешком, когато някой се нахвърли безмълвно върху мен и ме сграбчи за врата. Отблъснах го, но той отново връхлетя. Не разбрах кой е, но съдейки по невероятната му сила, беше необикновен човек. На всичко отгоре, докато се боричкахме, плъзгащата се врата на чайната се отвори, в градината падна светлина от фенер и аз видях, че в рамките на вратата стои самият Ясоемон — баща ми. Напрегнах сили, откъснах се от яките ръце на нападателя и прескочих високия зид.

Но след петнадесетина метра се притаих под стряхата на една къща и огледах добре улицата. Никъде нищо не помръдваше и само от време на време в непрогледния мрак се извиваха белезникави вихрушки снежен прах. Онзи, изглежда, се бе отказал да ме преследва, защото нямаше и следа от него. Кой ли беше той? Доколкото успях да го зърна, носеше монашеско одеяние, но едва ли беше прост монах, ако се съди по необикновената му сила и особено по това, че владееше и някои бойни техники. Пък и доста странно ми се видя в такава

снежна нощ в градината ни да се навърта монах. Поразмислих и реших да рискувам и още веднъж да се промъкна до вратата на чайната.

А след час, когато, за щастие, и снегът спря, загадъчният монах вече се спускаше по улица Огавадори. Това беше Амакава Джиннай. Самураят, изкусният поет на ренга, търговецът, странствуващият монах... всеизвестният столичен разбойник, за когото казваха, че е способен да се преобрази във всичко на света. Следвах го незабелязано, обзет от необикновена радост. Никога дотогава не бях изпитвал подобна радост. Амакава Джиннай! Амакава Джиннай! Господи, с какво обожание се прекланях пред него дори в съня си! Джиннай бе и онзи, който открадна меч на върховния съветник — кампаку^[1]; и онзи, който измъкна с измама коралите на Шомуроя; и онзи, който отсече алоево дърво на управителя на провинция Бидзен; и онзи, който открадна часовника на капитан Перейра; и онзи, който само за една нощ срина пет хамбара; и онзи, който посече осем от самураите на Микава; и изобщо човекът, който извърши толкова много и невероятни злини, за които ще се разказва векове веков. Всичко това бе все Амакава Джиннай. И ето че сега, нахлупил ниско широкополата си сламена шапка, Джиннай вървеше по светлеещия заснежен път на броени крачки пред мен. Нима не бе щастие и това, че можех да го наблюдавам? Само че аз исках да съм още по-щастлив.

Когато стигнахме до задната страна на храма Джогонджи, изтичах и догоних Джиннай. Мястото там е безлюдно, без къщи, и от край до край се точи безконечен земен насип, тъй че ако и сред бял ден искаше да се скрие от хорските очи, човек надали би намерил по-добро място. Като ме видя, Джиннай нито се изплаши, нито се удиви, а просто спря спокойно. Подпря се на тоягата си и като че зачака мълчаливо да чуе какво искам. А моя милост се отпусна смирено на колене пред него. Но като го видях тъй спокоен, гласът ми неочаквано секна. След малко подех задъхан:

— Много моля да ме извините! Аз съм... Аз съм синът на Ходжоя Ясоемон — Ясабуро — изломтих и целият пламнах. — Тръгнах подире ви, защото имам към вас молба.

Джиннай само кимна, но и това бе достатъчно да изпълни нищожната ми душа с гореща признателност.

Посъвзех се и все в същата почтителна поза с ръце направо на снега му разказах набързо, че баща ми ме е изпъдил от къщи, че сега

съм се хванал с нехранимайковци, че тази нощ съм се промъквал вкъщи, за да открадна пари, но съм попаднал неочаквано на него, на Джиннай, а после съм чул и потайния им разговор с баща ми. Джиннай мълчеше и ме гледаше все така студено. Казах аз каквото казах, приближих се на колене до него и впих очи в лицето му.

— Вашето благодеяние засяга и мен. И за да докажа, че никога няма да забравя добрината ви, реших да стана ваш слуга. От все сърце ви моля да ме вземете на служба! Умея да крада, мога и пожари да подпалвам. А и не по-зле от другите да върша и по-обикновени престъпления...

Джиннай обаче мълчеше. Сърцето ми биеше до пръсване. Подех още по-разпалено:

— Вземете ме при себе си. Ще ви работя предано! Няма за мен непознато място — Киото, Фушими, Сакаи, Осака... На ден извървявам по петнадесет ри. Силен съм — с една ръка вдигам чувал, тежък четири то^[2]. Случвало ми се е да убивам — поне двама-трима души досега. Затова ви моля да ме вземете на служба! За вас съм готов на всичко! Кажете ли ми: «Открадни белия паун от замъка Фушими!», ще го открадна. Наредите ли ми: «Подпали камбанарията на «Свети Франциск»!», ще я подпала. Заповядайте ли ми: «Отвлечи дъщерята на стария удайджин!»^[3], имате я. Повелите ли да донеса главата на градоначалника... — Но не успях да довърша и ритникът му ме прекатури в дълбокия сняг.

— Идиот! — изруга Джиннай и понечи да продължи пътя си, ала аз се вкопчих като обезумял в полите на расото му.

— Моля ви, вземете ме при себе си! За нищо на света не ще ви изоставя! За вас съм готов през огън и вода да мина! Нали и в приказката на Езоп мишката спасила царя на животните — лъва? Ще стана мишка!^[4] Аз...

— Замълчи! Джиннай не приема благодеяния от такива като теб! — Той се освободи от ръцете ми и отново ме отритна встрани. — Негодник! Стани по-добре порядъчен син на баща си!

След втория ритник изведнъж ме обзе злоба.

— Добре! Но знай, че рано или късно ще стана твой благодетел!

Джиннай забърза по заснежения път, без дори да се обърне, и сламената му шапка се открие бегло в светлината на току-що надникналата иззад облаците луна...

Две години минаха оттогава, но повече не го видях. (Притихва неочаквано.) «Джиннай не приема благодеяния от такива като теб!» Тъй рече той тогава. Само че призори ще ме убият вместо него.

Пресвета майко, Мария-сама! Колко тежко страдах през тези две години в желанието си непременно да му се отплатя за добрината! Да му се отплатя за добрината ли?... Не, не толкова за добрината, колкото за обидата. Но къде е Джиннай? Какво прави? Знае ли някой? И как изобщо изглежда?... Надали някой знае дори това. Предрешеният странствуващ монах, когото срещнах, беше нисък мъж на около четиридесетте. Но нали твърдят, че онзи, който се навъртал около веселите квартали в Янагичо, бил червендалест мустакат ронин^[5] под тридесетте? А прегърбеният риж чуждоземец, хвърлил в паника театър Кабуки по време на представление? Ами младият самурай със спускаща се над челото коса, комуто приписват обира на съкровищницата в храма Мьококуджи?... Ако зад всичко това стои Джиннай, значи човек е безсилен дори да разпознае истинския му облик... Но ето че в края на миналата година неочаквано започнах да храча кръв.

«Ах, дано да успея само да му отмъстя за обидата!», мислех непрестанно и от ден на ден линеех от болестта. И ето че една нощ ме осени внезапна мисъл. О, Мария-сама! О, Мария-сама! Сигурен съм, че твоето милостиво сърце ми я внуши. Да се откажа от тялото си... От своето измършавяло от болестта и останало само кожа и кости тяло... Само да се решех на тази стъпка, и щях да изпълня съкровено то си желание. Почувствувах се тъй щастлив, че си повтарях през смях едни и същи думи: «И ще отсекаат моята вместо главата на Джиннай! И ще отсекаат моята вместо главата на Джиннай!»...

Ще отсекаат моята вместо главата на Джиннай! Господи, може ли да има по-чудесно нещо на света? И заедно с мен ще загинат, разбира се, и престъпленията му. Тогава Джиннай ще може да кръстосва наперено цялата необятна Япония. А в замяна на това... (Пак се смее.) А в замяна на това аз пък за една нощ ще стана прочут разбойник. Ще стана и приближеният на Росон Скедзаемон; и отсекият свещеното алоево дърво на управителя на провинция Бидзен; и приятелят на Рикю Коджи; и измъкналият с измама коралите от Шамуроя; и ограбилият сребърната съкровищница на замъка Фушими; и изклалият осем от самураите на Микава... и изобщо... Изобщо всичко, всичко

изключително и невероятно, което се приписва на Джиннай, ще стане мое. (За трети път се размива.) Ще отърва Джиннай от престъпленията му, но заедно с това ще унищожи името му. Ще му се отплатя за благодеянието, което ни направи, но ще отмъстя и за обидата... Няма по-чудесна отплата от тая!... Цяла нощ не спях да се смея от радост. Пък и сега... Дори тук, в тая тъмница, не мога да не се смея.

И така, скроих план да се промъкна като крадец в императорския дворец. Беше, помня, сумрачно и през бамбуковите щори все още се провиждаха огънове, а между боровете белееха цветя... Но както и очаквах, щом скочих от покрива на дългата галерия в безлюдния двор, няколко самураи от дворцовата стража се нахвърлиха светкавично върху мен. Тогава и настъпи онзи блажен дългоочакван миг. Докато ме овързваше яко с дебело въже, един брадат самурай промърмори: «Падна ни най-последно в ръцете тоя Амакава Джиннай!». Точно така. Защото кой освен Амакава Джиннай би дръзнал да се промъкне да краде в самия дворец? Аз се мятах лудешки под впиращите се в плътта ми въжета, но при тези думи неволно се засмях.

«Джиннай не приема благодеяния от такива като теб!», заяви той навремето. Но на размисъл ще ме убият вместо него. Каква чудесна ирония на съдбата! Ще го чакам с отсечена и набучена на кол глава да дойде. Джиннай непременно ще долови беззвучния й смях. «Е, какво ще кажеш за отплатата на Ясабуру?», ще му нашепне този смях. «Ти не си вече Джиннай. Амакава Джиннай е тази отсечена глава, разбра ли? Тя е най-известният в страната, единственият в цяла Япония велик разбойник!» (Смее се.) Господи, какво щастие! Никога не съм бил пощастлив в живота си! Но когато баща ми, Ясоемон, види набучената ми на кол глава... (Мъчително.) Прости ми, татко! Дори да не ми отсекаат главата, охтиката ще ме свърши за около три години. Прости ми, че бях такъв нехранимайко! Бях безпътен, но все пак успях да се отблагодаря за добрината, сторена на дома ни...

Март 1922 г.

---

[1] Кампаку (букв. «регент») — един от най-високите рангове в средновековната йерархия. Тук става дума за Тойотоми Хидейоши (1536-1598), който е известен и с гоненията си срещу християните. — Бел.р. ↑

[2] Мярка за обем, равна на 18 л. — Бел.р. ↑

[3] *Удайджин* («десен министър») — един от трите основни придворни ранга, запазил се до късното средновековие. — Бел.р. ↑

[4] Басните на Езоп («Исохо моногатари»), преведени през 1593 год., са били изключително популярни в Япония. — Бел.р. ↑

[5] *Ронин* — «странствуващи самураи». Тази обществена прослойка се създава в Япония към края на късното средновековие, когато феодалната власт започва да се пропуква и поради междуособици и разорение мнозина самураи загубват службата си във феодалните имения. Тъй като единственото нещо, което са умеели, е «военното изкуство», някои от тях стават разбойници, но други се превръщат в закрилници на онеправданите, какъвто например е случаят със седемте самураи от световноизвестния едноименен филм на Куросава. — Бел.р. ↑

ЙОРДАН ЙОВКОВ

СЕРАФИМ

Един чудноват човек, нито селянин, нито гражданин, дрипав, окъсан, идеше към Енюовото кафене и самси Еню, седнал отпред кафенето на сянка, не можеше да го познае кой е. Посред лято в тая страшна жега, тоя човек беше навлякъл дълго зимно палто, като попско расо, на главата му беше нахлупено смачкано бомбе, а краката му бяха обути с цървули. Но най-често очите на Еня се връщаха върху палтото на непознатия: едно време то ще е било синьо, ще е било от един плат, но сега нищо не личеше — оръфано, разнищено, навред продупчено, навред кърпено. И между безбройните разноцветни кърпки най-много се хвърляха в очи две-три много големи, взети сякаш от чувал или от най-проста аба и лепнати, както доде, с едър шев и избелели конци.

Човекът дойде на две-три крачки и се спря. Той разбра, че Еню не може да го познае, и малко обиден, с подигнати вежди, леко усмихнат, остави се да го гледа Еню и зачака. Той беше мършав, дребен човек, изгубен в окърпеното палто като в пашкул. Лицето му беше сухо, черно, с рядка черна брада, очите му, като у пияниците или у хора, които не са си доспали, бяха влажни и замъглени. Еню продължаваше да го гледа втрещено, непознатият се усмихна повече.

— А бре, Серафиме, ти ли си? — извика най-после Еню. — Ух, да те убий здраве, да те убий! Не мога да те позная бре...

— Аз съм, бай Еню, аз. Натурален като жив... тъй да се каже...

— Аз пък рекох, че е таласъм. Помислих, че плашилото от даскал Тодоровата бахча иде насам. Да те вземе мътната, да те вземе. Мисля си: какъв ще е тоз изпаднал германец!

Серафим се засмя тихо, беззвучно, като поклащаше глава, а влажните му очи светнаха повече. Без да бърза, той подпря на пейката тоягата си, сне и чувалчето, което носеше на рамото си. Всяка година, а понякога през година и през две, той се явяваше по тия места по Гергьовден или по Димитровден, когато слугите менят господарите си.

Той беше от града, но търсеше работа по селата. Можеше да работи само лека, маловажна работа: на някоя мелница се приставяше да храни свинете, да чисти обората на някой хан, или пък пасеше един-два добитъка.

— Де беше туй лято? — попита го Еню. — Рано си напуснал, щъркелите още не са си отишли. Де беше?

— В Белица бях туй лято, на една керемидарница. Има един Панайот там, кермекчия, при него бях. Керемидите му пазех.

Той говореше ниско като че се боеше да не го чуе някой, с разширени и учудени очи, а после изведнъж се засмиваше и между посинелите му устни светваха зъбите му.

— Сухо беше туй лято — продължи той, — добра стока изкараха хората. Ама и берекетя натъй по селата беше добър. А нашите българи, бай Еньо, кога имат пари, къщи правят. Като мина харман, че като надодоха ония торлаци с талигите, иззеха що керемиди имаше...

— Хъм... Взеха ги?

— До една. Три големи колелета бяха. Свършиха се. И чорбаджията, Панайот: нямам, кай, нужда от пазач, бай Серафиме, слободен си. Даде ми хака и... отрязва ми квитанцията, тъй да се каже...

Като каза това, Серафим се усмихна и тъй като беше съблякъл палтото си, стоеше сега мъничък, слабичък. Щом остави палтото на пейката, той тозчас се попипа над кръста, по пазвата. Еню разбра, че там нейде ще е скътал парите си.

— Че вземи да си купиш едно палто! — посъди го строго Еню. — Все трябва да си изкарал някоя пара. Да си купиш едно палто!

— Ща, ща, бай Еньо. Едно палто ще си купя. Ще си купя, защото туй веке за нищо го не бива. — Той погледна палтото и се усмихна: — То е, тъй да се каже, добро за музея...

— Седни, седни да си починеш — каза Еню, след туй стана и влезе в кафенето.

Колкото можеше да се види през вратата, вътре в кафенето беше дълбоко и хладно. То беше проста сграда, като плевник, нямаше таван, двете стрехи се срещаха нависоко и между върлините, наслагани начесто, се виждаше сеното под керемидите. Едно лястовиче гнездо беше залепено до средната дебела греда.

Серафим, гологлав, със сплъстена посивяла коса, седеше на пейката, режеше по малко с една костурка от хляба си и сладко-сладко дъвчеше сухите зальци. Лястовичката, която имаше гнездо в кафенето, трепна с крилете си току пред лицето му, влезе вътре, повъртя се, след туй пак тъй бързо се стрелна навън. Две-три врабчета подскачаха към Серафима и той се пазеше да не мръдне, за да могат да си вземат някоя трохичка. Една жена запърполя с полите си и влезе в кафенето, но Серафим не я погледна. След малко жената заприказва високо и той даде ухо:

— ... Скъпо, всичко скъпо, кръстник Еньо! Какво да купим с две-три яйца, дето ги вземаме сутрин от кокошките? Едвам сварваме да си вземем по кривач сол и калъп сапун, та да се оперем. Туй кибрит, газ — забравили сме го. Че барем да сме добре, да сме здрави, кръстник Еньо, а то...

— Какво прави Иван? Как е сега?

— Как ще е Иван — лежи. Отде дойде таз болест, кръстник Еньо, отде дойде. Сега по Св. Богородица ще стане седем месеца как не е подхванал работа. Души го нещо в гърдите, подпира го ей тука е. Отслабна, да го духнеш, ще падне. Не е добре, кръстник Еньо, жълт, черен, като пръст. Думат ми: заведи го в болницата, тури го на колата и го заведи в болницата.

— За болницата трябва пари — каза Еню.

— Трябват ами, как да не трябва! — Жената въздъхна, след туй продължи: — Че нали ни умря из онзи ден, кръстник Еньо, и биволицата. Изкарах я сутринта здрава и читава, нищо й нямаше, а вечерта като си доде, гътна се пред сам вратника и умря. Душата ми се обърна, плакали сме, като че умря челяк...

— Болест има по добитъка — каза Еню. — И на мене ми умря една телица.

— Ни от месото зехме, ни кожата. Доде фелдшера и каза: не бива, кай, да ядете от нея, ще я заровите с кожата, с все... Ох, то нашто тегло! Не знам, не знам...

Жената замълча, но като се послуша по-добре, Серафим разбра, че се шепне. Изведнъж Еню извика:

— Нямам пари аз! Отде ще ти взема пари да ти дам? Нямам...

— Не думай тъй, кръстник Еньо, не ме връщай. Ти ще ми помогнеш, ти ще ми дадеш... Че при кого другого да ида, кръстник

Еньо, при кого да си ударя главата, злочеста аз... Кръстник Еньо... моля ти се като на господата...

— Остави ме, ти казвам, нямам пари! — изкрещя Еню.

Жената млъкна и заплака. Серафим я слушаше как хълца и как вие като пребита. Ядосан, Еню се показва на вратата и погледна надалече, без да спира очи някъде. Серафим тихичко прибра хляба си и се изправи. Жената излезе от кафенето и си отиде. Тя тъй беше се забрадила, че лицето ѝ не се виждаше. Но по вървежа Серафим разбра, че е млада.

— Пари ли иска? — пошепна той на Еня.

— Пари иска. Отде да ѝ ги взема, аз банка ли съм? Искала да води мъжа си на болницата. Добре, ама като нямам? Като нямам, какво да ѝ дам? — сърдеше се още Еню.

— Значи, сиромашия. Сиромашия до шия, а? Тъй да се каже...

Серафим малко работеше, бавно пипаше, но не обичаше да стои празен. Пред къщата на Еня, която беше наблизко, бяха стоварени кой знай кога камъни и както бяха насваляни, тъй си стояха разхвърляни. Серафим ги прибра на едно място и ги нареди. След туй ходи за вода. След туй поля пред кафенето и премете.

Вечерта Серафим остана на гости на Еня, но отказа да спи в кафенето. Той застана точно по средата на мегданя пред кафенето и там взе да си приготвя легло.

— Че ела барем тука под стряхата бе, българино! — рече му Еню. — Дай си гърба на стената, легни на пейката, ако искаш.

— Не, тук ми е по-добре на мене.

— Ще ти духа.

— Нека ми духа. Да ми духа сега, че като умра, няма да ми духа, няма да ми вей...

Той гледаше Еня и се усмихваше с насълзените си очи. „Страх го е да го не оберат“ — помисли си Еню, като забеляза, че Серафим се попипва по пазвата. Той го остави да прави каквото си ще, затвори кафенето и си отиде вкъщи.

На другия ден той се забави и късно дойде да отвори. Завари Серафима седнал на пейката и както вчера, режеше си хляб с костурката и закусваше. Еню се изправи пред него, изгледа го продължително, след туй каза:

— Ти какво си направил?

— Какво съм направил! Никому нищо не съм направил — кротко отвърна Серафим.

— Дал си пари на Павлина, оназ, дето снощи беше тука, дето искаше пари от мене. Аз сега бях у тях, тя ми каза. Как тъй даваш пари на човек, когото не познаваш? Че може да те излъже, може да не ти ги върне.

— Ба, ще ми ги върне тя. Нека заведе мъжа си на болницата, може да му помогнат докторите. А пък моите пари ще ги върне. На нас, помежду ни, условието знаеш ли как е? Когато господ на нея, и тя на мене. Аз не бързам.

Еню прехапа устните си и замълча.

— А палто? С какво ще си купиш палто? — каза той.

— Че нали имам палто? Я го я! — Серафим взе палтото от пейката и го разгъна. — Хубаво си е то, мойто палто, нищо не му е...

Той се усмихваше и леко поклащаше глава, като че броеше кръпките или като че си спомняше нещо. Десет и повече години има, откакто се кани да си купи палто. Докато беше млад, каквото изкарваше, изпиваше го. Сега вече не пиеше, защото твърде не беше здрав, но често даваше някому парите си, както беше ги дал тая сутрин на Павлина. Оттогаз на палтото му взеха да се явяват тия големи кръпки от сива аба.

— Хубаво си е то, мойто палто — продължи той с някаква особена радост в гласа си. — Аз като го позакърпя пак, ще прекарам с него и таз зима. Пък ако ми е писано, с него може да се представя и пред бога. То там, на онзи свят, туй палто може да ми помогне. Може пък там да ми дадат ново палто, златно, тъй да се каже, скъпоценно...

Серафим говореше на Еня, но не го погледна. Той пусна палтото на колената си, позагледа се пред себе си и се усмихна.

БРАНИСЛАВ НУШИЧ

ПЪРВАТА ЛЮБОВ

Първите си основни понятия за любовта получих още в ранно детство. По това време аз, една наша прислужница и един практикант^[1] от управлението разговаряхме всяка вечер зад портата за любовните работи. Нещо повече, аз бях причината за тази любов, защото практикантът се запозна първо с мен и след това аз го представих на прислужницата ни. Това запознанство стана съвсем случайно. Аз седях пред вратата в скута ѝ, когато, минавайки по улицата, практикантът дойде при мен, помилва ме и каза:

— Какво сладко дете! Ваше ли е?

— Ау! — писна прислужницата ни. — Как бих могла да имам дете, като дори не съм омъжена?

По този въпрос — дали може, или не може да има деца преди брака — те започнаха дълъг разговор, който на другия ден продължиха, а на третия между тях съществуваше вече най-тясно приятелство. Оттогава всяка вечер ние тримата се събирахме зад портата.

О, какви ли не разговори се водеха тук! Понякога дори ме беше срам да погледна нашата прислужница в очите. Понякога пък и аз исках да се намеся в разговора, но за такива случаи практикантът винаги имаше в джоба си приготвени бонбони и щом направех опит да отворя уста, за да кажа нещо, той ми пъхаше един бонбон в устата, макар че нямах намерение да приказвам сладки думи като него.

Може да се счита като истинска загуба за литературата, че тогава аз още не знаех да пиша и не бях в състояние да запиша някои от разговорите, които водехме зад портата.

— Йоцо — казваше нашата прислужница на практиканта, — ела след вечеря, когато нашите си легнат. Ще ти оставя малко шницел.

— Ах, душичке — отговаряше Йоцо, — нима мога да мисля в такива минути за шницел! Но щом ще ми оставиш, остави поне и

малко салата. Аз желая само теб. С нетърпение чакам часа, когато ще те притисна в обятията си, та ако ще шницелът и да изстине.

Присъствал съм и на други, още по-нежни разговори. Спомням си например че веднъж практикантът питаше:

— Юло, ще перете ли скоро?

— Ще перем, защо?

— Ако може да пробуташ и моите дрехи, да не давам пари.

— Донеси ги — отговаряше тя ласкаво.

— О, душичке моя, колко си добра! Ще ти донеса три ризи и четири чифта гащи, ангеле мой!

Тези разговори хем ме развличаха, хем ми даваха практически знания, необходими ми по-късно в живота. Но имаше и някои други неща, особено в неделя следобед, когато никой от домашните не беше къщи. Тогава тримата влизахме в стаята на готвачката. Мен ме слагаха на пейката, а те сядаха на кревата. В такива случаи аз предпочитам да жумя, като внимавах само да не падна от пейката.

Така школуван и запознат доста нагледно с любовта, аз навлязох съвсем подготвен в живота. Затова няма нищо чудно, че още в първия клас на прогимназията се влюбих. Разбира се, от моя страна нямаше никакъв предумисъл да се влюбя точно когато встъпвах в първи прогимназиален клас. Моята подготовка, придобита още в най-ранно детство, ми позволяваше да сторя това и по-рано. Но до постъпването ми в прогимназията аз носех панталони с цепка отзад и никак не можех да си представя как ще се влюбя с панталони, цепнати отзад. Едва когато станах първи прогимназиален клас и обух панталони, които се закопчават и откопчват отпред, почувствах, че е време да се влюбя.

Влюбих се в нашата съседка Перса, защото живееше най-близко. Перса имаше покрито с лунички лице, носеше жълти чорапи, а токовете на обувките ѝ бяха винаги изкривени. Преди да се влюбя, не ѝ обръщах внимание, но от момента, в който се влюбих, тя ми изглеждаше божествено красива. За мен беше достатъчно да я зърна, макар и отдалече, да видя нейните криви токове, за да се развълнувам и да побързам насреща ѝ, само и само да видя колкото се може по-скоро усмихнатото ѝ, осеяно с лунички лице.

Тя беше дъщеря на учителя ни по математика, който, кой знае защо, нямаше много добро мнение за мен. Перса беше на девет години

и учеше в трето отделение. Любовното си признание направих по един необикновено романтичен начин. Веднъж, когато играехме на жмичка, двамата с нея се скрихме в една каца, в която майка ми зиме слагаше кисело зеле. Тук, в тази каца, аз ѝ направих любовно признание и този мой спомен и до днес ме кара да се вълнувам, когато мина покрай някоя каца.

Веднъж се срещнахме с нея след последния час и тръгнахме заедно към къщи. Аз ѝ дадох кифла. Всеки петък ѝ купувах по една такава кифла с парите, спечелени от мен в четвъртък следобед на ези-тура. Та тези пари ми стигаха да мога поне веднъж в седмицата да изразя с една кифла симпатиите и вниманието си към нея. Тогава я попитах сериозно:

— Какво мислиш, Персо, ще те даде ли баща ти, ако те поискам?

Тя се изчерви, наведе очи и в смущението си разчупи кифлата на три части.

— Не вярвам — отговори тя полугласно.

— Защо? — запитах аз развълнувано и очите ми се наляха със сълзи.

— Защото си слаб по неговия предмет.

Заклех ѝ се, че денонощно ще уча аритметика, само да мога да си поправа бележката. И аз учих. Но нима може да се постигне онова, за постигането на което толкова други са прахосали напразно силите си — нима можех да примиря любовта и аритметиката? Заставен да избирам между любовта и аритметиката, аз избрах онова, което беше по-леко — любовта. И следващия час вместо двойка получих единица.

Следващия четвъртък нищо не можах да изкарам на ези-тура и затова в петък сутринта се вмъкнах в гардероба и отрязвах двадесет копчета от татковите зимни дрехи. Тях аз продадох в училище за десет пари, колкото ми бяха необходими, за да купя кифла. На обяд причаках Перса пред нейното училище и по пътя ѝ признах, че сега положението ми е още по-лошо, защото съм получил единица по предмета на баща ѝ.

— Тогава — каза тя с болка — никога няма да бъда твоя!

— Ти трябва да бъдеш моя, ако не на тоя, то на оня свят! — извиках аз. Тези думи бях чул преди няколко дена на едно театрално представление.

— Как може да стане това? — запита тя с любопитство.

— Ще се отровим, само да се съгласиш.

— А как ще се отровим?

— Ето така — продължих аз още по-решително. — Ще изпием отрова.

— Добре — реши се тя. — Съгласна съм. А кога ще го направим?

— Утре следобед.

— А, утре следобед съм на училище — сети се тя.

— Да — спомних си и аз. — Утре и аз не мога, защото ще ми пишат отсъствие, а съм направил вече двадесет и четири и може да ме изключат от училище. Но хайде, ако искаш, в четвъртък следобед, тогава нямаме училище нито аз, нито ти.

Тя се съгласи и се споразумяхме аз да приготвя всичко за отравянето.

Следващия четвъртък следобед откраднах от къщи една кутия кибрит и отидох на уреченото място, където трябваше да се срещнем с Перса и откъдето заедно щяхме да отидем на оня свят.

Срещнахме се в нашата градина, седнахме на тревата и от душите ни се изтръгна дълбока въздишка на болка и копнеж. Аз извадих кутията кибрит от джоба си.

— Какво ще правим сега? — запита Перса.

— Ще ядем кибрит.

— Как така ще ядем?

— Ето така! — отговорих аз, откъснах главичката, хвърлих я, а клечката изядох.

— А защо хвърли това?

— Това е мръсно.

Тогава тя се реши и протегна смело ръка. Аз откъснах главичката и ѝ дадох клечката. Тя я пое и започна решително да я дъвче. Изяде три клечки и на очите ѝ се показаха сълзи.

— Не мога повече! Никога в живота си не съм яла клечки, не мога повече.

— Е, ти сигурно вече си се отровила — казах аз.

— Сигурно! — отговори тя. — Усещам, че нещо ме дере в гърлото.

— Това е. Ти си вече отровена.

Аз продължих упорито и изядох девет клечки, но изгубих апетит и усетих, че нещо ме дере в гърлото.

— Свършено е! И аз съм отровен! — казах тържествено, както се полага в такива случаи.

След това за малко настъпи гробна тишина, през време на която си мислех колко е четири по седем и все не можех да се сетя. Не знаех какво мислеше тя, но помня, че си чоплеше зъбите от някоя попаднала между тях клечка. Най-после Перса прекъсна тази тържествена тишина:

— Какво ще правим сега? — попита тя.

Този въпрос страшно много ме смути, защото наистина не знаех какво можехме да правим още, след като бяхме свършили главната си работа — да се отровим. Най-после ми дойде една щастлива мисъл.

— Знаеш ли какво, след като вече се отровихме, хайде да се прекръстим.

Тя се прекръсти. Направих същото и аз.

— А сега — продължих аз — да си идем вкъщи и да умрем. Срамота е да умрем тук, в градината. Ние сме деца от добри семейства и не е редно да умрем в градината.

— Да — каза тя и си тръгнахме.

Цялата история впрочем свърши по следния начин:

Тя си отишла у дома и помолила майка си да ѝ приготви леглото, за да умре. Признала ѝ, че се отровила, т.е. че е яла с мен клечки. А майка ѝ, без да вземе под внимание състоянието и чувствата ѝ, каза:

— Е, щом като си могла да ядеш клечки в градината, ще ядеш дървото и тука... — След това ѝ вдигнала полата и започнала да ѝ изкарва отзад ония чувства, които бяха залегнали дълбоко в сърцето ѝ.

Заради този пердах Перса ме намрази. Така свърши моята първа любов.

---

[1] Най-нисшият чин в сръбската бюрократична йерархия. — Б.пр. ↑

ЯРОСЛАВ ХАШЕК

В ЧАС ПО ЗАКОН БОЖИ

По закон божи децата в Короупов знаеха само това, че милият бог в своята безкрайна доброта е създал тръстиквата пръчка. Освен пръчката още и учителя по закон божи, катехета Хорачек. Тези две неща взаимно се допълваха. Бог след това научил хората да режат тръстиката, а катехета Хорачек научил да си служи с тръстиковите пръчки, и то необикновено ловко.

Обикновено работата започваше с това, че катехетът Хорачек, още с влизането си в клас, огорчен поглеждаше съкрушените лица на учениците си и казваше:

— Ваничек, робска душо глупава, ти май не ще можеш да ми изброиш в обратен ред седемте главни греха.

Колкото се отнася до въпросите, катехетът Хорачек беше истински артист. Караше децата да изброяват в обратен ред десетте божи заповеди или пък им задаваше примерно следния въпрос:

— Лудвиг, дръвнико неден, я кажи бързо коя божа заповед беше третата от края, преди: „Не кради!“.

Това беше истинска църковна математика, която завършваше обикновено с бой, такава бе печалната религиозно — аритметична равносметка.

И вдигнатият ученик — независимо от това дали беше Ваничек или Бухар, Лудвиг или някой друг, винаги тъжно се измъкваше от чина и отиваше на катедрата.

Всеки отиваше там със сломена вяра в безкрайната божия доброта и с убеждението, че работата едва ли някога ще се измени и че религиозните понятия не се намират в катехизиса, ами в оная част на панталоните, на която се сядат.

Това беше толкова просто и ясно. Одупваш се към съучениците си и оставяш опитната ръка на катехета да те шиба с гъвкавата тръстикова пръчка.

През ден се редуваха все същите сцени. С приятна усмивка учителят ги огъваше един подир друг през коляното си и им казваше:

— Нещастници, благодарете на бога, че аз с тръстиката да бия мога.

Един ден Вепршек от близкото село Кози Двори донесе новината, че било хубаво да се намаже тръстиковата пръчка с чесън. Не само че не боляло толкова, ами щяла да се счупи след първия удар.

Това бяха отчаяно оптимистични хрумвания по линия на самообразованието. Учениците толкова силно повярваха в чудодейната сила на чесъна, че когато мажеха тръстиката с чесън, Кратохвил се разплака от радост.

Това деяние, можеше да се каже, беше една отчаяна надежда на кроуповското училище, то беше една мрачна глава в историята на измамените надежди.

Катехетът разясни това на учениците си по един съвършен начин върху техните панталони. Той им прочете цяла лекция, че това, което са направили с чесъна, е измама, смешна, разбира се, в което и самите те са се убедили. Наказанието беше напълно справедливо. Те се бяха опитали да измамят бога. Катехетът им обясни какви пагубни последици може да има тази постъпка за тях за целия им живот нататък. Това беше първото стъпало към нравственото падение и гибел. Той беше готов да се обзаложи на вечното блаженство, че са откраднали отнякъде чесъна и затова трябваше отново да ги напердаши. Нямаше никакво съмнение, че с изключение на Веноушек, сина на господин управителя, и на Зденек (Те двамата никога не ядяха бой. Бащата на Зденек беше в училищния съвет!) всички останали щяха да увиснат един ден на бесилката.

Така тъжно минаваха дните и всичко непрестанно се повтаряше. Изглеждаше, че момчетата от Кроупов няма да направят нищо за спасението си и че това безнадеждно положение ще продължава вечно. Куцият Мелхуба обаче даде нова насока на целия този религиозен въпрос.

Веднъж при езерото той им разясни значението на хартията. Предния ден бил направил експеримент вкъщи. Натъпкал добре панталоните си с хартия, а след това изпуснал на земята гърнето с млякото. Веднага го набили с ремъка, но болката била два пъти по-слаба, отколкото при нормални условия. Тогава учениците започнаха

да почитат хартията като китайците, които събират всяко късче хартия, за да я спасят от унищожение. В дадения случай обаче хартията трябваше да спасява тях. Мистерка, синът на търговеца, стана доставчик на това защитно средство и скоро катехетът забеляза, че признаците на болка по лицата на грешниците са станали много по-слаби.

Той помисли върху това и дойде до заключението, че кожата им явно е загрубяла и че ще трябва да се снабди с по-добра тръстика за часа по закон божи. Добре, че всеблагият бог е създал и по-дебела тръстика, с по-голям диаметър.

Той строи, значи, тези, които трябваше да бъдат екзекутирани, в една редица пред катедрата и им съобщи констатацията си, че са свикнали вече с тънката тръстикова пръчка.

— Ето ти пари — рече той на Мистерка — и кажи на баща си да избере много дебела пръчка.

Катехетът забеляза, че нещо особено премина по лицата на престъпниците и потри ръце. Той извратено стисна устни и почувства, че такова едно отлагане на пердаха извиква у него нови, приятни чувства.

Бащата на Мистерка избра една солидна тръстика, която с дебелината си неутрализира защитната броня от хартия.

Необходимо беше, значи, изобретението да се усъвършенства. Ето защо Мелхуба веднъж край езерото произнесе думата:

— Мукава.

Оттогава в часовете по закон божи се чуваше страшно тропане и катехетът въздишаше:

— Боже, колко твърда е кожата им!

Тогава той нареди на Мистерка да отиде и купи още по-дебела тръстика. Това бе най-дебелата тръстика, която беше внасяна в Кроупов. Под ударите ѝ картонът се пукаше и късаше!

— Сега вече нищо не може да ни помогне — въздишаше Мелхуба край езерото.

На следващия час по закон божи всеки от тях беше забил тъжен поглед в чина пред себе си. Те знаеха, че всякаква борба е напразна, само Вепршек се усмихваше.

Още по-несигурно те отговаряха на въпроса кога бог за пръв път е проявил милосърдието си към човечеството.

Пред катедрата бяха застанали петнадесет ученици. Десетина вече ядоха пердах и ревяха за най-голямо удоволствие на катехета. Дойде ред на Вепршек. Катехетът беше го прегънал вече през коляното си. Дебелата тръстика засвистя във въздуха и — прас! Чу се страхотен гръм, както когато се удрят с всичка сила чинели или се тупне по-голям тъпан.

Катехетът пусна усмихващия се Вепршек и изрева:

— Свали си панталоните!

Вепршек престана да се усмихва, свали панталони си и подаде на катехета тенекиената табелка, която снощи беше задигнал от църквата.

Катехетът съкрушен прочете на нея: „Дайте своята лепта за украсяването на божия храм“.

ИСАК БАБЕЛ

КАК СТАВАШЕ ТОВА В ОДЕСА

След настъпилото мълчание аз започнах.

— Реб Арие-Лейб — рекох на стареца, — да поговорим за Беня Крик. Да поговорим за мълниеносното му начало и ужасния край. Три сенки задръстват пътищата на въображението ми. Ето го Фроим Грач. Стоманата на неговите постъпки — нима няма да издържи тя сравнение със силата на Краля? Ето го и Колка Паковски. Яростта на този човек съдържаше в себе си всичко, което е нужно, за да властва. И нима Хаим Дронг не можа да различи блясъка на новата звезда? Но защо само Беня Крик се изкачи на върха на въжената стълба, а всички останали увиснаха долу на неустойчивите ѝ стъпала?

Седнал на гробищния зид Реб Арие-Лейб мълчеше. Пред нас се разстилаше зеленото спокойствие на гробовете. Човек, който жадува за отговор, трябва да се въоръжи с търпение. А на човека, който притежава знание, приляга важност. Затова Арие-Лейб мълчеше, седнал на гробищния зид. Най-сетне рече:

— Защо той? Защо не те, искате да знаете? Тогава ето какво — забравете за малко, че на носа си имате очила, а в душата ви е есен. Престанете да скандаличите на вашата писмена маса и да пелтечите пред хората. Представете си за миг, че скандаличите по площадите и пелтечите на книга. Вие сте тигър, вие сте лъв, вие сте котка. Можете да пренощувате с руския и рускинята ще остане доволна от вас. Вие сте на двайсет и пет години. Ако на небето и на земята бяха прикачени халки, вие бихте хванали тези халки и бихте притеглили небето към земята. А вашият баща е каруцарят Мендел Крик. За какво мисли такъв баща? Той мисли да гаврътне една хубава чашка водка, да друсне някого по мутрата, мисли за конете си и... за нищо друго. Вие искате да живеете, а той ви кара да мрете по двайсет пъти на ден. Какво бихте направили на мястото на Беня Крик? Нищо не бихте направили. А той направи. И затова той е Краля, а вие си клатите палеца в джоба.

Той — Бенчик — отиде при Фроим Грач, който тогава вече гледаше света само с едно око и беше това, което е. Той рече на Фроим:

— Вземи ме. Искам да изпъпля на твоя бряг. Оня бряг, на който изпъпля, ще спечели.

Грач го попита:

— Кой си, откъде идеш и с какво живееш?

— Изпитай ме, Фроим — отвърна Беня — и нека престанем да размазваме каша по чистата маса.

— Да престанем да размазваме каша — отвърна Грач — ще те изпитам.

И бандитите се събраха на съвет, за да помислят за Беня Крик.

Не съм бил на тоя съвет. Но казват, че се събрали на съвет. Главен беше тогава Льовка Бик.

— Какво става под шапката на тоя Бенчик? — попитал покойният Бик.

И едноокият Грач казал мнението си:

— Беня говори малко, но говори сладко. Говори малко, но ти се иска да каже още нещо.

— Ако е така — възкликнал покойният Льовка, — тогава да го изпитаме на Тартаковски.

— Да го изпитаме на Тартаковски — решил съветът и всички, у които още квартирувала съвестта, се изчервили, като чули това решение. Защо се изчервили? Ще узнаете това, ако дойдете там, където ще ви поведеа.

У нас наричаха Тартаковски Чифутин и половина или Девет нападения. Чифутин и половина го наричаха, защото нито един евреин не можеше да побере в себе си толкова дързост и пари, колкото имаше Тартаковски. На ръст беше по-висок и от най-високия стражар в Одеса, а тежеше повече и от най-дебелата еврейка. А бяха нарекли Тартаковски Девет нападения, защото фирмата Льовка Бик и компания извършиха върху неговата кантора не осем и не десет нападения, а точно девет. На Беня, който тогава още не беше Краля, се падна честта да извърши десетото нападение върху Чифутин и половина.

Когато Фроим му съобщи решението, той каза само „да“ и излезе, като хлопна вратата след себе си. Защо хлопна вратата? Ще узнаете това, когато дойдете там, където ви поведеа.

Тартаковски има душа на убиец, но той е наш. Излязъл е от нас. Той е наша кръв. Той е наша плът, като че една и съща майка ни е родила. Половината Одеса работи в дюкяните му. И той пострада тъкмо от своите молдованци. Два пъти го ограбваха за откуп и веднъж по време на погрома го погребваха с певци. Махленските погромаджии биха тогава евреите на Голяма Арнаутска. Тартаковски избяга от тях и посрещна погребалната процесия с певци на Софийска улица. Той попита:

— Кого погребват с певци?

Минувачите отговориха, че погребват Тартаковски. Процесията стигна до Махленско гробище. Тогава нашите извадиха от ковчега картечница и почнаха да гощават махленските погромаджии. Но Чифутин и половина не беше предвидил това. Чифутин и половина се изплаши до смърт. И кой стопанин не би се изплашил на негово място?

Десетото нападение върху човек, погребан вече веднъж, беше груба постъпка. Беня, който тогава още не беше Краля, разбираше това по-добре от всеки друг. Но той рече на Грач „да“ и същия ден написа на Тартаковски писмо, което приличаше на всички писма от този род:

Многоуважаеми Рувим Осипович! Бъдете тъй любезен да сложите до събота под бурето с дъждовна вода... и тъй нататък. В случай на отказ, както напоследък вие почнахте да си позволявате това, очаква ви голямо разочарование във вашия семеен живот. С почит познатият ви Бенцион Крик.

Тартаковски не го домързя и отговори незабавно.

Беня! Ако беше идиот, щях да ти пиша като на идиот. Но аз не те познавам като такъв и не дай боже да си станал такъв. Явно ти си представяш, че си момче. Нима не знаеш, че тази година в Аржентина има такава реколта, че можеш да се изгубиш в нея, а ние седим с нашата пшеница и не знаем какво да правим?... И ще ти кажа, с ръка на сърцето, че ми омръзна на стари години да ям такъв горчив къшей

хляб и да преживявам тези неприятности, след като съм работил цял живот като последен талигар. И какво имам аз след тези безкрайни каторжни работи? Язви, струпеи, грижи и безсъние. Остави тези глупости, Беня. Твой приятел, много по-голям, отколкото предполагаш — Рувим Тартаковски.

Чифутин и половина направи своето. Той написа писмо. Но пощата не достави писмото на адреса. Като не получи отговор, Беня се разсърди. На следващия ден той се яви с четирима приятели в кантората на Тартаковски. Четиримата младежи с маски и с револвери нахълтаха в стаята.

— Горе ръцете! — изкрещяха те и размахаха пистолетите си.

— Работи по-спокойно, Соломон — отбеляза Беня на един от тях, който викаше по-високо от останалите. — Избави се от този навик да бъдеш нервен по време на работа.

И като се обърна към продавача, бял като смъртник и жълт като глина, попита:

— Чифутин и половина във фабриката ли е?

— Няма го във фабриката — отговори продавачът, чието презиме беше Мугинщейн, а по име се наричаше Йосиф и беше неженен син на леля Песя, която търгуваше с кокошки на Серединския площад.

— Кой тук най-сетне замества стопанина? — заразпитваха нещастния Мугинщейн.

— Аз тук замествам стопанина — отвърна продавачът, зелен като зелената трева.

— Тогава разтвори ни, с божия помощ, касата! — заповяда му Беня и операта в три действия започна.

Нервният Соломон слагаше в куфар парите, книжата, часовниците и монограмите. Покойният Йосиф стоеше пред него с вдигнати ръце, а през това време Беня разправяше разни истории от живота на еврейския народ.

— Щом се представя за Ротшилд — казваше Беня за Тартаковски, — нека гори в огъня. Обясни му, Мугинщейн, като на приятел: ето, получава той от мене делово писмо; защо не се качи на трамвай за пет копейки и не дойде в квартирата ми да изпие със

семейството ми по чашка водка и да хапне каквото бог дал? Какво му пречеше да излее пред мене душата си? „Беня — да беше ми рекъл, — така и така, ето ти моя баланс, почакай ме два-три дни, дай ми да си поема дъх, дай ми да се заловя с нещо.“ Какво бих му отговорил? Свинята не се среща със свиня, но човек се среща с човека. Разбра ли ме, Мугинщейн?

— Разбрах ви — рече Мугинщейн и излъга, защото съвсем не разбираше защо Чифутин и половина, почтен богаташ и пръв човек, трябва да пътува с трамвай, за да хапва със семейството на каруцаря Мендел Крик.

А през това време нещастieto се щуреше под прозорците като просяк призори. Нещастieto се втурна с шум в кантората. И макар този път да беше взело образа на евреина Савка Буцис, то беше пияно като водоносач.

— Хо-хо-хо — извика евреинът Савка, — прости ми, Бенчик, закъснях — и той затропа с крака и замаха с ръце. После гръмна и куршумът попадна в корема на Мугинщейн.

Нужни ли са тук думи? Беше човекът, а вече го няма. Живееше си един невинен човечец като птица на клонче — и ето загина от глупост. Дойде един евреин, приличащ на моряк, и стреля не в някаква бутилка с изненада, а в корема на човека. Нужни ли са тук думи?

— Изчезвайте от кантората! — викна Беня и хукна последен. Но когато излизаше, успя да каже на Буцис: — Кълна се в гроба на майка си, Савка, ти ще легнеш до него...

Сега кажете ми вие, млади господине, който режете купони от чужди акции, как бихте постъпили на мястото на Беня Крик? Вие не знаете как да постъпите. А той знаеше. Затова той е Краля, а ние с вас седим на зида на второто еврейско гробище и се предпазваме с длани от слънцето.

Нещастният син на леля Песя не умря веднага. Един час след като го откараха в болницата там се яви Беня. Той заповяда да повикат при него главния лекар и болногледачката и им каза, без да вади ръце от кремавите си панталони.

— Имам интерес — рече той — болният Йосиф Мугинщейн да оздравее. Представям се за всеки случай — Бенцион Крик. Камфор, въздушни възглавници, отделна стая — да се дават с широка ръка. Ако

ли не, на всеки доктор, та ако ще да е дори доктор по философия, се пада не повече от три аршина земя.

И при все това Мугинщейн умря същата нощ. И тогава чак Чифутин и половина вдигна олелия по цяла Одеса.

— Къде започва полицията — викаше той — и къде свършва Беня?

— Полицията свършва там, дето започва Беня — отговаряха разумните хора, но Тартаковски не мирясваше и стигна дотам, че един червен автомобил с музикална кутия изсвири на Серединския площад своя първи марш от операта „Смей се, палячо“. Посред бял ден колата долетя пред къщичката, в която живееше леля Песя.

Автомобилът гръмолеше с колелата си, хрочеше дим, лъщеше с медта си, вонеше на бензин и свиреше арии със своята тромба. От автомобила изскочи някой и влезе в кухнята, където на пръстения под се бяхтеше дребничката леля Песя. Чифутин и половина седеше на стол и махаше с ръце.

— Хулиганска мутро — извика той, когато видя госта — бандит мръсен, дано земята те изхвърли! Хубава мода извъди — да убиваш живи хора...

— Мосю Тартаковски — отвърна му Беня Крик с тих глас, — ето втори ден как плача за скъпия покойник като за роден брат. Но знам, че вие не се интересувате за младите ми сълзи. Срамът, мосю Тартаковски, в какъв огнеупорен шкаф сте скрили вие срама? Имали сте сърце да изпратите на майката на нашия покоен Йосиф сто жалки каймета. Мозъкът заедно с косите ми настръхна, когато чух тази новина.

Тук Беня направи пауза. Той беше с шоколадено сетре, кремави панталони и малинови чепици.

— Десет хиляди еднократно — изрева той, — десет хиляди еднократно и пенсия до смъртта ѝ, ако ще да живее и двайсет години. Ако ли не, тогава ще излезем от това помещение, мосю Тартаковски, и ще се качим в моя автомобил...

После те се карали. Чифутин и половина се карал с Беня. Аз не съм бил при тая караница. Но ония, които са били, помнят. Спогодили се на пет хиляди в наличност и петдесет рубли всеки месец.

— Лельо Песя — рекъл тогава Беня на разчорлената старица, която се търкаляла на пода, — ако ви трябва моят живот, вие може да

го получите, но грешат всички, дори бог. Стана голяма грешка, лельо Песя. Но не е ли грешка от страна на бога, дето посели евреите в Русия, за да се мъчат те както в ада. И какво лошо щеше да има, ако евреите живееха в Швейцария. Тогава щяха да бъдат заобиколени с първокласни езера, планински въздух и истински французи. Грешат всички, дори бог. Слушайте ме с ушите си, лельо Песя. Вие имате пет хиляди на ръка и петдесет рубли на месец до вашата смърт. Живейте сто и двайсет години. Погребението на Йосиф ще бъде първа категория: шест коня като шест лъва, две колесници с венци, хорът на Бродската синагога, самият Минковски ще дойде да опее покойния ви син...

И погребението се извърши на другата сутрин. За това погребение попитайте просяците от гробището. Попитайте за него шамесите от синагогата, търговците на благословените от Стария завет птици или бабичките от второто старопиталище. Такова погребение Одеса не беше виждала още, а светът няма да види. Стражарите този ден бяха надянали памучни ръкавици. В синагогите, обвити в зеленина и широко отворени, гореше електричество. На белите коне, впрегнати в колесницата, се люлееха черни пера. Шейсет певци вървяха пред процесията. Певците бяха момчета, но пееха с женски гласове. Равините от синагогата на търговците на благословените от Стария завет птици водеха леля Песя под ръка. Зад тях вървяха членовете на дружеството на евреите продавачи, а зад евреите продавачи — адвокатите, докторите по медицина и акушерките фелдшерки. От едната страна на леля Песя бяха търговките на кокошки от Стария пазар, а от другата ѝ страна — почетните доячки от Бугаевка, загърнати в оранжеви шалове. Те тропаха с крака като стражари на парад в празничен ден. От широките им бедра лъхаше дъх на море и мляко. И зад всички се мъкнеха служителите на Рувим Тартаковски. Те бяха сто души или двеста, или две хиляди. Носеха черни сюртуци с копринени ревери и нови ботуши, които квичаха като прасета в чувал.

И ето аз ще говоря, както е говорил господ на Синайската планина от горящия храст. Сложете в ушите си думите ми. Всичко, което видях, видях го с очите си, седнал тук, на зида на второто гробище, до фъфлещия Мойсейка и Шимшон от погребалното бюро. Видях това аз, Арие-Лейб, горд евреин, живеещ при покойниците.

Колесницата се приближи до синагогата на гробищата. Поставиха ковчега на стъпалата. Леля Песя трепереше като птичка. Канторът слезе от файтона и почна панихидата. Шейсет певци му пригласяха. И в тази минута един червен автомобил излетя иззад завоя. Той изсвири „Смей се, палячо“ и спря. Хората мълчаха като убити. Мълчаха дърветата, певците, просяците. Четирима души излязоха изпод червения покрив и с тихи стъпки понесоха към колесницата венец от невиджани рози. А когато панихидата свърши, четиримата мъже подложиха под ковчега стоманените си рамене, закрачиха с пламнали очи и изпъчена гръд заедно с членовете от дружеството на евреите продавачи.

Най-напред вървеше Беня Крик, когото тогава още никой не наричаше Краля. Пръв се приближи той до гроба, покачи се на могилата и простря ръка.

— Какво искате да правите, млади човече? — забърза към него Кофман от погребалното братство.

— Искам да държа реч — отговори Беня Крик.

И той държа реч. Чуха я всички, които искаха да слушат. Чух я и аз, Арие-Лейб, и фъфлещият Мойсейка, който седеше на зида до мене.

— Господа и дами — рече Беня Крик, — господа и дами — рече той и слънцето застана над главата му като часовой с пушка. — Дошли сте да отдадете последна почит на честния труженик, който случайно загина. От свое име и от името на всички, които не присъстват тук, благодаря ви. Господа и дами! Какво видя нашият скъп Йосиф през живота си? Почти нищо. С какво се занимаваше? Броеше чуждите пари. Защо загина? Загина за цялата трудеща се класа. Има хора, вече обречени на смърт, и има хора, още незапочнали да живеят. И ето, куршумът, който летеше към обречените гърди, прониза Йосиф, невидял в живота си нищо, почти нищо. Има хора, които умеят да пият водка, и има хора, които не умеят да пият водка, но все пак я пият. И ето, първите получават удоволствие от скръбта и от радостта, а вторите страдат заради всички ония, които пият водка, без да умеят да пият. Затова, господа и дами, след като се помолим за нашия беден Йосиф, моля да съпроводите до гроба неизвестния вам, но вече покоен Севелий Буцис...

И като каза тая реч, Беня слезе от могилката. Мълчаха хората, дърветата и просяците от гробищата. Двама гробари отнесоха

небоядисания ковчег на съседния гроб. Канторът завърши със заекване молитвата. Беня хвърли първата лопата и премина към Савка. Подир него като овце тръгнаха всички адвокати и дами с брошки. Той накара кантора да отслужи на Савка пълна панихида и шейсетте певци пригласяха на кантора. Савка не беше и сънувал такава панихида — повярвайте на думата на Арие-Лейб, стария старик.

Разправят, че тоя ден Чифутин и половина решил да закрие предприятието си. Не съм бил на това. Но че ни канторът, ни хорът, ни погребалното братство не похарчиха пари за погребението — това видях с очите на Арие-Лейб. Арие-Лейб — така ме наричат. И аз не можах да видя нищо друго, защото хората, като се отдалечиха тихичко от гроба на Савка, се спуснаха да бягат като от пожар. Летяха с файтони, с коли и пеша. И само ония четиримата, които бяха пристигнали с червения автомобил, си заминаха пак с него. Музикалната кутия изсвири своя марш, колата трепна и полетя.

— Крал — като гледаше подире й, рече фъфлещият Мойсейка, същият оня, който ми отнема най-добрите места на зида.

Сега знаете всичко. Знаете кой пръв изрече думата „крал“. Това беше Мойсейка. Знаете защо не нарече той така ни едноокия Грач, ни бесния Колка. Знаете всичко. Но каква полза от това, щом на носа си както преди имате очила, а в душата ви е есен?...

**ХЕНРИ ДЖЕЙМС
ДЪРВОТО НА ЗНАНИЕТО**

I

Едно от тайните убеждения на Питър Бренч — каквито всички ние имаме — беше, че главеният му успех в живота би се състоял в необвързането му с така нареченото творчество на неговия приятел Морган Мелоу. Това беше въпрос, по който — доколкото му бе известно — бе невъзможно да бъде цитиран достоверно и никой не можеше да потвърди, че по какъвто и да било повод или при каквито и да било обстоятелства е лъгал или е казвал истината. Такова постижение беше чест дори за човек, който имаше и други постижения — човек, достигнал петдесетте, който се бе изплъзнал от женитбата, който бе живял според възможностите си, който бе влюбен в мисис Мелоу от години, без да се издаде и който накрая, но не на последно място, имаше твърдо мнение за себе си. Той считаше за своя същност една върховна безгранична скромност и все пак нищо не го караше да мисли толкова хубави неща за себе си, както линията на поведение, която бе успял да поддържа въпреки всички споменати по-горе изкушения. Невероятно бе наистина, че тъкмо от приятелите, в които имаше най-голямо доверие, откриваше най-много неща. Не можеше да каже на мисис Мелоу — или поне така си мислеше той, съвършеният човек, — че тя бе едничката прекрасна причина никога да не се ожени. Нито пък можеше да каже на съпруга ѝ, че видът на умножаващите се в ателието на този джентълмен мраморни статуи е едно мъчение, чиято острота дори времето никога нямаше да изглади. Неговата победа все пак, както намекнах, по отношение на тези произведения, не се състоеше просто в това, че не беше издал открито неодобрението си, а в това, че не бе дори и намекнал за него по какъвто и да било друг повод.

Отношенията между тези добри хора бяха наистина толкова чудновати, че навярно нямаше други такива на много път от мястото, което ни интересува — точката, в която лекият наклон на Хемпстед започва да се слива с хълмистия терен към Сейнт Джордж Ууд. Питър презираше статуите на Мелоу и обожаваше жената на Мелоу и все пак

съвсем определено обичаше Мелу, комуто на свой ред беше също така скъп. На свой ред мисис Мелу се възхищаваше от статуите — макар че, когато я притиснеха, признаваше, че предпочита бюстовете — и ако беше така очевидно привързана към Питър Бренч, то се дължеше на неговото разположение към Морган. Вън от това всеки обичаше другия заради любовта, родена у всекиго към Ланслот, когото бащата и майката обожаваха като свое единствено дете и когото приятелят на семейството им считаше за третия, но решително най-красив от кръщелниците си. В по-късните години нещата бяха стигнали дотам, че на никого — нито дори на самото дете — освен на Питър, не би хрумнало, че подобни отношения съществуват. За щастие съществуваше една всеобща независимост от финансово естество. В противен случай нито Майстора би могъл да прекара незабравимите си *Wanderjahre*^[1] във Флоренция и Рим, продължени край Темза, както и край Арно и Тибър, за да трупа една след друга непродадени статуи и да моделира по памет, оправдавайки се единствено с влечението си към бюстовете на известни хора (или твърде заети, или мъртви, прекалено свързани с времето си, или много откъснати от него, за да позират), нито пък Питър би могъл, посещавайки ги почти ежедневно, да намира време, за да поддържа жива с присъствието си цялата сложна традиция на тези отношения. Той беше едър, но с благ характер. Висок, тромав, червендалест, с къдрава коса, с дълбок тембър, дълбоки очи, дълбоки джобове, Питър бе истинско хранилище на малки загадки, да не говорим за склонността му към дългите лули, меките шапки и кафеникаво сивкавите избелели дрехи, които изглеждаха почти едни и същи.

Известно бе, че той „пише“, макар сам никога да не говореше за това, а обстоятелството, че продължаваше да го прави (както се смяташе), даваше основание да се мисли, че го върши само за да има още едно нещо — сякаш нямаше вече друго — за което да мълчи. Във всеки случай откъслечните проявления в прозата и поезията, за които не се говореше, бяха наистина резултат на импулса да поддържа чистотата на своя вкус, като установява още по-строга връзката съотношение между славата и посредствеността. Малката зелена вратичка на имението му беше разположена в градинска ограда с напукана обезцветена мазилка, а в малката самостоятелна вила зад нея всичко беше старо — мебелите, слугите, книгите, гравюрите,

вековните привички и новите подобрения. Домът на Мелу в Карара лодж бе на десет минути път и малкото им парче земя, съчетано с щастливия им оптимизъм, им бе дало възможност да построят там ателието. За добро или зло, мисис Мелу бе донесла с брака зестра, която им позволи да заживеят в охолство и да го поддържат. И те го поддържаха — винаги го бяха поддържали, — заслепеният скулптор и неговата съпруга, за които природата бе сторила невъзможното, за да ги освободи от всякакви трудности. Във всеки случай Морган притежаваше всичко скулпторско, освен духа на Фидий: кафявото кадифено сако, съответната beretto, артистичното държане, изящните пръсти, приятния акцент, когато говореше италиански и накрая помощник — един стар италианец. Морган допълваше всичко това, когато се обръщаше с „tu“ към Еджидио и му даваше знак да извие един от въртящите се пиедестали, с които беше пълно наоколо. В Карара лодж господстваше „истински“ италиански дух и тайната на ролята, която този факт играеше в живота на Питър, до голяма степен се състоеше в това, че му даваше точно толкова чувство за „странстване“, колкото на него, якия британец, му беше необходимо. Съпрузите Мелу бяха неговата Италия, но те бяха една част от Италия, създадена от неговата обич. Тревожеше го само, че Ланс — както наричаха на галено кръщелника му — въпреки английското си образование беше малко прекалено италианец. Самият Морган се стараеше да прилича на оная ласкателна представа за собствената личност, която може да се види в автопортретите на именитите майстори, изложени в голямата зала на музея „Уфици“ за обща илюстрация на подобна представа. Единствената причина Майстора да съжالياва, че не се бе родил по-скоро за четката, отколкото за длетото, бе, че той не можеше да допринесе нищо за тази колекция.

С течение на времето стана ясно, че поне Ланс е роден за четката. Един ден, когато момчето приближаваше двадесет години, мисис Мелу събщи на техния приятел, който споделяше и най-малките им проблеми и тревоги, че, както изглежда, нищо друго не би било подходящо за сина им, освен да прегърне художническата кариера. Невъзможно било повече да остават слепи за факта, че той не отбелязва успехи в Кеймбридж, макар че колежът, където бе учил самият Бренч, само заради него бе проявявал търпимост към Ланс. В такъв случай защо да продължават безполезната подготовка за нещо

невъзможно? Ясно било, че невъзможното е той да бъде нещо друго, освен художник.

— О, господи! — каза бедният Питър.

— Не вярваш ли в това? — запита мисис Мелюу, която все още, макар и прехвърлила четиридесетте, бе запазила теменужените си кадифени очи, меката гладка кожа и копринената си кестенява коса.

— Да вярвам в какво?

— В призиванието на Ланс.

— Не знам какво разбираш под това „да вярвам“. Неговата склонност да чертае и цапоти от най-ранна възраст никога не е била тайна за мен, но признавам, че се надявах тя да изчезне.

— А защо трябва да изчезва — мило се усмихна тя — при неговата чудесна наследственост? Страстта си е страст, макар че ти, скъпи Питър, разбира се, нищо не знаеш за нея. Изчезна ли тя у Майстора?

Питър погледна малко изкосо и по обичайния си непринуден начин издаде звук — нещо средно между приглушено свиркане и съкрушено мърморене.

— Мислиш ли, че той ще стане втори Майстор?

Тя, изглежда, не беше готова да отиде в надеждите си толкова далече и все пак имаше, общо взето, голяма вяра.

— Знам какво искаш да кажеш с това. Кариера ли ще бъде да си навлича завистта и да предизвиква интригите, които понякога идваха почти до гуша на баща му? Е, добре, да речем, че ще бъде, но след като нищо друго, освен празнословието не може, изглежда, да си пробие път в тези ужасни времена, проклятието на изтънчеността и превъзходството лесно може да доведе човек до положението да проси хляба си. Нека приемем най-лошото — да кажем, че ще има нещастieto да разгърне своя полет по-далече, отколкото вулгарният вкус на сънародниците му може да го следва. Помисли все пак за щастieto — същото, което е изпитал Майстора. Той ще познае.

Питър изглеждаше сломен.

— А какво ще познае?

— Тихата наслада! — извика мисис Мелюу малко раздражена и се извърна.

---

[1] Години на странстване (нем.). — Б.пр. ↑

II

Разбира се, не след дълго той трябваше да говори с момчето по този въпрос и да чуе, че почти всичко е вече уредено. Ланс нямаше да се върне в колежа, а вместо това щеше да отиде в Париж, където, след като жребият бе хвърлен, той щеше да намери най-добрите възможности. Питър винаги бе знаел, че трябва да го приема какъвто е, но като че ли никога не го беше виждал в такава светлина, както в този случай.

— Значи ти окончателно зарязваш Кеймбридж? Не е ли жалко?

Ланс щеше да бъде като баща си, ако имаше по-малко чувство за хумор, и като майка си, ако беше по-красив. (Все пак за Питър Ланс бе едно добро средно положение и по съвременните вкусове той приличаше по-скоро на млад търговски посредник, отколкото на млад художник.)

Младежът го убеждаваше, че всичко е въпрос на време, че му предстои да премине през сериозни изпитания и да научи много. Той бе говорил с приятели, бе преценил.

— Не разбираш ли — каза той, — днес човек трябва да знае.

Тук неговият събеседник изстена:

— О, дявол да го вземе, по-добре да не знаеш!

Ланс се учуди.

— Да не знам? Тогава какъв смисъл има...

— Какъв смисъл има кое?

— Ами всичко. Не смяташ ли, че имам талант?

Известно време Питър пушеше, обърнат мълчаливо настрана, после продължи:

— Не в знанието, а в невежеството, както красиво ни се казва, е блаженството.

— Не смяташ ли, че имам талант? — повтори Ланс.

Със странния си маниер да изразява нежността си Питър обгърна с ръка кръщелника си и го задържа за момент.

— Как мога да знам?

— О — каза момчето, — може би ти защитаваш собственото си невежество!

— Не е така. Аз имам нещастieto да бъда всезнаещ.

— Ами — засмя се Ланс, — ако ти знаеш прекалено много...

— Точно толкова знам и затова съм така нещастен.

Ланс стана още по-весел.

— Нещастен! Я виж ти!

— Само че забравих — продължи неговият събеседник, — че ти не бива да знаеш това. Това наистина би дошло твърде много за теб. Все пак ще ти кажа какво ще направя. — И Питър се надигна от дивана. — Ако се върнеш в Кеймбридж, ще платя следването ти.

Ланс гледаше втренчено. Беше малко съкрушен, но и развеселен.

— О, Питър! Толкова ли си против Париж?

— Как да ти кажа, страх ме е от него.

— Хм, разбирам.

— Не, ти още не разбираш. Но ще разбереш. Тоест би разбрал. А не трябва.

Младият човек се замисли мрачно.

— Но невинността на човек вече...

— ... е доста увредена? Но това няма значение — настоя Питър, — тук ще я закърпим.

— Тук? Значи ти искаш да остана у дома?

Питър почти го призна.

— Виждаш ли, ние сме толкова добре — ние, четиримата заедно. Така защитени. Хайде, не разваляй това. — Искреното напрежение в гласа на приятеля му доведе момчето, което се бе замислило, до смайване.

— Тогава какъв трябва да бъде човек?

— Това е лично моя грижа. Хайде, старче — сега Питър го удари на молба, — аз ще се погрижа за теб.

Ланс, останал на дивана с протегнати крака и с ръце в джобовете, го наблюдаваше с очи, в които се четеше подозрение. После се изправи.

— Смяташ, че нещо не е наред и че няма да имам успех, така ли?

— А какво наричаш успех?

Ланс се замисли отново.

— Най-големият успех, предполагам, е да бъдеш доволен от себе си. Не е ли такъв въпреки интригите и другите неща, въпреки чудатостите на стила му успехът на Майстора?

В този въпрос имаше толкова много неща, на които трябваше да се отговори веднага, че те почти спряха дискусията, която ставаше особено трудна в светлината на това ново доказателство, макар че невинността на младия човек, както сам той признаваше, да бе малко поувехнала по време на учението му, по-доброто от нейната същност все пак оставаше.

Тъкмо това Питър бе предполагал и бе искал повече от всичко; и все пак колкото и странно да бе, то го обля като студен душ. Момчето вярваше в интригите и другите неща, вярваше в особенния стил, вярваше, да бъдем кратки, в Майстора. Това, което стана по-късно, бе, че той не отиде отново след месец-два на разноски на кръстника си в Кеймбридж, а след две седмици се установи в Париж, а тази личност му изпрати петдесет фунта.

В същото време тази личност се подготвяше за най-лошото и то стана очевидно, когато една неделя се представи за вечеря, което никога не пропускаше да направи, и стопанката на Карара лодж го посрещна с въпрос относно — последното нещо на този свят, за което човек можеше да се досети — богатството на канадците. Тя бе настойчива. Тя бе дори възбудена.

— Наистина ли мнозина от тях са богати?

Той трябваше да признае, че не знае нищо за тях, но по-късно често си мислеше за тази вечер. Стаята, в която седяха, беше украсена с образци на гения на Майстора, които имаха достойнството да бъдат, както самата мисис Мелой често наемваше, с необичайно удобна големина. Те наистина имаха непривични за произведенията на длетото размери и притежаваха една особеност — предметите и чертите, които трябваше да изглеждат малки, изглеждаха твърде големи, а предметите и чертите, които трябваше да изглеждат големи, изглеждаха твърде малки. Идеята на Майстора във връзка с това или с каквото и да било друго почти във всички случаи, дори след години, оставаше неоткриваема за Питър Бренч. Произведенията, които така и не успяваха да я разкрият, стояха наоколо върху пиедестали и конзоли, върху маси и полици — едно леко опулено бяло население, героично, идилично, алегорично, митично, символично, в което „мащабът“ така

се бе разсеял и изгубил, че площадът и полицата на камината изглеждаха така, сякаш са си сменили местата — всичко монументално беше миниатюрно, а миниатюрното — монументално. Във всеки случай очевидно издънките на семейството, в което ръстът беше твърде странно независим от предназначение, възраст и пол образуваха, както и самите Мелюу, собственото семейство на клетия Бренч, защото притежаваха до известна степен една интимна нотка. Случаят беше един от онези, които той отдавна се бе научил да разпознава и определя — кратки проблясъци на немощна жар, меки пориви на по-добро разположение. Два пъти в годината редовно Майстора вярваше в своя късмет като добавка към вярата в гения си през цялата година. Този път това щеше да стане заради една безутешна двойка от Торонто, която му бе възложила доста сериозна поръчка за паметник на три изгубени деца, всяко от които те жадуваха да видят символично и характерно изобразено в композицията.

Такъв беше, разбира се, смисълът на въпроса на мисис Мелюу: ако за богатството им можеше да се съди от естеството на тяхното възхищение, както и от подхвърляните загадъчни намеци (те бяха малко странни) за други възможности от същия погребален характер, очевидно тяхното покровителство можеше да продължи. Не по-малко очевидно бе, че станеше ли изобщо Майстора известен по тези места, нищо нямаше да бъде по-неизбежно от един наплив на канадска клиентела. Питър бе виждал и по-рано напливи на клиентела, чуждоземна и местна, виждал бе всички онези, чийто сбор бе оставил толкова малко празни места в мраморното общество около него; той обаче имаше навика никога при такива обстоятелства да не разбива илюзиите предварително. Докато траеше наивната илюзия, тя облекчаваше раната, нанесена от никога неспечелените конкурси, продължителната болка от медали и дипломи, завоювани при всеки възможен случай от всеки друг, освен Майстора; въвн от това тя запалваше светлинката, която щеше да блещука през следващото затъмнение. Въпреки всичко те живееха — както бе винаги приятно да се наблюдава — на една трудно податлива за превратности висота. Те правеха изключение понякога, правеха го по очарователен начин и приемаха, че публиката тук-там не е толкова лоша и би могла да купи, но основната им опора бе убеждението, че Майстора бе прекалено добър, за да се продава. Във всеки случай те бяха възхитително

устроени за своята орис; Майстора имаше самомнение, съпругата му — лоялност, на които успехът, лишавайки ги от невинност, би намалил достойнствата и прелестта. Всеки би могъл да бъде чаровен, ако имаше нещо в себе си, а когато наблюдаваше наоколо един свят на благополучие, лишен от съразмерност повече и от музея на Майстора, Питър се питаше дали познава друга двойка, която така пълно да се е изплъзнала от вулгарността.

— Колко жалко, че Ланс не е с нас, за да се порадва! — въздъхна по този случай мисис Мелюу на вечеря.

— Ще прием за здравето на отсъстващия — отговори мъжът ѝ, като напълни чашата на приятеля си и своята и наля една капка на тяхната събеседничка, — но трябва да се надяваме, че той се подготвя за едно щастие, което прилича не толкова на нашето тази вечер — а това е простимо според мен! — колкото на удовлетворението, което ние винаги (каквото и да се е случвало или да не се е случвало) сме могли да вярваме, че притежаваме. Удовлетворението — Майстора обясняваше, облегнат назад в приятната светлина на лампата и огнището, вдигнал чашата си и оглеждащ мраморното си семейство, разпръснато като чудовищна пасмина из почти всички стаи, — удовлетворението от самото изкуство!

Леко притеснен, Питър погледна към виното си.

— Добре де, не ме интересува как ти би го нарекъл — щастие или удовлетворение, — но Ланс трябва да се научи да продава. Пия за това той да овладее тайната на масовата популярност.

— Да, той трябва да продава — съгласи се мисис Мелюу, майка на момчето, която беше в още по-голяма степен съпруга на Майстора, но точно тук се издаде.

— О — самоуверено каза скулпторът след малко — Ланс ще продава. Не се бойте. Той ще се научи.

Тъкмо това не искаше да чуе Питър, когато Ланс му го каза. Мисис Мелюу живо се обърна:

— Защо, дявол да го вземе, беше толкова вироглав, Питър?

Когато тази жена го погледнеше с мек укор — едно често благоволение от нейна страна, Питър никога не можеше да намери подходяща дума, но Майстора, който бе винаги самата любезност и такт, му помогна, както често му бе помагал по-рано:

— Виждаш ли, това е негова стара идея, по която ние така често сме се различавали — неговата теория, че художникът трябва да бъде само импулс и инстинкт. Аз съм за известна доза школовка. Не прекалено много, но в една подходяща пропорция. В това се състои неговият протест — продължи да обяснява на жена си той — срещу онова, нали разбираш, което би могло да се отнася до Ланс.

— Е, добре — мисис Мелоу обърна теменужените си очи през масата към предмета на тази беседа, — той, разбира се, е сигурен, че е желал само добро. Но това не би му попречило, ако Ланс бе последвал съвета му, да бъде всъщност ужасно жесток.

Те имаха един забавен начин да говорят за него в негово присъствие, сякаш той се намираще в глината или в най-добрия случай — в гипса и Майстора бе неизменно великодушен. Би могъл да махне на Еджидио, за да го накара да го завърти.

— Ах, но бедният Питър не грешеше чак толкова, що се отнася до онова, което той ще научи.

— Е, да, нищо лошо от артистична гледна точка — настоя тя, все още дяволита и свежа за клетия Питър.

— Освен дребните френски фокуси — каза Майстора, а техният приятел, притиснат от мисис Мелоу, трябваше да се преструва, че именно тези естетически пороци са го ужасявали.

III

— Сега знам — призна му Ланс на следващата година — защо беше толкова против това. — Ланс се бе върнал за поредната си почивка и се шляеше в Карара лодж, където вече се бе появявал на два-три пъти за малко след заминаването си. Но това посещение приличаше на по-дълга ваканция. — Случи ми се нещо ужасно. Не е чак толкова хубаво да знаеш.

— Длъжен съм да кажа, че лицето ти не изразява добро настроение — доста съкрушено каза Питър. — Все пак сигурен ли си, че наистина знаеш?

— Как да ти кажа, най-малкото знам толкова, колкото мога да понеса.

Тези забележки бяха разменени в кабинета на Питър, а младият човек стоеше, пушейки цигара пред камината, облегал гръб на полицата ѝ. Нещо от свежестта му наистина го беше напуснало.

Бедният Питър се зачуди.

— Значи си наясно защо по-специално не исках да отидеш?

— По-специално? — Ланс се замисли. — Струва ми се, че по-специално е могло да бъде само едно.

Двамата замълчаха, изучавайки се един друг.

— Напълно ли си сигурен?

— Напълно сигурен, че съм ужасен некадърник? Напълно.

— О! — И Питър се извърна почти с облекчение.

— Не е приятно да откриеш това.

— Това не ме безпокои — каза Питър, обръщайки се. — Искам да кажа, мен лично не.

— И все пак, надявам се, ти отчасти разбираш, че мен лично би трябвало да ме безпокои.

— Добре де, но какво имаш предвид с това? — скептично запита Питър.

И тук Ланс трябваше да обяснява как крайният резултат от учението му в Париж безмилостно се оказал едно истинско дълбоко

съмнение в неговите възможности. Това учение така го разтърсило, че една нова светлина озарила очите му, но най-лошото било, че тази светлина му разкрила наистина твърде много.

— Знаеш ли къде е проблемът? Аз съм ужасно интелигентен. Париж беше наистина най-неподходящото място за мен. Научих какво не мога да правя.

Питър се вкамени — ударът беше съкрушителен, но дори след като имаха по въпроса един дълъг разговор, в който момчето очерта изцяло горчивата истина за своя урок, приятелят му изрази по-малко удоволствие, отколкото обикновено се промъква на лицето под доволния мотив на „нали ти казах!“. Горкият Питър наистина така малко му натякваше за съвета си, че Ланс подготви почвата в друга посока след ден-два.

— Какво беше тогава онова, преди да замина, което се страхуваше, че ще открия?

Питър отказа да му каже под предлог, че ако още не го е разбрал, може би никога няма да го разбере и че във всеки случай никой от тях няма да спечели, ако назове нещата с истинските им имена. Тук Ланс го погледна за момент със самоувереното любопитство на младостта — изглеждаше така, сякаш има наум две или три имена, от които едно или друго щеше да бъде вярно. Питър, обърнал отново гръб, не го окуражи и когато се разделиха, то стана с известни признаци на нетърпение от страна на момчето. При следващата им среща Питър забеляза, че през промеждутъка той се бе досетил и че само очакваше да останат сами, за да провери дали не се е излъгал. Още при първата отдала се възможност младежът направо изтърси:

— Знаеш ли, твоят ребус не ми даваше мира. Но в часовете на бодърстване през нощта отговорът ме осени, така че, честна дума, почти се изсмях. Допускаш ли си, че трябва да отида в Париж, за да науча това? — Дори сега, когато го виждаше така свършено да се владее, младият приятел на Питър трябваше отново да се разсмее. — Ти няма да дадеш и най-малък знак, докато не си сигурен? Добрият стар Питър! — И Ланс накрая го изрече: — Но, по дяволите, истината за Майстора!

Това породя една напрегната пауза, изпълнена с учудването на единия от удивлението на другия.

— Откога си разбрал...

— Истинската стойност на работата му? Разбрах я — Ланс си припомни — веднага след като изобщо започнах да разбирам, но не достигнах до това изцяло, признавам, преди да отида la bas^[1].

— Боже мой! — Питър ахна със закъснял ужас.

— Но за какъв си ме взимал? Аз съм един безнадежден мухльо. На това трябваше да наблегна. Но не съм такъв мухльо като Майстора! — заяви Ланс.

— Тогава защо никога не си ми казвал...

— ... че все пак — момчето го прекъсна — не съм останал такъв глупак? Просто защото никога и през ум не ми е минавало, че ти знаеш. Но моля за извинение. Аз само исках да те пощадя. И това, което сега не разбирам, е как, по дяволите, си успял толкова дълго да удържиш.

Питър изложи обяснението си, но с едно забавяне и с една тържественост, нелишена от стеснение:

— Заради майка ти.

— О! — каза Ланс.

— И това е най-главното сега, след като всичко е наяве. Аз искам едно обещание от теб. Искам — и Питър трескаво продължи — една клетва, тържествена, такава, каквата ми дължиш, и то незабавно, че по-скоро ще жертваш всичко, отколкото да допуснеш тя някога да се досети...

— Че аз съм се досетил? — Ланс разбра. — Така. — Очевидно след миг той бе разбрал много. — Но кое е това, което бих имал случай да пожертвам?

— О, човек винаги има по нещо.

Ланс го погледна твърдо.

— Искаш да кажеш, че и ти си имал?

Погледът, който срещна обаче, отклони въпроса му и той достатъчно бързо намери друг.

— Наистина ли си сигурен, че майка ми не знае?

След като помисли отново, Питър отговори уверено:

— Ако знае, то тя е чудесна.

— А не сме ли всички ние чудесни?

— Да — съгласи се Питър, — но по различен начин. Това е много важно, защото малката публика на баща ти, както вече знаеш — продължаваше Питър, — се състои от колко души?

— На първо място — реши се синът на Майстора — от самия него. И на последно — също. Изобщо не виждам от кого друг.

Питър имаше подход към нетърпението.

— И от майка ти — винаги.

Ланс премисли всичко.

— Напълно ли си убеден?

— Безусловно.

— Тогава с теб стават трима.

— О, с мен! — И Питър с едно поклащане на добрата си стара глава скромно изключи себе си. — Във всеки случай числото е достатъчно малко, за да се чувства ужасно липсата на всеки излязъл от него. Така че, с две думи, внимавай, моето момче — това е всичко — да не го направиш.

— Трябва да продължа да лаская? — простена Ланс.

— Само за да те предупредя колко е опасно да спреш да го правиш, аз използвах тази възможност.

— И кое смяташ по-точно — попита младежът — за опасност?

— Уверен съм, че в момента, в който майка ти, която изживява така силно, би подозряла твоята тайна — каза Питър отчаяно, — голямата грешка ще е станала.

За момент Ланс се вторачи в пламъка.

— Тя би ме изоставила?

— Тя би изоставила него.

— За да се присъедини към нас?

Преди да отговори, Питър се извърна.

— За да се присъедини към теб. — Но той бе казал достатъчно, за да загатне, и както очевидно вярваше, да отклони ужасната възможност.

През следващите шест месеца все пак всичките му страхове неведнъж бяха отново събуджани — Ланс се бе върнал в Париж за ново изпитание, после отново се появи вкъщи и има с баща си, за пръв път в своя живот, едно обяснение в нажежена атмосфера. Той я описа много изразително на Питър, за когото (тъй като никога по-рано това не беше се случвало) тя беше признак за една резервираност към него от страна на двамата в Карара лодж, която се състоеше в това, че сега по отношение на интимните неща те не разкриваха душите си — ако не в радост, то поне в тъга — пред своя добър приятел.

Това всъщност може би създаде между двамата една привидна сянка на отчуждение и леко отслабване на общуването — белязано наистина само от обстоятелството, че за да разговаря на спокойствие със стария си събеседник, Ланс трябваше да го посещава. По този начин бе поставено началото на най-тесните, ако не и най-веселите отношения, които двамата бяха имали до този момент. Трудността за горкия Ланс бе напрежението у дома, породено от факта, че баща му искаше той да има поне такъв успех, какъвто сам бе имал. Ланс не беше зарязал Париж, макар нищо да не му изглеждаше по-очевидно от това, че Париж го бе зарязал: щеше да се върне отново, но вече заради очарованието да опитва, да вижда, да изучава дълбините, да учи урока си, дори ако урокът се отнасяше просто до неговата неспособност при наличието на разширения му кръгзор. Но какво знаеше за неспособността Майстора, извисен в безсмисленото си красноречие, и какъв кръгзор — да го наречем така — би имал в целия си заслепен живот? Ланс, разгорещен и негодуващ, открито се обърна по този въпрос към кръстника си. Оказа се, че баща му го бе мърмрил, задето нямал нищо да покаже след толкова време, и се надявал, че при следващото връщане тази празнота щяла да бъде запълнена. Важното било — самодоволно бе изтъкнал Майстора — за всеки художник, независимо от това колко по-долу стои от него самият — поне да „прави нещо“. Той положително бил направил достатъчно и нямало съмнение за онова, което можел да покаже. Очите на Ланс бяха насълзени, когато трябваше да обясни на стария си приятел колко огромни можеха да бъдат усилията, необходими за жертвата, изисквана от него. Не беше толкова лесно да продължиш да ласкаеш — като син баща си, — след като се чувстваш презиран, че не тънеш в посредственост. И все пак Питър продължи да изисква едно благородно двуличие, докато се намираха непосредствено в това положение, и именно с него младият му приятел, огорчен и непримирим, успяваше предано да го утешава още за известно време. Наистина петдесетте лири неведнъж възнаграждаваха предаността на младия му приятел и в Лондон, и в Париж; все пак благоразумие бе, че за момента тези пари без съмнение бяха само пряк аванс срещу приличната сума, за която Питър отдавна тайно бе набелязал една далечна цел. Благодарение на тези или на други хитрини във всеки

случай справедливото негодувание на Ланс бе удържано за известно време, но само за известно време, на прилично разстояние.

Дойде денят, в който той предупреди приятеля си, че не може повече да издържа и да се владее. В Карара лодж трябвало да изслуша нова лекция, изнесена от високо равнище — в края на краищата едно наказание, наистина по-тежко, отколкото един жив човек би могъл да понесе без да отговори на удара с удар или по някакъв начин да накара Майстора да чуе истината.

— Това, което не разбирам — забеляза Ланс с известно раздражение от нещо, което в края на краищата, ако изобщо трябва да се говори за това, се дължеше и на самия него, — честна дума, това, което не разбирам, е как ти успяваш да поддържаеш играта при това положение.

— О, за мен играта е само да си държа езика зад зъбите — каза кроткият Питър. — И си имам причина.

— Пак майка ми?

Питър направи странна физиономия, както често бе правил по-рано, като рязко обърна лице.

— Какво искаш? Аз не съм престанал да я харесвам.

— Тя е красива, тя е мила, разбира се — съгласи се Ланс, — но каква ти е тя в крайна сметка и какво значение има за теб дали е такава или друга?

Питър, който се бе изчервил, отслаби малко огъня.

— Всичко има значението, което аз му придавам.

Все пак забеляза, че у неговия млад приятел има една странна придобита настойчивост.

— Какво си в края на краищата ти за нея?

— О, нищо. Но това е друг въпрос.

— Тя държи само на баща ми — каза Ланс.

— Разбира се — и точно затова.

— Защо си искал да я щадиш?

— Защото обича така силно.

Ланс направи един кръг из стаята, но с поглед, все още върху домакина.

— Колко ужасно силно и непрекъснато трябва да си я обичал!

— Ужасно и винаги — съгласи се Питър Бренч. Младежът помисли още малко, след това отново спря пред него.

— Знаеш ли как обича тя?

Тук погледите им се срещнаха, но Питър сякаш бе видял нещо ново в очите на Ланс и явно се поколеба, за пръв път от толкова години, за да каже, че знае.

— Аз едва-що открих — каза Ланс. — Тя дойде в стаята ми снощи, след като бе присъствала мълчаливо, спряла поглед върху мен, на онова, което трябваше да чуя от него; тя дойде и прекара с мен един необикновен час.

Той отново спря и двамата отново се изучаваха един друг за известно време. После нещо, което го накара да пребледнее, хрумна на Питър.

— Тя знае?

— Тя знае. Тя ми разкри всичко, за да може да поиска от мен не повече от „онова“, както тя се изрази, на което сама е била способна. Тя винаги, винаги е знаела — каза Ланс без състрадание.

Питър мълча дълго време, през което неговият събеседник можеше да го чуе как тихо диша, и ако го докоснеше, би могъл да усети у него трептенията на един потиснат звук, продължителен и нисък. Когато накрая проговори, той бе осъзнал всичко.

— Тогава разбирам колко ужасно силно обича.

— Не е ли чудесно? — попита Ланс.

— Чудесно е — промълви Питър.

— Така че първоначалното ти усилие да не ме пуснеш в Париж е било, за да не ме допуснеш до знанието! — възкликна Ланс, сякаш искаше да покаже достатъчно ясно безполезността на това усилие.

А може би беше заради самата безполезност. Питър за момент втренчи поглед.

— Мисля, че съм постъпил така, без да съм го съзнавал напълно. А по онова време, за да не допусна себе си до знанието! — отговори накрая той и се извърна настрани.

---

[1] Там (фр.). — Б.пр. ↑

МИГЕЛ ДЕ УНАМУНО

ЕДИН БЕДЕН БОГАТ ЧОВЕК ИЛИ КОМИЧНОТО ЧУВСТВО ЗА ЖИВОТА

*Dilectus meus misit manum suam per foramen,
et venter meus intremuit at tactim eius. (Cantica
Canticorum, v, 4)^[1]*

На двадесет и четири години Еметерио Алфонсо все още беше ерген, без семейни задължения, имаше скромен капитал и в същото време работеше в банка. Спомняше си смътно за детството и как родителите му, скромни занаятчии, които с упорито спестяване бяха натрупали малко състояние, редовно възкликваха, като го чуваха да рецитира стиховете от учебника по реторика и поетика: „Ти ще стигнеш до министър!“ Но сега, със своята рента и заплата, той не завиждаше на нито един министър.

Еметерио беше изцяло и дълбоко спестовен младеж. Всеки месец в същата банка, където работеше, той влагаше плода на месечното си спестяване. А беше еднакво спестовен на пари, на работа, на здраве, на мисли и на чувства. В банката изпълняваше служебните си задължения и нищо повече — беше недоверчив и вземаше най-различни предпазни мерки, одобряваше всичките изтъркани съждения и разсъждения, имаше малко приятели. Всяка вечер преди лягане, почти винаги по едно и също време, слагаше панталоните си на онези приспособления, които ги запазват чисти и без гънки.

Ходеше на вечеринки в едно кафене, където се смееше на шегите на останалите, но самият той не си правеше труда да пуска шегите. На тези вечеринки успя да се посближи единствено със Селедонио Ибанес, който го взе за „О, възлюбени Тимотео“, за да развива способностите му. Селедонио беше ученик на оня изключителен дон

Фулхенсио Ентрамбосмарес дел Акилон, за когото надълго и нашироко се говори в нашия роман „Любов и педагогика“.

Селедонио научи своя почитател да играе шах и го въведе в забавното, безвредно, скромно и целебно изкуство да решава гатанки, ребуси, логогрифи, кръстословици и други безобидни задачи. Самият Селедонио се бе посветил на чистата — не на политическата — икономия с диференциално и интегрално смятане и всичко останало. Беше съветник, почти изповедник на Еметерио. От обясненията на Селедонио той имаше ясна представа за смисъла на събитията, а за събитията, лишени от смисъл, научаваше от „Испанска преписка“, която четеше всяка вечер преди лягане. Всяка събота си позволяваше да ходи на театър, но гледаше комедии или фарсове, не и драми.

Такъв беше външно, наглед кроткият и редовен живот на Еметерио; вътрешно, ако ли не интимно, той беше наемател в пансиона на доня Томаса. Душата му беше пансионът; той беше домашното му огнище и заместваше семейството му.

Съставът на пансиона, предимно търговски пътници, студенти, кандидат — професори и хора със съмнително занятие, често се подновяваше. Най-постоянният пансионер беше той, Еметерио, който постепенно се приближаваше от вътрешността към интимността на дома на доня Томаса.

Сърцето на тази интимност беше Росита, единствената дъщеря на доня Томаса, която ѝ помагаше в домакинството и прислужваше на масата на наемателите за голямо тяхно удоволствие. Защото Росита беше свежа, привлекателна и пленителна, дори съблазнителна. Примиряваше се усмихната с някое скрито опипване, защото знаеше, че задявките прикриват недостатъците на поднесените котлети, понасяше неприличните шеги и дори ги предизвикваше и им отвърщаше. Росита имаше двацет навършени години. А Еметерио беше наемателят, на когото тя посвещаваше своите намигвания и нежни погледи. „Да видим дали ще го уловиш на въдицата!“ — често казваше майката, доня Томаса, а момичето отговаряше: „Или дали ще го пушна“. — „А той дивеч ли е, или е риба?“ — „Струва ми се, мамо, че не е нито дивеч, нито риба, а е жаба.“ — „Жаба ли? Ами омагьосай го, дъще, омагьосай го. За какво са ти иначе тези очи?“ — „Добре, мамо, но не се става така магьосница, достатъчна съм си сам-самичка.“ — „Ами хайде тогава. И умната!“ И така Росита се зае да омагьоса

Еметерио, или дон Еметерио, както тя вината се обръщаше към него, намирайки го понякога дори за красив.

Еметерио се опитваше пестеливо и да се възползва, и да се брани, защото не искаше да излезе голям глупак. Освен това се ядосваше — освен другите ядове, — че наемателите следят с усмивка, която му се струваше състрадателна, уловките и погледите на Росита; всички, освен Мартинес, който гледаше на тях с цялата строгост на кандидат — професор по психология, какъвто си беше. „Обаче не, мен няма да ме улови на въдицата — казваше си Еметерио — това момиченце; да се натоваря с него и с доня Томаса. Отвързаният вол добре се лиже... вол... вол... но не и бик!“

— Освен това — почти се изповядваше Еметерио на Селедонио — това момиченце знае много неща. Има си тактика!

— Ами ти, Еметерио, срещу тактиката... с такт!

— Напротив, Селедонио, напротив. Нейната тактика наистина е с такт, тактика и контакт. Да видиш как се върти край мен! Под всякакъв предлог, уж случайно, все гледа да ме докосне. Няма съмнение — иска да ме прилъже. И аз не знам дали в същото време...

— Хайде, Еметерио, боиш се и от сянката си!

— Напротив, сянката се бои от мен. А пък този Мартинес, кандидат — професорът, който я изяжда с очи, докато дъвче бифтека си, и когото, изглежда, тя пази като заместник, ако аз ѝ откажа.

— Ами откажи ѝ, Еметерио, откажи ѝ!

— И да видиш с какви хитрини си служи... Веднъж, точно започвах да чета подлистника на „Преписка“, тя нахълта в стаята ми и като се престори на засрамена — каква руменина! — рече: „Ах, простете, дон Еметерио, сбъркала съм“.

— На „дон“ ли се обръща към теб?

— Винаги. И когато веднъж ѝ казах да остави това „дон“, а да се обръща към мен просто с Еметерио, знаеш ли какво ми отвърна? Ами: „Просто ли? Просто — не, дон Еметерио, с «дон»...“. А пък се прави, че бърка, и нахълтва в стаята ми.

— Намираш се в дома на доня Томаса, майка ѝ, и се боя да не би, както пише в Библията, да те натика в стаята на онази, която е родила.

— Библията ли? В Библията пишат ли се такива работи?

— Да, това е от мистичната „Песен на песните“, към която като към пъпна връв са се вкопчили много души, жадни за вечна любов. И

това, че пъпната връв храни, разбира се, също е библейско.

— Значи трябва да избягам, Селедонио, трябва да избягам. Това момиченце не ми подхожда за собствена жена.

— А чужда?

— В никакъв случай други връзки, никакви други връзки! Или да се вършат нещата както господ повелява, или изобщо да не се вършат.

— Да, но Господ повелява: живеете и се множете! А ти, както се вижда, не искаш да се множиш.

— Да се множа ли? Стигат ми умноженията в банката. Да се множа? Сам-самичък!

— Да се повдигнеш на трета степен. Ама че степенуване!

И действително, най-голямата грижа на Еметерио беше да се брани от обхождащата тактика на Росита.

— Ей — каза ѝ веднъж той, — виждам, че се опитваш да ме омагьосаш, но няма смисъл.

— Но какво искате да кажете с това, дон Еметерио?

— Защото скоро ще си замина оттук и... За твое здраве, Росита!

— За мое здраве ли? Може би за вашето.

— Да, за моето, но предпазливо.

Горкият Еметерио! Росита му зашиваше скъсаните копчета, а той нарочно ги оставяше да се късат. Росита често оправяше вратовръзката му и му казваше: „Елате тук, дон Еметерио. Какъв сте раздърпан! Елате да ви сложа хубаво вратовръзката“. Всяка събота Росита събираше мръсните му дрехи, освен някое и друго бельо, което той понякога криеше, за да го отнесе на перачката. Росита му носеше в леглото топъл пунш, когато трябваше да си легне по-рано заради простуда. Той пък успя една събота да я заведе на театър, за да се посмеят малко.

Една задушница я заведе да види „Тенорио“. „А защо, дон Еметерио, трябва да дават това на задушница?“ — „Ами заради Командора.“ — „А този Дон Хуан ми прилича на глупак.“

И въпреки всичко Еметерио, спестовникът, не се даваше.

— Според мен — казваше доня Томаса на дъщеря си — този глупак има някаква връзка.

— Каква ти връзка, мамо, каква ти връзка! Той и връзка! Аз щях да я надуша.

— Ами ако мръсницата не се парфюмира.

— Щях да я надуша и без да е парфюмирана.

— Ами ако има годеница?

— Той и годеница? Още по-малко.

— Ами тогава?

— Не го влече женитбата, мамо, не го влече. Може би друго го влече.

— Ами тогава, дъще, ние направихме стъпката, а ти не можеш да си губиш така времето. Ще трябва да прибегнем към Мартинес, макар че едва ли е подходящ. А кажи, що за книжки ти дава да четеш?

— Нищо интересно, мамо, измишльотини, които пишат приятелите му.

— Виж дали не си пада по писането на подобни романчета и да вземе да ни изтипоса в някое от тях и нас.

— И какво толкова, мамо?

— Има си хас да се видя в разни там, книжки?

Накрая Еметерио, след като обмисли и се посъветва със Селедонио, реши да избяга от съблазънта. Използва за това една лятна отпуска и замина на курорт да трупа здраве, а когато се върнеше в столицата и към работата си в банката, щеше да се премести със своята ракла в друг пансион. Защото раклата, своята стара ракла, той остави като залог в дома на доня Томаса и замина на летуване само с един куфар. Но когато се върна, не посмя дори да се сбогува с Росита — изпрати писмо, в което помоли за раклата.

Но колко нещо му струва това! Колко кошмарни нощи го измъчва споменът за Росита! Сега разбра колко силно бе влюбен в нея, сега, в мрачината на леглото го преследваше онова пламенно намигване! „Пламенно — казваше си, — защото е от пламък, от пламтящ огън и защото очите ѝ имат опасната кротост на очите на перуанските лами^[2]. Добре ли направих, че избягах? Какво лошо има в Росита? Защо ме е страх от нея? Отвързаният вол... струва ми се обаче, че да се лижеш като вол, е твърде вредно за здравето...“

— Спя лошо и сънувам лоши сънища — казваше на Селедонио.
— Липсва ми нещо, сякаш се задушавам.

— Липсва ти съблазънта, Еметерио, нямаш с кого да се бориш.

— Непрекъснато я сънувам. Росита вече се е превърнала в кошмар за мен.

— Кошмар ли? Кошмар?

— Не мога да забравя най-вече нежния ѝ поглед, намигването ѝ...

— Виждам те как ще напишеш научен труд по естетика.

— Преди не съм ти казал. Знаеш, че в стаята си винаги държа стенен календар с отделен лист за всяка дата, за да знам кой ден е.

— Навярно за да решаваш всекидневния ребус или кръстословица.

— Да. Та в деня, когато напуснах дома на доня Томаса — с календара, разбира се, на дъното на старата ракла, — аз не откъснах листа.

— И се отказа от ребуса в онзи тържествен ден!

— Да, не го откъснах и така си стои още.

— Ами това, Еметерио, ми напомня случката с онзи младоженец, на когото умряла жена му и той чукнал часовника си, чукнал го съвсем лекичко, а оттогава часовникът показвал съдбовния миг — винаги седем часа и тринайсет минути — и продължил да го носи така, спрял, без да го даде на поправка.

— Не е лошо, Селедонио, не е лошо.

— А аз си мисля, че в онзи миг би било по-добре да откачи стрелките на часовника, но да продължи да го навива, така че ако го запитат: „Колко е часът, господине?“, да може да отвърне: „Върви, но не показва!“, вместо „Показва, но не върви“. Да нося спрял часовник? Никога! Нека върви, макар и да не показва часа.

Еметерио продължи да посещава кафенето, смееше се на шегите на другите, ходеше всяка събота на театър, носеше в края на всеки месец спестяванията си в банката, където работеше, спестявания, които заедно с предишните му спестявания се увеличаваха, и вземаше най-различни предпазни мерки за здравето си на ерген, който добре се лиже. Но колко пуст беше животът му! Не, не, сбирките в кафенето не бяха живот. И дори най-големият шегаджия и смешник в кафенето, някакъв вестникар, дошъл един ден в банката да му поиска пари назаем и понеже Еметерио отказа да му даде, той го наруга: „Вие ме

изиграхте!“ — „Аз ли?“ — „Да, вие, защото на сбирката всеки умее нещо и дава каквото може; аз ви размивах, забавлявах ви, вие там нищо не казвате, вие ходите само като паралия; прибягвам към вас като към богат човек, а вие ми отказвате, значи вие ме измамихте, вие ме измамихте!“ — „Но, драги господине, аз не ходя там като богаташ, а като консуматор.“ — „Консуматор на какво?“ — „На шеги! Смеех се на вашите и толкова!“ — „Консуматор... консуматор... Вие сам се консумирате!“ И това беше самата истина.

А новият пансион!

— Какъв ти пансион, Селедонио, какъв ти пансион! Та това не е пансион, а кръчма или хан, или странноприемница. Домът на доня Томаса наистина беше пансион!

— Да, дом за наематели.

— А пък този е дом за наемателки, защото — какви слугини, какви говеда! В края на краищата Росита беше дъщеря на дома и в нейния дом нямаше нужда да се разправям със слугини.

— С наемателки, искаш да кажеш.

— А в този хан! Сега има една Мариторнес, която все пържи яйцата, плувнали в олио и когато ми ги поднесе на масата и аз ѝ направя забележка, тя ми излиза с това, че било „за смазване“. Представи си!

— Ясно, Росита е пържела яйцата като дъщеря на дома.

— Разбира се! Грижеше се за здравето ми, а тези говеда... После се заинати да долепи раклата ми до стената и така, нали разбираш, не може да се отваря добре, защото моята ракла е от старите, с изпъкнал капак.

— Да, ясно, като небето, вдлъбнато изпъкнало.

— Ох, Селедонио, защо напуснах онзи дом!

— Искаш да кажеш, че в този дом няма кой да те омагьоса.

— Този няма нищо общо с домашното огнище... с топлинката...

— А защо не отидеш в друг пансион?

— Всички са еднакви.

— Зависи от цената. Според цената — отношението.

— Не, не, в дома на доня Томаса не се отнасяха с мен според цената, а като към член на дома.

— Ясно, за теб не беше публичен дом^[3]. Те целяха друго нещо.

— С добро намерение, Селедонио, с добро намерение. Защото започвам да си давам сметка, че Росита беше влюбена в мен, да, както го чуваш, безкористно влюбена в мен. Обаче аз... защо напуснах?

— Предполагам, Еметерио, че ще се върнеш в дома на Росита.

— Не, не, невъзможно. Как ще обясня завръщането си? Какво ще кажат другите наематели? Какво ще си помисли Мартинес?

— Мартинес не мисли, уверявам те. Той се готви да чете лекции по психология.

След известно време Еметерио попита:

— Знаеш ли, Селедонио, кого срещнах вчера?

— Росита, разбира се! Сама ли беше?

— Не, не беше сама, беше с Мартинес, вече неин мъж. Освен това Росита не беше сама.

— Не те разбирам. Да не искаш да кажеш, че е била с някого или че е била пийнала...

— Не, беше, както се казва, в интересно положение. Тя самата побърза да ми го каже и то с какъв победоносен поглед, с такова пренебрежително намигване: „Аз съм, нали виждате, дон Еметерио, в интересно положение“. И аз се замислих какъв ли ще е интересът^[4] на това положение.

— Разбира се! Съвсем естествено наблюдение от страна на банков служител. А щеше да бъде любопитно да узнаем какво мисли другият, Мартинес, за това положение от гледна точка на психологията, логиката и етиката. Е, добре, как ти се отрази всичко това?

— Росита е спечелила от промяната.

— От коя промяна?

— От промяната на положението — закръглила се е, станала е като матрона. Да видиш с каква величествена тържественост крачеше, подпирайки се на ръката на Мартинес.

— А ти навярно си помисли: „Защо не се дадох? Защо не се втурнах... презглава в женитбата?“ И съжаляваш, че избяга, така ли е?

— Има нещо такова, да, има нещо такова.

— А Мартинес?

— Мартинес ме гледаше със строга усмивка, сякаш искаше да ми каже: „Не я поиска, сега е моя!“.

— И момченцето е негово.

— Или момиченцето. Ако беше мое, щеше да бъде момченце, но... от Мартинес?

— Струва ми се, че вече я ревнуваш от Мартинес.

— Колко глупаво постъпих!

— А доня Томаса?

— Доня Томаса ли? Ах, да. Доня Томаса е починала и това, изглежда, е накарало Росита да се омъжи, за да може да поддържа дома.

— Значи от наемател Мартинес е станал наемодател?

— Точно така, но продължава да дава частни уроци и да се готви за професорството. А сега, изглежда, с божията помощ накрая е получил професорско място и заминава с жена си и с това, което тя носи в себе си.

— Колко си загубил, Еметерио!

— А колко е загубила Росита!

— А колко е спечелил Мартинес!

— Ха! Някакво си професорско място! Но аз вече няма да имам домашно огнище, ще живея като отвързан вол... лижейки се... Какъв живот, Селедонио, какъв живот...

— Жени колкото искаш!

— Като Росита, не, като Росита, не! И какво е спечелила от промяната!

— Също професорско място.

— Казвам ти, Селедонио, вече не съм човек.

И действително, целият интимен живот, цялата скрита интимност на горкия Еметерио Алфонсо — Алфонсо бе презимето му и Селедонио го съветваше да се подписва Еметерио де Алфонсо с едно „де“ за благородство, — целият му интимен живот потъваше в пропаст от пагубно безразличие. И нито го забавляваха шегите, нито му доставяше удоволствие да решава ребуси, кръстословици и логогрифи; животът за него вече нямаше никакво очарование. Спеше, но сърцето му будуваше, както се казва мистично в „Песен на песните“, а

будуването на сърцето му беше блянът. Главата му спеше, но сърцето му бленуваше. В службата правеше сметки със спяща глава, а сърцето му бленуваше за Росита, за Росита в интересно положение. Така трябваше да пресмята чуждите лихви. Наложиха се началниците да му обърнат внимание върху някои грешки. Веднъж дон Иларион го извика и му каза:

— Бих искал да поприказвам с вас, господин Алфонсо.

— Кажете, дон Иларион.

— Не че не сме доволни от вашата работа, господин Алфонсо, не. Вие сте примерен, усърден, работлив и скромнен служител. Освен това сте клиент на банката. Тук влагате спестяванията си. Разбира се, натрупали сте си добро състоянище. Но ще ми позволите, господин Алфонсо, един въпрос, не като ваш началник, а почти бащински...

— Не мога да забравя, дон Иларион, че бяхте близък приятел на баща ми и че най-много на вас дължа тази службица, която ми позволява да пестя останените от него пари. Вие, разбира се, имате право да ме питате каквото искате.

— За какво спестявате толкова и искате да станете богат?

Еметерио не очакваше подобен въпрос. Какво целеше дон Иларион?

— Ами... ами... не знам — измънка той.

— Спестяване заради самото спестяване? Да станете богат, за да бъдете богат?

— Не знам, дон Иларион, не знам... обичам да спестявам.

— Но да спестява един ерген... без задължения?

— Задължения ли? — разтревожи се Еметерио. — Не, нямам задължения, кълна ви се, дон Иларион, нямам такива.

— Но тогава не мога да си обясня.

— Кажете какво не можете да си обясните, дон Иларион? Кажете ми направо.

— Честата ви разсеяност, грешките, които от известно време насам допускате в сметките си. А сега един съвет.

— Слушам ви, дон Иларион.

— За да се излекувате от тази разсеяност, господин Алфонсо, най-добре за вас е... да се ожените. Оженете се, господин Алфонсо, оженете се. Най-голяма полза имаме от женените.

— Аз ли да се оженя, дон Иларион? Аз? Еметерио Алфонсо? Аз да се оженя? А за кого?

— Помислете си добре. Вместо да се разсейвате толкова, се оженете, господин Алфонсо, оженете се!

И за Еметерио започна един невъзможен живот, изпълнен с дълбока вътрешна самота. Бягаше от обичайните сбирки и ходеше по отдалечените кафенета в предградията, където никой не го познаваше. И наблюдаваше тъжно, особено в неделя, онези занаятчийски дребнобуржоазни семейства — понякога имаше някой професор по психология, — които отиваха заедно с децата си да пият кафе с препечена филийка хляб и да послушат малко народна музика, а когато виждаше как майката бършеше сополите на някой от малчуганите си, той се сещаше за майчините грижи, да, майчини, които полагаше за него Росита в дома на доня Томаса. И мисълта го отвеждаше в мрачния и отдалечен провинциален град, където Росита, неговата Росита, разсейва разсеяността на Мартинес, за да може той да преподава психология, логика и етика на децата на други мъже и жени. И когато се връщаше в своя... дом, не дом, а кръчма или хан, когато прекосяваше някоя от онези мръсни улички и някакъв глас, който излизаше изпод загърнат шал, му казваше: „Слушай, богаташо!“ — той си казваше, докато бягаше „Богат? И за какво богат? Има право дон Иларион. За какво богат? Какво ме интересуват моите спестявания, щом не трябва да помагам на ничие интересно положение? Да купувам кредитни билети ли^[5]? Но тази държава не ме интересува, не ми е интересна... Защо избягах, господи? Защо не се дадох? Защо не се втурнах? И то презглава!“

Това вече не беше живот. И той започна да се скита из улиците, да се потапя в необузданата тълпа, да си представя вътрешния живот на хората, с които се разминава, да разсъблича с поглед не само телата, но и душите им. „Ако познавах — казваше си — психологията, както Мартинес я познава... Тоя Мартинес, когото аз ожених за Росита. Защото няма съмнение, че аз, аз ги ожених... Но в края на краищата нека бъдат щастливи и нека се радват на добро здраве, това е най-важното... Дали си спомнят за мен? И кога?“

Първо започна да преследва девойките, после — момчетата, които вървяха по петите на девойките, след това взе да подслушва закачките и отговорите им и накрая се увлече да преследва двойки. Колко го радваха влюбените! Виж ти — казваше си, — тази вече я е оставил годеникът... или какъвто ѝ е там... вече е сама, но скоро ще дойде друг... А пък тези май са се разменили помежду си; нова комбинация ли е?... Колко двойни комбинации може да се направят от четири числа?... Започвам да забравям математиката...

— Човече — каза му веднъж Селедонио, когато го срещна при едно от онези издирвачески скиторения или при едно от онези скиталчески издирвания, — човече, знаеш ли, че започваш да ставаш интересен сред момчетата и девойките?

— Как така?

— Научили са вече слабото ти място, забавляват се много и ти викат инспектора на годежите. И всички казват: „Бедният човечец!“.

— Слушай, това наистина ме влече, не мога да го отрека. Страдам, когато виждам, че някое момче напуска момичето си заради друго момиче и когато момичетата трябва да си сменят момчето, и когато на някое момиче, което заслужава, няма кой да му каже: Тук ще хванеш мухъл! И макар и да слага обява, не си намира наемател.

— Или пансионер.

— Както искаш. Страдам много и ако можех, щях да открия брачно бюро или щях да стана сватовник.

— Или друго нещо.

— Все едно. И ако се върши, както аз — от любов към ближния, от жалост, от човещина, не вярвам да е позорно.

— В никакъв случай, Еметерио, в никакъв случай! Спомни си как рицарят Дон Кихот, образец и връх на безкористието, казва, че „занаятът на сводника не е такъв, какъвто изглежда, това е занаят на благоразумните и е крайно необходим в една добре устроена република, и трябва да го упражняват само много почтени люде и още трябва да има надзирател и съдник за тях...“ и всичко останало, казано по този повод, но което аз вече не си спомням.

— Ами да, да, Селедонио, но заради изкуството; изкуство заради самото изкуство, от чисто безкористие и дори не за да бъде републиката добре устроена, а за да се радват те повече и аз да се радвам, като ги виждам и чувствам, че се радват.

— Естествено е Дон Кихот да е изпитвал слабост към сводниците. Спомни си колко състрадателни, колко майчински разположени са били към него така наречените уличници, състрадателната Мариторнес, която умее да забрави що е чест, когато трябва да се облекчи слабостта на ближния. Или смяташ, че Дон Кихот е като онези господа от Кралската академия на испанския език, които казват, че уличницата е „жена, която припечелва с тялото си, отдавайки се на долния порок — похотливостта“? Защото печалбата е едно, а похотливостта — друго. А се срещат и такива, които го правят не заради печалбата и похотливостта, а заради забавлението.

— Да, от любов към спорта.

— Както ти от любов към спорта, а не заради печалба или от похотливост преследваш двойките, така ли е?

— Заклевам ти се, че...

— Да, за да се забавляваш, без много-много да се обвързваш. А ти винаги си се пазил от обвързване. По-забавно е другите да се обвързват.

— Слушай, мъчно ми е, когато виждам как някое момиче, което си го бива, сменя годеници, а не може да хване никого.

— Ти си артист, Еметерио. Никога ли не си изпитвал влечение към изкуството?

— Да, по едно време се бях хванал да моделирам.

— Ах, да, харесваше ти да месиш глината.

— Имаше нещо такова.

— Чуден е занаятът на грънчаря, разправят, така господ бил направил първия човек, като гърне.

— На мене, обаче, Селедонио, повече би ми харесвало да възстановявам стари амфори.

— Кърпач на грънци? Как, с лепенки ли?

— Човече, не, това с лепенките е глупост. Но си представи да вземеш една амфора.

— Наричай я делва, Еметерио.

— Добре, да вземеш една делва, цялата на парчета, и пак да я направиш като нова.

— Повтарям ти, че си истински артист, Еметерио. Би трябвало да отвориш грънчарница.

— Кажи, Селедонио, когато господ счупил едно ребро на Адам, за да направи от него Ева, после какво, направил ли я?

— Струва ми се, че да. Разбира се, след като я поомачкал!

— В края на краищата, Селедонио, какво да се прави, влече ме този занаят, който на Дон Кихот му се струва толкова нужен, и то съвсем не от желание да мачкам и опипвам.

— Не, ти се посвещаваши на следене.

— По-одухотворено е.

— Така изглежда.

— Понякога, когато мисля за самотата си, ми идва наум, че е трябвало да стана духовник.

— За какво?

— За да изповядвам.

— Ах, да! За да разголят душата си пред теб ли?

— Спомням си като малък, когато ходех да се изповядвам, свещеникът подсмъркваше тютюн и ме питаше: „Без да лъжеш, без да лъжеш. Колко, колко пъти?“. Но аз няхах какво да разголям. Дори не го разбирах.

— А сега повече ли разбираш?

— Слушай, Селедонио, работата е там, че сега аз...

— Сега ти страшно скучаеш.

— Нещо по-лошо, нещо по-лошо.

— Разбира се, когато живееш в тази самота.

— В самотата на моите спомени за пансиона на доня Томаса.

— Вечно Росита!

— Да, вечно Росита.

И те се разделиха.

Едно от наблюденията при тайните разходки му направи дълбоко впечатление. Веднъж привечер той се пъкна в някакво квартално кафене, а малко след него влезе девойка с дълъг маникюр и дълги мигли — като Росита! — маникюрът ѝ беше боядисан в червено, а миглите, черни под обръснатите вежди, също боядисани черни, мигли като нокти на подпухналите и морави клепачи, в тон с устните ѝ, също подпухнали и морави. „Миглеста!“ — помисли си Еметерио, И си спомни какво бе чувал да му казва Селедонио, който беше начетен, за

някакво месоядно растение, росянката, която с нещо като мигли улавяла горките насекоми, привлечени от цвета ѝ и изсмуквала кръвта им. Миглестата влезе, завъртя се, прошари с очи заведението, плъзна погледа си по Еметерио и бързо намигна на едно плешиво старче, което сърбаше бавно млякото си с кафе, след като бе излапало половин филия препечен хляб. Докато навлажняваше с език подпухналите си устни, тя, намигвайки, разпери ноктите на клепачите си. Плешивината на старчето пламна, почервеня точно като ноктите на девойката и докато тя навлажняваше моравите си устни, старчето преглъщаше на сухо — ей така! — слюнката си. Тя наведе глава, надигна се като на пружини и излезе. И след нея, почесвайки се тайничко по носа, излезе той, клетникът, с кафето с мляко. А след двамата, напълно съкрушен напусна и Еметерио, който се питаше: „Дали няма да излезе прав дон Иларион?“.

И така годините минаваха, а Еметерио живееше като блуждаеща и пестелива сянка, като някаква гъба, без бъдеще и почти без минало. Защото постепенно миналото се заличаваше в спомените му. Вече не посещаваше Селедонио и може да се каже, че го избягваше. Още повече откакто Селедонио се ожени за прислужницата си.

— Какво става с теб, Еметерио? — попита го той веднъж, когато се срещнаха. — Какво става с теб?

— Слушай, приятелю, не знам. Вече не знам кой съм.

— А преди знаеше ли?

— Вече не знам даже дали съм... жив.

— Казват, че си забогатял.

— Забогатял ли?

— А какво става с Росита? Защото той, Мартинес, вече направи това, което може да направи.

— Какво, още интересни положения? Още деца?

— Не, само едно свободно място в службата.

— Умрял ли е?

— Умря и остави Росита вдовица с една дъщеря. И ти, Еметерио, някой ден също ще освободиш едно място... в банката.

— Не говори за това!

И Еметерио избяга, като си мислеше за свободното място. Единствената му мисъл под мрачната сянка, където се скупчваха посърналите му спомени, беше свободното място. И за да се разсее, за

да забрави, че остарява, за да не мисли, че един ден ще трябва да излезе в пенсия — пенсиониран и отвързан вол, пенсиониран вол! — той обикаляше улиците и търсеше с жаден поглед нечие лице, за което да се вкопчи. Пенсионер и вол — казваше си — Ама че радост^[6]! А освен дъщерята Росита има ли пенсия?

И ето че един ден сърцето му се събуди, той предусети нещо и разбра, сякаш внезапно бе осенен от провидението, че миналото, което е могло да бъде и не е станало, се възражда, че се възражда неговото предишно бъдеще. Кое беше това чудно видение, което изпълни улицата като ухание от девствена гора? Кое беше това стройно младо момиче с пламенен поглед, което подмладяваше наред всички, които го погледнеха? И той тръгна след него. А когато усети, че вървят след него, момичето започна да стъпва по-твърдо и от време на време да извърща глава с игрива усмивка в очите, усмивка весела и усмивка съжалителна, когато видя кой го гледа. „Този поглед — каза си Еметерио — идва при мен от другия свят... да, като че идва при мен от моя стар свят, от онзи свят, където ме чака старият ми календар.“

Но той вече си имаше занимание: да следва загадъчното видение, да разбере къде живее, кое е то и... Ех, това ужасно свободно място заради пенсиониране или заради... И тази разсеяност при изчисляването на чуждите лихви!

Няколко дни след обиколките си из кварталите, където видението му се яви, той видя момичето, придружено от един младеж. Сам не знаеше защо, но в съзнанието му изникна образът на Мартинес. Испита ревност. „Господи, започвам да се побърквам — каза си той. — Това пенсиониране, което чука на вратата!... Това свободно място!“

След няколко дни се срещна със Селедонио.

— Знаеш ли, Селедонио, кого срещнах вчера?

— Естествено, знам. Росита!

— Как разбра?

— Защото те намирам подмладен, Еметерио.

— Наистина ли?

— А как я срещна?

— Преди няколко дни, както се скитах по улиците, се натъкнах на едно божествено видение. Казвам ти, Селедонио, божествено... на една девойка, чиито очи пламтяха, цялата живот, цялата...

— Остави „Песен на песните“ и давай по същество.

— Реших да тръгна след нея. Без да подозирам, разбира се, коя е тя. Въпреки че сърцето ми подсказваше, имах някакво предчувствие, но не можех да го проумея добре това... това...

— Да, това, което Мартинес, баща ѝ, би нарекъл подсъзнание.

— Точно така! Това подсъмнение.

— Не подсъмнение, а подсъзнание.

— Та подсъзнанието ми го казваше, но аз... не го разбрах. Видях я с един младеж, нейният годеник, и ме обзе ревност.

— Да, от Мартинес.

— И дори реших да изместя младежа от сърцето ѝ.

— Този, когото ще наместят, си ти, Еметерио.

— Не ми припомняй пенсионирането, защото сега сърцето ми направо ликува. Разбира се, аз си казвах: „Ех, Еметерио, нима сега, на твоите петдесет години, ще вземеш да се влюбиш в едно момиченце, което спокойно може да ти бъде дъщеря? Ех, Еметерио!“.

— Е, и докъде стигнаха нещата?

— Дотам, че вчера, както си вървях след онова божествено момиче, стигнах до къщата, където живее, и видях оттам да излиза самата Росита. Майката! Да знаеш как изглежда! Годините почти не са я докоснали!

— Не, докоснали са теб... и то заедно с лихвите.

— Една четиридесет и шест годишна... Дебеланка с дантели! Да, една дама на неопределена възраст. А щом ме видя: „Какво щастие, че ви виждам, дон Еметерио!“ — „Наистина, какво щастие!“ — отвърнах аз. Ние се впуснахме да приказваме и накрая тя ме покани да вляза в дома ѝ.

— И ти влезе, и тя ти представи дъщеря си.

— Точно така!

— Росита, знаеш го по-добре от мен, винаги си е била тактична и хитра.

— Мислиш ли?

— Мисля, че тя е знаела как преследваш дъщеря ѝ и защото ти ѝ избяга, смята да те хване на въдицата или да те пушне заедно с твоите лихви за дъщеря си.

— Почакай! Действително, тя ми представи дъщеря си Клотилде, но Клотилде си тръгна веднага под някакъв предлог, което като че ли не се хареса много на майка ѝ.

— Разбира се, отишла е при годеника си.

— И ние останахме само двамата.

— Сега започва интересното.

— Тя ми разказа за живота си. Чакай, да видим дали ще си спомня: „Откакто ни изчезнахте...“, започна тя. А аз: „Из... чезнах ли^[7]?“ А тя: „Да, откакто ни из... чезнахте, аз останах безутешна, защото онова, признайте си, дон Еметерио, не беше хубаво, не, не беше хубаво. И накрая трябваше да се оженя. Какво друго ми оставаше!“ — „А мъжът ви?“ — попитах. „Кой, Мартинес ли? Бедничкият! Един беден човек... бедняк, което е най-лошото.“

— А тя, Еметерио, смята, че един беден богат мъж като теб е най-доброто.

— Не знам. И започна да бърчи лице, все едно всеки момент ще заплаче.

— Да, мислела е за себе си и за дъщеря си.

— Каза за дъщеря си, че е бисер, скъпоценен камък.

— Нешлифован.

— Какво искаш да кажеш?

— Нищо, че сега гледа как ти да я шлифоваш.

— Но какви ги измисляш, Селедонио!

— Тя ги измисля!

— Мисля, че се лъжеш, като я подозираш в това, че...

— Не, аз не я подозирам в нищо друго, освен че се опитва да пласира дъщеря си, да я пласира на теб.

— Дори така да е, какво от това?

— Това, че си хлътнал, Еметерио, вече си хлътнал, хванала те е вече на въдицата или те е пушнала.

— И какво?

— Нищо, сега вече можеш да се пенсионираш.

— А преди да си тръгна, тя ми каза: „А сега, дон Еметерио, щом пожелаете, можете отново да дойдете, този дом е и ваш“.

— И наистина ще стане.

— Зависи от Клотилде.

— Не, зависи от Росита.

И действително, между Росита и дъщеря ѝ Клотилде започна нещо като двубой.

— Слушай, дъще, трябва да си помислиш добре и да оставиш детинщините. Този твой годеник, този Пакито, не ми изглежда добра партия, затова пък дон Еметерио е...

— Партия?

— Да, партия. Разбира се, доста по-стар е от теб и на неговата възраст спокойно би могъл да ти бъде баща, но още изглежда добре и най-вече, както се осведомих, много добре е с джоба.

— Е, да, понеже ти не можа, когато си била момиче като мен, да го прибереш в джоба си, сега искаш да го сложиш в моя джоб. Не ми говори за него! Старчък за мен? Я ми кажи защо ти го изпусна?

— Винаги е бил много пестелив, грижеше се за здравето си. И аз не знам какво ли щеше да му дойде наум, ако се беше оженил за мен.

— Ами сега е по-лошо, мамо, защото на неговите години и каквато съм млада, здравето... доколкото те разбирам... трябва да го тревожи повече.

— Аз мисля, че не е така, че сега вече не се тревожи за здравето, а точно обратното, и ти трябва да се възползваш от това.

— Чуй, мамо, аз съм млада, чувствам се млада и не искам да се жертвам и да ставам болногледачка заради някакви си грошове. Не, не, аз искам да се радвам на живота.

— Колко си глупава, дъще! Ти знаеш ли какво е това верига?

— Какво е?

— Ами слушай: ти се жениш за този господин, който ти носи... е добре, каквото ти носи... грижиш се за него...

— Грижа се за здравето му, нали?

— Но не много, няма нужда да се жертваш. Главното е да изпълняваш задълженията си.

— А той?

— Той също изпълнява и ти оставаш вдовица, вече зряла жена, все още на хубава възраст.

— Както ти сега, така ли?

— Да, както аз, само че аз съм гола като пушка, докато ти, ако се ожениш за дон Еметерио, ще останеш вдовица при други условия.

— Да, вдовица, но червива е пари.

— Точно така. Защото тогава ще бъдеш богата вдовица, която още лови окото, защото ти приличаш на мен и сигурно ще печелиш с годините... и като богата вдовица ще можеш да купиш и Пакито, и всеки, който ти харесва.

— А той на свой ред наследява парите ми и станал вече и той дон Еметерио, си търси една Клотилде.

— Така вървят нещата и това е веригата, дъще.

— Ако е така, то аз ще стана брънка от нея.

— Значи се инатиш или по-скоро се коткаш с твоето мачочо? „С теб и накрай света отивам!“ Помисли си добре, дъще, помисли си.

— Мислила съм и съм премисляла. За дон Еметерио, не! Ако трябва, ще работя, но в джоба му не бъркам!

— Слушай, дъще, той е влюбен, глупав и клет човечец, способен е да извърши за теб какви ли не щуротии; току-виж, че...

— Казаното си е казано, мамо.

— Добре, ами какво да му кажа, когато дойде отново? Какво да правя с него?

— Ами омагьосай го.

— Не говори така!

— Нали ме разбирате, майко?

— И още как.

И, естествено, дон Еметерио се върна в дома на Росита.

— Чуйте, дон Еметерио, дъщеря ми не иска и да чуе за вас.

— И да чуе?

— Ами да, не иска да ѝ се споменава за женитба.

— Не, не, в никакъв случай не искам да я насилвам, Росита, нищо подобно... Но аз... струва ми се, че се подмладявам... сякаш съм друг... готов съм да...

— Да я издържате?

— Готов съм да... би ми било много приятно, на моята възраст... винаги толкова самотен... да си имам домашно огнище... да създам семейство... ергенството вече ми тежи... преследват ме пенсионирането и свободното място...

— Наистина, Еметерио — и като пропусна за първи път думата „дон“, тя му се заумилква. — Учудваше ме, че се хвърляте да пестите и

да събирате пари, без да имате семейство... не ви разбирах...

— Същото казва и дон Иларион.

— Но кажете ми, Еметерио — и с лукава тактика тя все повече му се умилкваше, — кажете, излекувахте ли се от онези опасения за здравето, които ви измъчваха в доброто старо време?

Еметерио вече не знаеше дали сънува, или е буден; струваше му се, че се е върнал назад във времето, в онова бленувано време преди двайсетина години, а всичко преживяно след това и дори видението на Клотилде се изпари от паметта му. Виеше му се свят.

— Излекувахте ли се от онези опасения за здравето, Еметерио?

— Сега, Росита, сега съм готов на всичко. И не ме е страх дори... от свободното място! Защо позволих, господи, да ми се изплъзне онзи случай?

— Ами аз не съм ли тук, Еметерио?

— Ти, ти ли, Росита? Ти?

— Да, аз.

— Обаче...

— Хайде, Еметерио, как ти изглеждам?

Тя се приближи и седна на коленете му. Еметерио се разтрепери от радост, не заради пенсионирането. И обгърна снагата ѝ на зряла жена.

— Ама че тежиш, момиче!

— Да, има какво да се хване, Еметерио.

— Дебеланка с дантели!

— Ако знаех, когато се запознахме, това, което знам сега...

— Ако знаех аз, Росита, ако знаех аз!

— Ех, Еметерио, Еметерио — и тя го милваше с длан по носа, — колко глупави бяхме тогава!

— Ти не толкова, аз бях глупак.

— Когато майка ми ме караше да те омагьосам, а ти се показва такъв...

— Такъв мухльо!

— Но сега...

— Сега какво?

— Не искаш ли да поправим грешката на миналото?

— Но това е истинско обяснение в любов!

— Точно така! Но не като на Тенорио, онзи глупак, защото не е в стихове — ни сме на бряг далечен, ни тук блести луната, ни...

— А дъщеря ти, Росита? А Клотилде?

— Добре дошло за здравето й...

— И за твоето, Росита!

— И за твоето, Еметерио!

— Разбира се, че и за моето!

И така стана.

После тя, лукавата, му казваше тактично:

— Слушай, съкровище, заклевам ти се, че когато носех Клотилде, най-много мислех за теб, за теб... Бях толкова особена като бременна...

— И аз ти се заклевам, че когато дойдох тук след Клотилде, вървах дори без да съзнавам, след теб, Росита, след теб... Беше от привързаност... или мисля, че Мартинес казваше подсъзнание...

— А това с какво се яде, никога не съм го чувала да говори за такава неща.

— Не, то не е за ядене... Макар че ядене, и то хубаво ядене, ще има достатъчно и предостатъчно с моите пари.

— Да, ядене... и за четиримата ли?

— Какви четирима, Росита?

— Ами ти... аз... Клотилде...

— Трима.

— И... Пакито!

— И Пакито ли? Така да бъде! В памет на Мартинес!

Радостта на Росита, госпожа вече на неопределена възраст, беше такава, че тя се разплака — от нерви? — а Еметерио се хвърли безсмислено да я целува по очите, да пие сълзите й и да се облизва от сладката им горчилка. Не, това не бяха крокодилски сълзи.

Беше уговорено и запечатано с целувки и прегръдки, че ще се оженят четиримата: Росита за Еметерио, Клотилде за Пакито, и че ще живеят заедно, като двойно семейство, и че Еметерио ще издържа Клотилде.

— Не очаквах по-малко от теб, Еметерио, а сега ще видиш как ще си живееш.

— Да, весело, макар и пенсиониран. И нямам намерение да те оставя свободна.

В един и същи ден майката се ожени за Еметерио, а дъщерята — за Пакито. Двете семейства заживяха заедно. Еметерио излезе в пенсия. Изкараха двоен меден месец: единият — намаляващ, а другият — растящ.

— Нашият, Росита — казваше Еметерио, — не е меден, а восьмичен месец.

— Добре, мълчи сега и не мисли разни глупости.

— Ако не бях толкова глупав преди години!

— Не бъди груб, Еметерио, още повече сега.

— Сега, когато си госпожа на определена възраст.

— Изглеждам ли ти?

— По-хубава, отколкото като момиче, повярвай ми!

— Ами тогава?

— Ех, Розичке Саронска, ти си като новородена!

— Кажи, Еметерио, мина ли ти оная краста — кръстословиците? Защото ми беше мъчно, като те слушах как сричаш: „първата ми... втората ми... третата ми...“

— Замълчи, душа моя!

И докато я притискаше до гърдите си, той си повтаряше със затворени очи: Рота... тата... ро-ро... таро... сита... да...

А след малко:

— Но кажи, първият ти мъж, Мартинес, бащата на Клотилде...

— Сега пък си се сетил да ревнуваш?

— Подсъзнателно е!

— Ами той ти беше много благодарен, дори ти се възхищаваше.

— Да се възхищава?

— Разбира се. Естествено, аз му разказах колко почтен си бил с мен и как си се държал като истински кавалер.

— Кавалер беше той, Мартинес!

— Ето, виждаш ли този медальон? Тук държах една снимка на Мартинес, но отдолу, скрита под неговата, е твоята. Виждаш ли?

— Сега под моята ще бъде снимката на другия, така ли?

— На кого? На умрелия? Не съм толкова сантиментална!

— Аз трябва да ти покажа календара, който държах в стаята си, когато навремето реших да избягам. Не откъснах страницата тогава и все още я пазя.

— И сега ли смяташ да я скъсаш?

— За какво? За да реша останалите кръстословици от оная злокобна година? Не, душа моя, не.

— Ех, съкровище мое!

— Съкровище ли? Аз съм беден човек, но не съм беден бедняк.

— И кой го казва това?

— Казвам го аз.

Меденият месец едва бе изтекъл, когато Еметерио се срещна със Селедонио.

— Изглеждаш ми подмладен, Еметерио. Вижда се, че женитбата се отразява добре на здравето ти.

— И още как, Селедонио, още как! Тази Росита е истински лек... изглежда невероятно! Разбира се, толкова години вдовица!

— Всичко е въпрос на икономия, Еметерио; естествено, не политическа, а на максимуми и минимуми. Човек трябва да умее да пести. И така, внимавай с твоята Росита да не се охарчиш и да ги объркаш. Освен това съжителството с младоженците... тази Клотилде... този Пакиито.

— Кой? Моето зетче ли? Той е нещастно момче, което се е оженило от слободия.

— От слободия?

— Да, представи си, сред неговите книжлета намерих едно, озаглавено: „Учебник на съвършения любовник“. Учебник! Представи си, учебник!

— Да, идеше да бъде по-добре справочник или наръчник, или катехизис.

— Или ръководство! Но учебник! Казвам ти, че е майmunка, момчурляк.

— Да, четирирък, искаш да кажеш. Но те са най-опасните. Спомням си, веднъж пътувах с едни младоженци, които само използваха тунелите, за да си гукат и да се галят под носа ми, и като им направих учтиво забележка, знаеш ли какво ми изтърси сополанката? „Какво? Зъбобол ли ви хвана, старче?“ — На мен? Аз й казах: „Зъбобол? Зъбобол ли? От години, девойче, си служи с изкуствени зъби и нощем ги накисвам в чаша с дезинфектирана вода“. И то млъкна. Така че... грижи се за здравето си!

— За здравето ми се грижат те, тримата. Слушай, преди известно време легнах болен от силна простуда. Да знаеш само как ме глезеше и ми носеше горещи пуншове. Клотилдита! Цяла прелест! А после — знаеш ли? Клотилдита умее да свири като канарче. Изглежда го е наследила от баба си по майчина линия, от доня Томаса, моята хазяйка. Доня Томаса също свиреше, особено когато се захващаше да пържи яйца, но внучката ѝ не успя да я види — баба ѝ умря, преди тя да се роди. И понеже Росита, доколкото знам, никога не е умеела да свири, чудя се откъде Клотилдита се е научила да свири последните песнички на разните оперети? Загадки на женската природа!

— Това, Еметерио, трябва да има много общо със змията и грехопадението или по-скоро с прогонването от рая.

— Любопитно е, Селедонио, че тя винаги си служи с простички думи, без никаква задна мисъл.

— Така си мислиш ти, Еметерио.

— Да. Освен физиката ѝ, тя е цялата Мартинес.

— Да, метафизиката ѝ е бащинска, мартинесианска. Но между двете двойки няма ли спор?

— Не говори така! Всяка събота четиримата ходим на театър, но никакви драми. На Росита и Клотилде им харесва смешното: комедии, фарсове, а на нас, на мен и на Пакито, ни харесва, когато те се смеят. Не ги плаши, разбира се, когато шегата е остричка и понеже аз не виждам нищо лошо в това...

— Напротив, Еметерио — и Селедонио стана по-сериозен от професор по естетика. — Напротив, смехът пречиства всичко. Няма безнравствена шега, защото, ако е безнравствена, значи не е смешна; безнравствен е само жалкият порок, а също и жалката добродетел. Смехът е полезен за дребнавите, за саможивите; по-хубав е от минералната вода на Карабаня. Той е очистителната сила на изкуството, катарзисът, както е казал Аристотел или Аристофан, или все едно кой го е казал.

Те се разделиха, по-добри и с по-силна вяра, отколкото по-рано. Ако знаем какво е това вяра, разбира се. И какво е това радост и мъка. И какво е метафизика и порнография. Брътвежи на критици!

Един ден Росита пристъпи със загадъчна усмивка към Еметерио, прегърна го и му каза на ухото:

— Знаеш ли новината, съкровище? Една гатанка?

— Каква?

— Раз — два-три, хайде отгатни!

— Отгатни го ти, ако можеш, Росита.

— Добре, недей да го усукваш, ами отвърщай. Знаеш ли гатанката? Да или не, както Христос ни учи.

— Не, човек от пръста си не смуче!

— Ами ще си имаме внуче.

— Внуче ли? Твое! За мен ще бъде доведено.

— Добре, недей да хитруваш.

— Не, на мен ми харесва точността на езика. Синът на заварената дъщеря ще ми бъде доведено внуче.

— А какъв ще бъде за дъщерята нашият син?

— Права си, Росита. А пък разправят, че е богат този наш беден кастилски език. Богат език... богат език... Да, богат и пребогат!

— Откъде ти идва наум всичко това, Еметерио!

— А на теб не ти ли идва?

А когато видя Пакието, Еметерио се замисли: „А този, зетят на жена ми, какъв ми се пада? Законен заварен син ли? Или незаконен син? Или незаконен заварен зет? Каква бъркотия!“.

И доведеното внуче се появи на бял свят, а Еметерио съвсем оглупя.

— Не знаеш колко го обичам — казваше на Селедонио той. — То ще ме наследи, то ще бъде безспорният и единствен мой наследник, наследникът на парите ми, разбира се, ще умра спокоен, че не съм му предал никакъв физически недостатък и че то няма да наследи нищо от моя скромен живот. И ще се погрижа да не се пристрасти към решаване на кръстословици.

— А Клотилде, естествено, щом е станала майка, трябва да се е разхубавила още повече.

— Ослепителна е, Селедонио, ослепителна не, ами ослепителна и по-пламенна от всякога. Но за мен все си е „гледай и не пипай!“.

— А ти се утешаваш с „пипай и не гледай“.

— Не толкова, Селеданио, не толкова.

— Стига! Най-сигурното е да се придържаш към апостол Тома и пак ще ти спестя цитата: „Пипни и повярвай!“.

— При Клотилде, Селедонио, ми стига да виждам. И да виждам, че е бисер, както казва майка ѝ. Прилича на майка си, но е по-хубава.

— Да, наистина, по-добре шлифована. Но тогава не съжалявай, защото, ако се беше оженил навреме за Росита, Клотилде нямаше да бъде това, което е.

— Да, често се замислям каква щеше да бъде Клотилде, ако аз ѝ бях истински баща.

— Стига! Може би към нея е преминало най-хубавото от теб, такъв, какъвто те е виждала във въображението си Росита.

— Това казва и Росита, и още повече сега, когато съм такъв, какъвто ме е виждала във въображението си. Но доведеното внуче не е плод на въображението!

— А доведеното внуче се дължи на теб, на твоята щедрост, защото тъкмо ти ожени Пакито за Клотилде. Помниш ли, когато си говорехме за твоето призвание за извънредно нужния занаят в добре устроената република?

— Как да не помня?

— А ти, преследвайки с твоето сводническо признание двойката Клотилде и Пакито, стана сводник на самия себе си. Неведоми са пътищата господни!

— Да, когато започнах да се уморявам от жизнения път.

— Ти послужи на Росита да хване на въдицата Мартинес, избраница си, който без теб нямаше да клъвне, а Мартинес послужи на нея самата, като ѝ направи Клотилде, за да хване на въдицата сега теб.

— Ами ако Мартинес не бе умрял?

— Сърцето ми подсказва, че накрая пак щеше да те хване на въдицата.

— Тогава?

— По-честно и почтено е да праметне умрелия. И така е решила въпроса на своя живот.

— Кой?

— Въпросът как да праметне някого! А ти — въпросът на твоя живот.

— А какъв е въпросът на моя живот, Селедонио?

— Скуката от самотата да пестиш, за да не изглеждаш глупак, от страх да не те преметнат.

— Вярно... вярно е.

— А самотникът, скучаещият, реди пасианси. Разбираш ли ме? И от това можеш да оглупееш. Спасението е да редиш пасианси с някого.

— Ами да! Сега обикновено двамата с Росита сядаме след вечеря край камината и играем сантасе.

— Нали ти казвах, Еметерио? Виждаш ли? И шмекерува, така ли е? За да ти развали четирийсетте?

— Понякога.

— А ти се забавляваш, че шмекерува, смееш се, сякаш те е гъдел, че са ти развалили четирийсетте. Позволяваш да те лъже. Позволяваш да те премятат. Нали? Ами това е цялата философия на комичното чувство за живота. На шегите, които се правят в комедиите за сметка на рогоносците, никой не се смее повече от самите рогоносци, стига да са мъдри и смели. Да се радваш, когато се чувстваш смешен? Чудна е насладата да се смееш на тези, които ти се надсмиват!

— Да, нали се казва: „Жена ми да не ме преметне, но ако ме преметне — да не знам аз, а ако знам — да не ме интересува“.

— Това, Еметерио, е дребнаво и жалко. Трябва да се издигнеш още повече, а това е: „Ако на нея ѝ доставя удоволствие да ме премята, аз от любов към нея да ѝ доставя това удоволствие“.

— Но...

— Дори има една по-висока степен на издигане, а тя е да станеш зрелище, за да се забавляват хората.

— Но аз, Селедонио...

— Не, Еметерио, ти не си се издигнал до тези възвишени върхове, макар че си направил всичко като добър човек. А сега продължавай да играеш сантасе, но безкористно, без да си играеш с огъня, защото в безкористието е шегата... А в шегата е животът...

— Добре, стига, защото тези съвети ме удрят в малкия мозък.

— Ами почеси се по тила, за да ти мине сърбежът.

---

[1] Моят възлюбен протегна ръка през пролуката, и сърцето ми се развълнува от него. („Песен на песните“, V, 4) (лат.). — Б.пр. ↑

[2] Игра на думи. На испански *lata* означава пламък и лама. — Б.пр. ↑

[3] Игра на думи. На испански *trato* означава отношение, *casa de trato* — публичен дом. — Б.пр. ↑

[4] Игра на дума. На испански *interes* означава лихва, полза. — Б.пр. ↑

[5] Игра на думи. На испански *estado* означава положение, *papel del estado* — кредитен билет. — Б.пр. ↑

[6] Игра на думи. На испански *jubilado* означава пенсионер, пенсиониран; *jubilo* — радост, ликуване; *tubilacion* — пенсия. — Б.пр. ↑

[7] Игра на думи. На испански *escapar* — изчезвам; *sapar* — скопявам. — Б.пр. ↑

ДЕЙВИД ХЪРБЪРТ ЛОРЪНС ДЪЩЕРЯТА НА КОНЕТЪРГОВЕЦА

— Е, Мейбъл, какво смяташ да правиш? — попита с глупашка насмешливост Джо. Самият той се чувстваше в безопасност.

Без да дочака отговор, Джо се извърна, изтика парченце тютюн на върха на езика си и го изплю. Не го интересуваше нищо. Чувстваше се в безопасност.

Тримата братя и сестрата седяха мрачно около масата след закуска и напразно се опитваха да направят някакво съвещание. Сутрешният опис бе нанесъл последния удар върху семейното имущество. Всичко бе свършено. Дори мрачната столова изглеждаше сякаш в очакване да бъде унищожена.

Съвещанието не доведе доникъде. Имаше нещо странно безпомощно около тримата мъже, изтегли се край масата, които пушеха и разсъждаваха объркано върху собственото си положение. Момичето бе настрана, една доста нисичка, с начумерен вид млада жена на двадесет и седем години. Тя не живееше като братята си. Може би щеше да изглежда хубава, ако не беше безстрастната неподвижност на лицето ѝ — като на „булдог“, както казваха братята ѝ.

Отвън се чу безреден тропот на конски копита. Тримата мъже се протегнаха в столовете си, за да погледнат. Отвъд бодливата зеленика, която отделяше моравата от главния път, се изнизваха няколко едри впрегнати коня, подкарани на разходка. Това бяха последните коне, които минаваха през ръцете им. Младите мъже наблюдаваха с напрегнат навъсен поглед. Те всички бяха уплашени от катастрофата в своя живот, а усещането за бедствието, в което бяха въввлечени, отнемаше вътрешната им свобода.

Все пак те бяха трима хубави, добре сложени мъже. Джо, най-възрастният, бе на тридесет и три години, широкоплещест, с буен невъздържан нрав. С червендалесто лице, той сучеше черен мустак около дебелия си пръст, очите му бяха хлътнали и шареха неспокойно.

Безочливата му усмивка оголваше зъбите, а държането му беше глупашко. Сега той наблюдаваше конете със стъклен израз на безпомощност в очите — познатото вцепенение на поражението.

Прекрасните товарни коне отминаха. Бяха навързани един зад друг, четири коня, и отминаха нататък, където един черен път се отделяше от главния, наперено забивайки огромните си копита в рядката черна кал, като плавно полюшваха големите си заоблени задници и внезапно притичваха в тръс няколко крачки, когато ги повеждаха по пътя зад ъгъла. Всяко движение показваше мощ, дремеща сила и тъпота, която ги държеше в подчинение. Конярят отпред се обърна и дръпна въжето, с което ги водеше. Хергелето се изгуби от погледа нагоре по черния път, опашката на последния кон внезапно се показа, изопната и твърда, изпъната назад от полюляващите се огромни задници, докато те подскачаха зад плета в едно движение като насън.

Джо гледаше с изцъклен безнадежден поглед. Конете бяха едва ли не част от самия него. В момента той се чувстваше съсипан. За щастие беше сгоден, така че бащата на бъдещата му съпруга, който беше управител на съседното имение, щеше да му осигури работа. Щеше да се ожени и да надене хомота. Животът му беше свършен. Оттук нататък щеше да бъде подчинено добиче.

Той се извърна неспокойно. Отдалечаващият се тропот на конете все още ечеше в ушите му. После неспокойно посегна към късчетата кожа от бекона в чиниите и със слабо подсвирване ги хвърли на териера, който лежеше пред решетката на камината. Наблюдаваше как кучето ги поглъща и изчака животното да го погледне в очите. После на лицето му се появи слаба усмивка и той каза с висок неестествен глас:

— Май няма да видиш вече много бекон, нали, ти, малка кучко?

Кучето леко и унило поклати опашка, после отпусна задницата си и отново легна на земята, свито на кравай.

Около масата последва нова безпомощна тишина. Джо непохватно се изтегна в стола си — не му се щеше да си тръгне преди да бъде разпуснат семейният съвет.

Фред Хенри, вторият брат, беше с изправена стойка, добре сложен, подвижен. Той бе наблюдавал отминаването на конете с по-голямо хладнокръвие. Дори и да беше животно като Джо, той бе

животно, което управлява, а не което управляват. Той бе господар на всеки кон и се държеше като благодушен господар. Но той не владееше житейските ситуации. Побутна твърдия си кафяв мустак нагоре, отделно от устната, и погледна раздразнено към сестра си, която седеше безстрастна и затворена.

— Ще отидеш да постоиш малко при Люси, нали? — попита той. Момичето не отговори.

— Не виждам какво друго можеш да направиш — настоя Фред Хенри.

— Ще отиде като слугиня — лаконично вмъкна Джо.

Нито един мускул не помръдна по лицето на момичето.

— Ако бях на нейно място, щях да изкарам курсове за медицински сестри — каза Малкълм, най-младият от всички. Той беше бебето на семейството, млад, двадесет и две годишен мъж, със свежа самодоволна мутра.

Мейбъл не му обърна никакво внимание. Те бяха говорили за нея и около нея толкова години, че тя вече едва ги чуваше.

Мраморният часовник от полицата на камината меко отби средата на часа, кучето се надигна разтревожено от постелката и погледна към групата около масата. Но те продължаваха безполезния съвет.

— Е, добре — внезапно каза Джо без всякаква връзка. — Аз ще тръгвам.

Той блъсна стола си назад, раздалечи колене, разтърсвайки ги като кон надолу, за да ги раздвижи, и се приближи до огъня. Но не излезе от стаята — беше любопитен да разбере какво ще направят или кажат другите. Започна да тъпче лулата си, като гледаше надолу към кучето и говореше с висок превзет глас:

— Идваш ли с мене? Идваш с мене, нали? Важното сега е да оцелееш, чуваш ли?

Кучето леко помахна опашка, мъжът издаде челюст, обхвана лулата с две ръце и задърпа дълбоко, обгърнат от тютюнев дим, като през цялото време гледаше надолу към животното с празни кафяви очи. То погледна нагоре към него с тъжно недоверие. Джо стоеше с издадени колене като истински кон.

— Получавала ли си писмо от Люси? — попита сестра си Фред Хенри.

— Миналата седмица — беше безучастният отговор.

— И какво пише?

Тя замълча.

— Кани ли те да отидеш и да останеш там? — настоя Фред Хенри.

— Пише, че мога, ако искам.

— Е, тогава по-добре е да го направиш. Пиши й, че ще отидеш в понеделник.

Думите му бяха посрещнати с мълчание.

— Така ще направиш, нали? — каза Фред Хенри малко раздражено.

Тя обаче не отговори. В стаята цареше напрегната тишина на безсилие. Малкълм се ухили безсмислено.

— Отсега до следващата сряда ще трябва да решиш — каза високо Джо, — иначе ще се намериш на улицата.

Лицето на младата жена помръкна, но тя продължи да седи неподвижно.

— Я, Джек Фергюсън! — възкликна Малкълм, който гледаше безцелно през прозореца.

— Къде е? — високо извика Джо.

— Мина току-що.

— Влезе ли?

Малкълм проточи врат, за да види вратата.

— Да — каза той.

Последва мълчание. Мейбъл продължи да седи като осъдена начело на масата. После откъм кухнята се чу подсвирване. Кучето се изправи и остро залая. Джо отвори вратата и извика:

— Хайде идвай.

След миг в стаята влезе млад човек. Беше се загърнал с връхна дреха и пурпурен вълнен шал, а шапката му от туид, която не свали, бе ниско нахлупена над очите. Беше среден на ръст, лицето му бе доста продълговато и бледо, очите му изглеждаха уморени.

— Здравей, Джек! Здравсти, Джек! — възкликнаха Малкълм и Джо.

Фред Хенри каза само:

— Джек.

— Какво става? — попита новодошлият, очевидно обръщайки се към Фред Хенри.

— Нищо особено. Трябва да излезем до сряда. Изстинал ли си?

— Изстинах, и то сериозно.

— Защо не си остана вкъщи?

— Да си остана вкъщи? Аз? Когато няма да мога да стоя на краката си, може би и това ще стане. — Младият човек говореше пресипнало. Имаше лек шотландски акцент.

— Хубава работа, нали — каза Джо, — докторът да се мъкне предрезгавял от настинка. Тогава и на пациентите лошо им се пише, нали?

Младият лекар бавно го погледна.

— Да не би да ти има нещо? — попита той саркастично.

— Нищо, доколкото знам. Пепел ти на езика! Надявам се, не. Защо?

— Мислех, като толкова си се загрижил за пациентите, да не би пък и ти да си един от тях.

— По дяволите, не съм. Никога не съм бил пациент на някой побъркан доктор и се надявам никога да не бъда — отвърна Джо.

В този момент Мейбъл се надигна от масата и едва тогава всички се сетиха за нейното съществуване. Тя започна да прибира чиниите. Младият лекар я погледна, но не ѝ заговори. Той не я бе поздравил. Мейбъл излезе от стаята с подноса, лицето ѝ бе безстрастно и непроменено.

— И така, кога тръгвате всички? — попита докторът.

— Аз хващам влака в единайсет й четирийсет — отговори Малкълм. — Ти с двуколката ли ще тръгнеш, Джо?

— Вече ти казах, че ще тръгна с двуколката, нали?

— Тогава по-добре да впрягаме. Довиждане, Джек, ако не се видим, преди да замина — каза Малкълм, като се ръкуваше.

Той излезе, последван от Джо, който, изглежда, беше подвил опашка.

— Дяволска работа — възкликна докторът, когато останаха сами с Фред Хенри. — До сряда трябва да заминеш, нали?

— Такива са нарежданията — отговори Фред Хенри.

— За къде? За Нортемптън?

— Точно там.

— Дявол да го вземе! — възкликна Фергюсън със сдържано разочарование.

За миг настъпи мълчание.

— Всичко си уредил, нали? — попита Фергюсън.

— Почти.

Последва нова пауза.

— Много ще ми липсваш, Фреди, момчето ми — каза младият лекар.

— И ти на мен ще ми липсваш, Джек — отвърна другият.

— Страшно ще ми липсваш — промълви докторът.

Фред Хенри се извърна. Нямахше нищо за каване. Мейбъл влезе отново, за да довърши почистването на масата.

— А вие какво смятате да правите, мис Първин? — попита Фергюсън. — Ще заминете при сестра си, така ли?

Мейбъл го погледна със спокойните си строги очи, които винаги го караха да се чувства неудобно и да губи привидната си непринуденост.

— Не — каза тя.

— Но тогава, дявол да го вземе, какво смяташ да правиш? Кажи, какво смяташ да правиш? — извика Фред Хенри с излишна разпаленост.

Тя обаче само извърна глава и продължи работата си. Сгъна бялата покривка и сложи плюшената.

— Най-начумереното женище, което някога е ходило по земята — промърмори брат й.

Тя привърши работата си с напълно безучастно лице, а младият лекар я наблюдаваше с интерес през цялото време. После тя излезе.

Стиснал устни, Фред Хенри се загледа след нея, а от сините му очи се излъчваше нескрита омраза. После каза с раздражение:

— Можеш да я накълцаш на парченца, но това е всичко, което ще измъкнеш.

Докторът се усмихна леко.

— И все пак, какво смята да прави? — попита той.

— Гръм да ме удари, ако знам! — отвърна другият.

Последва пауза. После докторът се раздвижи.

— Ще те видя довечера, нали? — попита той приятеля си.

— Да! Къде? Ще отидем ли към Джесдейл?

— Не знам. Сериозно съм настинал. Но ще мина към „Луната и звездите“ при всички случаи.

— Нека Лизи и Мей пропуснат една вечер, а?

— Именно, ако се чувствам, както сега.

— Всичко е едно...

Двамата млади мъже тръгнаха заедно по коридора към задния вход. Къщата беше голяма, но сега беше изоставена и без слуги. Отзад имаше малък, постлан с тухли двор и след това голям, правоъгълен, посипан с дребен червен пясък плац с конюшни от двете страни. Полегати, мокри, почернели от зимата поля се простираха оттам нататък.

Но конюшните бяха празни. Джоузеф Първин, бащата на семейството, беше човек без образование, но бе успял да развие добра търговия с коне. Преди години конюшните бяха пълни, имаше голяма суетня, влизаха и излизаха коне, търговци и коняри. Тогава кухнята бе пълна със слуги. Но напоследък нещата се бяха влошили. За да възстанови състоянието си, старецът се ожени втори път. Сега той бе мъртъв и всичко бе отишло по дяволите. Не бе останало нищо, освен дългове и заплахи.

Месеци наред Мейбъл поддържаше голямата къща без помощта на прислуга, скърпвайки оскъдна прехрана за некадърните си братя. Тя се грижеше за домакинството от десет години... Но по-рано това ставаше при изобилие от средства. Тогава, колкото и грубо и сурово да беше всичко, чувството, че има пари, я поддържаше горда и самоуверена. Мъжете можеха да говорят мръсотии, жените в кухнята можеха да се ползват с лоша слава, братята ѝ можеха да имат извънбрачни деца... Но докато имаше пари, момичето се чувстваше стабилно, обезпечено, независимо.

Никакви други посетители не идваха в къщата, освен търговци и недодялани мъже. Мейбъл нямаше приятелки, откакто бе заминала по-голямата ѝ сестра. Но това не ѝ тежеше. Тя ходеше редовно на църква и се грижеше за баща си. Живееше със спомена за майка си, която умря, когато тя бе на четиринайсет и която бе обичала. Тя бе обичала и баща си, но по различен начин, уповаваше се на него и му вярваше, докато на петдесет и четири годишна възраст той не се ожени отново. Тогава се настрои срещу него. Сега той бе умрял и ги бе оставил всичките безнадеждно потънали в дългове.

Тя бе преживяла тежко периода на лишенията. Все пак нищо не можеше да сломи оная особена, мрачна, животинска гордост, която преобладаваше у всеки член на семейството. Сега за Мейбъл беше дошъл краят. И все пак тя нямаше да се остави на отчаянието. Щеше да следва собствения си път. Винаги щеше да бъде господар на собственото си положение. Несломима и упорита, тя преживяваше ден след ден. Защо да мисли? Защо да отговаря на когото и да било? Беше достатъчно, че това бе краят и нямаше никакъв изход. Нямаше нужда вече да преминава мрачно по главната улица на малкото градче, избягвайки всеки поглед. Нямаше нужда да се унижава, като влиза в магазините и купува най-евтината храна. Това свършваше. Тя не мислеше за никого, нито дори за себе си. Несломима и упорита, като в някакъв екстаз, тя сякаш се приближаваше към осъществяването на собственото си възвеличаване, устремена към мъртвата си майка, която бе възнаградена.

Следобед взе една чанта с градински ножици, гъба и малка корава четка и излезе. Беше мрачен ветровит ден, тъмнозелените поля бяха посърнали, а въздухът бе почернял от пушека на недалечните леярни. Тя вървеше бързо и навъсено, без да обръща внимание на никого през целия път до църковния двор. Там винаги се чувстваше в безопасност като че ли никой не можеше да я види, макар да беше изложена на погледа на всеки, който минаваше покрай оградата на църковния двор. И все пак под сянката на огромната възправена църква, между гробовете, тя се чувстваше защитена от света, запазена между стените на църковния двор, като в друга страна.

Грижливо подряза тревата на гроба и подреди розово-белите малки хризантеми на железния кръст. После взе един празен буркан от съседния гроб, донесе вода и старателно изми с гъбата надгробната мраморна плоча и каменния корниз.

Доставяше ѝ искрено удоволствие да върши това. Така се чувстваше в непосредствен допир със света на майка си. Заета с работата си, тя сновеше из парка в състояние, граничещо с чистото щастие, като че изпълнявайки тази задача, влизаше в неуловим интимен допир с майка си. Защото животът, който водеше тук, на земята, бе далеч по-малко реален от света на смъртта, наследен от нейната майка.

Къщата на доктора беше до самата църква. Фергюсън, който беше нает като помощник, обслужваше цялата околност. Сега, като бързаше да се погрижи за пациентите в приемната, той хвърли бърз поглед към църковния двор и видя момичето, заето с работата си около гроба. Тя изглеждаше така съсредоточена и далечна, че му се стори, че е надзърнал в друг свят. Някакво мистично чувство се събуди в него. Както вървеше, той забави крачка и я загледа като омагьосан.

Почувствала, че я гледат, тя повдигна глава. Очите им се срещнаха и веднага всеки погледна настрани, чувствайки се някак си разкрит от другия.

Той вдигна шапката си за поздрав и продължи по пътя. В съзнанието му остана отчетливо като видение споменът за нейното лице близо до надгробния камък в църковния двор. Тя го бе погледнала с апатични, огромни, прокобващи очи. Лицето ѝ наистина беше такова. То като че ли го хипнотизираше. Имаше някаква мрачна сила в очите ѝ, която обхващаше цялото му същество, сякаш бе взел някакво силно упойващо лекарство. До този момент той се бе чувствал слаб и изнемощял. Но някак неочаквано почувства как животът се завърна в него — усещаше се освободен от собственото си изтерзано, делнично Аз.

Привърши задълженията си в амбулаторията колкото можеше побързо, пълнейки припряно шишенцата на чакащите с евтини лекарства. После със същата припряност тръгна отново, за да посети няколко пациенти преди времето за чай. Винаги предпочиташе да върви, ако може, но особено когато не беше добре. Въобразяваше си, че движението го възстановява.

Следобедът преваляше. Беше сив, лишен от живот и ветровит, с бавно проникващ влажен студ, просмукващ се и смразяващ всички сетива. Но защо му трябваше да мисли или да наблюдава? Бързешком, той изкачи хълма и свърна през тъмнозелените поля, следвайки черната, застлана със сгурия пътека. В далечината, отвъд плитка падина, малкото градче бе отрупано като че с димяща пепел — една кула, куп ниски, паянтови, остарели къщи и нищо повече. А в най-близкия край на града, спускащ се в падината, беше „Оулдмедоу“, къщата на Първин. От тук можеше да види ясно конюшните и пристройките, които лежаха върху склона, обърнати към него. Да, той вече нямаше да ходи толкова често там! Още един начин да прекарва

времето си щеше да бъде изгубен за него и още едно място да изчезне: губеше единствените познати, на които държеше в този чужд, грозен малък град. Оставаше му работата — къртовска работа, постоянно тичане от къща на къща сред миньорите и металурзите. Това го изтощаваше, но в същото време изпитваше неутолима жажда за него. Вълнуваше се от това да влиза в домовете на работниците — сякаш проникваше в самата същност на живота им. Нервите му бяха напрегнати и удовлетворени. Можеше да се приближи дотолкова, че да се влее в живота на грубите, мъчно изразяващи се, силно емоционални мъже и жени. Той роптаеше, казваше, че мрази тази пъклена дупка, но всъщност това го въодушевяваше — допирът с грубите, силно чувствителни хора беше възбудително средство, скачено направо с нервите му.

Под „Оулдмедоу“, в зелената, плитка, прогизнала вдлъбнатина на полето, лежеше квадратно дълбоко езерце. Блуждаейки из околния пейзаж, погледът на доктора забеляза една фигура в черно да минава през портата към полето и да се спуска надолу към езерото. Той погледна отново. Това не беше ли Мейбъл Първин? Изведнъж съзнанието му стана будно и съсредоточено.

Защо отиваше надолу?

Той се спря на пътеката на насрещния скат и загледа напрегнато. Едва успяваше да следи малката черна фигура, движеща се в тъмнината на гаснещия ден. Мракът около нея така се сгъстяваше, че той по-скоро я следеше с очите на съзнанието, отколкото с обикновеното зрение. Все пак я виждаше добре. Струваше му се, че ако отклони поглед от нея в падащия плътен, отвратителен мрак, щеше да я загуби окончателно.

Следеше я внимателно, докато тя вървеше изправена и съсредоточена през полето към езерото, сякаш ръководена по-скоро отвън, отколкото действаща доброволно. На брега спря за миг. Изобщо не повдигна глава. После бавно нагази във водата.

Фергюсън стоеше неподвижен, докато малката черна фигура напредваше бавно и спокойно към средата на езерото. Много бавно и постепенно тя навлизаше все по-дълбоко и дълбоко в застоялата вода, докато тя стигна до гърдите ѝ. После мракът на гаснещия следобед я скри от очите му.

— Господи! — възкликна той.

Втурна се тичешком по мокрото подгизнало поле, като се промъкваше през храсталаците надолу към падината, изпълнена с неприветлива студена тъмнина. Няколко минути му бяха нужни, за да стигне до езерото. Дишайки тежко, застана на брега. Не се виждаше нищо. Очите му сякаш пронизваха неподвижната вода. Не видя ли тъмната сянка на черната ѝ дреха под повърхността на водата?

Бавно и предпазливо навлезе в езерото. На дъното имаше дълбока мека глина, той затъна в нея и леденостудената вода обгърна краката му. При всяко движение усещаше миризмата на студената застояла тиня, която размътваше водата. Миризмата изпълваше дробовете му. Изпитваше погнуса и въпреки това навлизаше все по-навътре в езерото. Студената вода се издигна над бедрата му, над слабините, до стомаха. Долната част на тялото му бе цялата потопена в ужасното студено мъртвило. А дъното беше толкова меко и несигурно, че се опасяваше да не пропадне и устата му да остане под повърхността. Не можеше да плува и затова се страхуваше.

Приведе се леко и като простря ръце под водата, започна да ги движи насам-натам, мъчейки се да я напипа. Леденостуденото езеро се плискаше около гърдите му. Навлезе още, малко по-дълбоко, и още, ръцете му шареха във всички посоки под водата. Ето че докосна дрехите ѝ. Но те се изплъзнаха от пръстите. Направи отчаяно усилие, за да ги сграбчи.

При това движение загуби равновесие и потъна. Мръсната, примесена с тиня вода го задушаваше и в продължение на няколко мига той се бори бясно с нея. Накрая, стори му се цяла вечност, намери опора, изправи се отново за въздух и се огледа. Задиша тежко и разбра, че е жив. После погледна към водата. Момичето бе изплавало близо до него. Той сграби дрехата ѝ и като я привлече по-близо, обърна се и тръгна отново към сушата.

Вървеше бавно, внимателно, погълнат от пътя си. Излезе на повисоко, измъквайки се от езерото. Сега във водата бяха само краката му. Беше признателен и изпълнен с облекчение, че е във хватката на езерото. Той я вдигна и със залитане стигна до брега, във ужаса на мократа сива глина.

Положи я на земята. Беше съвсем безчувствена и той се помъчи да изкара погълнатата вода от устата ѝ. Усещаше как тялото ѝ оживява в ръцете му. Когато се убеди, че дишането ѝ се е възстановило, той

избърса лицето ѝ, загърна я с палтото си, огледа се в мрачния тъмносив свят, после я вдигна и олюлявайки се тръгна през полето.

Пътят изглеждаше невероятно дълъг, а товарът толкова тежък — струваше му се, че никога няма да стигне до къщата. Но накрая той беше в двора с конюшните, а малко по-късно в двора на къщата. Отвори вратата и влезе вътре. В кухнята я положи върху постелката пред огнището и извика. Къщата беше празна. Но огънят гореше.

После отново коленичи пред тялото ѝ. Тя дишаше отмерено, очите ѝ бяха широко отворени, като че бе в съзнание, но нещо в погледа ѝ сякаш липсваше. Може би в този миг тя беше в съзнание за себе си, но безчувствена към онова, което я обкръжаваше.

Той изтича горе, взе одеяла от едно легло и ги сложи пред огъня, за да се стоплят. После свали напоените ѝ, миришеци на тиня дрехи, изтри я с една кърпа и я зави гола в одеялата. След това отиде в столовата, за да потърси алкохол. Имаше малко уиски. Изпи една глътка, наля и в нейната уста.

Въздействието беше мигновено. Тя погледна право в него, сякаш за известно време го бе виждала, но чак сега бе осъзнала присъствието му.

— Доктор Фергюсън?

— Да?

Той свали сакото си. Надяваше се да намери горе някакви сухи дрехи. Не понасяше повече миризмата на застоялата глинеста вода.

— Какво направих? — попита тя.

— Влязохте в езерото — каза той.

Бе започнал да трепери като в треска. Очите ѝ бяха приковани в него. Умът му като че ли се замъгли и той отмести безпомощния си поглед от нея. Треперенето взе да намалява, животът се върна отново в него — неясен и непонятен, но силен.

— Не бях на себе си, нали? — попита тя, като се вглеждаше втренчено в него през цялото време.

— Може би за момент — отговори той. Чувстваше се спокоен. Странното нервно напрежение го бе напуснало.

— Сега не съм ли на себе си? — попита тя отново.

Той се замисли за миг.

— Не — искрено отговори, — мисля, че не сте.

Извърна лице. Страхуваше се, защото се чувстваше зашеметен. Смътно усещаше, че волята ѝ е по-силна от неговата. А тя продължаваше да го гледа втренчено през цялото време.

— Къде мога да намеря сухи дрехи, за да се преоблека? — попита той.

— Заради мене ли се хвърлихте в езерото?

— Не — отвърна той. — Просто влязох. Но потънах като вас.

За момент последва тишина. Той се колебаеше. Много му се искаше да отиде горе и да си облече сухи дрехи. Но у него имаше и друго желание и то като че ли го задържаше. Волята му, изглежда, го бе изоставила и той стоеше там отпуснат пред нея. Но вътре в себе си се чувстваше стоплен. Изобщо не трепереше, въпреки че дрехите върху него бяха прогизнали.

— Защо? — попита тя.

— Защото не исках да го направите — каза той. — Беше глупаво и ненужно.

— Не е глупаво — отвърна тя, все още втренчена в него. Лежеше на пода с една възглавница от дивана под главата си. — Това беше най-разумното, което можех да направя.

— Ще отида да сменя тези мокри дрехи от себе си — каза той.

И все пак не намери сили да се отдалечи от нея. Не чакаше ли тя да му нареди да направи това? Като че ли тази жена държеше жизнеността на тялото му в ръцете си и той не можеше да се освободи. Или може би не искаше да го направи.

Внезапно тя седна и тогава осъзна положението си. Усети одеялата около себе си, разпозна собствените си крайници. За миг изглеждаше, че разумът я напуска. Огледа се наоколо с див поглед като че търсеше нещо. Той стоеше онемял от страх. И тогава тя видя дрехите си захвърлени на пода.

— Кой ме съблече? — попита, а погледът ѝ се спря върху лицето му.

— Аз — отвърна той, — трябваше да ви спася.

Известно време тя седя и го гледа стреснато с разтворени устни.

— Тогава ти ме обичаш? — попита тя.

Той не помръдна. Беше втренчил поглед в нея, като хипнотизирано животно. Дъхът му сякаш замръзна във въздуха.

Както бе изправен, тя пропълзя напред на колене и обгърна с ръце краката му, притискайки гърди към коленете и бедрата му, притегляйки го със странна конвулсивна сила към себе си, към лицето си, към шията си, загледана нагоре в него с искрящи покорни очи, преобразена, тържествуваща в първото си завоевание.

— Ти ме обичаш — прошепна тя с жар. Беше копнееща, възторжена и изпълнена с вяра. — Обичаш ме. Знам, че ме обичаш, знам.

И тя страстно започна да целува коленете му през мокрите дрехи, страстно и безразборно, безчувствена за всичко наоколо.

Той погледна към разбърканата ѝ мокра коса и към голите заоблени рамене. Беше смаян, объркан и уплашен. Никога не си бе задавал въпроса дали я обича. Той никога не бе искал да я обича. Когато я спаси, беше лекар, а тя пациент. Личното отношение към нея отсъстваше и подобно намесване му се стори противно, едва ли не като оскверняване на професионалната му чест. Испита ужас и негодувание от гледката как тя се е вкопчила в краката му. Но нямаше воля да се освободи.

Тя го погледна отново със същото страстно въодушевление и върховен, смущаващ, тържествуващ блясък. При този нежен плам, който сякаш струеше като светлина от лицето ѝ, той остана безсилен. И все пак никога и през ум не му бе минавало да я обича. Никога и през ум не му бе минавало. Нещо в него упорито се съпротивляваше.

— Ти ме обичаш — шепнеше тя с дълбока възторжена увереност. — Обичаш ме.

Ръцете ѝ продължаваха да го притеглят, притеглят надолу.

Защо наистина не бе мислил дали не може да я обича?

Ръцете ѝ го притегляха към нея. Той бързо протегна ръка, за да запази равновесие, и сграбчи голото ѝ рамо. Някакъв пламък като че ли го изгори. Той нямаше намерение да я обича: с цялото си същество се бореше да не се предаде. И все пак колко прекрасен бе допирът до нейното рамо и красивото сияние на лицето ѝ. Възможно ли бе в този момент тази жена да бе изпаднала в някакво умопомрачение? От самата мисъл, че може да се поддаде на желанието ѝ той отново испита ужас. Но в него също напираше някакъв страстен копнеж.

Бе извърнал главата си към вратата, далече от нея. Но ръката му остана на рамото ѝ. Внезапно тя притихна и той погледна към нея. В

този момент очите ѝ бяха широко отворени от страх, от съмнение, а мимолетното озарение бързо гаснеше върху лицето ѝ. Завръщаше се мрачната сянка на съмнението и той не успя да понесе мъчителния въпрос в очите ѝ и присъствието на смъртта зад него.

С вътрешно стенание той се предаде и сърцето му ѝ се подчини. Внезапна нежна усмивка се появи на лицето му. А очите ѝ, които не го изпускаха, бавно се изпълниха със сълзи. Той гледаше с изненада как странната влага се надига в очите ѝ като бликащ извор. Не успя да я гледа повече така. Затова се отпусна на колене, обви главата ѝ с двете си ръце и притисна лицето ѝ към себе си. Тя стоеше съвсем неподвижна. Сърцето му сякаш се бе пръснало и сега изгаряше мъчително в гърдите му. Изведнъж усети горещите ѝ сълзи бавно да мокрят шията му. Застина тихо до нея и този миг изглеждаше като вечност. Почувства, че никога и на никого не би позволил да я остави да си отиде отново, не би могъл и да освободи главата ѝ от здравата прегръдка на ръката си. Искаше да остане така завинаги, със сърце, причиняващо му болка, която бе за него живот. Без да съзнава, той гледаше надолу към мократа ѝ мека кестенява коса.

После внезапно усети ужасната миризма на застояла вода. В същия миг тя се отдръпна от него и го погледна. Очите ѝ бяха тъжни и непроницаеми. Той се страхуваше от тях и започна да я целува. Искаше да избяга от този страшен, тъжен, непроницаем поглед.

Когато тя отново обърна лице към него, то бе обляно от нежна руменина, която също го плашеше, но която все пак той искаше да вижда сега, защото изпълненият с равнодушие поглед го ужасяваше.

— Обичаш ли ме? — попита тя боязливо.

— Да. — Изричането на тази кратка дума му струваше мъчително усилие. Но не защото не беше истина, а защото беше твърде скоро открита истина и произнасянето ѝ, изглежда, отново разкъса сърцето му. Стори му се абсурдно, че дори сега, когато бе произнесъл тази кратка дума, той не искаше това да бъде истина.

Тя повдигна лице към него и той като в транс се наклони напред и я целуна леко, сякаш ѝ се вричаше завинаги. И докато я целуваше, сърцето му отново се сви в гърдите. Той никога не бе искал да я обича. Но сега то бе станало. Беше преминал бездната към нея и всичко, което остави зад себе си, се беше смалило и станало без значение.

След целувката очите ѝ отново се напълниха със сълзи. Тя седеше неподвижна, отдръпнала се от него, със сведена встрани глава и ръце, отпуснати в скута. Сълзите ѝ се стичаха бавно по лицето. В стаята цареше пълна тишина. Той също седна върху постелката пред камината и застина. Странната болка, която чувстваше в гърдите сякаш го поглъщаше. Той да я обича? И това ли е любовта, която той очакваше от години? Боже господи! Да го превземат по този начин? Него, лекаря! Как щяха да му се подиграват всички, ако знаеха! Но как можеха да разберат?

Потиснат от тази мисъл, той отново погледна към нея. Тя продължаваше да седи все така мълчаливо замислена. Проследи как една сълза пада в скута ѝ и сърцето му пламна. Едва сега забеляза, че едното ѝ рамо е съвсем открито и малката ѝ стегната гърда блести във вече тъмната стая.

— Защо плачеш? — попита с променен глас той.

Тя го погледна и очевидно осъзна за пръв път положението си, защото в очите ѝ, изпълнени със сълзи, се изписа неудобство.

— Аз всъщност не плача — каза тя, поглеждайки го смутено.

Той посегна и нежно хвана голата ѝ ръка.

— Обичам те! Обичам те! — промълви той с тих, нежен, треперещ, несвойствен за него глас.

Тя се отдръпна от него и отпусна глава. Нежният допир на ръката му върху нейната я смути.

— Искам да изляза — каза тя — и да ти донеса сухи дрехи.

— Защо? — попита той. — Така ми е добре.

— Но аз искам да изляза — каза тя. — И искам да се преоблечеш.

Той отпусна ръката ѝ и тя се загърна с одеялото. Гледаше го уплашено. Но не стана.

— Целуни ме — каза тя с глас, изпълнен с копнеж.

Той я целуна бързо. Защо беше ядосан?

Само след миг тя се изправи омотана в одеялото. Беше неспокойна. Той я наблюдаваше внимателно, докато тя смутено се мъчеше да се освободи и да се загърне, така че да може да върви. Той я наблюдаваше настойчиво и тя знаеше това. И когато тръгна с влачещото се след нея одеяло и той зърна за миг глезена и белия ѝ крак, се помъчи да си я припомни каква точно беше, когато я завиваше

в одеялото. Но тогава той не бе искал да запомня, защото тя не беше нищо за него.

Приглушен звук от нещо съборено откъм вътрешността на къщата го стресна. После чу гласа ѝ: „Ето дрехи“.

Той стана, отиде до стълбата и събра дрехите, които тя бе хвърлила отгоре. После се върна при огъня — трябваше да се разтрие и преоблече. Когато привърши, се усмихна на собствения си вид.

Огънят отслабваше и той сложи още въглища. Къщата беше съвсем тъмна. Само уличната лампа проблясваше отвън и едва проникваше иззад храстите от бодлива зеленика. Запали газената лампа с кибрита, който намери върху полицата на камината и започна да изпразва джобовете на мокрите си дрехи. След това ги хвърли на купчинка в килера, внимателно събра нейните дрехи и ги сложи на отделна купчина върху капака на казана.

Стенният часовник показваше шест часа. Неговият ръчен бе спрял. Трябваше да се връща в амбулаторията. Той я изчака, но тя още не слизаше. Тогава отиде до стълбата и извика:

— Аз трябва да вървя.

Почти веднага я чу да слиза. Беше облякла най-хубавата си рокля от черен муселин, косата ѝ бе сресана, но все още бе влажна. Погледна го и леко се усмихна.

— Не ми харесваш в тези дрехи — каза тя.

— Смешен ли съм? — попита той.

Двамата като че ли се срамуваха един от друг.

— Ще ти направя чай — каза тя.

— Не, не, трябва да отивам.

— Непременно ли? — попита тя и го погледна с големите си, напрегнати, изпълнени със съмнение очи.

Той отново усети онази тежест в гърдите си и разбра колко я обича. Доближи се и се наведе да я целуне, нежно, страстно, с цялата болка на сърцето си.

— А косата ми мирише противно — прошепна тя объркано. — И аз съм толкова ужасна, толкова ужасна. О, господи, прекалено съм ужасна. — И тя заплака отчаяно. — Ти не би могъл да ме обичаш, когато съм толкова противна.

— Не бъди глупава — каза той, мъчейки се да я успокои. Отново я целуна и я задържа в прегръдките си. — Искам да се оженя за теб.

Трябва да го направим колкото се може по-скоро. Още утре, ако може.

Но тя продължи да хлипа. Подсмърчайки, тя проплака:

— Чувствам се ужасна. Чувствам се ужасна. Чувствам, че съм ти противна.

— Грещиш. Аз те искам и те желая — каза и това бе всичко, което той отговори, за да я успокои, с такава интонация, която я плашеше може би повече от страха да не би да не я иска.

САКИ МИШКАТА

От най-ранно детство до средната си възраст Тиодърк Волър бе живял под крилото на любящата си майка, чиято основна грижа бе да го предпазва от „грубата действителност“, както тя се изразяваше. Когато майка му почина и Тиодърк остана сам, той откри, че действителността наистина е груба, далеч по-груба, отколкото е нужно. За човек с неговия характер и възпитание дори най-обикновеното пътуване с влак бе истинско изпитание, съпроводено от безброй тревоги и неприятности.

Една септемврийска сутрин той се настани във второкласното купе крайно потиснат и притеснен. Връщаше се от гостуването у един провинциален викарий. Домакините се оказаха сърдечни и любезни хора, но никак не държаха на реда и точността, а от това винаги могат да произлязат неприятности. И наистина. Бяха пропуснали да поръчат на слугата кога точно да запретне понито във файтона, с който трябваше да се откара госта на гарата. Наближи часът за тръгване, а от слугата нямаше и следа. Положението беше критично и Тиодърк се видя принуден с нямо, но дълбоко възмущение да се залови сам да впряга понито. Дъщерята на викария дойде да му помага и двамата пипнешком се залутаха из полутъмната барака, наречена конюшня, в която наистина миришеше на коне, но от ъглите ѝ се носеше и миризма на мишки. Тиодърк не се страхуваше от мишки, но ги причисляваше към най-противните творения на природата и смяташе, че провидението отдавна е трябвало да разбере колко са ненужни на света и без колебание да ги извади от употреба. Когато влакът потегли плавно от гарата, Тиодърк беше вече силно изнервен; притесняваше го мисълта, че безукорно чистите му дрехи лъхат на обор и че по тях сигурно има полепнали плесенявали сламки. За щастие в купето имаше само още един пътник — дама, приблизително на неговата възраст, която продължи да си дреме и не му обърна никакво внимание. Влакът щеше да пристигне на крайната гара след около час,

без да спира никъде по пътя, а вагонът беше от по-стария модел, без коридор, така че нямаше опасност други пътници да нарушат относителното уединение на Тиодърик. Но едва влакът бе набрал обичайната си скорост и той усети с почуда, но доста осезаемо, че не е сам със спящата дама; не беше сам дори и в собствените си дрехи. Нещо топло, невидимо, но острозъбо пълзеше по плътта му; очевидно, докато бе впрягал понито, някоя от тези противни твари — мишките, се бе уплашила и в суматохата бе успяла да се вмъкне неусетно в най-близкия подслон. Тиодърик започна да потропва леко с крака, да се отърсва и да се щипе яростно тук и там, но не можа да прогони неканения гост, чийто девиз явно бе „все по-нагоре“. Законният собственик на дрехите се отпусна отчаяно на тапицираната облегалка и се залови трескаво да измисля план как да се освободи от наемателя си.

Исключено бе цял час да изпълнява мъчителната роля на приют за странстващи мишки (възбуденото му въображение вече бе удвоило броя на неукротимия нашественик). Най-сигурно можеше да се избави от мъчителя си, като свали част от дрехите си, но при мисълта да се разсъблече пред една дама, дори и по толкова уважителна причина, ушите му пламнаха от срам. Той никога не си бе позволявал волността да покаже дори крайчеца на ажурните си чорапи пред нежния пол. И все пак би могъл да опита — дамата изглеждаше дълбоко заспала, а мишката сякаш се стремеше упорито за няколко минути да покори върха Вандеряр. Ако може да се вярва на теорията за прераждането, тази мишка в предишния си живот сигурно е била член на Клуба на алпинистите. От време на време, докато се катереше нетърпеливо, тя изгубваше опора и се хлъзваше надолу с около сантиметър-два; и тогава от страх, или по-скоро от гняв, го ухапваше. Това предизвика Тиодърик накрая да се реши на най-смелата си постъпка в живота си. Почервенял като цвекло, вперил неспокойно поглед в спящата си спътница, той бързо и безшумно закрепил краищата на пътническото си одеяло за багажниците от двете страни на купето, така че го раздели напреко с плътна завеса. В импровизираната гардеробна той с бясна скорост съблече костюма си от туид, за да освободи мишката от принудителния затвор, а себе си от нахалното присъствие на мишката. И тъкмо когато свободната вече мишка скокна пъргаво на пода, одеялото се откачи и от двата края и също се стовари долу. В този миг

дамата се събуди и отвори очи, а сърцето на Тиодърик замря от ужас. С пъргавина, с която можеше да съперничи на мишката, той се хвърли върху одеялото, уви с широките му дупли разсъблечената си фигура чак до брадичката и с обратен скок се строполи на мястото си. Докато чакаше безмълвно дамата да дръпне внезапната спирачка, кръвта му биеше до пръсване във вените по врата и челото. Дамата обаче само погледна мълчаливо странно омотания си спътник. Дали бе видяла всичко, питаше се Тиодърик, а ако ли не, какво ли си мислеше, като го гледаше в този вид?

— Изглежда, че съм се простудил — реши се най-после в отчаянието си да проговори той.

— Колко жалко — отвърна тя. — Тъкмо се канех да ви помоля да отворите прозореца.

— Мисля, че е малария — добави Тиодърик, като потраkvаше леко зъби колкото от уплаха, толкова и за да подкрепи обяснението си.

— В чантата си имам шише с коняк, ако желаете да се постоплите, подайте ми я — каза спътницата му.

— За нищо на света... тоест, искам да кажа, че аз не се лекувам с нищо — побърза да я увери той.

— Навярно сте я хванали в тропиците?

Тиодърик, чиято връзка с тропиците се свеждаше до едно сандъче с чай, което някакъв вуйчо му пращаше подарък веднъж в годината от Цейлон, разбра, че и измислицата с маларията ще се провали. А дали не е по-добре, разсъждаваше той, да ѝ разкрие постепенно истинската история?

— Боите ли се от мишки? — осмели се да заговори отново Тиодърик, като се изчерви до краен предел.

— Не, освен ако са толкова много на брой, като онези, които изядоха епископ Хейто. Защо питате?

— Една мишка току-що ми пълзеше в дрехите — отвърна Тиодърик с глас, който сякаш не беше неговият. — Много неприятно преживяване.

— Сигурно, особено ако носите тесни дрехи — отбеляза тя. — Но мишките имат странни представи за удобство.

— Трябваше да се освободя от нея, докато вие спяхте — продължи той, после шумно преглътна и добави: — И тъкмо по тази причина сега съм в това състояние.

— О, едва ли измъкването на някакво мишле може да предизвика простуда — възкликна тя така шеговито, че Тиодърик се възмути.

Сигурно е видяла всичко и сега се присмива на конфузното му положение. Цялата му кръв отново се качи в лицето, болезнен срам завладя и загриза душата му, сякаш я гризяха несметен брой мишки. А после, когато способността му да разсъждава се възвърна, на мястото на унижението се настани истински ужас. С всяка изминала минута влакът се приближаваше стремително към претъпканата с хора крайна гара, където сковаващият го от отсрещния ъгъл на купето поглед щеше да се смени с десетки любопитни очи. Имаше все пак някаква слаба, отчаяна надежда, че спътницата му може отново да заспи. Но броените минути отминаваха, а с тях гаснеше и надеждата. От време на време Тиодърик крадешком поглеждаше дамата, но тя не проявяваше никакви признаци на сънливост.

— Мисля, че приближаваме — обади се след малко тя.

Тиодърик вече бе забелязал с нарастващ ужас как навън прелитат скупчени на групи малки грозни къщи, които възвестяваха края на пътуването. Забележката на дамата му подейства като сигнал за тревога. Подобно на подгонено животно, което излиза от скривалището си и се втурва лудешки към някакво убежище, където поне временно щеше да се чувства в безопасност, Тиодърик отметна одеялото и като обезумял взе да навлича разхвърляните си дрехи. Край прозореца се мяркаха една след друга неугледните гарички на предградията, сърцето на Тиодърик биеше до пръсване, на гърлото му бе заседнала буца, а в отсрещния ъгъл, към който не смееше да погледне, цареше ледено мълчание. Най-после, когато Тиодърик се отпусна на мястото си облечен, но вече изнемощял от напрежение, влакът забави ход и жената проговори.

— Ще бъдете ли така любезен — попита тя, — да помолите някой носач да ми намери файтон? Неудобно ми е да ви безпокоя, след като не се чувствате добре, но слепият човек става напълно безпомощен на железопътна гара.

КАТРИН МАНСФИЙЛД БЛАЖЕНСТВО

Въпреки че Бърта Йънг беше на тридесет, все още ѝ се искаше понякога — както в този момент — да тича, вместо да върви, да се носи в танцова стъпка ту по тротоара; ту по уличното платно, да търкаля колело, да си подхвърля нещо във въздуха и пак да го хваща или да си стои мирно и да се смее — ей така, без повод — просто да се смее.

Какво бихте направили, ако сте на тридесет и, свървайки по вашата собствена улица, ви обхване неочаквано чувство на блаженство — пълно блаженство! — сякаш сте глътнали бляскаво парче от клонящото към запад слънце и то гори в гърдите ви и отпраща дъжд от искри във всяка частица на тялото ви до върха на пръстите?...

О, няма ли начин, по който да изразиш това чувство, без да те мислят, че „буйстваш в пияно състояние“? Колко идиотска е цивилизацията! Защо човек има тяло, ако трябва да го държи затворено в кутия като някаква рядка, скъпа цигулка?

„Не, сравнението с цигулката не е съвсем точно — помисли си тя, изтича нагоре по стъпалата, разрови чантата си за ключа — забравила го бе както обикновено — и разтърси пощенската кутия. — Не е съвсем точно, защото...“

— Благодаря, Мери. — Тя влезе в преддверието. — Върна ли се бавачката?

— Да, госпожо.

— Докараха ли плодовете?

— Да, госпожо. Всичко докараха.

— Донеси плодовете в столовата, моля те. Ще ги подредя, преди да се кача горе.

В столовата беше мрачно и доста хладно. Но въпреки това Бърта си хвърли палтото — не би могла да търпи нито миг повече плътната му прегръдка — и усети студения въздух по ръцете си.

Но в гърдите ѝ все още не беше угаснало онова бляскаво петно — то още разпращаше дъжд от искрици. Едва успя да го удържи. Не смееше дори да диша от страх да не го распали повече и все пак вдъхваше дълбоко, дълбоко. Даже не смееше да се погледне в студеното огледало; но все пак се погледна и то ѝ върна образа на сияеща жена с потръпващи усмихнати устни, с големи тъмни очи — сякаш заслушана, очакваща нещо... приказно да се случи... което тя знаеше, че ще се случи... непременно.

Мери донесе плодовете на табла, а също и една стъклена фруктиера и някакво синьо блюдо, много красиво с особения си синкав оттенък, сякаш е било потопено в мляко.

— Да запаля ли лампата, госпожо?

— Не, благодаря.

Имаше мандарини и ябълки — ягодовочервени от едната страна; и жълти круши, гладки като коприна, и бяло грозде, покрито със сребрист пращец, и един огромен тъмночервен грозд. Него тя бе купила, за да е в тон с новия килим в столовата. Да, това звучеше може би пресилено и глупаво, но тя го бе купила точна затова. В магазина за плодове ѝ бе минало през ума: „Трябва да взема и червено грозде, за да има на масата едно петно също като килима“. И тогава не ѝ се бе сторило безсмислено.

Когато ги подреди — беше направила две пирамиди от лъскавите обли форми, — тя се отдръпна, за да види ефекта, а той бе наистина много странен. Защото тъмната маса сякаш изчезваше в полумрака, а стъклената фруктиера и синьото блюдо като че висяха във въздуха. Това, особено в сегашното ѝ настроение, ѝ се видя невероятно красиво. Тя започна да се смее.

„О, боже. Ставам истерична.“ Тя грабна чантата и палтото си и изтича на горния етаж до детската стая. Бавачката седеше край ниската масичка и хранеше малката Бърта след вечерното ѝ къпане. Бебето бе облечено в дълга бяла фланелена дрешка и синьо вълнено жакетче, а тъмната му мека косичка бе сресана нагоре в закачлив заострен перчем. То вдигна очи и виждайки майка си, започна да подскача.

— Хайде, душичката ми, изяж си яденето като добро момиченце — каза бавачката и изкриви устни по добре познатия на Бърта начин, с което искаше да намекне, че Бърта пак бе влязла в детската стая в неподходящ момент.

— Добре ли се държа тя, Нени^[1]?

— Беше истинско бонбонче целия следобед — зашепна бавачката. — Отидохме в парка и аз седнах на един от столовете и я извадих от количката, и при нас дойде едно голямо куче и сложи главата си на моето коляно, а тя го хвана за ухото и започна да дърпа. О, да бяхте я видели само!

На Бърта ѝ се искаше да запита дали не бе опасно да се оставя детето да дърпа ухото на някакво непознато куче. Но не посмя. Тя остана да ги наблюдава с отпуснати надолу ръце, като бедно малко момиче пред богато малко момиче с кукла.

Бебето я погледна отново, опули се и се усмихна така очарователно, че Бърта не можа да се въздържи и извика:

— О, Нени, нека аз продължа да я храня, докато вие приберете нещата от къпането.

— Да-а, госпожо, но тя не бива да минава от ръце в ръце, когато се храни — отвърна все така шепнешком бавачката. — Това я обърква и е много възможно да я разстрои.

Каква нелепост. Защо си има човек бебе, ако трябва да го оставя... не в кутия като скъпа цигулка... а в ръцете на друга жена?

— О, много искам! — настоя Бърта.

Страшно обидена, Нени ѝ подаде бебето.

— И ви моля, не играйте с нея след вечерята ѝ! Често го правите, госпожо. А пък после аз не мога да я приспя!

Слава богу! Бавачката излезе от стаята с кърпите от банята.

— Сега сме си само двете с теб, безценно мое мъничко съкровище — каза Бърта, а бебето се облегна на нея.

То яде чудесно — протягаше устни за лъжичката, а после махаше с ръчички. Понякога не даваше да му извади лъжичката от устата, а друг път, точно когато я бе напълнила, то я блъскаше настрани.

Когато свърши със супата, Бърта се извърна към камината.

— Ти си ми хубаво... много си ми хубаво — говореше тя и целуваше топлото си бебе. — Много те обичам! Не мога да ти се нагледам!

И действително тя толкова много обичаше мъничката Бърта — вратлето ѝ, както го протягаше, прекрасните пръстчета на краченцата, изглеждащи прозрачни срещу светлината на огъня — че отново я обзе

чувство на блаженство и отново не знаеше как да го изрази и какво да направи.

— Търсят ви по телефона — каза Нени, връщайки се тържествуваща, и сграбчи *своята* малка Бърта.

Тя изтича на долния етаж. Беше Хари.

— О, ти ли си, Бър? Слушай, ще закъснея. Ще взема такси и ще пристигна колкото може по-скоро, но ти позабави с десетина минути вечерята... моля те. Възможно ли е?

— Да, напълно. О, Хари!

— Да?

Какво имаше да каже? Нямахше какво да му каже. Тя само искаше да сподели с него за миг... Но не можеше глупаво да извика: „Не беше ли божествено днес?“.

— Какво има? — рязко запита далечният глас.

— Нищо. Entendu.^[2] — Тя сложи обратно слушалката, като си мислеше колко невероятно идиотска е цивилизацията.

Щяха да имат гости на вечеря. Нормън Найт с жена си — добре поставена в обществото двойка. Той се канеше да основе театър, а тя беше страшно запалена по вътрешна архитектура. Един млад поет, Еди Уорън, който съвсем наскоро бе публикувал своя стихосбирка и когото всички канеха на вечеря; и една „находка“ на Бърта на име Пърл Фултън също щяха да им гостуват. С какво се занимаваше мис Фултън, Бърта нямаше и понятие. Срецнаха се веднъж в клуба и Бърта просто се влюби в нея, както винаги се влюбваше в красиви жени, у които имаше нещо необикновено.

Вълнуващото в случая бе, че макар и да бяха излизали заедно — срещали се бяха доста пъти и много бяха разговаряли, Бърта не можеше да разбере каква е тя. Мис Фултън беше необикновено, невероятно откровена, но до даден предел; обаче даденият предел съществуваше и тя никога не отиваше отвъд него.

Имаше ли нещо отвъд? Хари казваше: „Не“. Считаше я „безинтересна, студена като всички руси жени и може би страдаща леко от анемия в мозъка“. Но Бърта решително не се съгласяваше с него; не още във всеки случай.

— Не, начинът, по който обикновено застава — усмихната, с глава, леко наклонена встрани, има нещо зад това, Хари, и аз трябва да разбера какво е то.

— Най-вероятно да е от превзетост — отвръщаше Хари.

Той много обичаше да възразява на Бърта със забележки от този род... „ледясала е до мозъка на костите, милото ми момиче“ или „надута и нищо повече“, или „липсва ѝ сол“... и така нататък. По някакви странни причини това харесваше на Бърта и тя едва ли не се възхищаваше от думите му.

Тя отиде в приемната и запали камината; после, вземайки една по една грижливо подредените от Мери възглавници, започна да ги разхвърля по кресла и кушетки. Получи се нещо съвсем различно: стаята изведнъж оживя.

Тъкмо се канеше да хвърли последната възглавница и сама се учуди на себе си, че внезапно я притисна в обятията си, страстно, страстно. Но това не угаси огъня в гърдите ѝ. О, точно обратното!

Прозорците на приемната се отваряха към балкон с поглед към градината. В най-далечния ѝ край, до стената, се издигаше висока стройна круша, цъфнала цялата в пълно великолепие; тя се открояваше прекрасна, стихнала някак, на фона на зеленикаво оловното небе. Бърта чувстваше, дори от това разстояние, че всички пъпки се бяха разтворили и нито едно листенце от цветовете не бе повехнало. Долу в градината лехите бяха натежали от лалета, подпрели сякаш червени и жълти коронки в сумрака. Една сива котка пълзеше, влачейки корем по моравата, следвана от друга, черна — сянката ѝ. Когато ги видя така поривисти и бързи, Бърта усети странна тръпка.

— Какви противни същества са котките! — промълви тя, извърна се от прозореца и закрачи нагоре-надолу из стаята.

Колко силно дъхаха жълтите нарциси в топлата стая. Прекалено силно? О, не. И все пак тя се отпусна на близката кушетка, като че ѝ бе прилошало, и притисна очите си с длани.

— Аз съм прекалено щастлива... прекалено щастлива — прошепна тя.

И сякаш видя пред затворените си клепачи прекрасната, напълно разцъфнала круша като символ на собствения ѝ живот.

Наистина... наистина — тя имаше всичко. Беше млада. Хари и тя бяха влюбени един в друг повече от всякога, великолепно се разбираха

и бяха действително добри приятели. Имаше си чудесно бебе. Нямаха никаква грижа за пари. Имаха тази напълно задоволяваща ги къща с градина. И приятели — съвременни, интересни приятели: писатели, художници, поети или хора, занимаващи се със социални проблеми — точно такъв вид приятели, каквито искаха. Освен това обичаше книгите, музиката... беше си намерила и чудесна малка шивачка... щяха да пътуват в чужбина през лятото; а новата им готвачка правеше такива разкошни омлети...

— Ставам глупачка. Глупачка! — тя се поизправи, но се чувстваше съвсем замаяна, като пияна. Сигурно беше от пролетта.

Да, беше от пролетта. Почувства се толкова уморена в момента, че нямаше сила да се замъкне до горния етаж, за да се преоблече.

Бяла рокля, тъмнозелена огърлица, зелени обувки и чорапи. Не го правеше нарочно. Беше си го намислила часове преди да погледне през прозореца на приемната.

Роклята ѝ изшумоля като цъфнало дърво, когато се спусна в преддверието да целуне мисис Нормън Найт, която тъкмо събличаше забавното си оранжево палто с цяло шествие черни маймуни долу около подгъва, и още две редици, изкачващи се догоре по предницата.

— ... Ох! Защо буржоазията е толкова скучна: напълно ѝ липсва чувство за хумор! Мила моя, аз съм тук само по една щастлива случайност: добре че Нормън ми беше рицар покровител. Защото моите сладки маймунки така разстроиха пътуващите във влака, че те се надигнаха до един и едва не ме изядоха с очи. Нито се смяха, нито се забавляваха — виж, това щеше наистина да ми хареса. Не, те просто се звереха. Отегчиха ме до смърт.

— Но капак на всичко беше — поде Нормън, закрепвайки към окото си оброчения си с костенуркова черупка монокул, — нямаш нищо против да го кажа, нали, Мутре? (Те се наричаха „Мутра“ и „Сурат“, когато си бяха у дома или сред приятели.) Капак на всичко беше, когато накрая ѝ дойде до гуша и се обърна към стоящата до нея жена, казвайки: „Не сте ли виждали маймуна досега?“

— О, да! — Мисис Нормън Найт също се разсмя. — Забавно, нали?

Но още по-забавно беше, че след като си съблече палтото, тя действително приличаше на много умна маймуна, направила си дори жълта копринена рокля от корите на обелен банан. А кехлибарените ѝ обеци — те бяха също като люшкаци се орехчета.

— „Тъжна е, тъжна е сегашната есен! — задекламира Сурат, спирайки пред количката на малката Бърта в преддверието. — Щом видим количката...“ — Той махна с ръка, без да довърши цитата.

Позвъни се. Беше слабичкият бледен Еди Уорън, изпаднал в някаква страшна беда (както обикновено).

— Тази е къщата, където съм поканен, нали? — запита той жалостно.

— Така ми се струва... дано да е тази — отвърна сияеща Бърта.

— Преживях нещо ужасно с този шофьор на такси. Беше толкова проклет — едва успях да го принудя да спре. Колкото повече чуках и виках аз, толкова по-бързо караше той. И този странен субект със сплесната глава, навел се над кормилото в лунната светлина...

Той потръпна, докато сваляше огромния си бял копринен шал. Бърта забеляза, че чорапите му също бяха бели — колко очарователно!

— Какъв ужас! — възкликна тя.

— Да, наистина — каза Еди, следвайки я в приемната. — Видях се как ме карат към вечността с някакво такси от онзи свят.

Той познаваше семейство Нормън Найт. Всъщност щеше да пише пиеса за тях, щом проектът за новия театър бе готов.

— Е, Уорън, как върви пиесата? — рече Нормън Найт, като си свали монокъла, позволявайки на окото си да изплува за миг на повърхността, после отново го притисна със стъклото.

А мисис Нормън Найт:

— О, мистър Уорън, колко сполучлив цвят чорапи!

— Много се радвам, че ви харесват — отвърна той и впери поглед в краката си. — Сякаш станаха по-бели, откакто изгря луната. — Той извърна към Бърта слабото си, младо, тъжно лице. — Навън има луна.

Искаше ѝ се да извика:

— Има, разбира се... има... има!

Той наистина бе много привлекателна личност; също и Мутра, свила се до огъня в бананената си одежда, също и пушещият Сурат, който изгърси пепелта от цигарата си, казвайки:

— Защо се бави младоженецът?

— Ето го, идва.

Шумно се отвори и затвори входната врата. Хари извика:

— Здравейте, мили хора. След пет минути съм долу.

И те го чува да се качва по стълбите. Бърта не можа да сдържи усмивката си; тя знаеше колко обича той да прави всичко под голямо напрежение. Какво значение имаха някакви си пет минути в края на краищата? Но той обичаше да си дава вид, че бяха от неимоверно голямо значение. А после ще се постарее на всяка цена да изглежда прекалено спокоен и уравновесен, влизайки в приемната.

Хари имаше такъв вкус към живота! О, колко ценеше тя това у него. И страстта му към борбата — да търси във всичко, изправящо се срещу му, нова проверка на своята сила, на своята смелост — това тя също разбираше. Макар и понякога то да го правеше в очите на други хора, които не го познаваха добре, малко смешен може би... Защото имаше моменти, когато той се впускаше в борба, а място за борба въобще нямаше...

Тя говореше и се смееше, напълно забравила до момента на неговото идване (точно както си го бе представяла), че Пърл Фултън още я няма.

— Дали мис Фултън не е забравила?

— Възможно е — отвърна Хари. — Не звъни ли сега по телефона?

— А! Това е такси. — И Бърта се усмихна с едва доловимо собственическо чувство, което винаги изпитваше, докато нейните „жени находки“ бяха нови и загадъчни. — Тя направо живее в таксита.

— Тогава сигурно ще затлъстее — равнодушно забеляза Хари и позвъни за вечерята. — Ужасно опасно е за руси жени.

— Хари, недей... — предупреди го Бърта и му се усмихна.

Измина още един кратък миг, докато чакаха — говореха и се смееха мъничко прекалено свободно, мъничко прекалено лекомислено. А после влезе мис Фултън, цялата в сребристо, със сребриста панделка, прикрепяща светлорусата ѝ коса; тя се усмихваше с леко наклонена глава.

— Закъснях ли?

— Съвсем не — каза Бърта. — Заповядайте.

Тя я хвана под ръка и те всички отидоха в столовата.

Какво имаше в допира с тази хладна ръка, което раздуха, раздуха в пламенни езици огъня ѝ на блаженство? А Бърта не знаеше как да се справи с този пожар.

Мис Фултън не я погледна; но тя по начало не гледаше хората право в лицето. Тежките клепащи почти покриваха очите ѝ и странната ѝ лека усмивка ту се явяваше, ту изчезваше от устните ѝ като че възприемаше живота по-скоро със слуха, отколкото със зрението си. Но Бърта изведнъж усети — сякаш си бяха разменили дълъг интимен поглед, сякаш си бяха казали една на друга: „И вие ли?“ — че Пърл Фултън чувстваше съвсем същото, което чувстваше и тя, докато разбъркваха красивата червена супа в сивкавите чинии.

А другите? Мутра и Сурат, Еди и Хари — вдигаха и спущаха лъжиците си, докосваха устни със салфетките, отчупваха от хляба, попипваха вилиците и чашите и говореха.

— Видях я на представление в „Алфа“ — крайно особено същество. Не само си е остригала почти цялата коса, но, изглежда, доста е клъцнала и от краката, ръцете и врата си... дори от горкото си малко носле.

— Не е ли тя много like^[3] с Майкъл Оут?

— Авторът на „Любов с изкуствени зъби“ ли?

— Той иска да пише за моя театър. Едноактна пиеса. Един актьор. Човек пред прага на самоубийство. Излага всички доводи „за“ и „против“. И точно когато решава да го извърши или да не го извърши — завеса. Съвсем не е лоша идея.

— Как ще нарече пиесата? „Болки в стомаха“?

— Мисля, че се натъкнах на същата идея в едно малотиражно френско списание, напълно непознато в Англия.

Не, другите не бяха съгласни. Те всички бяха така мили, така мили — и тя беше щастлива, защото бяха там, на нейната маса, и тя им поднасяше превъзходно ядене и вино. Всъщност толкова ѝ се искаше да им каже колко бяха прекрасни и каква живописна група представляваха, как всеки се открояваше по-ярко, защото бяха заедно, и колко ѝ напомняха за една пиеса от Чехов!

Вечерята доставяше удоволствие на Хари. Беше част от... не точно от неговата природа, решително не и от някаква поза, част от... едно или друго... което го караше да говори за храна и да възхвалява своята „безсрамна страст към бялата плът на омарите“ и „зеления

шамфъстъков сладолед — зелен и студен като клепачите на египетски танцьорки“.

Когато той я погледна и каза: „Бърта, суфлето е възхитително“, тя едва не заплака от детинска радост.

О, защо изпитваше толкова нежност към целия свят тази вечер? Всичко беше добро — беше хубаво. Това, което ставаше наоколо, сякаш отново пълнеше препълнената ѝ с блаженство чаша.

А в ума ѝ, някак подсъзнателно, си оставаше цъфналата круша. Сигурно изглеждаше сребърна сега, осветена от луната на горкия мил Еди, сребърна като мис Фултън, която седеше там и въртеше една мандарина в дългите си тънки пръсти — така бледи, като че излъчваха светлина.

Но имаше нещо, което Бърта не можеше да си обясни; нещо, което бе свръхестествено — как успяваше тя да долови така пълно и мигновено чувствата на мис Фултън? Защото нито за миг не можеше да се усъмни, че е права; и все пак по какво можеше да съди? По нищо, съвсем нищо.

„Сигурно това се случва много, много рядко между жени. Никога между мъже — мислеше Бърта. — Но докато аз правя кафето в приемната, тя може би ще даде някакъв знак“.

Бърта сама не знаеше какво означава тази мисъл, нито пък можеше да си представи какво очаква да се случи.

Докато тези неща ѝ минаваха през ума, тя се видя да говори и се смее. Необходимо ѝ бе да говори, защото имаше желание да се смее.

„Трябва да се смее, иначе ще умра.“

А когато забеляза комичния навик на Мутра да рови непрекъснато в долната част на корсажа си — сякаш там имаше скрит запас от орехи — Бърта впи нокти в дланите си, за да не се смее прекалено много.

Преодоля го най-после и каза:

— Елате да видите новата ми машинка за кафе.

— Ние имаме нова машинка за кафе само два пъти в месеца — пошегува се Хари.

Този път Мутра хвана Бърта под ръка. Мис Фултън наклони глава и ги последва.

Пламъкът в камината на приемната бе стихнал, оставяйки червено, мъждукащо „гнездо на мънички феникси“ — както каза

Мутра.

— Не палете светлината за миг. Толкова е красиво — и тя отново се сви до огъня. На нея винаги ѝ беше студено... „без червеното ѝ вълнено жакетче, разбира се“ — помисли Бърта.

В този миг мис Фултън „даде знак“.

— Имате ли градина? — запита спокойният сънлив глас.

Беше толкова прелестно от нейна страна, че Бърта не можеше да не се отзове веднага. Тя прекоси стаята, дръпна завесите и отвори френските прозорци.

— Ето! — прошепна тя.

И двете жени застанаха една до друга, загледани в стройното цъфнало дърво. Макар и да беше неподвижно, то приличаше на пламъка на свещ — готов да се издължи, да затрепти в блесналия въздух, да се насочва нагоре и нагоре пред техния поглед, за да достигне едва ли не края на кръглата сребриста луна.

Колко дълго останаха там? Омагьосани сякаш от лъчите на неземната светлина, те двете се разбираха напълно — създания от друг свят, попаднали като по чудо тук долу, а цяло съкровище от блаженство гореше в гърдите им, стичаше се на сребристи цветя по косите и ръцете им.

Цяла вечност или един миг? Промълви ли мис Фултън: „Да, точно това“, или Бърта сънуваше?

После запалиха светлината и Мутра направи кафе, а Хари каза:

— Драга ми мисис Найдт, не ме питайте за моето дете. Аз никога не го виждам. Сигурно няма ни най-малко да ме интересува, докато не стане време да си има любовник.

Сурат освободи за миг окото си от предпазния похлупак, а после отново го остъкли; Еди Уорън си изпи кафето и си сложи обратно чашата с гримаса на отвращение, сякаш бе видял вътре паяк.

— Искам да дам зелена улица на младежта. Струва ми се, че Лондон гъмжи от първокачествени, още ненаписани пиеси. Искам да кажа на младите: „Ето ви театър. Давайте!“.

— Знаете ли, мила, аз ще оформя уредбата на една стая у Джейкъб Нетънс. О, много се изкушавам да я направя на тема „пържена риба“, като облегалата на столовете напомнят тигани, а по целите пердета се избродират красиви пържени картопки.

— Бедата с нашите млади автори е, че все още са премного сантиментални. Не може да тръгнеш на презокеанско пътешествие, без да те хване морска болест и да ти трябва съответната съдинка. Защо нямат смелостта да използват тази съдинка?

— Ужасна поема за една девойка, изнасилена в малка горичка от безнос просяк...

Мис Фултън потъна в най-ниското и дълбоко кресло, а Хари предлагаше цигари.

От начина, по който застана пред нея и разтърси сребърната кутия, казвайки рязко: „Египетска? Турска? Тип «Вирджиния»? Размесени са всичките“, Бърта заключи, че тя не само го отегчаваше, тя му беше направо неприятна. Разбра също от начина, по който мис Фултън отвърна: „Не, благодаря, няма да пуша“, че тя също го бе почувствала и беше засегната.

„О, Хари, недей! Защо ти е неприятна? Ти много грешиш — тя е чудесна, чудесна. И освен това, как може да имаш толкова различно отношение към някого, който е така ценен за мен? Ще се постарая да ти обясня тази вечер, когато си легнем, какво се случи. Какво преживяхме заедно, тя и аз...“

При тези думи нещо странно, едва ли не ужасяващо нахлу в съзнанието на Бърта. И това нещо, безразсъдно и усмихнато, ѝ шепнеше: „Скоро тези хора ще си отидат. Къщата ще е тиха... тиха. Светлините ще са загасени. И ти, и той ще бъдете сами, заедно в тъмната стая... в топлото легло...“

Тя скочи от креслото си и изтича към пианото.

— Колко жалко, че никой не свири! — извика тя. — Колко жалко, че никой не свири.

За първи път в живота си Бърта Йънг пожела своя съпруг.

О, тя го обичаше — беше влюбена в него, разбира се, по всякакъв друг начин, но не и точно така. И също така беше разбрала, че той е различен. Толкова често го бяха обсъждали. Това я бе измъчвало страшно отначало, когато разбра колко е студена, но след известно време то сякаш нямаше значение. Те бяха така откровени един към друг — толкова добри приятели. Това бе най-хубавото да си съвременен.

Но сега... пламенно! Пламенно! Думата прозвуча болезнено в пламенното ѝ тяло! Към това ли я водеше чувството на блаженство?

Но тогава, тогава...

— Мила моя — рече мисис Нормън Найд, — за наш срам, знаете, ние сме жертви на последния влак. Живеем в Хемпстед... Беше много хубава вечер.

— Ще ви изпратя до вратата — предложи Бърта. — За мен беше голямо удоволствие вашето гостуване. Но не бива да пропускате последния влак. Страшно неприятно би било, нали?

— Ще пиете ли едно уиски, Найд, преди да тръгнете? — извика Хари.

— Не, благодаря, моето момче.

Бърта му се отплати за отказа, като се ръкува много сърдечно с него.

— Лека нощ, довиждане! — провикна се тя от горното стъпало, чувствайки, че част от нея се сбогува с тях завинаги.

Когато се върна в приемната, другите бяха станали.

— ... Тогава може да вземем едно такси, като аз продължа пътя си.

— Толкова съм ви благодарен, че няма отново да бъда сам с някой друг шофьор, след ужасното ми преживяване.

— Може да вземете такси на плацата точно в края на улицата. Ще трябва да повървите само няколко крачки.

— Това е добре. Отивам да си облека палтото.

Мис Фултън се отправи към преддверието. Бърта я последва, но Хари избърза и едва не я избута.

— Нека аз ви помогна.

Бърта схвана, че той се разкайва за своята грубост и го остави. Какво момче беше той в някои отношения... толкова импулсивен... толкова... естествен.

Еди и тя останаха край огъня.

— Не знам дали сте чели новата поема на Билкс, озаглавена Table d'Note^[4] — тихо заговори Еди. — Толкова е хубава. Бих искал да ви я покажа. Първият стих е невероятно красив: „Защо да е винаги доматена супа?“. Поместена е в новата антология, имате ли я?

— Да — отвърна Бърта и се приближи към една масичка срещу вратата на приемната. Еди се плъзна безшумно след нея. Тя взе малката книжка и му я подаде; всичко бе сторено напълно беззвучно.

Докато той търсеше поемата, тя обърна глава към преддверието. И видя... Хари с палтото на мис Фултън в ръце, а мис Фултън бе обърнала гърба си към него с наклонена глава. Той метна палтото встрани, хвана я за раменете и бурно я обърна към себе си. Устните му говореха „Обожавам те“, а мис Фултън сложи бледите си пръсти на страните му и се усмихна със сънливата си усмивка. Ноздрите на Хари потрепнаха и той прошепна усмихнат: „Утре“, а мис Фултън отговори „Да“ с клепачите си.

— Ето я — каза Еди. — „Защо да е винаги доматена супа?“. Крие такава дълбока истина. Не го ли чувствате? Доматената супа е страшното ни всекидневие.

— Ако предпочитате — чу се високият глас на Хари от преддверието, — мога да телефонирам за едно такси да ви вземе оттук.

— О, не. Не е необходимо — отвърна мис Фултън; тя се приближи към Бърта и ѝ подаде своите тънки дълги пръсти.

— Довиждане. Много ви благодаря.

— Довиждане — рече Бърта.

Мис Фултън задържа ръката ѝ малко по-дълго.

— Цъфналата ви круша е чудесна — промълви тя. А после си тръгна с Еди по петите ѝ като черната котка, следваща сивата.

— Сега ще затворя заведението — рече Хари, прекалено спокойно и уравновесено.

Цъфналата ви круша е прекрасна... цъфналата круша... цъфналата круша!

Бърта побягна към френските прозорци.

— О, какво ще стане сега? — извика тя.

А цъфналата круша бе все така прекрасна на лунната светлина и все така неподвижна.

---

[1] Нени — обичайно обръщение към бавачка. — Б.пр. ↑

[2] Добре, разбрано (фр.). — Б.пр. ↑

[3] Свързана, близка (фр.). — Б.пр. ↑

[4] Обща трапеза, обикновено в пансион (фр.). — Б.пр. ↑

ДЖУНИЧИРО ТАНИДЗАКИ ТАТУИРОВКАТА

Било по времето, когато хората почитали лекомислието като добродетел, а светът все още не познавал сътресенията на днешния ден; време на спокойствие и безгрижие, когато съдържателите на чайни и комедиантите преуспявали в търговията с веселието, за да не помръкват доволните лица на заможните господа и богаташките синчета, за да не заглъхва смехът на придворните дами и гейшите. Женствената красота на героите от Кабуки^[1] и от гравюрите в романите била олицетворение на силата, а грозотата отъждествявали със слабостта. На какво ли не били готови хората в името на красотата. Някои стигали дотам, че разкрасявали телата си с рисунки. Великолепни, ярки цветове и фигури се преплитали в игриви движения върху човешката плът.

Посетителите на увеселителните домове избирали за носачи на паланкините мъже с най-чудновати татуировки по телата. Мъже с разкошни татуировки пленявали сърцата на куртизанките от Йошивара и Тацуми. Телата си татуирали гуляйджии и пожарникари, търговци и самураи. Уреждали се често и изложби на татуировки. Участниците излагали на показ изрисуваните си тела и майсторството на художниците ставало обект на похвали или нападки.

Живял по онова време един млад татуировчик на име Сейкичи. С даровитостта си той съперничел и на такива майстори като Чарибун от Асакуса, Яцухей от Мацушимачо и Конконджиро. Десетки се подлагали на изкусната му четка, под която човешката кожа се превръщала в коприна. Повечето от татуировките, получили най-висока оценка на изложбите, били дело на неговата ръка. Докато татуировчикът Дарума Кин станал известен като майстор на ретуша, а Каракуса Гонта на татуировката с цинобър, Сейкичи се прочул в чувствените си композиции с изящността на линиите.

Отначало Сейкичи бил художник на укийо-е^[2] от школата на Тойокуни и Кунисада. Но и след като от живописец станал татуировчик, той съхранил своята артистичност и верния си усет на творец. Само онези, чиято кожа и телосложение му допадали, можели да разчитат на благоволения му. Той определял рисунъка и цената на татуировката, а клиентите били принудени да ги приемат безпрекословно и по месец-два да търпят мъчителните болки от острите му игли.

Дълбоко в душата си младият татуировчик таял неподозирани страсти и копнежи. Когато плътта под иглата му подпухвала и се обагряла с алена кръв, когато неговите клиенти надавали болезнени стенания, той се изпълвал с необикновена наслада и колкото по-силни били мъченическите стонове, толкова по-голямо било опиянението му. Особено удоволствие изпитвал Сейкичи, когато нанасял цинобъра и ретуширал — най-болезнените операции при татуирането.

Понякога след пет-шестстотин убождания на ден и след гореща баня, от която цветовете изпъквали още по-ярко, клиентите падали полумъртви в краката на Сейкичи, а той ги наблюдавал хладнокръвно, усмихвал се доволно и заявявал: „Е, какво? Май здравата боли?“. А ако под иглата му попаднел по-мекушав човек, който треперел, тракал зъби и крещял като в предсмъртна агония, Сейкичи му говорел: „Нали си едокко^[3]? Я се дръж както подобава! Моите игли са остри и само търпението ще те спаси“. И продължавал невъзмутимо работата си, като от време на време стрелвал с очи обляното в сълзи лице на жертвата. Попаднел ли обаче на издръжлив клиент, който стискал зъби и понасял болката, без дори да трепне, Сейкичи му казвал: „Ти си бил по-корав, отколкото изглеждаш! Но почакай! Така ще се затресеш от болка, че няма да можеш да се опомниш“. И белите му зъби лъсвали в широка усмивка.

Години наред Сейкичи живеел с една мечта — да сътвори върху ослепително бялата кожа на някоя красавица шедьовър, в който да вложи цялата си душа. Тази жена трябвало да бъде надарена не само с очарователно лице и прелестна кожа, но и с душевна красота. Но в нито една известна красавица от увеселителните квартали на Едо не откривал той своя идеал. Минали няколко години в безплодно търсене, а образът на съвършената жена не преставал да вълнува въображението на Сейкичи, надеждата не го напускала.

Една лятна вечер на четвъртата година от своите търсения Сейкичи тъкмо минавал край ресторанта „Хирасей“ във Фукагава, когато погледът му бил привлечен от ослепително бял женски крак, подаващ се изпод завеската на спрелия пред входа паланкин. За проницателното око на Сейкичи един крак бил не по-малко изразителен от едно лице, а онова, което успял да зърне, било самото съвършенство. Изящно оформени пръсти и нокти като седефените миди по крайбрежието на Еношима^[4], закръглена като перла пета, блестяща кожа, измита сякаш във водите на бистър планински поток — женски крак, предназначен да терзае мъжките души и да тъпче мъжките тела. Сейкичи проумял, че зад завеската седи онази, за която копнеел години наред. Едва сдържайки вълнението си, той забързал след паланкина с надежда да зърне лицето на непознатата. Но уви — след няколко улички паланкинът неочаквано се изгубил от погледа му. Оттогава мечтата на Сейкичи се превърнала в бушуваща страст.

Една сутрин в края на пролетта, година по-късно, Сейкичи, с четка за зъби в уста, се любувал на лилиите в саксиите по бамбуковата веранда в дома си във Фукагава. Внезапно задната портичка в двора изскърцала и пред татуировчика се появило момиче, облечено в украсено с дракони и змейове хаори. По дрехата му той разбрал, че е изпратено от негова позната гейша.

— Господине, моята настойница заръча да ви предам това и да ви помоля да изрисувате подплатата му.

Девојката развързала яркожълтото си вързопче и извадила от него писмо и едно женско копнинено хаори, загърнато в хартия с лика на Тоджаку Иваи. В писмото гейшата молела Сейкичи да украси подплатата на дрехата. Съобщавала му също, че под нейно покровителство приносителката на писмото щяла скоро да започне кариерата си на гейша и молела татуировчика в името на дългогодишната им дружба да се застъпи за момичето.

— Не съм те виждал досега. Може би не си идвала при мен? — попитал Сейкичи и започнал да разглежда внимателно девојката.

Тя била на около шестнадесет-седемнадесет години, но лицето ѝ било необикновено зряло — лице на жена, живяла дълго в кварталите на веселието и прелъстила десетки мъже. В прелестния ѝ образ се отразявали копнежите и идеалите на поколения красавици и снажни

мъже, живели и умирали в тази огромна столица, в която се събирали пороците и добродетелите на цялата страна.

Сейкичи поканил девойката да седне на верандата и започнал да се любува на изящните ѝ крака в леки сламени сандали.

— Вие ли бяхте тази, която си тръгна с паланкин от ресторант „Хирасей“ през юни миналата година? — попитал я той.

— Да, сигурно съм била аз. Баща ми бе още жив и често ме водеше в „Хирасей“ — отвърнало момичето и се усмихнало на странния му въпрос.

— Чаках те цели пет години. Лицето ти виждам за пръв път, но те познах по краката. Бих желал да ти покажа нещо. Нека се качим горе за малко.

Момичето вече се канело да си върви, но Сейкичи го хванал за ръка и го повел към една стая на втория етаж, откъдето се откривала гледка към голямата река. Там той извадил два свитъка и разгърнал единия пред девойката. На него била изобразена китайска принцеса — любимка на императора Чжой от династия Шан. Тя седяла, облежната на балюстрадата, а полите на пищната ѝ брокатена мантия се разстиляли по стъпалата надолу. Крехката фигура на принцесата сякаш едва издържала тежестта на инкрустираната с лазурит и корал корона от злато. Красавицата държала в ръка огромна чаша с вино и наблюдавала приготовленията в двора за екзекуцията на един осъден. Ръцете и краката на този нещастник били приковани с железни вериги към медния стълб и той очаквал сетния си миг с отпусната глава и затворени очи. Изражението на лицето му било предадено от художника с изумително майсторство.

Известно време девойката разглеждала внимателно странната картина. Неусетно очите ѝ заблестели, устните ѝ започнали да потръпват, а лицето ѝ заприличало поразително на лика на принцесата. В картината тя откривала самата себе си.

— Душата ти е отразена в тази картина — рекъл Сейкичи с доволна усмивка.

— Защо ми показвате това страшно нещо? — попитала пребледняла девойката.

— Жената на картината — това си ти. Нейната кръв тече по твоите вени — казал Сейкичи и разгърнал втория свитък — композиция с название „Гленни останки“.

В центъра била нарисувана млада жена. Подпряла снага на стъблото на вишнево дърво, тя гледала към купчина мъжки трупове в краката си. Край нея летели и чуруликали птички, а в очите ѝ искрял блясък на гордост и радост. Невъзможно било да се отгатне дали картината изобразява бойно поле или цъфтяща пролетна картина, но девойката усетила как пред нея се откриват потайностите на собствената ѝ душа.

— Тази картина символизира твоето бъдеще. Мъжете, рухнали в краката ти, са твоите жертви — казал Сейкичи и посочил лицето на жената, чийто лик поразително наподобявал чертите на неговата гостенка.

— Да, зная. И затова ви моля веднага да я махнете от очите ми.

И сякаш за да отпъди някакво страшно видение, момичето отвърнало очи от картината и се проснало върху сламените рогозки. Тялото му се разтърсвало от конвулсии.

— Това е моята скрита същност. Затова ви моля да махнете картината оттук!

— Не се бой. Разгледай я по-внимателно и скоро няма да остане и следа от твоя страх — отвърнал Сейкичи с обичайната си злорада усмивка.

Но момичето продължавало да крие лице в ръкава на кимоното си. То лежало на пода и все повтаряло:

— Смилете се над мен, пуснете ме! Страх ме е тук при вас!

— Почакай малко! Имай търпение и аз ще те превърна в истинска красавица, само потърпи — прошепнал Сейкичи. Той се приближил бавно към момичето и измъкнал от пазвата на кимоното си шишенце с упойка, което имал от един холандски лекар.

Яркото слънце се оглеждало във водите на реката и ателието — голямо осем татами^[5] — сякаш било обхванато от пламъци. Отразени от водата, слънчевите лъчи изписвали златни шарки по лицето на дълбоко заспалата девойка и по хартиените шоджи. Сейкичи затворил плътно вратата и взел своите принадлежности, но останал дълго неподвижен, като омагьосан. Татуировчикът за пръв път осъзнал истинската прелест на жената. Чувствал, че може да седи така десетки, стотици години и да съзерцава в захлас неподвижното лице пред себе си. Както населението на древния Мемфис украсявало с пирамиди и

сфинксове прекрасната египетска земя, така и Сейкичи искал да разкраси с любовта си чистата кожа на момичето.

Но скоро той се пробудил от вцепенението, стиснал перото в лявата си ръка и зашарил с него по гърба на потъналата в дълбок сън девойка, а иглата, която държал в дясната, започнал да забива в блестящата кожа. Душата на младия татуировчик се разтваряла в гъстата боя и потъвала заедно с нея в девичата плът. Всяка капка цинобър, смесена със спирт, като капка от собствената му кръв, прониквала в тялото на момичето.

Превалило пладне. Тихият пролетен ден клонял към своя край. Ръката на Сейкичи се движела неуморно, а момичето спяло непробудно. Привечер гейшата изпратила човек да търси закъснялото момиче, но Сейкичи го върнал с думите: „То отдавна си отиде“.

Луната се издигнала над покривите на къщите на отсрещния бряг и ги огряла с вълшебните си лъчи, но татуировката не била и наполовина готова. Сейкичи продължил да работи на свещи.

Впръскването на цветовете в човешката кожа не е лека работа. При всяко забиване на иглата от гърдите на Сейкичи се отронвала дълбока въздишка, сякаш острието ѝ пробождало собственото му сърце. Постепенно следите от иглата очертали тялото на огромен паяк. На разсъмване чудовищното създание най-сетне разпростряло осемте си пипала върху гърба на момичето. В пробуждащата се пролетна утрин се разнасял плясъкът на греблата на лодките, които се плъзгали по реката, а утринната мъгла се разсейвала над издутите им от ранния ветреца бели платна: Скоро и покривите на къщите в Накадзу, Хакодзаки и на островчето Рьоган блеснали, окъпани от дневната светлина. Сейкичи оставил перото и започнал да се любува на татуирания върху гърба на девойката женски паяк. Той бил вложил цялото си същество в татуировката и сега, след като я завършил, душата му опустяла.

Известно време татуировчикът и момичето не помръдвали. После четирите стени на стаята се сепнали от ниския хриплив глас на Сейкичи:

— За да те направя истинска красавица, аз излях в татуировката цялата си душа. В Япония няма да се намери по-съвършена жена от теб. От досегашния ти страх не е останал и помен, а мъжете, всички до един, ще бъдат твои жертви.

В отговор от устните на девойката се отронил слаб стон. Тя идвала постепенно на себе си. При всяко нейно мъчително дихание паякът размърдвал пипалата си.

— Навярно страдаш? Паякът те държи здраво в обятията си.

Девойката отворила очи, без да съзнава къде е. Но лека-полека зениците ѝ се напълнили с живот и засияли по лицето на татуировчика с блясъка на грейнала луна.

— Художнико, покажете ми татуировката. Щом сте излези в нея душата си, сигурно наистина съм станала красива.

Тя говорела като насън, но в тона ѝ се долавяли нотки на увереност.

— Добре, ала най-напред трябва да се потопиш във ваната, за да изпъкнат по-ярко цветовете. Ще те боли, но потърпи — прошепнал ѝ загрижено Сейкичи.

— Готова съм да изтърпя всичко за красотата — отвърнала с огромно усилие девойката и се усмихнала. — Ох, как пари и боли! Художнико, оставете ме сама! Идете и ме почакайте горе! Не желая никой мъж да види, че страдам.

Като излязла от водата, тя нямала сили дори да се избърше, но отблъснала ръката на Сейкичи, свлякла се, разкъсвана от болки, на пода и застенала като обезумяла. Косите ѝ се разпилели в безпорядък по лицето, а в огледалото зад гърба ѝ се оглеждали блестящо белите ѝ пети.

Колко по-различна била тя от вчера! Поразен, Сейкичи се подчинил на думите ѝ и се качил сам в ателието си.

След около половин час девойката влязла при него. Чистите ѝ коси падали свободно по раменете, по кимоното ѝ нямало и гънчица, а в извивката на тънките ѝ вежди не била останала и следа от болка. Тя се облегнала на верандата и зареяла поглед в сумрачното небе.

— Заедно с татуировката ти подарявам и тези два свитъка. Вземи ги и си върви! — И Сейкичи сложил пред младата жена картините.

— Художнико, не ме измъчват вече предишните страхове. Избавих се завинаги от тях. И ти ще бъдеш първата ми жертва.

Очите ѝ блеснали като острие на сабя, а в ушите ѝ отекнали мощните звуци на победен химн.

— Преди да си отидеш, покажи ми още веднъж татуировката си — помолил я Сейкичи.

Жената кимнала и смъкнала мълчаливо кимоното от раменете си. Озарен от лъчите на утринното слънце, гърбът ѝ лумнал в пламъци.

---

[1] Класически японски театър. — Б.пр. ↑

[2] Жанр в средновековната японска живопис, изобразяващ бита и нравите на градското съсловие. — Б.пр. ↑

[3] Човек, роден и израснал в Едо (старото име на Токио). — Б.пр. ↑

[4] Живописен остров край източното крайбрежие на Япония. — Б.пр. ↑

[5] Японска мярка за площ = 1,70 кв.м. — Б.пр. ↑

ХЪРБЪРТ УЕЛС

ЧОВЕКЪТ, КОЙТО ПРАВЕШЕ ЧУДЕСА

Не се знае дали тази дарба беше вродена. Лично аз считам, че тя се прояви у него внезапно. Нещо повече, до тридесетата си година той бе скептик и не вярваше в чудотворни сили. И тук именно е най-удобно да спомена, че беше дребен човек с топли кафяви очи, щръкнала червена коса, мустаци, чиито краища засукваше нагоре, и лунички. Казваше се Джордж Макуайртър Фодъринги: име, което с нищо не подсказваше за способността на носителя му да върши чудеса; освен това той работеше в кантората на Гомшот. Най-голямата му слабост бе да води догматични спорове. И точно когато твърдеше, че е невъзможно да съществуват чудеса, той за първи път прояви необикновените си способности. Спорът се водеше в кръчмата „Дългият дракон“ и Тоди Биймиш държеше опозицията с монотонното, но твърде резултатно „Така твърдите вие“, от което мистър Фодъринги изчерпваше цялото си търпение. Освен тях двамата, свидетели на спора бяха един много прашен велосипедист, собственикът на заведението Кокс и мис Мейбридж — съвсем достопочтената и твърде представителна келнерка на „Дракона“. Мис Мейбридж стоеше с гръб към Фодъринги и миеше чинии; останалите го наблюдаваха и повече или по-малко се забавляваха от безрезултатността на догматичния метод. Раздразнен от тактиката „Торес-Ведрас“^[1] на Биймиш, Фодъринги реши да направи едно необичайно реторично усилие.

— Чуйте какво, мистър Биймиш — каза той. — Нека да се изясним добре какво представлява едно чудо. То е нещо противоположно на природните закони, постигнато със силата на волята, нещо, което не би станало, ако не бъде пожелано нарочно.

— Така твърдите вие — заяви мистър Биймиш, отхвърляйки тезата му.

Фодъринги потърси подкрепа от велосипедиста, който до този момент бе само един мълчалив слушател, и получи съгласието му, изразено с нерешително покашляне и бърз поглед към Биймиш.

Собственикът на заведението нямаше да изрази мнението си и мистър Фодъринги, като се обърна отново към Биймиш, получи неочаквана отстъпка: признаваха му правотата в определението на понятието „чудо“.

— Ето какво например — продължи Фодъринги, силно окуражен — би могло да бъде чудо. Тази лампа според естествения закон на природата не може да гори, ако я обърнем обратно, нали, мистър Биймиш?

— Вие твърдите, че не може — отвърна Биймиш.

— А вие? — запита Фодъринги. — Да не искате да кажете, че... А?

— О, не — отвърна неохотно Биймиш. — Не, не може.

— Така — рече Фодъринги. — Влиза тогава някой, да предположим, че това съм аз, застава ей тук и казва на тази лампа, точно както правя в момента, съсредоточавайки цялата си воля: „Обърни се обратно, без да се счупиш, и продължи да светиш“. И... хоп!

Това, което последва, бе достатъчно да изуми всеки човек. Пред очите на всички ставаше нещо невъзможно, невероятно. Лампата висеше обърната във въздуха и светеше спокойно с пламък, насочен към пода. Беше истинска, неподлежаща на съмнение лампа като всички останали. Това бе прозаичната, обикновена лампа на кръчмата „Дългият дракон“.

Фодъринги си остана с протегнат показалец и смръщени вежди като човек, който очаква катастрофален трясък. Велосипедистът, седнал непосредствено до лампата, се сниши и прескочи тезгяха. Всички наскочаха — кой по-енергично, кой по-лениво. Мис Мейбридж се обърна и изпищя. За около три секунди лампата остана неподвижна, Фодъринги издаде слаб вик на душевна болка.

— Не мога да я задържа повече — промълви той. После залитна назад: обърнатата лампа внезапно припламна, падна на ръба на плота, отхвъркна настрана, разби се на пода и угасна. За щастие тя имаше метален резервоар; в противен случай всичко наоколо щеше да пламне.

Пръв проговори мистър Кокс и неговата забележка, лишена от всякакви украшения, се отнасяше до това, че Фодъринги е глупак. Но Фодъринги не бе в състояние да опровергае дори едно основно

твърдение като това! Той бе стъписан от цялата тази случка. Последвалият разговор не хвърли никаква светлина върху въпроса, поне що се отнася до Фодъринги и всеобщото мнение не само бе в защита на Кокс, но и се поддържаше твърде ревностно. Всички обвиняваха Фодъринги за този нелеп трик, като го убеждаваха, че е безсмислен рушител на спокойствието и сигурността. Обърканите му мисли бушуваха подобно на ураган; самият той бе склонен да се съгласи с другите и когато му предложиха да си върви, той направи едно забележително нескопосано възражение.

Тръгна си за дома пламнал и сгорещен, със смачкана яка на палтото, със смъдящи очи и зачервени уши. Неспкойно огледа десетте улични лампи, когато минаваше край тях. Едва когато се озова сам в малката си стая на Чърч Роу, той можа сериозно да премисли станалото и да се запита: „Какво, по дяволите, се случи?“.

Бе свалил палтото и обувките си и седеше на леглото с ръце в джобовете, повтаряйки за седемнадесети път тезата на своята защита: „Не исках да обърна проклетата лампа“. И внезапно му хрумна, че точно в момента, когато бе изрекъл заповедните думи, той съвсем неволно пожела това, което казваше, и видял лампата във въздуха, почувства, че само от него зависи тя да остане там, без да му бъде ясно как ще стане това. Той нямаше особено дълбок ум, иначе може би щеше да се замисли за това „неволно пожелал“, което безспорно включваше най-неразбираемите проблеми на съзнателното действие; в дадения случай обаче тази мисъл се появи у него с твърде приемлива мъглявост. Трябва да призная, че оттам, без да следва някакъв ясен логически път, той стигна до проверката чрез опит.

Решително протегна пръст към свещта и се съсредоточи, въпреки че съзнаваше глупостта на подобна постъпка.

— Издигни се — каза той.

И само след миг чувството, че постъпва глупаво, се стопи. Свещта се издигна, постоя във въздуха за част от секундата и тъй като Фодъринги ахна, падна шумно върху тоалетната масичка и го остави на тъмно, ако не се смята изгасващото огънче на фитила.

Известно време Фодъринги остана на тъмно, без да се помръдне. „И все пак се случи — каза си той. — И не знам как да си го обясня.“ Въздъхна тежко и заопипва джобовете си за кибрит. Не намери, стана и слепешката затърси по масичката. „Откъде да взема сега кибрит?“ —

каза си той. Затършува из палтото си, но и там нямаше, а после му дойде на ум, че чудеса стават и с кибрити. Протегна ръка и склучи вежди.

— Нека в тази ръка се появи кибрит — изрече той. Почувства на дланта си някакъв лек предмет и пръстите му стиснаха кибрита.

След няколко несполучливи опита да запали той го захвърли и после се сети, че би могъл да си поиска запалена клечка. Направи това и забеляза, че тя гори върху покривката на тоалетната масичка. Грабна я трескаво и тя изгасна. Доловил, че възможностите му се разширяват, той намери и постави отново свещта на мястото ѝ в свещника.

— Хайде! Запали се — рече Фодъринги и в миг свещта запламтя. Той видя малка черна дупчица на покривката върху масичката, откъдето се издигаше струйка дим. Започна да се взира ту в дупчицата, ту в пламъка, след което вдигна очи и видя в огледалото втренчения си лик. Безмълвно го съзерцава известно време.

— Сега какво ще кажеш за чудесата, а? — най-накрая промълви на отражението си мистър Фодъринги.

Последвалите размишления на Фодъринги се отличаваха със суровост, но издаваха смут. Доколкото можеше да разбере той, касаеше се за чисто волево действие. Естеството на първите му опити го разколеба да прави повече експерименти, освен някои съвсем предпазливи. Но все пак той повдигна във въздуха лист хартия, направи водата в една чаша розова, а след това зелена, сътвори охлюв, който по-късно чудотворно унищожи и си набави по чудотворен начин нова четка за зъби. Някъде през малките часове на нощта той стигна до факта, че волята му навярно има особено редки и внушителни качества, факт, който той още на времето бе имал основания да предполага, но в който не бе съвсем уверен. Уплахата и смущението при първото му откритие сега отстъпиха място на гордост от това доказателство за необикновената му способност и на смътни догадки за произтичащите от нея предимства. Мистър Фодъринги чу как църковният часовник удари един часа и тъй като не се досети, че би могъл по същия чудотворен начин да се отърве от ежедневните си задължения при Гомшот, започна да се съблича, за да си легне незабавно. И докато се мъчеше да си измъкне ризата през главата, осени го една блестяща мисъл.

— Нека да си легна — каза той и се озова в леглото. — Разсъблечен — заяви той, но като усети студените чаршафи, бързо добави: — и с нощна риза; да, с една хубава мека вълнена нощна риза. Точно така! — каза той безкрайно доволен. — А сега нека да заспя...

Събуди се в обичайния за него час и през цялото време, докато закусваше, остана замислен върху това дали приключенията му през нощта не са били някакъв особено ясен сън. Най-накрая мисълта му отново се върна към някои предпазливи опити. Например за закуска той имаше три яйца: две от тях му бе донесла хазайката — хубави, но от магазин, докато третото беше вкусно и прясно гъше яйце, сътворено, сварено и поднесено с помощта на неговата изключителна воля. Забърза към Гомшот в състояние на силна, но добре прикривана възбуда и си спомни за черупката на третото яйце едва вечерта, когато хазайката му заговори за нея. През целия ден не можа да свърши никаква работа поради това ново, изумително съзнание за собствените способности, но то не го постави в неудобно положение, тъй като през последните десет минути от работния ден той си навакса недовършеното по чудотворен начин.

С изтичането на деня душевното му състояние премина от учудване във възторг, макар че обстоятелствата на неговото изгонване от „Дългият дракон“ бяха все още неприятни при спомена за тях, а изопачените сведения за случката, достигнали до неговите колеги, предизвикаха шеги. Явно беше, че трябва да внимава, когато вдига във въздуха чупливи предмети, но във всяко друго отношение дарбата му ставаше все по-обещаваща, колкото повече мислеше за нея. Между другото той възнамеряваше да увеличи личното си имущество, като създаде някои неща. Сътвори чифт великолепни диамантени копчета за яка, но бързо ги унищожиха, когато младият Гомшот се приближи до бюрото му в кантората. Боеше се, че младият Гомшот може да се учуди откъде ги е взел. Стана му съвсем ясно, че тази негова дарба изисква предпазливост и бдителност при практикуването ѝ, но доколкото можеше да прецени трудностите за придобиване на майсторство в тази насока, те нямаше да бъдат по-големи от тези, които срещна, когато се учеше да кара велосипед. Навярно тази аналогия, а също и чувството, че няма да бъде добре посрещнат в „Дългият дракон“, го накараха след вечеря да излезе на уличката зад газовата фабрика и да се усамоти в извършването на няколко чудеса.

В опитите му естествено имаше известна липса на оригиналност, тъй като независимо от своята воля мистър Фодъринги не беше никаква изключителна личност. Дойде му наум за вълшебството на Мойсеевия жезъл, но нощта бе тъмна и неблагоприятна за обуздаване на големи, сътворени по чудо змии. После си спомни легендата за Танхойзер, която бе прочел на гърба на програмата на филхармонията. Това му се стори необикновено привлекателно и безвредно. Заби бастуна си в тревата край пътеката и заповяда на сухото дърво да разцъфне. Незабавно въздухът се изпълни с аромата на рози и на светлината на кибритена клечка той с очите си видя, че това красиво чудо наистина е изпълнено. Задоволството му бе прекъснато от нечий приближаващи се стъпки. Изплашен да не разкрият преждевременно неговата способност, той веднага се обърна към разцъфналия бастун с думите:

— Върни се обратно.

Искаше да каже „Превърни се обратно“, но както вече споменахме, сгрещи. Бастунът започна да се движи назад с доста голяма скорост и в същия миг от приближаващия се човек долетя разгневен вик и една груба дума.

— По кого хвърляш бодливи пръчки, глупако? — извика човекът. — Удари ме!

— Прощавай, приятелю — отвърна мистър Фодъринги и като разбра колко глупаво ще прозвучи обяснението му, започна да си подръпва неспокойно мустака. Той видя да се приближава Уинч, един от тримата полицаи в Имъринг.

— Какво искаш да кажеш? — попита полицаят. — А, ти ли си бил? Господинът, който счупи лампата в „Дългият дракон“.

— Не исках да те ударя — рече Фодъринги, — повярвай ми.

— Тогава защо правиш това?

— Хайде, хайде. Нищо ти няма — отвърна Фодъринги.

— Нищо ли? Знаеш ли как ме заболя? Защо го направи, а?

В момента Фодъринги не можа да измисли нищо, за да се оправдае. Мълчанието му, изглежда, подразни Уинч.

— Този път, млади човече, ти обиждаш полицията. Ето какво правиш, ясно ли ти е?

— Слушай, мистър Уинч — каза Фодъринги отегчен и смутен. — Много съжалявам. Истината е, че...

— Какво?

Той не можа да измисли нищо друго, освен самата истина.

— Правех чудо. — Опита се да импровизира, но въпреки усилията, не успя.

— Правел си какво? Я не дрънкай глупости. Правел си чудо, а? Чудо! Та това е направо смешно! Нали ти беше човекът, който не вярва в чудеса? Истината, драги мой, е, че това е още една от твоите глупави измислици. Я чуй какво ще ти кажа...

Но мистър Фодъринги не успя да чуе какво ще му каже мистър Уинч. Той разбра, че се е издал, че е разкрил ценната си тайна на целия свят. Силен пристъп на раздразнение го накара да действа. Обърна се бързо и гневно към полицая:

— Стига толкова! Достатъчно време изгубих! Ще ти покажа аз на тебе кое е глупава измислица. Върви по дяволите! Махай се!

В миг се видя сам!

Тази нощ мистър Фодъринги не направи повече чудеса, нито си даде труд да разбере какво е станало с разцъфналия му бастун. Върна се в града изплашен и смирен и се прибра в стаята си.

— Господи! — каза си той. — Каква могъща дарба, наистина изключително могъща. Всъщност аз съвсем не исках чак толкова много. Наистина не исках... Питам се, как ли изглежда адът?

Седна на леглото и събу обувките си. Хрумна му една щастлива мисъл и той прехвърли полицая в Сан Франциско. Без повече да обърква закона за нормалната причинност, благоразумно си легна. През нощта сънува за гнева на Уинч.

На следващия ден Фодъринги научи две интересни новини. Някой посадил една много красива пълзяща роза до дома на стария мистър Гомшот на Лалабъра роуд и че реката щяла да бъде претърсена чак до Ролинг Мил, за да открият трупа на полицая Уинч.

През целия ден Фодъринги бе разсеян и замислен; той не прави никакви чудеса, ако не се смятат някои грижи за Уинч и чудото да завърши служебната си работа напълно безупречно въпреки рояка от мисли, които бръмчаха в главата му. Необичайната му разсеяност беше забелязана от няколко души и стана повод за шеги. През повечето време той мислеше за Уинч.

В неделя вечерта отиде на църква и колкото и странно да изглежда, мистър Мейдиг, проявяващ известен интерес към окултните

въпроси, изнесе проповед за „деяния, които са противозаконни“. Фодъринги не бе редовен посетител на църквата, но този път системата на догматичния скептицизъм, за която вече загатнах, бе твърде силно разклатена. Характерът на проповедта хвърли съвършено нова светлина върху тези съвсем отскорошни дарби и Фодъринги изведнъж реши да се посъветва с Мейдиг веднага след завършване на службата. Щом взе това решение, той се зачуди как не е сторил това по-рано.

Мистър Мейдиг, мършав и раздразнителен човек с удивително дълги китки и врат, изпита задоволство от това, че за съвет го моли един младеж, чието безразличие към религиозните въпроси бе известно на всички в града. След като се спира на няколко пъти, той го поведе към кабинета в жилището си, което се намираше в съседство с църквата, покани го да седне удобно и заставайки пред ярко пламтящия огън — краката му образуваха сянка, приличаща на Родоска арка върху насрещната стена, — замоли мистър Фодъринги да му разкаже в какво се състои работата.

Отначало Фодъринги малко се срамуваше и изпита известна трудност да започне изложението си.

— Боя се, мистър Мейдиг, че едва ли ще ми повярвате... — и така нататък в този дух. Накрая се реши да зададе въпрос — запита Мейдиг какво е мнението му относно чудесата.

Мистър Мейдиг още казваше „Хм...“ с тон на крайна задълбоченост, когато Фодъринги отново го прекъсна:

— Вие сигурно не вярвате, че някой обикновен човек като мен например, така както си седи тук, би могъл да има нещо особено в себе си и то да му дава способността да върши неща с помощта на волята.

— Възможно е — отвърна Мейдиг. — Подобни неща навярно са възможни.

— Ако мога да си послужа с нещо тук, смятам, че бих могъл да ви покажа това чрез един опит — каза Фодъринги. — Ето, вземете например бурканчето за тютюн върху масата. Искам да зная дали това, което ще направя с него, е чудо, или не. Моля, мистър Мейдиг, разрешете за минутка.

Той склочи вежди, протегна показалец към бурканчето за тютюн и каза:

— Стани вазичка с виолетки.

Бурканчето се превърна в това, което му бе заповядано.

Мейдиг силно трепна при промяната и взе да гледа ту магьосника, ту вазичката с цветя. Не каза нищо. Само се осмели да се наведе над масата и да помирише виолетките — те бяха току-що набрани и много хубави. После отново впери поглед във Фодъринги.

— Как направихте това? — смутено попита той.

Фодъринги подръпна мустака си.

— Просто му казах и ето, вижте какво стана. Това какво е — чудо, черна магия или друго? И какво според вас става с мен? Ето кое искам да знам.

— Наистина изключително явление.

— А до миналата седмица по това време колкото вие, толкова и аз знаех, че мога да върша подобни неща. То дойде съвсем неочаквано. Предполагам, че с моята воля става нещо, и това е всичко, което мога да разбера.

— И то е... единственото? Бихте ли могли да правите други неща?

— Боже мой, разбира се! — каза мистър Фодъринги. — Каквото поискате.

Той помисли и изведнъж си спомни за един факирски номер, който вече бе виждал.

— Ей, ти! — посочи той. — Промени се в аквариум с рибки. Не, не това. Промени се в стъклен аквариум, пълен с вода и златни рибки, плуващи в нея. Виждате ли, мистър Мейдиг?

— Изумително. Невероятно. Вие сте или нещо изключително, или... Но не...

— Мога да го променя в каквото и да е — каза Фодъринги. — Просто всичко. Ето! Стани гълъб, чуваш ли?

В следващия миг един сив гълъб запърха с криле из стаята и всеки път, когато приближеше Мейдиг, той уплашено се свиваше.

— Спри там! — заповяда Фодъринги и гълъбът остана неподвижен във въздуха. — Мога да го променя обратно във вазичка с цветя — каза той и след като постави гълъба на масата, направи и това чудо. — Предполагам, че след малко ще пожелаете да изпушите една лула — допълни Фодъринги и възстанови бурканчето с тютюн.

Мейдиг бе проследил последните промени с някакво мълчание, прекъсвано от възклицания. Той се бе вторачил във Фодъринги и като

взе съвсем внимателно бурканчето с тютюн, разгледа го и отново го остави на масата.

— Я виж ти! — бе единственият израз на неговите чувства.

— След всичко това вече е по-лесно да обясня за какво съм дошъл — каза Фодъринги и се впусна в дълъг и сложен разказ за странните си преживелици, като започна с историята с лампата в „Дългият дракон“. През цялото време загатваше за Уинч. Докато разказваше, мимолетната гордост, породена от удивлението на мистър Мейдиг, премина; той стана отново един напълно обикновен мистър Фодъринги, разговарящ за всекидневни неща. Мейдиг внимателно слушаше с бурканчето за тютюн в ръка. С напредването на разказа неговото поведение също се промени. И докато мистър Фодъринги се занимаваше с чудото на третото яйце, свещеникът го прекъсна, размахал протегнатата ръка.

— Възможно е — рече той. — Може да се вярва. Естествено, удивително е, но от друга страна, решава редица трудности. Силата да се правят чудеса е дарба, особено качество, като да си гений или ясновидец — и поради това тази дарба е много рядка и се явява у изключителни личности. Но в този случай... Винаги съм се удивявал на чудесата на Мохамед, на чудесата на йогите, на чудесата на мадам Блавацкая^[2]. Но, разбира се! Да, това е чисто и просто дарба! Тя доказва така превъзходно аргументите на големия мислител — и Мейдиг понижи глас — негова светлост херцог Аргил^[3]. Тук се натъкваме и на един по-сериозен закон, по-задълбочен от обикновените закони на природата. Да, да. Продължавайте, моля!

Фодъринги започна да разказва за премеждието си с Уинч и мистър Мейдиг, вече нито изплашен, нито смаян, раздвижи нервно ръце и крака и изрази удивлението си.

— Ето кое ме тревожи най-много — продължи Фодъринги. — Ето за кое се нуждая най-много от съвет. Естествено той е в Сан Франциско — където и да се намира Сан Франциско, но, разбира се, за нас двамата това е неудобно, както сам ще видите, мистър Мейдиг. Не ми е ясно как той може да разбере какво се е случило и, смее да кажа, че се е изплашил и е страшно ядосан, и се опитва да ме намери. Смее да кажа, че той непрекъснато тръгва за насам. С помощта на чудо аз го връщам обратно всеки няколко часа, когато си помисля за това. Той, изглежда, не може да ме разбере, и сигурно много се дразни.

Естествено, ако винаги си взима билет, ще му струва много скъпо. Правя каквото мога за него, но сигурно ще му бъде трудно да се постави на мое място. После си мисля, че дрехите му може да са изгорели, нали знаете — ако адът е такъв, какъвто предполагаме — още преди да го преместя оттам. В такъв случай според мен в Сан Франциско са го затворили. И, разбира се, веднага щом си помислих за това, му поръчах нов костюм. Но нали виждате, вече сериозно съм се оплел...

Мейдиг изглеждаше сериозен.

— Виждам, че сте се оплели. Да, трудно положение. Как ще свършите всичко това... — Речта му стана многословна и неубедителна. — Все пак нека оставим за малко Уинч и да се спрем на един по-обширен въпрос. Не считам, че се касае за черна магия или нещо подобно. В цялата тази работа според мен няма никакви следи от престъпление, мистър Фодъринги, ни най-малко. Освен ако не скривате някои съществени факти. Не, това са чудеса, истински чудеса. Чудеса, ако мога така да кажа, от най-висока класа.

Той закрачи по килимчето пред камината, размахал ръце, докато Фодъринги остана облакътен на масата и с разтревожен вид.

— Не виждам как ще се оправя с този Уинч — рече той.

— Дарбата да се правят чудеса е очевидно много мощна дарба — каза Мейдиг. — Тя ще намери изход и за Уинч, не се бойте. Драги господине, вие сте човек с голямо значение, човек с удивителни способности. Живо доказателство! А и в други отношения, като се имат предвид нещата, които можете да правите...

— Да, мислил съм за едно — друго — рече Фодъринги. — Но някои неща излизат малко особени. Нали видяхте тези рибки в началото? Нито съдът беше както трябва, нито рибките. И считам, че трябва да попитам някого за това.

— Правилно — отвърна Мейдиг. — Напълно правилно. Така трябва да действате. — Той спря и погледна Фодъринги. — Вашата дарба е неограничена. Какво ще кажете например, ако изпробваме вашата сила? Дали тя наистина е това... Дали тя наистина е това, което изглежда?

И така, колкото и невероятно да звучи, в кабинета на малката къща зад църквата, в неделната вечер на 10 ноември 1896 година, мистър Фодъринги, подтикван и вдъхновяван от мистър Мейдиг,

започна да прави чудеса. Обръщам специално и определено вниманието на читателя върху датата. Той вероятно ще възрази, а може и вече да е възразил, че известни пунктове в тази история са неправдоподобни; че ако някои от описаните неща наистина са се случили, всички вестници от преди година биха писали за тях. Подробностите, които следват непосредствено, читателят трудно ще възприеме, защото между другото съдържат заключението, че още преди година въпросният читател или читателка щяха да бъдат убити по насилствен и безпрецедентен начин. В наши дни чудото е винаги нещо невероятно, а всъщност читателят наистина е бил убит насилствено и безпрецедентно още преди една година. В по-нататъшното развитие на този разказ това ще стане съвършено ясно и правдоподобно, както би признал всеки нормален и разумен читател. Но краят на тази история все още не е настъпил. Ние току-що прехвърлихме средата. Отначало чудесата на мистър Фодъринги бяха малки, плахи чудеса — чаши и разни вещи за гостни стаи, незначителни като чудесата на теософите, но макар и незначителни, те бяха приети от неговия сътрудник със страхопочитание. Фодъринги бе предпочел да свърши веднъж завинаги с аферата Уинч, но мистър Мейдиг не го оставяше на мира. След като обаче измайсториха цяла дузина от тези домашни дреболии, чувството за възможностите им нарасна, въображението им започна да показва признаци на импулсивност, амбицията им се увеличи. Първото им по-голямо начинание бе предизвикано от глад плюс нехайството на мисис Минчин, икономката на Мейдиг. Вечерята, на която свещеникът покани Фодъринги, не бе поднесена както трябва и не бе особено привлекателна подкрепа за двама усърдни чудотворци. Но те седнаха на масата и Мейдиг започна да коментира по-скоро със съжаление, отколкото с гняв недостатъците на своята икономка, преди на мистър Фодъринги да му хрумне, че пред него стои една възможност.

— Не считате ли, мистър Мейдиг — рече той, — стига да не го окачествите като прекалена волност...

— Драги мистър Фодъринги! Разбира се! Не — аз дори не помислих за това.

Фодъринги махна с ръка.

— Какво да си поискаме? — рече той с нотка на щедрост и всеобхватност и според желанието на Мейдиг направи основна

промяна на вечерята. — Колкото до мене — каза той, оглеждайки избора на Мейдиг, — аз винаги съм предпочитал чаша силна бира и хубава препечена филия с топено сирене и ще си ги поръчам. Бургундското вино не ми е особено по вкуса.

Начаса по негова заповед се появиха желаните неща. Двамата вечеряха дълго и разговаряха като равни, когато изведнъж Фодъринги забеляза в изблик на изненада и задоволство колко много чудеса биха могли да сторят.

— А освен това, мистър Мейдиг — каза Фодъринги, — навярно ще мога да ви помогна и по отношение на някои ваши домашни неудобства.

— Не ви разбрах — отвърна Мейдиг, наливайки си чаша сътворено с чудо отлежало бургундско вино.

Фодъринги си взе още една филия със сирене и отхапа от нея.

— Мислех си — продължи той, — че бих могъл (мяс, мляс) да направя (мяс, мляс) едно чудо с мисис Минчин (мяс, мляс)... да я направя по-добра жена.

Мейдиг остави чашата си и погледна недоверчиво.

— Тя... тя, знаете, много се дразни, когато някой ѝ се меси, мистър Фодъринги. И освен това отдавна мина единадесет и тя навярно си е легнала. Считате ли все пак...

Фодъринги размисли върху тези трудности.

— Не виждам защо това да не стане, докато спи.

Известно време Мейдиг упорстваше, но после отстъпи. Фодъринги даде нарежданията си и двамата господа продължиха да вечерят, но надали със същото разположение на духа. Мейдиг се разпростря върху промените, които би могъл да очаква на следващия ден у своята икономка, с оптимизъм, който изглеждаше дори за висшето съзнание на мистър Фодъринги малко пресилен и трескав, когато откъм горния етаж на къщата долетяха някакви смътни звуци. Спогледаха се изпитателно и Мейдиг незабавно излезе от стаята, Фодъринги го чу да вика икономката и след това да се качва тихо нагоре.

След около минута свещеникът се върна с бодра стъпка и сияещо лице.

— Прекрасно! — възкликна той. — И трогателно! Много трогателно! — Той се заразхожда по килимчето пред камината. —

Разкажание, трогателно разкажание, през леко открехнатата ѝ врата. Клетата жена! Каква удивителна промяна! Станала от сън. Трябва веднага да е станала. И защо? За да счупи една бутилка бренди, която криела в шкафа си. И да си признае за това!... Но всичко това ни дава... отваря... изумителни възможности. Щом можахме да направим такава чудна промяна с нея...

— Тази работа, изглежда, просто няма граници — рече Фодъринги. — А колкото до мистър Уинч...

— Никакви граници. — И застанал върху килимчето, Мейдиг, като отхвърли с едно махване на ръката трудността с Уинч, изреди цяла серия чудесни предложения, които му хрумнаха в момента.

За същността на разказа не е от значение характерът на тези предложения. Достатъчно е да споменем, че те бяха замислени в дух на безкрайно доброжелателство, което на времето се наричаше „доброжелателство на сития“. Достатъчно е също да споменем, че проблемът с Уинч остана неразрешен. Не е нужно да описваме доколко тези предложения се осъществиха. Направени бяха изумителни промени. В малките часове на нощта Мейдиг и Фодъринги забродиха из мразовития пазарен площад под кротката луна, обладани от магьоснически екстаз; мистър Мейдиг размахваше ръце и жестикулираше, мистър Фодъринги — нисък и наежен, и вече без да изпитва стеснение от величието си. Те преобразиха всички пияници в Управлението, промениха цялата бира и алкохол във вода (в този случай мистър Мейдиг надделя над Фодъринги). Освен това подобриха до голяма степен железопътните съобщения на селището, отводниха блатото на Флиндър, облагородиха почвата на Хълма с едното дърво и излекуваха брадавицата на викария. Сега щяха да решават какво може да се направи с повредената подпора на Южния мост.

— Утре няма да познаят това село — въздъхна Мейдиг. — Колко изненадани и благодарни ще бъдат всички! — И точно в този момент църковният часовник удари три часа.

— Виж ти — каза Фодъринги, — три часът. Трябва да се връщам. От осем съм на работа. А при това мисис Уимз...

— Та ние едва започваме — отвърна Мейдиг, обладан от сладостта на неограничената сила. — Ние едва започваме. Помислете си само колко добрини правим. Когато хората се събудят...

— Но... — понечи да възрази Фодъринги.

Изведнъж Мейдиг го хвана за ръка. Очите му искряха безумно.

— Драги приятелю — рече той, — няма за какво да бързаме. Погледнете — той посочи луната в зенита.

— Е? — попита Фодъринги.

— Защо не? Спрете я — каза свещеникът.

Фодъринги погледна луната.

— Малко височко е — каза той след кратка пауза.

— Защо не? — продължи Мейдиг. — Всъщност тя няма да спре. Вие спирате въртенето на земята. Времето спира. Ние не правим нищо лошо.

— Хм — замисли се Фодъринги. — Добре. — Той въздъхна. — Ще опитам. Ей... — Той закопча дрехата си и се обърна към обитаемия глобус, като си придаде толкова самоуверен вид, колкото бе по силите му. — Спри да се въртиш, чуваш ли? — каза мистър Фодъринги. Той тутакси полетя през глава във въздуха със скорост десетки мили в минута. Въпреки безбройните кръгове, които описваше всяка секунда, той мислеше. Защото мисълта е нещо прекрасно — понякога бавна като течаща смола, понякога мигновена като светлината. Той помисли за секунда и заповяда:

— Да слеза на земята здрав и читав! Каквото и да се случи, да слеза на земята здрав и читав!

Той пожела това съвсем навреме, защото дрехите му, загреети от бързия полет във въздуха, вече бяха леко обгорели. Приземи се със силен, но съвсем безболезнен удар и падна в нещо, което навярно бе купчина току-що разровена пръст. Огромна маса метал и зидария, която поразително приличаше на часовниковата кула в средата на пазарния площад, се удари в земята край него, рикошира и се разби на камъни, тухли и отломки, подобно на избухнала бомба. Една полетяла крава се блъсна в един от по-големите късове и се разби като яйце. Чу се трясък, в сравнение с който всички най-силни трясъци в досегашния живот на Фодъринги изглеждаха като падане на прах, и той бе последван от цяла серия по-слаби трясъци. Силен вятър бучеше над земята и в небето, така че Фодъринги едва можа да вдигне глава, за да погледне. Известно време не му достигаше дъх и бе твърде объркан, за да разбере къде се намира и какво се е случило. И първата му реакция бе да опипа главата си и да се увери, че буйно развяващата се коса е все още на главата му.

— Господи! — ахна мистър Фодъринги, едва способен да говори от урагана. — Едва не загинах. Какво става? Бури и гръмотевици. А само преди минута беше прекрасна нощ. Мейдиг ме накара да извърша това. Какъв вятър! Ако правя глупости от тоя род, има опасност да ми се случи нещо ужасно!... Къде ли е Мейдиг? И каква бъркотия е настъпила!

Огледа се наоколо, доколкото му позволяваше развятата дреха. Видът на нещата бе наистина изключително странен.

— Все пак небето си е останало същото — отбеляза Фодъринги. — И това като че ли е единственото непроменено нещо. Задава се страхотен ураган. А ето я и луната над мен. Същата си е както до преди малко. И е светло като ден. Що се отнася до всичко останало обаче... Къде е селото? Къде са... къде са другите неща? И откъде, за бога, се взе този вятър? Аз не съм поръчвал никакъв вятър.

Мистър Фодъринги се опита да се изправи на крака, но напразно. И след един неуспешен опит остана да се крепи на четири крака. Той се обърна с гръб към вихъра, за да разгледа огрения от луната свят, а полите на дрехата му се вееха над главата.

— Има някаква сериозна грешка — каза той. — А каква е тя, господ знае.

Надлъж и шир сред яркия блясък и през мъглата от прах, която се носеше пред виещия ураган, не се виждаше нищо, освен изровени грамади пръст и купища развалини — без дървета, без къщи, без познати форми, само някаква пустош и безпорядък, който се губеше в тъмнината под развихрените облаци, светкавици и мълнии на бързо надигащата се буря. Край Фодъринги на бледата светлина се виждаше нещо, което някога навярно е било бряст, а сега представляваше куп трески; малко по-нататък изпод целия този хаос се издигаше усукана купчина железни греди — очевидно предишният виадукт.

Нали разбирате, когато мистър Фодъринги спря въртенето на земното кълбо, той не бе предвидил какво ще стане с предметите по повърхността. А земята се върти толкова бързо, че повърхността при екватора се движи с над хиляда мили в час, а при нашата географска ширина — с повече от половината на тази скорост. Така че селото, мистър Мейдиг, мистър Фодъринги, всички и всичко силно залитна напред с около девет мили в секунда — много по-силно, отколкото ако беше изстреляно от някое оръдие. И всички хора, всички живи

същества, всички къщи, всички дървета — целият свят, така както го знаем, полетя напред и се разби напълно разрушен. И това бе краят.

Мистър Фодъринги, естествено, не можеше да си даде сметка за всички тези неща. Но той съзнаваше, че неговото чудо е претърпяло неуспех и изпита безкрайно отвращение към всякакви чудеса. В момента го обкръжаваше мрак, защото облаците се бяха събрали и закрили луната, която той бе зърнал само за миг, а въздухът бе изпълнен със свистящи, подобни на измъчени привидения, порои градушка. Силното бучене на вятъра и водите пронизваше земята и небето. И като се взираше през праха и суграшицата по посока на вятъра, той видя на неспокойната светлина на светкавиците една огромна водна маса, която настъпваше към него.

— Мейдиг! — понесе се немощният глас на мистър Фодъринги всред бушуващия рев на необузданата природа. — Ей, Мейдиг!... Спри! — изкрещя Фодъринги към прииждащата вода. — За бога, спри! Почакайте за минутка! — обърна се той към светкавиците и гръмотевиците. — Само за минутка да събера мислите си... А сега какво ще стане с мен? — простена той. — Какво? Господи! Бих искал Мейдиг да е тук... Зная — продължи Фодъринги, — но, за бога, нека този път всичко излезе както трябва.

Той остана на четири крака, наведен срещу вятъра, готов да направи всичко както трябва.

— Ах! — възкликна той. — Нека нищо, което заповядам, да не стане, преди да съм казал „Хайде!“... Божичко! Как не можах да се сетя за това по-рано!

Фодъринги напъваше слабия си глас срещу бурята, викайки все по-силно с напразното намерение да се чуе.

— Сега!... Раз — два. Внимавайте какво казах току-що. Първо, когато стане всичко, което имам да кажа, нека да загубя чудотворните си способности, нека моята воля стане като на всички останали и нека всички тези опасни чудеса да спрат. Те не ми харесват. Никога не бих ги направил. Никога вече. Това е първото. А второто — нека се върна отново там, където бях, преди да започнат чудесата, нека всичко бъде, както преди да се обърне онази проклета лампа. Това е твърде много, но е последното, което пожелавам. Разбрахте ли? Никакви чудеса повече, всичко както си беше — аз обратно в „Дългият дракон“, точно в момента, преди да си изпия бирата.

Той зарови ръце в земята, затвори очи и каза:

— Хайде!

Изведнъж всичко утихна. Забеляза, че стои прав.

— Така твърдите вие — обади се някакъв глас.

Фодъринги отвори очи. Беше в кръчмата „Дългият дракон“ и спореше с Тоди Биймиш за чудесата. Смътно долови нещо много голямо и забравено, но това чувство неусетно премина. Разбирате ли, с изключение на загубата на чудотворните му способности, всичко беше както преди; следователно умът и паметта му сега бяха точно такива, каквито бяха в началото на този разказ. Така че той не знаеше абсолютно нищо относно казаното тук. Не знае нищо за това и до ден-днешен. При това той както преди не вярваше в чудеса.

— Чудесата не биха могли да се случат — каза той, — каквото и да твърдите. И съм готов да докажа това.

— Вие мислите така — отвърна Тоди Биймиш. — Докажете го, ако можете.

— Чуйте какво, мистър Биймиш — каза Фодъринги. — Нека да се изясним добре какво представлява едно чудо. То е нещо противоположно на природните закони, постигнато със силата на волята...

---

[1] Торес-Ведрас — град в Португалия. През 1810–1811 г. Уелингтън спрял Масена на подстъпите на Торес-Ведрас. — Б.пр. ↑

[2] Блавацка, Елена Петровна (1831–1911) — родена в Екатеринослав (сега Днепропетровск), починала в Лондон. Теософка и писателка. През 1875 г. заедно с полковник Олкот основава Дружество на теософите. — Б.пр. ↑

[3] Аргил — графство в Шотландия, известно с няколко графа, двама от които са загинали на ешафода. — Б.пр. ↑

АУГУСТ СТРИНДБЕРГ

ЕСЕН

Бяха женени вече от десет години! Щастливо? Да, щастливо, доколкото обстоятелствата позволяваха. Бяха теглили еднакво, равномерно, като два равни по сили вола, запретнати в общ теглич.

През първата година, естествено, бяха погребани множество илюзии за брака като абсолютно блаженство и върховно щастие. През втората година започнаха да идват децата и вече не оставаше много време за мечти.

Той бе много свързан с дома, дори премного, и в лоното на семейството бе намерил своя малък свят, чийто център бе той — децата бяха радиусите, а съпругата искаше също да бъде средоточие, но не самият център, защото там бе мъжът и поради това понякога радиусите попадаха един върху друг или се раздалечаваха. Тогава целият кръг се насичаше.

А сега, на десетата година, мъжът бе назначен за секретар при инспекцията на затворите и трябваше често да пътува. Това бе удар за домашните му привички и той никак не се радваше на мисълта, че в продължение на цял месец ще бъде отделен от къщи. Не му бе ясно дали по-силно ще му липсва жена му или пък децата, а може би всички заедно.

Вечерта, преди да замине той седеше на дивана и гледаше как жена му приготвя куфара. Тя бе коленичила на пода и нареждаше бельото. После изчетка черния му костюм, сгъна го грижливо, така че да заема възможно най-малко място в куфара. О, той не разбираше нищо от тези неща. Тя никога не бе заемала в дома им мястото на прислужница или дори на съпруга. Тя бе майка: майка на децата и негова. Никога не се чувстваше унижена и никога не бе искала благодарност за това. Не смяташе също така, че ѝ дължи такава благодарност, тъй като в замяна той даваше на нея и на децата ѝ това, за което иначе тя би трябвало да се труди навън и да оставя децата си сами вкъщи.

Седнал в края на дивана, той я гледаше. Сега, когато приближаваше раздялата, предварително започна да изпитва липсата, която тя щеше да му донесе. Погледът му се спря на нейната фигура. Ключицата ѝ бе изхвъркнала някак странно напред и гърбът ѝ бе попревит от навеждането над люлката, над дъската за гладене и над готварската печка. И той се бе попрегърбил от работа над писалищната маса, и неговите очи бяха отслабнали. Но сега наистина не мислеше за себе си. Гледаше плитките ѝ, които бяха оредели в сравнение с преди, виждаше как пътеката сред косите ѝ бе някак си просветляла. Дали бе загубила от красотата си само заради него? Не. О, не, заради всички около нея, а също и заради себе си. И неговата коса също бе оредяла на темето в борба за всички тях. Той сигурно щеше да се чувства по-млад, ако не бяха толкова гърла и се грижеше само за себе си, но през всичките тези години нито за момент не бе пожелал да бъде сам.

— Защо не поизлезеш малко — каза тя, — доста време стоиш на затворено, без да се движиш.

— Прави ти удоволствие да се отървеш от мен — каза той не без известна горчивина, — но всички вие ще ми липсвате.

— Ти си като домашната котка — ще ти липсва топлият ти кът. Но не вярвам, че ще ти домъчнее особено много за мен.

— А за децата?

— Липсват ти, когато не си у дома. Но когато си тук, по-често им викаш. Разбира се, не много, но все пак! Сигурна съм, че ги обичаш, не искам да съм несправедлива.

На вечерята бе много мил и внимателен, но не се чувстваше комфортно. Не разгъна вечерните вестници, но при всеки удобен момент търсеше повод да разговаря с жена си; тя обаче бе толкова погълната с домакинската работа, че не ѝ остана много време за приказки. Освен това чувствата ѝ бяха успели да се калят по време на десетгодишния път между детската стая и кухнята.

Той бе по-разнежен, отколкото му се искаше да покаже и безредието в стаята го изпълни с безпокойство. Виждаше предмети, свързани с неговото ежедневие, с неговия живот, разхвърляни по столове и скринове, а разтвореният черен куфар бе зейнал срещу него като ковчег — бельото лежеше до черните дрехи, които още носеха следа от неговите колена и лакти, и му се струваше, че сам той е

легнал там в бяла колосана риза, в очакване да спуснат върху му капака на ковчега и да го изнесат от дома.

На другия ден, в августовското утро, той бързо се измъкна от леглото си и се облече задъхано. Бе много нервен. Влезе в детската стая, целуна децата, които сънливо търкаха очи, и след като прегърна жена си, се качи във файтона и потегли за гарата. Пътуването заедно с надзирателите го развлече и той наистина се почувства добре от тази промяна. Домът бе далеч назад като втръснала спалня и той бе истински доволен, когато пристигна в Линшюпинг.

Остатъкът от деня прекара с колеги от управлението на затвора, които му дадоха вечеря в големия хотел. Пиха за здравето на губернатора, но не и на затворниците, които бяха първопричина за неговата командировка. След това дойдоха часовете в самотната стая. Едно легло, два стола, маса, скрин и стеаринова свещ, която пръскаше трепкаща светлина върху голите тапети. Чувстваше се потиснат и уплашен. Липсваше му всичко: пантофите, робата, подставката за лули, писалищната маса; всички тези дребни неща, които бе оставил да станат част от неговия живот. А и децата, и съпругата. Как ли бяха те сега? Дали са здрави? Беше неспокоен и мрачен. Когато реши да навие часовника си, не намери ключа. Бе останал вкъщи, окачен на специалната покривчица, избродирана за него от жена му, когато бяха сгодени. Полегна и запали пура. След това стана и потърси една книга в куфара си. Всичко в него бе така подредено, че се страхуваше да не разбърка вещите. Но когато ги поразрови, откри в куфара и пантофите си. Ето, значи, тя мисли за всичко и за всички. Намери и книгата! Но не можа да прочете нищо от нея. Лежеше и си мислеше за миналото и за жена си от преди десет години. Изплуваха спомените, а настоящето изчезна в сивкавокафявия дим на пурата, който се издигаше към тавана и покрива, по който трополяха дъждовните капки. Чувстваше безкрайна пустота, всичко му липсваше. Всяка груба дума, която ѝ бе казал някога, сега рикошираше в душата му и той съжеляваше за всяка една неприятност, която ѝ бе създавал. Накрая заспа.

Следващият ден премина в работа. Отново бе дадена вечеря, отново вдигнаха наздравица за директора, за него самия, но не и за затворниците. В хотелската стая бе отново самотно, пусто, студено. Чувстваше нужда да говори с нея. Взе лист хартия и седна край масата. Още на първата дума се спря. С какво обръщение да си послужи? Дали

да напише „Мила майко“, както правеше винаги, когато ѝ изпращаше бележка, че ще вечеря във от къщи? Но сега той не пишеше на майката, а на някогашната си годеница, на обичаното от него същество. И затова написа „Мила Лили, любима“, както ѝ бе писал в миналото. В началото писмото вървеше тромаво, защото много хубави думи бяха погълнати от тежкото сухо всекидневие, но скоро го обгърна топлота и думите започнаха да избуяват в паметта като забравени мелодии — валсови тактове, откъси от романси; люляци и лястовички, вечерни часове при залез-слънце край блеснали като огледало заливи; всички спомени от пролетта на живота изплуваха в просветнали от слънцето облаци и се групираха около нея. Най-отдолу встрани постави звезда, както обикновено правят влюбените, и до нея написа на листа — съвсем както някога — „Целуни тук“. Когато завърши и препрочете писмото си, усети, че бузите му пламтят и се смуги. Защо? Не знаеше. Може би защото бе излял най-съкровените си чувства пред някой, който едва ли би го разбрал.

Все пак изпрати писмото.

Изминаха два дни преди да пристигне отговорът. Докато чакаше, той се чувстваше детински засрамен и притеснен.

Но ето че отговорът пристигна: той бе успял да намери истинския тон и от кухнята и детската стая до него долетя песен — ясна и звучна, топла и чиста като първата обич. Засипаха се любовни писма. Той пишеше всяка вечер и дори успяваше да изпраща пощенски картички през деня. Колегите му не можеха да го познаят. Започна да поддържа облеклото си, външността си, така че те започнаха да го подозират в някаква любовна история. А той наистина бе влюбен отново! Изпрати ѝ фотографията си, без очила, а получи къдрица от косата ѝ. Бяха се вдетинили в изразяването на взаимните си чувства. Той купи цветна хартия за писма с гълъбчета, изрисувани по нея. Но те бяха всъщност хора на средна възраст, които още не бяха стигнали петдесетгодишна възраст, въпреки че ежедневието им ги беше смачкало и те се чувстваха доста по-стари отколкото бяха. През последната година той дори не изпълняваше брачните си задължения не толкова поради студенина, колкото от уважение, защото в нея винаги виждаше майката на децата си.

Командировката приключи. Сега започна да изпитва известно безпокойство във връзка със завръщането. Беше водил кореспонденция

с любовница; ще може ли да я открие сега в лицето на майката и домакинята? Страхуваше се да не се окаже разочарован при завръщането. Не желаше да я види с готварска кърпа в ръка, нито с деца на скута, когато щеше да я прегърне. Трябваше да се срещнат някъде, където ще имат възможност да бъдат сами. Дали да не й определи среща например във Ваксхолм, в тамошния хотел, където бяха прекарвали толкова прекрасни часове по време на годиша си? Ето, това е идея. В продължение на два дни щяха да възкресят спомените си от минали, весели мигове, от пролетта на съвместния им живот, която никога нямаше да се върне.

Той седна и й писа за плана си в дълго, страстно писмо, на което тя отговори с обратната поща утвърдително, като изразяваше радостта си, че мислите и желанията им съвпадат.

Два дни по-късно той пристигна във Ваксхолм и поръча стая в хотела. Бе прекрасен септемврийски ден. Обядва сам в голямата зала, пи чаша вино и отново се почувства млад. Беше му леко. Навън виждаше малките заливчета, потънали в синевата. Само брезите край бреговете бяха променили цвета си. В градината гергините бяха все още пухкави, резедата разнасяше своя аромат от лехите. Все още някоя и друга пчела долиташе до вехнешите чашки на цветовете, но измамена се връщаше в кошера си. През протока преминаваха платноходки, движени от слабия повей, а при промяна на посоката платната плющяха, мачтите скърцаха и чайките литваха подплашени и с крясък бягаха от рибарите, наседали в лодките си с въдици.

Пи кафе на верандата и зачака параходчето, което трябваше да пристигне в шест часа.

Неспокоен, сякаш очакваше нещо неизвестно, той се разхождаше напред-назад по балкона, гледаше към залива и протока по посока към града, за да съзре параходчето.

Най-накрая над боровата гора при Теньо се извисиха кълба дим. Сърцето му леко заигра в гърдите и той изпи един ликьор. След това слезе на брега. Сега вече виждаше комина да стърчи наред протока, а не след дълго съзря и знамето на носа на параходчето. Дали ще дойде, или е била възпрепятствана? Само едно от децата да се е разболяло и тя би останала у дома, а той щеше да прекара самотна нощ в хотела. Неочаквано децата, които през последните седмици бе позабравил, излязоха на преден план като пречка между него и нея. В последните

писма те почти не ги споменаваха — като че ли им се искаше да отстранят нещо, което ги смущава или което не трябваше да им бъде свидетел.

Той се разхождаше по дървения мостик, който скърцаше под краката му. Накрая застана неподвижен, изправен до бетонен стълб, вторачен в кораба, чийто корпус растеше, а дирята след него се разливаше като струя от топящо се злато над синята, леко полюшваща се водна повърхност. Сега виждаше хора, които се движеха на горката палуба, и матроси, заети с корабните въжета на носа.

Накрая зърна нещо бяло край капитанската кабина. Той бе единствен посрещач на кея. На кого друг щяха да махат? В същото време на параходчето освен нея нямаше друг, който да го поздравява. Той извади носната си кърпа и също я размаха. Сети се, че не е бяла — отдавна бе преминал на цветни, защото бяха доста по-евтини.

Параходът изсвири, машините намалиха своя ход, после леко се плъзна към мостика и той я разпозна. Поздравиха се с очи, но все още не можеха да разменят и дума заради разстоянието, което ги делеше. Параходът хвърли котва. Видя я как бавно се придвижва по мостика. Тя ли беше това? Десет години! Модата се бе променила и кройката на дрехите бе друга. Някога финото ѝ мургаво лице бе наполовина прикрито от капишон, привързан с панделка под брадичката, а челото оставаше открито; сега то бе засенчено от лоша имитация на мъжка шапка. Преди години хубавата ѝ фигура изпъкваше с пъргавите си извивки под красивите гънки на официалната връхна дреха, която кокетно прикриваше и подчертаваше закръглените рамена и движенията на ръцете, докато сега цялото ѝ тяло се губеше в дълго палто, подобно на тези, носени от файтонджиите, изтъкващо дрехата, но не и фигурата; и когато тя направи последната крачка по мостика, той видя крачето ѝ, в което някога беше влюбен, обуто в ботинки с копчета, а сега изтеглено в китайска островърха пантофка, която не му даваше възможност да лети в онзи танцов ритъм, който някога го очароваше.

Това ли беше неговата любима жена и съпруга или не! Той я прегърна и целуна. Попитаха се взаимно как се чувстват и как са децата. След това тръгнаха нагоре по брега.

Думите им се ронеха тежки, сухи, измъчени. Колко странно! Сякаш се срамуваха един от друг и никой не намекна дори за

разменените писма.

Накрая той набра смелост:

— Ще се поразходим ли преди залез-слънце?

— Да, с удоволствие — каза тя и го хвана под ръка.

Всички заведения за забави на открито бяха затворени, а овощните градини обрани. Някоя и друга ябълка, която се бе прикрила от листата, все още се виждаше тук-там по дърветата, но от лехите бяха изчезнали всички цветя. Верандите, чиито летни завески бяха прибрани, приличаха на скелети и там, където по-рано се бяха виждали лица и се бяха чували весели смехове, сега бе тихо.

— Как есенее всичко — отбеляза тихо тя.

— Да, тъжна гледка оставя след себе си лятото.

Продължиха по улицата.

— Да отидем да погледнем дома, в който някога живяхме — предложи тя.

— Ще е забавно.

Отправиха се към плажа.

Ето там бе тяхната малка къща, сгушена между къщурките на градинаря и на старшия лоцман, заобиколена с червена ограда, с веранда и градинка наоколо.

Спомените от миналото изплуваха. А ето там, в стаята, бе родено първото им дете. Колко щастливи мигове бяха преживели тук! Там бе розовият храст, който засадиха. А ето там бяха насадили ягоди. Сега бе обрасло с трева. Още личаха следи по стеблата на кленовете от люлката, но и нея вече я нямаше.

— Благодаря ти за хубавите писма — каза тя и стисна ръката му.

Той се изчерви и не отговори нищо. След това пое обратния път към хотела и той ѝ разказа подробности около командировката си.

Бе наредил да приготвят маса в голямата зала, където някога обичаха да се хранят. Без да прочетат молитва за хляба, се настаниха край нея.

Ето ги пак седнали, само двамата, един срещу друг. Той взе панерчето с хляб и ѝ предложи. Тя се усмихна. Не, наистина отдавна не е бил толкова внимателен. Но им бе толкова необичайно и приятно да се хранят двамата в ресторант и скоро поведоха разговор, който можеше да се оприличи на дует — с подхвърляне на тънък намек, с връщане към спомени, в които се вживяваха. Очите им искряха,

ситните бръчки по лицата им неусетно изчезнаха. О, златно, розово-алено време, което настъпва само веднъж, когато имаш щастието да го изживееш и което мнозина, наистина мнозина, въобще не са имали. При поднасянето на десерта той прошепна нещо на сервитьорката и веднага след това се появи бутилка шампанско.

— Мили Аксел, но по какъв случай? — леко го укори тя.

— По случай пролетта, която мина, но която отново ще дойде...

Но той мислеше не само за пролетта. В невинния укор на съпругата си той долови движението на котка, прекосила стаята, видя безрадостната картина на детска стая и почти физически почувства вкуса на млечна овесена каша.

Но това трая само миг. Атмосферата отново се разведри, бледочервеното вино отново докосна струните на спомените и двамата потънаха във вълшебното опиянение на миналото.

Той бе опрял лакти на масата, с ръка на очите, за да не бъде смущаван от настоящето, онова настояще, към което все пак се бе стремил. Часовете летяха. Двамата станаха и влязоха в салона, където имаше пиано, за да пият кафе.

— Какво ли правят сега децата? — попита тя, защото първа се отърси от опиянението.

— Защо не седнеш на пианото? — помоли я той и вдигна капака.

— Но ти много добре знаеш, че не съм свирила и пяла толкова дълго време — укори го отново тя.

Да, той знаеше това, но все пак му се искаше да я послуша.

Тя седна пред пианото и взе няколко акорда. Пред себе си имаше раздрънкано хотелско пиано, което издаваше звуци като през разклатени зъби.

— Какво да изпея? — попита тя и се извърна на стола.

— Знаеш какво, Лили — отговори той, без да се осмели да я погледне в очите.

— Твоята песен! Да! Надявам се да си я спомня!

„Как ли се казва страната, където живее моят любим“ — започна тя.

Господи! Как бе изтънял гласът ѝ и колко остро звучеше. А вълнението ѝ? Не беше ли причина за явния фалш? На места приличаше на вик от дълбините на душа, която усеща, че вечерта отминава и се спуска нощта. Пръстите, които бяха свикнали с тежката

работа, трудно намираха необходимите клавиши, за да изтръгнат чисти тонове. А и пианото бе похабено: материята, с която бяха обвити чукчетата, се бе протрила и голото дърво удряше направо върху металните струни.

Когато песента свърши, тя не се осмели да го погледне, като че ли очакваше той да дойде при нея и да ѝ каже нещо. Но той не помръдна. В стаята настъпи тишина. Когато тя се завъртя на стола, видя го да седи на дивана и да плаче. Прииска ѝ се да скочи и да отиде при него, да го целуне както някога. Но тя остана на мястото си — неподвижна, с поглед, забит в пода.

Между палеца и показалеца си той държеше пура. Неочаквано той отхапа върха на пурата и драсна клечка кибрит.

— Благодаря ти, Лили — каза той и дръпна от пурата. — А сега ще прием ли кафе?

По време на кафето двамата говориха за лятото и за това къде ще го прекарат следващата година. Но разговорът започна да натежава и двамата почувстваха, че започнаха да се повтарят.

Накрая той заяви с дълга и искрена прозявка:

— А сега отивам да си легна!

— И аз ще направя същото — каза тя и стана. — Но преди това ще изляза малко на балкона.

Той се прибра в стаята. Жена му остана малко в трапезарията и обсъди с хотелиерката няколко рецепти за приготвянето на маринован лук, след което двете се впуснаха в разговор за прането на вълнени дрехи, който продължи половин час.

Когато се прибра в стаята, тя се спря на прага и се заслуша. Вътре бе съвсем тихо, обувките бяха строени пред вратата. Почука леко, но не получи отговор. Тогава откряна вратата и влезе. Той спеше.

Да, спеше!

Следващата сутрин двамата седнаха край масичката за кафе. Него го болеше главата и жена му го погледна неспокойно.

— О, какво кафе! — възкликна той и направи гримаса.

— Бразилско — отвърна тя.

— Какво ще правим днес? — попита той и извади часовника си.

— Първо ще си поръчаш сандвич — заяви жена му. — Ще бъде по-добре, отколкото да се мръщиш на кафето.

— Да, така ще направя — съгласи се той. — И глътка алкохол. По дяволите, това шампанско, бррр!...

Донесоха сандвичи.

— А сега ще отидем горе на хълма на лоцманите. От там има чудесен изглед.

Станаха и тръгнаха нагоре. Времето бе прекрасно и разходката ги ободри. Но когато започнаха изкачването на хълма, доста се измориха. Тя дишаше тежко, а коленете на мъжа ѝ се схванаха. Не направиха сравнение с миналото — в този момент го бяха забравили.

Ето защо се отправиха към полето.

Ливадите бяха отдавна окосени, след това по тях бяха минавали стада, така че не бе останало нито стръкче цвете. Приседнаха на един камък.

Той заговори за инспекцията по затворите, за службата. Тя — за децата.

Вървяха мълчаливо. Той погледна часовника си.

— Има още три часа до обед — отбеляза той.

И си помисли: „Питам се какво ще правим утре“.

Върнаха се в хотела. Той потърси вестници. Тя се засмя и седна тихо край него. Обедът мина в мълчание. Накрая тя подхвана въпроса за прислужничките.

— Е, да, но, за бога, нека днес оставим този въпрос настрана — повиши глас той.

— Добре — отвърна тя, — не сме дошли тук, за да се караме.

— Аз ли се карам, аз?

— Да не би пък аз?

Настъпи неприятна пауза. Искаше му се някой да дойде и да я прекъсне. Може би децата! Да! Това tete-a-tete започна да го гнети, да му тежи. Но нещо го прободеше в сърцето, когато си помисли за хубавите часове вчера.

— Какво ще кажеш да отидем до рида с дъбовете — предложи тя — и да наберем малко горски ягоди?

— Но сега няма никакви горски ягоди. Как ще ги търсим, мила, вече е есен!

— Нека отидем дотам!

Отново излязоха. Но разговорът не потръгна. Той търсеше с очи някакъв предмет, някое място по пътя, което да стане повод и тема, но

всичко оставаше сухо, недоизказано. Тя знаеше мнението му по всички въпроси, разбиранията му и не одобряваше голяма част от тях. Освен това сега той копнееше за дома — за дома с децата, за къщата. Глупаво бе това обикаляне по тези места, което всеки момент можеше да прерасне в раздор. Накрая се спряха, защото тя се измори. Той започна да рисува фигури с бастуна си и неочаквано осъзна, че в този момент иска тя да му даде какъвто и да е повод за спор.

— За какво мислиш? — запита го накрая.

— Аз ли? — попита той. — Ето за какво: ние сме вече стари, майко; забавлявали сме се и трябва да се радваме на това, което е било. Ако мислиш като мен, тогава нека вземем парахода още тази вечер и се приберем.

— Още от самото начало желях точно това, мило мое старче, но не исках да те обидя.

— Тогава да се прибираме. Лятото вече отмина, настъпи есента.

— Да, есен е!

С леки стъпки тръгнаха по обратния път. Той бе малко смутен от резкия прозаичен обрат на цялата тази история и чувстваше нужда да изясни философски нещата.

— Виж, майко — каза той, — моя ми... хм. Отношението ми към теб с течение на годините е преминало през еволюция, както днес е прието да се казва. То се е развило, преминало е в друга степен, тъй като в началото обхващаше един индивид, а сега цялото семейство като колектив. Това отношение е не само към теб лично, нито само към децата, а към цялото...

— Или както вуйчо казваше винаги: децата са гръмоотводи! — прекъсна го тя.

След философското си разяснение той се поуспокои. Изпита чувството, че е смъкнал някаква неудобна дреха и е навлякъл пижамата си.

Когато се върнаха в хотела, тя незабавно се зае с подреждане на куфарите. А когато се качиха на парахода, веднага слязоха в ресторанта. Все пак той я попита дали не би искала да излязат на палубата и да се полюбуват на слънчевия залез, но тя отклони предложението му.

След като се нахраниха и преди да допре до устните си чашата портвайн, той не се сдържа да не се пошегува — нещо, което отдавна

искаше да направи.

— Ех ти, стара кобилке! — каза той и се усмихна широко, когато погледите им случайно се срещнаха.

Но тя не отвърна на усмивката — в очите ѝ за миг просветна светкавица и той прочете в погледа ѝ такова смазващо изражение на достойнство, че се смути.

Магията бе разпръснала последните си искрици, любовницата бе изчезнала; сега седеше самотен с майката на децата си и се чувствуваше засегнат.

— Това, че за миг бях загубила ума си не бива да те кара да ме подценяваш — каза тя сериозно. — Но в любовта на мъжа се съдържа и значителна доза презрение. Не е ли чудно?

— А как е при жените?

— Един бог знае! Възможно е да е същото. А може и да не е. Но сигурно и мъжът, и жената не са прави. Онова, което е било надценявано поради трудността да бъде спечелено, лесно става предмет на незачитане.

— Защо ще се надценява?

— А защо е трудно да се спечели?

Разговорът бе прекъснат от параходната сирена — бяха пристигнали.

Когато влязоха вкъщи и той я видя сред купчината деца, бързо разбра, че „любовта“ му е претърпяла еволюция, а нейната любов към него е била прехвърлена и разпределена между всички тези малки кресльовци. Ролята му всъщност е била толкова преходна и затова се смяташе пренебрегнат. И ако не беше нужен за набавянето на насъщния, може би щеше да бъде и съвсем изоставен.

Влезе в работния си кабинет, сложи халата си, обу си пантофите, запали една лула и отново се почувства у дома. Навън дъждът шибаше по стъклата, духаше силен вятър, а запалената кахлена печка свиреше. Съпругата влезе, след като бе приключила работата си около децата.

— Не е време за бране на горски ягоди — каза тя.

— Не, мила, лятото отмина, сега е есен.

— Да, есен е — отвърна тя, — но все още не е зима и това все пак е утеха.

— Утеха ли! Слаба утеха, щом човек живее един път!

— Два пъти, когато човек има деца, три пъти — щом види внуци!

— Но след това всичко приключва.

— Доколкото няма откъден живот.

— Съвсем не е сигурно! Но кой знае? Вярвам в него, но вярата ми съвсем не е доказателство.

— Така е. Но колко хубаво е да вярваш. Затова нека вярваме, че още веднъж ще имаме нашата пролет!

— Да вярваме — каза той и я прегърна.

ДЖЕЙМС ДЖОЙС ПРИСКЪРБЕН СЛУЧАЙ

Господин Джеймс Дъфи живееше в Чаплизод. Беше избрал това място, защото искаше да бъде колкото се може по-далече от града, чийто гражданин бе и самият той, а всички останали предградия на Дъблин му се струваха пошли, модерни и превзети. Беше избрал стара мрачна къща, прозорците на която гледаха към изоставената спиртоварна и към плитката река, покрай която е застроен Дъблин. Стаята му бе с високи стени без картини, подът — без килим. Господин Дъфи сам бе купил всички вещи и мебели в стаята: черен железен креват, железен умивалник, четири плетени стола, закачалка, кофа за въглища, решетка и прибори за камината и квадратно писалище с пюпитър. Няколко дървени небоядисани лавици, вградени в една ниша, служеха за библиотека. Леглото бе застлано с бели покривки, а пред него бе постлано килимче на черни и червени ивици. Над умивалника висеше малко огледалце, а денем върху рафта над камината, като единствено украшение, стоеше лампа с бял абажур. Книгите по светлите дървени лавици бяха наредени отдолу нагоре според големината им. В единия край на най-ниския рафт бяха подредени томове от пълното издание на Уърдзуърт, а в края на най-горния рафт, вшит в сукнената обложка на някакъв тефтер, стоеше Мейнутският катехизис. Върху шопитъра винаги имаше писмени принадлежности. Вътре се намираще ръкописен превод на Хауптмановия „Михаел Крамер“, с ремарки в червено мастило, и малко снопче листчета, прищипнати с месингова скоба. На тези листчета господин Дъфи вписваше от време на време по някоя мисъл, а навярно в мигове на иронично настроение към първото от тях бе залепено заглавието на реклама: ЖЕЛЕ ЗА ЖЛЪЧКА. При повдигане капака на пюпитъра отвътре лъхаше слабо ухание на нови моливи от кедрово дърво, на шишенце лепило или на презряла ябълка, случайно оставена и забравена там.

Господин Дъфи ненавиждаше всичко, издаващо физически или духовен безпорядък. Средновековният лекар би казал за него, че е роден под знака на Сатурн. Лицето му, по което бе изписана цялата повест на неговия живот, имаше кафевия оттенък на дъблинските улици. Върху дългнестата му и доста голяма глава растеше суха черна коса, а светлокафявите мустаци не можеха напълно да скрият от погледа неприятната извивка на устните. Изпъкналите скули също придаваха нещо сурово на лицето му. Но нищо сурово нямаше в погледа, който зорко следеше света изпод кафеникавите вежди и издаваше човека, приветстващ всеки чужд стремеж към свято съвършенство, но доста често разочарован.

Господин Дъфи живееше на разстояние от тялото си и отстрани се вглеждаше в собствените си дела с критично недоверие. Имаше странната автобиографична склонност да съчинява от време на време наум кратки изречения за самия себе си, но с подлога в трето лице и сказуемото в минало време. Никога не даваше милостиня на просяци и ходеше стегнато. В ръката си той държеше тежък лесков бастун.

От дълги години беше касиер в една частна банка на улица „Багът“. Всяка сутрин пристигаше на работа с трамвая от Чаплизод. По пладне отиваше да обядва при Дан Бърк — бутилка светла бира и чинийка нишестени бисквити. След четири беше свободен. Вечеряше в една гостилничка на „Хановерска“, където се чувстваше далеч от златната младеж, и сметката, погледната отвсякъде, бе честна и почтена. Вечерите си прекарваше или пред пианото на хазайката си, или в скитане из покрайнините на града. Любовта към Моцарт понякога го отвеждаше в операта или на концерт: единствените развлечения в живота му.

Господин Дъфи беше без приятели, без църква и без вяра. Духовният му живот минаваше без да общува с хора — единствено ходеше у роднините си по Коледа и ги придружаваше до гробищата при смърт. Тези две обществени задължения той изпълняваше само в името на традициите, но не правеше никаква друга отстъпка на условностите, които ръководят гражданския живот. Понякога си позволяваше да мисли, че при известни обстоятелства би могъл да ограби банката си, но тъй като тези обстоятелства изобщо не възникваха, животът му протичаше гладко и еднообразно — като скучен разказ.

Една вечер той се оказа седнал до две дами в Ротондата. Залата, полупразна и смълчана, печално предвещаваше провал. Дамата до него огледа няколко пъти празните места и каза:

— Жалко, че публиката е толкова малко. Трудно е да караш хората да пеят на празна зала.

Господин Дъфи прие забележката ѝ като покана за разговор. Остана изненадан, че се държи толкова свободно. Докато разговаряха, той се опитваше да запечата образа ѝ в паметта си, а когато разбра, че младата девойка до нея е нейна дъщеря, реши, че тя трябва да е една до две години по-млада от него. Лицето ѝ, което трябва да е било красиво някога, бе съхранило своята одухотвореност. То бе овално и с изразителни черти. Очите бяха тъмносини и спокойни. Погледът ѝ, в началото предизвикателен, скоро се замъгляваше, като че ли зеницата съзнателно потъваше в ириса и за миг разкриваше една чувствителна натура. Но зеницата надделяваше и само загатнатият темперамент отново ставаше подвластен на благоразумната предпазливост. Едрият ѝ бюст стоеше като излят в астраганения жакет, също така предизвикателен и смел.

След няколко седмици той отново я срещна на концерт в Ърлзфорт Теръс и се възползва от кратките мигове, в които вниманието на дъщеря ѝ не бе насочено към тях, за да се сближи малко повече с нея. Тя намекна един-два пъти за съпруга си, но го направи с тон, в който не звучеше никакво предупреждение. Казваше се госпожа Синико. Прадядото на нейния съпруг бил от Ливорно. А съпругът ѝ бил капитан на търговски кораб, който правел курсове от Дъблин до Холандия. Имали само едно дете.

Когато случайно я срещна за трети път, той намери смелост да ѝ определи среща. И тя дойде. Това бе първата от много срещи — срещаха се винаги привечер и избираха за разходките си най-тихите квартали. Господин Дъфи обаче нямаше вкус към подмолни връзки и когато разбра, че трябва по неволя да се срещат тайно, я принуди да го покани у тях. Капитан Синико насърчи визитите му, защото смяташе, че става въпрос за ръката на дъщеря му. Този мъж толкова чистосърдечно бе прокудил жена си от списъка на собствените си удоволствия, че дори и през ум не му минаваше мисълта, че някой друг би могъл да прояви интерес към нея. И защото често отсъстваше, а дъщерята даваше уроци по музика извън дома, господин Дъфи често

имаше удоволствието да се радва на обществото на тази дама. Нито един от двамата не бе имал подобно приключение в миналото и нито той, нито тя съзираха нещо нередно. Така той преплете мислите си с нейните. Заемаше ѝ книги, внушаваше ѝ идеи, споделяше духовния си живот. А тя внимателно го изслушваше.

Понякога, като че ли в замяна на неговите теории, тя му разказваше по нещо от собствения си живот. Правеше го очарователно и с почти майчинска загриженост го подканяше напълно да ѝ разкрие душата си. Така тази жена се превърна в негова изповедница. А той ѝ разказа как известно време бе посещавал събранията на една ирландска социалистическа партия, но се чувствал чужда птица сред десетките трезви работници в някаква мансарда, осветявана от слаба газена лампа. Когато партията се разцепила на три отделни фракции, всяка със свой отделен водач и в своя мансарда, той престанал да посещава събранията. Разискванията на работниците, сподели ѝ той, се водели с прекалено плах тон и едва ли не най-важното за тях било заплащането. По този начин той почувствал, че тези хора са груби материалисти и въстават срещу реда, създаван от едно свободно време, с което те не разполагат. Нямамо никакви изгледи, каза ѝ той, през следващите няколко века в Дъблин да се разрази социална революция.

Тя го запита защо не запише мислите си. За какво, отвърна той със сдържано презрение. За да се състезава с фразьори, неспособни да разсъждават последователно в продължение на шестдесет секунди? Да се подложи на критиката на затъпелите еснафи, които поверяват своя морал на полицаия и художествения си вкус на импресариото?

Господин Дъфи често посещаваше малката им вила извън Дъблин и така двамата често прекарваха вечерите си сами. Малко по малко мислите им се преплитаха и те започнаха да водят разговори и по други теми. За него общуването с тази жена беше като благотворна почва за екзотично растение. Тя често оставяше полумракът да ги обгърне. Тъмната и тиха стая, тяхното усамотение и музиката, която продължаваше да трепти в ушите им, сближаваше душите им. Тази близост го възвисяваше, изглаждаше ъгловатия му нрав и обогатяваше вътрешния му живот. Понякога той долавяше, че сам се вслушва в собствения си глас. Струваше му се, че в нейните очи ще се въздигне до ангелски чин, но когато привързваше темпераментната натура на своята приятелка все по-тясно към себе си, той дочуваше някакъв

странен безличен глас — неговия собствен, — който твърдеше, че човешката душа е неизлечимо самотна. Ние не можем да се отдадем на друг, шептеше гласът, ние принадлежим единствено на себе си. Тези разговори завършиха с това, че една вечер, през която тя бе проявила не един признак на необичайна възбуда, госпожа Синико страстно грабна ръката му и я притисна до бузата си. Господин Дъфи остана крайно изненадан. Подобно тълкуване на думите му го разочарова и той не я посети цяла седмица. По-късно ѝ писа и я помоли да се срещнат. И защото не желаше последният им разговор да бъде смущаван от влиянието на разрушената им изповедалня, двамата се срещнаха в малка сладкарница близо до вратите на парка. Беше студен есенен ден, но въпреки студа те вървяха цели три часа по алеите на парка. Уговориха се да преустановят всякакви отношения. Всяка връзка, каза той, вещае скръб. Когато излязоха от парка, те мълчаливо се отправиха към трамвая. И в този момент тя започна толкова силно да трепери, че опасявайки се от нова криза, той набързо се сбогува и я остави сама. След няколко дни получи пакет, в който тя му връщаше книгите и нотите.

Изминаха четири години. Господин Дъфи се бе върнал към своя безметежен живот. Стаята му все така подсказваше за любовта му към реда. Няколко нови музикални пиеси обременяваха етажерката за ноти в гостната, а върху рафтовете личаха два тома от Ницше: „Тъй рече Заратустра“ и „Веселата наука“. Той вече рядко вписваше нещо в снопчето листове в писалището. Една от мислите, написана два месеца след последния му разговор с госпожа Синико, гласеше: *Любовта между двама мъже е невъзможна, понеже не бива да има полово сношение, а приятелството между мъж и жена е невъзможно, защото трябва да има полово сношение.* Престана да посещава концерти — страхуваше се да не я срещне. През това време баща му почина, а младшият съдружник в банката излезе в оставка. А той все така пътуваше всяка сутрин с трамвай към града и всяка вечер се връщаше пеша вкъщи след скромната вечеря на улица „Хановерска“, където за десерт прочиташе вечерния вестник.

Една вечер, точно когато се беше приготвил да поеме с вилицата си къс солено говеждо със зеле в устата си, ръката му застина във въздуха. Очите му се заковаха в едно съобщение във вечерния вестник, който бе подпрял на гарафата за вода. Господин Дъфи положи хапката

си в чинията и внимателно зачете. След това изпи чаша вода, отмести чинията, сгъна вестника на две пред себе си, затисна го с лактите си и на няколко пъти препрочете текста. Зелето в чинията му изстина. Сервитьорката дойде при него и го попита да не би храната му да не е приготвена както трябва. Той каза, че е добра, и с мъка изяде няколко хапки. Плати сметката и излезе.

Вървеше бързо в ноемврийския сумрак, като почукваше равномерно по земята с дебелия си лесков бастун, а от страничния джоб на тясното му двуредно пардесю едва се подаваше сдипленият жълтеникав брой на „Куриер“. Когато навлезе в усамотения път, който се виеше в тъмата от парка към Чаплизод, той забави ход. Бастунът му вече не почукваше така строго по земята, а дъхът му, сега неравномерен и звучащ почти като въздишка, се сгъстяваше на пара в зимния въздух. Щом стигна до жилището си, той веднага се качи в своята спалня и като извади вестника от джоба си, отново зачете при гаснещата виделина на прозореца. Не четеше на глас, а само мърдаше устни, както правят свещениците, когато четат молитвите си.

Днес в градската болница на Дъблин помощник-следователят (в отсъствието на г. Леверет) проведе разследване за причините на смъртта на покойната госпожа Емили Синико, четиридесет и три годишна, убита вчера привечер на гара Сидни Парейд. Данните сочат, че при опит да прекоси линията покойната дама е била блъсната от локомотива на пътническия влак, пристигащ в десет часа от Кингстън, и е получила наранявания в главата и в дясното рамо, вследствие на които е настъпила смъртта.

Машинистът Джеймс Ленън заяви, че е на служба в железниците от петнадесет години. Щом чул свирката на диспечера, той пуснал в движение машината, но само след секунда-две я спрял, защото чул силни викове. Влакът се движел бавно.

П. Дън, преносвач на гарата, заяви, че в момента, в който влакът потеглял, видял как една жена се опитва да прекоси линията. Той се втурнал към нея и се развикал, но

още преди да я стигне, тя била подхваната от буфера на локомотива и паднала на земята.

Съдебен заседател: Видяхте ли дамата да пада?

Свидетелят: Да.

Сержант Кроли от полицията даде клетвени показания в смисъл че когато пристигнал на местопроизшествието, намерил покойната да лежи на перона очевидно мъртва. Той разпоредил да отнесат тялото в чакалнята в очакване да пристигне линейка.

Полицай 67Е потвърди гореказаното.

Д-р Халпин, помощник-хирург в градската болница на Дъблин, заяви, че покойната е получила фрактури на две долни ребра и тежки контузии по дясното рамо. При падането главата ѝ е била наранена отдясно. Нараняванията не били достатъчни, за да причинят смъртта на човек в нормално състояние. Според него смъртта по всяка вероятност е настъпила от шока, предизвикал внезапно спиране действието на сърдечния мускул.

Г-н Х. Б. Патерсън Финли изрази дълбоки съжаления за произшествието от името на железопътната компания. Компанията винаги вземала всички възможни предохранителни мерки, за да възпрепятства прекосяването на релсите от пътници, освен по съответните надлези, както чрез поставянето на обяви във всички гари, така и чрез употребата на автоматични бариери при прелезите. Покойната имала навика късно през нощта да прекосява линиите от един перон до друг и предвид някои други обстоятелства в случая той не мисли, че железопътните служители имат някаква вина.

Капитан Синико, от Лиовил, Сидни Парейд, съпруг на пострадалата, също даде показания. Той заяви, че покойната е негова съпруга. Той не бил в Дъблин по време на злополуката, тъй като едва тази сутрин пристигнал от Ротердам. Двамата били женени от двадесет и две години и живеели щастливо до преди две години, когато у жена му се забелязали отклонения от строго спазваните ѝ навици.

Г-ца Мери Синико заяви, че напоследък майка ѝ често излизала вечерно време, за да си купува алкохол. Тя, свидетелката, се опитвала да повлияе на майка си и я подтиквала да се зачисли към някое въздържателно дружество. Прибрала се вкъщи един час след злополуката.

Съдът издаде присъда в съответствие с медицинското заключение и напълно освободи от вина Ленън.

Помощник-следователят каза, че това е прискърбен случай, и поднесе съчувствията си на капитан Синико и дъщеря му. Той подкани железопътната компания да вземе сериозни мерки за осуетяването на подобни злополуки в бъдеще. Никой не е подведен под отговорност.

Господин Дъфи вдигна очи от вестника и се вгледа през прозореца към безрадостния вечерен пейзаж. Реката тихо течеше покрай изоставената спиртоварна и от време на време малка светлинка проблясваше в някоя къща по улицата. Какъв край! Разказът за нейната смърт го отвращаваше. Отвращаваше го и мисълта, че изобщо ѝ е говорил за неща, толкова важни за самия него. Шаблонните фрази, безсъдържателните изрази на съчувствие, предпазливите думи на репортера, опитващ се да прикрие подробностите около една най-обикновена просташка смърт, го жегнаха — стомахът му се сви. Тя не само бе опозорила себе си, опозорила бе и него. Той виждаше блатото на порока ѝ. Колко жалко и зловонно. Духовната му спътница! Припомни си нещастниците, които залитаха към кръчмата с празни кани и шишета в ръка. Господи, какъв край! Тази жена очевидно е била негодна за живот, безхарактерна и безволна, жертва на срамни влечения, поредната развалина, върху каквито почива цивилизацията. Но да падне чак дотам? Възможно ли бе така дълбоко да се е лъгал в нея? Той си спомни постъпката ѝ в онази нощ и я изтълкува още по-сурово от преди. В този момент не му беше трудно да одобри своята линия на поведение.

С припадането на здрача мислите му започнаха да блуждаят. Стори му се, че ръката ѝ докосва неговата. Погнусата, която отначало го бе присвила в стомаха, сега разстройваше нервите му. Господин Дъфи набързо сложи пардесюто и шапката си и излезе навън.

Студеният въздух го посрещна на прага и пропълзля в ръкавите на дрехата му. Когато стигна до кръчмата на моста „Чаплизод“, влезе в нея и си поръча топъл пунш.

Собственикът раболепно изпълни поръчката, но не посмя да го заговори. В кръчмата имаше няколко работници, които спореха за цената на някакво имение в графство Килдеър. От време на време отпиваха от огромните си халби и пушеха, храчеха по пода и понякога заравяха с тежките си обувки храчките в дървените стърготини. Господин Дъфи седеше на стола и се взираше в тях. Не ги виждаше. Не ги и чуваше. След известно време те си тръгнаха и той си поръча още един пунш. Дълго стоя над него. В кръчмата бе тихо. Собственикът се бе отпуснал на тезгяха, преглеждаше „Хералд“ и се прозяваше. От време на време по пустата улица изсвистяваше трамвай.

Както седеше и отново изживяваше живота си с нея, събуждайки в себе си ту единия, ту другия ѝ образ, той осъзна, че тя бе мъртва, че бе престанала да съществува и се бе превърнала в спомен. Стана му тежко. Запита се би ли могъл тогава да постъпи по друг начин. Не можеше да продължава повече тази комедия от лъжи: не би могъл и открито да живее с нея. Направил бе онова, което му се струваше най-добро. Да не би да имаше някаква вина? Сега, когато тя си бе отишла, той си даде сметка какъв трябва да е бил нейният живот, седнала там нощ след нощ, сама в онази стая. И неговият живот също щеше да бъде самотен, докато и той на свой ред не умре, не престане да съществува и не се превърне в спомен — стига някой да си спомни за него.

Минаваше девет, когато излезе от кръчмата. Нощта бе студена и мрачна. Той влезе в парка през първата врата, тръгна под измършавелите дървета и премина през пустите ветровити алеи, където заедно се бяха разхождали преди четири години. Стори му се, че тя е някъде много близо до него, че гласът ѝ гали ухото му, а ръката ѝ докосва неговата. Застина на място. Ослуша се. Защо ѝ бе отнел живота? Защо я бе осъдил на смърт? Неочаквано почувства как духовният му мир се разпада.

Когато се изкачи по билото на Магъзинхил, той поспря и се загледа покрай реката към Дъблин, чиито светлилки проблясваха в червено и гостоприемно в студената нощ. Погледна надолу по склона и в самото му подножие, скрити в сянката на парковата ограда, видя да

лежат няколко силуета. Тези плътски прегрешения го хвърлиха в отчаяние. Той стисна зъби и сякаш загриза високата нравственост на своя живот — стори му се, че е прокуден от пиршеството на живота. Едно човешко същество като че ли го бе обикнало, а той му бе отказал живот и щастие: сам я бе обрекъл на позор, на срамна смърт. Знаеше, че двойките, проснати долу край оградата, го наблюдават и искат да си върви. Никой не го искаше. Извърна очи към сивата светлееща река, която се виеше надолу към Дъблин. Отвъд реката някакъв товарен влак излезе от завоя при гара Кингсбридж и залъкатуши в тъмата като огненоглав червей, упорито и мъчително. Влакът бавно се скри от погледа му, но тежкото монотонно пъшкане на локомотива продължаваше да повтаря в ушите му отново и отново сричките на нейното име.

Той се извърна и тръгна бавно назад, но шумът на локомотива още кънтеше в ушите му. Започна да се съмнява в истинността на спомените си. Поспря под едно дърво и зачака да секне неспирният тътен. Вече не я усещаше близо до себе си в мрака, гласът ѝ вече не докосваше ухото му. Изчака още малко. Ослуша се. Нищо не чуваше. Ноцта бе свършено тиха. Отново се послуша — свършено тиха. И разбра, че е сам.

АРТУР ШНИЦЛЕР

СМЪРТТА НА ЕРГЕНА

Някой почука на вратата — съвсем тихо, но докторът веднага се събуди, включи нощната лампа и седна в леглото. Погледна жена си, която спеше до него, облече халата си и излезе в коридора. В първия миг не успя да познае старицата с наметнат на главата сив шал.

— На господаря изведнъж му стана много зле — каза тя. — Ще бъдете ли така добър, докторе, да дойдете веднага вкъщи?

Разпозна я по гласа — беше икономката на онзи негов приятел, който така и не се ожени. Първата мисъл на доктора беше: „Той е на петдесет и пет и вече години наред не е добре със сърцето. Може да е нещо доста сериозно“.

— Веднага идвам — каза той. — Ще ме изчакаш ли?

— Извинете, докторе, но трябва да отида да повикам още двама господа — и тя спомена имената на търговеца и писателя.

— Но те пък защо са ти? — учуди се той.

— Господарят иска да ги види.

— Да ги види ли?

— Да, господине.

„Изпраца да повикат приятелите му — помисли си докторът. — Сигурно защото се чувства на прага на смъртта...“

— Има ли човек при господаря ти? — попита той възрастната икономка.

— Разбира се — отговори тя. — Йохан е непрекъснато при него.

Докторът се върна в спалнята и докато се обличаше — възможно най-бързо и възможно най-тихо — усети силна тъга, породена не толкова от мисълта, че може би губи добър стар приятел, а от осъзнаването на болезнения факт, че всички те са на години. А сякаш младостта им бе отминала съвсем скоро.

В меката прохладна пролетна нощ докторът потегли в открит екипаж към къщата на приятеля си. Когато пристигна, погледна нагоре към прозореца на спалнята му, който бе отворен и откъдето се

процеждаше бледата светлина на нощна лампа. След това забързано се изкачи по стълбите. Прислужникът веднага му отвори, поздрави го и махна с ръка в знак на безвъзвратно нещастие.

— Какво? — попита докторът. — Закъснях ли?

— Да, господине — отвърна прислужникът. — Господарят почина преди четвърт час.

Докторът въздъхна тежко и влезе в стаята. Мъртвият му приятел лежеше в леглото с посинели, леко отворени устни. Ръцете му бяха кръстосани върху бялата завивка, рядката му брада беше разрошена, а няколко прошарени кичура бяха залепнали за бледото му влажно чело. Сребристият глобус на електрическата лампа върху нощното шкафче хвърляше червеникави отблясъци върху възглавницата. Докторът погледна към мъртвеца.

„Кога за последен път беше у нас? — зачуди се той. — Доколкото си спомням... онази вечер валеше сняг. Трябва да е било през зимата.“ Напоследък не се виждаха много често.

Отвън се чу звук на конски копита, чаткащи по паважа на улицата. Докторът отвърна поглед от мъртвеца и погледна през прозореца към крехките клони на дърветата, тъмнеещи в нощта.

Прислужникът влезе в стаята и докторът поиска да разбере как е настъпила смъртта.

Прислужникът му разказа как господарят му неочаквано започнал да повръща и да се задушава. Станал от леглото, заразхождал се из стаята, отишъл до писалището си, отново се добрал до леглото, където полегнал, стенойки от болка, и след един последен опит да се надигне, се отпуснал рязко на възглавницата. Докторът кимна, разпознавайки симптомите, и постави ръка на челото на мъртвия си приятел.

Пред къщата спря екипаж. Докторът отиде до прозореца. Видя, че от него слиза търговецът и вдига изпитателен поглед нагоре. Несъзнателно той направи с ръка същия отчаян жест като прислужника, когато му отвори вратата. Търговецът отметна глава, сякаш отказвайки да повярва. Докторът повдигна рамене, отдръпна се от прозореца и седна в стола до краката на мъртвеца, почувствал неочаквана слабост. Търговецът влезе в стаята. Жълтото му палто бе закопчано и след като сложи шапката си на малката масичка близо до вратата, стисна ръката на доктора.

— Колко ужасно! — възкликна той и погледна несигурно към мъртвеца. — Как е станало?

Докторът му разказа каквото знаеше и добави:

— Дори да бях пристигнал навреме, нищо нямаше да мога да направя.

— Странно — отново заговори търговецът. — Точно преди седмица говорих с него в театъра. Дори го поканих да вечеряме заедно, но той пак имаше някаква тайна среща.

— Охо — учуди се докторът, усмихвайки се тъжно. — Този човек явно не се е спирал до последния си миг.

Отвън спря още един файтон. Този път търговецът отиде да погледне през прозореца. Когато видя от него да слиза писателят, той се отдръпна. Не искаше изражението му да подсказе тъжната вест. Докторът бе извадил цигара и я мачкаше разсеяно между пръстите си.

— Това е навик от времето, когато работех в болницата — отбеляза той с извинителен тон. — Когато излизах от болнична стая нощем, първото нещо, което винаги правех, бе да запаля цигара независимо дали слагах инжекция морфин или трябваше да констатирам нечия смърт.

— Знаеш ли откога не съм виждал мъртвец? — каза търговецът. — От четиринайсет години — откакто видях баща ми в ковчег.

— Но... жена ти?

— Присъствах на последните й мигове, но след това не я видях.

В стаята влезе и писателят, поздрави присъстващите, погледна колебливо към леглото, след което се приближи решително и се взря със сериозно изражение в мъртвеца. Устните му леко потрепваха.

— Значи се оказа той — прошепна като че ли на себе си. Явно беше отговор на въпроса кой от неговите най-близки приятели пръв ще поеме на последното си пътуване.

След малко в стаята влезе икономката. С насълзени очи тя се свлече до леглото и тихо заплака. Писателят нежно и успокоително сложи ръка на рамото ѝ.

Търговецът и докторът стояха до прозореца и свежийят полъх на пролетната нощ разхлаждаше челата им.

— Струва ми се странно — наруши мълчанието търговецът, — че е изпратил да ни повикат и тримата. Дали е искал да ни види

събрани около смъртния си одър? Или пък е имал да ни казва нещо важно?

— Що се отнася до мен — каза докторът с тъжна усмивка, — не изглежда странно, защото съм лекар. А ти преди време беше негов търговски съветник. Може би е ставало въпрос за някакви последни инструкции, които е искал да ти даде лично.

— Възможно е — кимна търговецът.

Икономката излезе от стаята и приятелите я чуха да говори с другите прислужници в коридора. Писателят продължаваше да стои до леглото в мълчалив диалог с мъртвия мъж.

— Струва ми се — прошепна търговецът на доктора, — че двамата често се виждаха. Може би той ще ни осветли по въпроса.

Писателят стоеше неподвижно, вперил поглед в затворените очи на мъртвеца. Ръцете му, които държаха сива широкопола шапка, бяха заключени зад гърба. Търпението на другите двама се изчерпи — търговецът застана до него и се прокашля.

— Преди три дни — заговори писателят — двамата с него направихме двучасова разходка сред хълмовете и лозята. Искате ли да знаете за какво говореше? За пътуване до Швеция, което замислил да предприеме през лятото, за новото портфолио на Рембранд, публикувано от Уотсън в Лондон и най-накрая за Сантос Дюмон. Обясняваше ми някакви научни и математически подробности около създаването на управляем въздушен кораб, които, ще бъда честен с вас, не схванах особено добре. Но смърт? Не, този човек не мислеше за смъртта. Може би е вярно, че на определена възраст човек престава да мисли за нея.

Докторът отиде в съседната стая, където спокойно можеше да запали цигарата си. Видът на бялата пепел в бронзовия пепелник върху писалището му се стори странен и някак свръхестествен. Зачуди се какво в крайна сметка прави той тук, седнал в този стол зад писалището. Можеше да си тръгне веднага щом пожелае, защото очевидно бе повикан в качеството си на лекар. Приятелството му с починалия бе приключило преди години. „За човек с моята професия и заетост — продължи размишленията си той — е почти невъзможно да запази приятелството си с човек, който няма професия и никога не е имал такава. С какво ли би се захванал, ако не беше богат? Може би щеше да се обърне към литературата, беше много умен.“ И докторът си

спомни за многото хапливи, но уместни забележки, които беше правил относно работите на техния общ приятел, писателя.

След малко в стаята влязоха и останалите двама. Писателят направи неодобрителна гримаса, когато видя доктора да седи зад писалището с цигара в ръка, която все още не беше запалил. Той затвори вратата зад себе си. Тук те се намираха в друг свят.

— Имаш ли някаква представа? — обърна се търговецът към писателя.

— За какво? — разсеяно попита той.

— Какво го е накарало да изпрати да ни повикат?

Според писателя не било необходимо да се търси някаква определена причина.

— Нашият приятел — обясни той — чувстваше, че смъртта му приближава и макар да живееше, особено напоследък, доста затворен живот, в такъв момент хората, които са все пак социални същества, изпитват нужда да видят около себе си своите приятели.

— Той имаше любовница — отбеляза търговецът.

— О, любовница — повтори писателят и вдигна вежди многозначително.

В този момент докторът забеляза, че средното чекмедже на писалището е наполовина отворено.

— Интересно дали тук не се намира завещанието му? — подхвърли той.

— Това не ни засяга — отбеляза търговецът, — поне не в този момент. Във всеки случай той има омъжена сестра в Лондон.

В стаята се появи прислужникът, който почтително попита какви нареждания трябва да даде относно тялото, погребението и присъстващите. Знаел, че завещанието е при адвоката на господаря му, но се съмнявал дали съдържа инструкции относно тези неща.

Тази стая като че ли задушаваше писателя. Той дръпна рязко тежките червени завеси на един от прозорците и отвори и двете му крила. Теменужената пролетна нощ нахлу стремително в помещението. Докторът попита прислужника дали има някаква представа защо господарят му е изпратил да го повикат, защото, ако добре си спомня, години наред той не е викан в тази къща в качеството си на медицинско лице. Прислужникът, който очевидно очакваше този въпрос, извади протрит портфейл от вътрешния джоб на сакото си,

измъкна оттам лист хартия и обясни, че преди седем години господарят му написал имената на приятелите му, които иска да повикат преди смъртта му. Дори ако изпаднал в безсъзнание, той му заповядал да изпрати за господата на своя отговорност.

Докторът взе листа от ръката на прислужника и видя записани там пет имена: освен присъстващите фигурираше името на един техен приятел, който бе починал преди две години, и името на човек, когото не познаваше. Прислужникът обясни, че непознатият бил фабрикант, чиято къща господарят му посещавал често преди девет или десет години, но сега той не могъл да издири адреса му. Тримата се спогледаха с неспокойно любопитство.

— Какво означава това? — попита търговецът. — Нима е искал да произнесе реч в последния си час?

— Надгробно слово за самия себе си — кимна писателят.

Докторът бе отместил очи към полуотвореното чекмедже на писалището и изведнъж погледът му бе привлечен от едрите букви върху плика на едно писмо. „За моите приятели“.

— Вижте! — възкликна той, извади плика и го показа на останалите. — Това е за нас.

След което се обърна към прислужника и му даде знак с глава, че присъствието му вече не е необходимо.

— За нас? — повтори писателят с разширени от учудване очи.

— Няма съмнение — потвърди докторът, — че сме упълномощени да го отворим.

— Това е наше задължение — съгласи се търговецът и разкопча палтото си.

Докторът взе ножа за хартия от стъклената табличка, отвори плика, извади писмото и си сложи очилата. Писателят се възползва от краткото прекъсване, взе писмото и го разгърна.

— След като е за всички нас — отбеляза той и се наведе над писалището така, че приглушената светлина от настолната лампа да освети листите. Близо до него застана търговецът. Писателят остана седнал.

— Прочети го на глас — каза търговецът и писателят започна.

— „За моите приятели“ — той спря с усмивка. — Да, написано е още веднъж и тук. — После продължи с почтителен тон: — „Преди около четвърт час аз поех последния си дъх. Вие сте се събрали около

смъртния ми одър и се готвите заедно да прочетете това писмо — ако, естествено, то все още съществува в мига на моята смърт. Защото бих могъл да променя решението си в по-благоприятна посока...”

— Какво? — не се сдържа докторът.

— По-благоприятна посока — повтори писателят и продължи: — „... и да реша да унищожа това писмо, защото то не би могло да прибави нищо добро към репутацията ми, а на вас може да донесе доста неприятни моменти, дори напълно да провали живота на някого“.

— Да провали живота ни? — повтори докторът с удивление в гласа, докато почистваше очилата си.

— Давай нататък — обади се търговецът с дрезгав глас.

Писателят продължи:

— „Питам се какво е това чувство за черен хумор, което ме тласна днес към белия лист и ме накара да напиша думи, чието въздействие никога не ще мога да прочета по лицата ви. Но дори да имах това удоволствие, то би било твърде дребнаво оправдание за неппростимия акт, който смятам да предприема с чувство на най-сърдечно задоволство.“

— Ха! — възкликна докторът с глас, който не можа да познае, че е негов.

Писателят го погледна раздражено и продължи да чете по-бързо и без почителността, с която бе започнал.

— „Да, това е черен хумор и нищо повече, защото действително нямам нищо против нито един от вас. Аз харесвам всеки по свой начин, точно както и вие ме приемате. Никога не съм ви мразел и дори когато ви се надсмивах, не съм целял да се подигравам с вас. Нито веднъж — и най-малко в онези мигове, за които съвсем скоро ще извикате във въображението си живи и болезнени картини. Защо тогава е този злостен хумор? Може би е породен от дълбоко и в основата си съвсем не подло желание да напусна този свят с по-малък товар от лъжи, тегнещи на душата ми. Предполагам, че ако имах и най-бегло понятие за онова, което хората наричат разкаяние, може би щях да го определя и така.“

— О, казвай каквото имаш да казваш най-накрая — извиси глас докторът.

Търговецът, загубил търпение, изтръгна писмото от ръцете на писателя, чиито пръсти сякаш се бяха парализирали, пробяга бързо с поглед по редовете и прочете най-накрая същественото:

— „Беше съдба, скъпи ми приятели. Имах съпругите на всеки един от вас.“

Търговецът изведнъж спря и се върна обратно на първия лист.

— Писмото е писано преди девет години — каза той.

— Продължавай — подкани го остро писателят и търговецът продължи:

— „Разбира се обстоятелствата бяха различни. С едната живях няколко месеца така, сякаш бяхме женени. С втората преживях луда авантюра, както обичат да го описват хората. Отношенията ни с третата толкова се бяха задълбочили, че дори ѝ предложих да сложим заедно край на живота си. Четвъртата изхвърлих навън, защото ме измами с друг. А последната бе моя любовница само един-единствен път. Отдъхнахте ли си, скъпи мои приятели? А не би трябвало. Защото това беше може би най-прекрасният миг в моя живот... и в техния. Е, приятели, нямам какво повече да ви кажа. Сега ще сгъна това писмо, ще го сложа в чекмеджето на писалището си и то ще лежи там или докато чувството ми за хумор изчезне и го унищожа, или докато бъде предадено в ръцете ви в часа, когато аз ще лежа бездиханен в леглото си. Сбогом.“

Докторът взе писмото от ръцете на търговеца и го прочете с видимо внимание от началото до края. После вдигна поглед нагоре към търговеца, който стоеше изправен до него със скръстени ръце и го гледаше с нещо, подобно на присмех.

— Фактът, че жена ти почина миналата година — каза той спокойно, — не прави нещата по-малко истински.

Писателят кръстосваше стаята назад-напред, въртеше конвулсивно глава ту на едната, ту на другата страна и след това просъска през стиснатите си зъби:

— Тая свиня.

После се втренчи пред себе, сякаш търсеше нещо, което се бе разтворило във въздуха. Писателят се опитваше да извика в съзнанието си образа на онова младо създание, което някога бе държал в ръцете си като своя съпруга. Неочаквано се появиха лицата на други жени, които той смяташе за забравени, но пред вътрешния му поглед така и не

изплуваше онзи лик, който той желаше да види. Защото тялото на жена му бе изгубило привлекателността си за него и тя отдавна бе престанала да бъде негова любима. Все пак се бе превърнала в нещо друго, нещо по-значимо и по-благородно — приятел и съратник. Тя се гордееше с неговите успехи, съчувстваше на разочарованията му, познаваше и най-съкровените кътчета на душата му. В този миг на писателя му се струваше напълно възможно този вече мъртъв „приятел“ тайно да му е завиждал заради предаността на съпругата му и в подлостта си да е решил да му я отнеме. Колкото до онези другите — какво наистина бяха означавали за него? Припомни си някои свои авантюри — част от тях отдавна приключили, а други все още не. В живота му имаше такива в изобилие — някои от тях дори споделяше в своите литературни занимания, други караха жена му да се усмихва, но имаше и такива, които пълнеха очите ѝ със сълзи. Къде бяха всички тези жени сега? Бяха изчезнали. Като онзи отдавна забравен миг, в който жена му се е хвърлила в обятията на човек без стойност. Мислила ли е тя тогава? Във всеки случай онзи миг бе толкова избледнял, колкото и спомена за него в този безжизнен череп, който лежеше сега върху смачканата възглавница. Възможно беше също така тази последна изповед да е само куп лъжи — последен опит за отмъщение на нещастен бездарник, знаещ, че е осъден на вечна забрава, за разлика от човека, върху чиито творения смъртта нямаше власт. Но дори твърденията му да бяха истина, жалкото му отмъщение не успя да постигне желаната цел.

Докторът се взираше в написаното пред него и мислеше за своята поостаряла, но нежна и мила жена, която спеше сега вкъщи. Мислеше и за своите три деца — за най-големия, който в момента отбиваше едногодишната си военна служба, за стройната си голяма дъщеря, сгодена за адвокат и за най-малката — така грациозна и чаровна, че един известен художник, който я беше видял наскоро на един бал, беше помолил да я нарисува. Мислеше за уютния си дом и всичко онова, което се изсипа върху му от писмото, му изглеждаше не толкова измислено, колкото по някакъв мистериозен начин вече напълно маловажно. Той имаше смътното усещане, че не е научил нещо ново. Преди четиринадесет или петнадесет години в живота му бе настъпил объркан период — имаше трудности в професионален план и измъчен, почти докаран до лудост, той бе планирал да напусне

града, съпругата и семейството си. По същото време се бе отдал на доста разгулно и безотговорно съществуване, в което значителна роля играеше една странна, истерична жена, която точно по това време уби друг свой любовник. Сега докторът не можеше да си спомни как точно животът му се върна в старото си русло. Но сигурно в онзи злощастен период, който отмина така, както бе дошъл, жена му му беше изневерила. Да, трябва да е станало точно тогава и сега си даваше сметка, че винаги го е знаел. Нима тя неведнъж не е била на крачка от признанието? Не му ли бе подсказала какво е направила? Преди тринайсет или четиринайсет години... Дали не беше едно лято по време на ваканционно пътуване — късно вечерта на терасата на някакъв хотел? Той напразно се опитваше да си спомни онези изчезнали в небитието нейни думи.

Търговецът стоеше до прозореца и гледаше навън в топлата бледа нощ. Беше решен да си спомни починалата си съпруга. Но колкото по-настойчиво ровеше из паметта си, първото, което изникваше пред очите му, бе как самият той в една сива сутрин в черни дрехи стои сред преградена със завеса зала и приема съчувствени ръкостискания, а ноздрите му са изпълнени с неприятна миризма на карбол и цветя. Лека-полека, пришпорвайки настойчиво паметта си, той все пак успя да стигне до спомените за починалата си съпруга. Отначало пред очите му застана един портрет — голям портрет в позлатена рамка, който висеше над пианото във всекидневната, изобразяващ дама на около трийсет години с бална рокля и високомерно изражение. Едва след това се появи образът на младо момиче на около двайсет години, което бледо и треперещо, бе приело предложението му за женитба. Картината бързо се смени с образа на зряла жена в цялото ѝ великолепие, седяща до него в театрална лежа и гледаща към сцената, но всъщност в мислите си далеч от това място. После си спомни неочакваната страст и нежност, с която тя го бе посрещнала веднъж при завръщането му от дълго пътуване. След това мислите му веднага му поднесоха образа на нервно, плачливо създание с хладни зеленикави очи, което тровеше дните му със своите капризи и прищевки. Следващата картина, която видя, бе на разтревожена, притеснена майка в лека сутрешна наметка, седнала до леглото на болно дете, което въпреки всички грижи умря. Най-накрая видя жена си отпусната и бледа в леглото ѝ сред стая, воняща на етер. Устата ѝ бе

извита в такава измъчена дъга, а челото ѝ бе така овлажняло от студените капки пот, че душата му бе разтърсена от съжаление. Всички тези образи и стотиците други, които прелитаха през съзнанието му със светкавична скорост, бяха лицата на една и съща жена, която бе положена в гроба преди две години и заради която той плака, а след това изведнъж се почувства като освободен от някакви вериги. Струваше му се, че трябва да избере един от всички тези образи, за да провокира у себе си някаква определена реакция, защото в момента се мятеше слепешком между срама и гнева. Той стоеше нерешително, надничайки в градините на къщите отсреща, които блестяха в бледочервено и жълто на лунната светлина и много му приличаха на изрисувани стени.

— Лека нощ — наруши мълчанието докторът и стана.

Търговецът се обърна към него и каза:

— Мен също нищо не ме задържа тук.

Писателят бе прибрал писмото във вътрешния си джоб и отвори вратата към стаята, където лежеше починалия. Той се приближи бавно до леглото му и другите видяха как наблюдава трупа с ръце зад гърба. После се обърна.

В коридора търговецът каза на прислужника:

— Що се отнася до погребението възможно е в завещанието да се съдържат някакви по-конкретни нареждания.

— И не забравяй — допълни докторът — да телеграфираш на сестрата на господаря си в Лондон.

— Ще бъде направено, господине — увери го прислужникът, докато отваряше външната врата.

Писателят ги настигна на прага.

— Мога да взема и двама ви с мен — предложи докторът, чийто екипаж чакаше пред къщата.

— Благодаря — отказа му търговецът, — но смятам да повървя пеш.

Той се ръкува и с двамата и тръгна надолу по улицата, доволен, че чувства полъха на меката нощна прохлада върху лицето си.

Писателят се качи в екипажа на доктора. В градините вече започваха да се обаждат първите ранобудни птици. Екипажът мина покрай търговеца и тримата мъже повдигнаха шапките си с еднакво изражение на иронична любезност върху лицата си.

— Ще видим ли скоро някоя нова твоя пиеса? — попита докторът с делничен тон.

Писателят се впусна да обяснява за многобройните трудности, с които се бе сблъскал при подготвянето на последната си драма, която според признанието му атакуваше остро всичко, смятано от традицията за свещено. Докторът кимна. Не го слушаше. Самият писател също не чуваше собствените си думи. Изреченията се откъсваха от устните му механично, като че ли ги бе наизустил.

Двамата мъже слязоха пред къщата на доктора и фойтонът си замина.

Докторът позвъни. Двамата стояха пред вратата мълчаливо. Когато стъпките на портиера приближиха, писателят се обади:

— Лека нощ, скъпи докторе. — А после добави провлечено, леко сумтейки през нос: — Знаеш ли, аз не смятам да споменавам за това пред жена си.

Докторът му хвърли кос поглед и се усмихна с разбираща усмивка.

Вратата се отвори, двамата си стиснаха ръцете, докторът изчезна в преддверието и вратата се захлопна след него. Писателят си тръгна.

Той поопипа вътрешния си джоб. Да, писмото беше тук. Жена му щеше да го намери грижливо прибрано сред документацията му. И невероятното му въображение, на което дължеше успехите си, вече му шептеше с нейния глас над собствения му гроб: „О, колко великолепно... колко благородно!“.

ВИРДЖИНИЯ УЛФ ДУКЕСАТА И БИЖУТЕРЪТ

Оливър Бейкън заемаше последния етаж на една къща с изглед към Грийн Парк. В този апартамент столовете бяха разположени точно където трябва — столове, облечени в кожа. Нишите между прозорците се запълваха от дивани — дивани, тапицирани в ръчно бродирани гоблени. Прозорците, трите високи прозореца, се замрежваха от тънък тюл и завеси от десениран сатен. Махагоновият бюфет изпъкваше едва забележимо, а върху него имаше отлежало бренди, уиски и ликьори. От средния прозорец той виждаше лъскавите покриви на модните автомобили, които пъплека по тесните улички към „Пикадили“. Едва ли би могло да се намери по-централно разположение. В осем сутринта лакеят му поднасяше закуската на табла; лакеят разгъваше пурпурния му халат; той отваряше писмата си с дълъг, остър нокът и измъкваше от пликите плътни бели покани, украсени с релефните гербове на дукеси, контеси, виконтеси и други благороднички. След това се измиваше; после изяждаше препечената филийка; а сетне преглеждаше вестника край главните на електрическата камина.

„Ето, виждаш ли, Оливър! — казваше сам на себе си той. — Ти, който започна живота в мръсния заден двор, ти, който...“ И свеждаше поглед към краката си, тъй спретнати в безупречните панталони, към обувките, към гетите. Колко бяха изискани, нови; скроени от най-скъп плат, от най-добрите шивачи на модната „Савил Роу“. Ала той често мислено се разсъбличаше и пак се превръщаше в невръстно момче от краен квартал. На времето връх на стремежите му бе да продава крадени кученца на издокараните дами от бедняшкия „Уайтчапъл“. Веднъж дори го хванаха. „Ах, Оливър — бе проплакала майка му. — Ах, Оливър! Кога най-сетне ще поумнееш, сине?...“ После застана зад един тезгях; продаваше евтини часовници; накрая отнесе една торбичка в Амстердам... При този спомен всякога се кискаше доволно — старият Оливър си припомняше младия. Да, отлично се беше оправил с трите диаманта; получил бе и комисионата от смарагда.

После се бе настанил в задната стаичка на магазина до „Хатън гардън“; стаичката с везните, с огнеупорната каса, с дебелите увеличителни стъкла. А сетне... сетне... Той се изкиска доволно. Когато преминаваше край групичките от бижутери, скупчили се в душната вечер да разискват цените, златните мини, диамантите, известията от Южна Африка, някой винаги притискаше пръст към носа и изсумтяваше: „Хммм“, като го забелязваше. Не казваха нищо повече; нищо друго, освен да го тупнат по рамото, да промърморят — лек шепот се понасяше над бижутерите, сбрани в „Хатън гардън“ в жежкия следобед — ах, години оттогава. Ала Оливър все още чувстваше това мъркане като тръпка по гърба, усещаше потулването, покашлянето, което означаваше: „Вижте го — младия Оливър, младия бижутер — ето го там“. Млад беше тогава. И се обличаше все по-добре и по-добре; първо си купи фйтон с две колела; после кола; първо сядаше на първи балкон, после — в ложа. Взе си вила в луксозния Ричмънд с изглед към реката и решетки, обрасли с червени рози; всяка сутрин Мадмоазел откъсваше по една розова пъпка и му я забождаше в бутониерата.

— Да, да... — въздъхна Оливър Бейкън и стана да се поразтъпче.
— Да, да...

Спря пред портрета на старата дама, окачен над камината. „Устоях на думата си — изрече и вдигна ръце, притисна длан в длан, сякаш отправяше молитва. — Спечелих облога.“

Така беше; той бе най-богатият бижутер в Англия; ала носът му, дълъг и подвижен като слонски хобот, потрепваше странно край ноздрите и сякаш казваше (всъщност сякаш целият му нос трептеше, не само ноздрите), че все още не е задоволен докрай; сякаш все още надушваше нещо под земята, мъничко по-нататък. Представете си едро диво прасе в нива, осеяна с трюфели; то изравя един трюфел, разрива втори, но надушва друг, още по-голям, по-черен, скрит под пръстта отвъд. Така Оливър надушваше непрестанно в богатия хумус на „Мейфеър“ друг трюфел, още по-черен, по-голям, малко по-нататък.

Намести перлената игла на вратовръзката, стегна се в елегантното тъмносино палто; взе жълтите ръкавици и бастуна; слезе с неуверена походка по стълбите, леко подсмръкна и тихо въздъхна през дългия си остър нос, когато стъпи на „Пикадили“. Всъщност нима

не беше един тъжен, незадоволен човек, човек, който все търси нещо скрито, макар да е спечелил облога?

Крачеше и леко се олюляваше, както се олюлява камилата в зоологическата градина, когато пристъпва по асфалтираните алеи, претъпкани с бакали и жените им, които ядат от книжни кесии и хвърлят смачкани станиоли по алеята. Камилата презира бакалите; камилата е недоволна от съдбата си; камилата вижда синьото езеро и крайбрежния кичур от палмови дървета. Така и видният бижутер, най-видният бижутер в целия свят, крачеше и се олюляваше по „Пикадили“, изрядно облечен, с ръкавици, с бастун, но незадоволен; докато накрая стигна до малкото тъмно магазинче, прочуто във Франция, в Германия, в Австрия, в Италия и по цяла Америка — тъмното малко магазинче до „Бонд стрийт“.

Както обикновено той премина през магазина, без да продума, макар четирима мъже, двамата възрастни — Маршал и Спенсър, и двама млади, Хамънд и Уикс, да стояха изпънати, вгледани в него, обзети от завист. Само от лекото поклащане на пръста, облечен в кехлибарена ръкавица, пролича, че ги е забелязал. Той влезе и затвори вратата на кабинета зад гърба си.

След това отключи предпазната метална решетка на прозореца. Глъчката от „Бонд стрийт“ се втурна вътре; долетя мъркането на далечните автомобили. Светлината на лампите в задната част на магазина озари тавана. Едно дърво разлюля шест зелени листа, защото беше юни. Ала Мадмоазел се бе омъжила за мистър Педър от местната бирена фабрика — вече нямаше кой да го закичва с роза.

— Да, да... — подсмръкна той и леко въздъхна — да...

После натисна пружината в стената, ламперията бавно се откряна, а зад нея се показаха стоманените сейфове, пет — не, шест сейфа, всички от лъскава стомана. Той завъртя ключ; отвори единия; после другия. Отвътре бяха облечени с тъмнопурпурно кадифе; във всеки имаше скъпоценности — браслети, колиета, пръстени, тиари, графски корони; камъни на стъклени таблички; рубини, смарагди, перли, диаманти. Скъпи, лъскави, безстрастни, ала вечно пламтящи със собствен, сдържан блясък.

— Сълзи! — промълви Оливър, когато погледна перлите.

— Кръв от сърцето! — въздъхна, когато погледна рубините.

— Барут! — продължи той и разбърка диамантите, а те заискриха и засияха.

— Барут, колкото да се взриви целият Мейфеър — високо, високо, високо до небето! — Отметна глава и смехът му отекна като цвилене на кон.

Телефонът на масата избръмча тихо и раболепно. Той затвори сейфа.

— След десет минути — отвърна. — Не по-рано. — И като седна пред бюрото, се загледа в главите на римските императори, гравирани върху копчетата му за ръкавели. Отново мислено се разсъблече и пак се превърна в момче, което играе на топчета в уличката, където се продават крадени кучета в неделен ден. Преобрази се в онова хитро проницателно момченце с устни като череша. Бръкна в лигавото, варено шкембе; топна пръсти в тиганите с пържена риба; гмурна се и се измъкна от тълпата. Беше строен, пъргав, очите му блестяха като мокри камъчета.

А сега — сега — стрелките на часовника не спираха: едно, две, три, четири... Дукеса Ламбърн чакаше неговото благоволение; дукеса Ламбърн, дъщеря на потомствени дукове. Ще го чака десет минути на стола в магазина. Ще чака неговото благоволение. Ще чака, докато е готов да я приеме. Спря очи на часовника в шагреновия калъф. Стрелката се местеше. С всяко тиктакане часовникът му предлагаше — така си представяше — пастет от гъши дроб, чаша шампанско, друга с отлежало бренди, скъпа ароматна пура. Часовникът ги слагаше на масата до него, докато течаха десетте минути. После чу тихи бавни стъпки; нещо прошумоля в коридора. Вратата се отвори. Мистър Хамънд се изпъна край стената.

— Нейно благородие! — възвести той. И остана в очакване, залепен до стената.

Оливър се изправи, вслушан в шумоленето на дрехата ѝ, докато дукесата приближаваше по коридора. Тя изникна изведнъж, изпълни рамката на вратата, внесе в стаята уханието, величието, наглостта, самочувствието, горделивостта на всички дукове и дукеси, сбрани в една-единствена вълна. И тъй както вълната се стоварва, така се стовари и тя на стола, разля се, разплиска се и връхлетя върху Оливър Бейкън, прочутия бижутер, покри го с искрящи, ярки цветове, зелено, розово, виолетово; и с аромати; и с пъстроцветие; лъчи изгрываха от

пръстите, кимаха от перата, сияеха от коприната; защото тя беше много едра, много дебела, плътно пристегната в розова тафта, и прецъфтяла. Както чадърът с безбройни дипли свива диплите, както паунът с много пера прибира перата, така и тя се смали, когато потъна в коженото кресло.

— Добро утро, мистър Бейкън — изрече дукесата и протегна ръка, разголена при цепката на ръкавицата.

Оливър се приведе, докато се здрависваше. С докосването ръцете им отново заключиха веригата. Бяха приятели, но враждуваха; той беше господар, тя — господарка; всеки мамеше другия, всеки се нуждаеше от другия, всеки се боеше от другия, всеки от тях го чувстваше и го осъзнаваше всеки път, щом стиснеха ръце по този начин в малката задна стая с бялата светлина отвън, с дървото с шестте листа, с далечната улична глъчка и сейфове в стената.

— А днес, дукесо, какво мога да сторя за вас днеска? — запита Оливър приглушено.

Дукесата разкри сърцето си, отвори душата си. Тя въздъхна мълчаливо и измъкна от чантата си дълга кесия от шамоа — истински дръглив жълт пор. През разреза в корема на пор се изсипаха перли — десет перли. Те се изтърколиха от разреза в корема на пор — една, две, три, четири — като яйцата на някаква божествена птица.

— Всичкото, което ми остана, скъпи мистър Бейкън — простена тя. Пет, шест, седем — те се търкулваха надолу, надолу по склоновете на огромните планински възвишения между двете ѝ колена, в една тясна клисура, — осмата, деветата, десетата. Сгушиха се там, в сиянието на бледата розова тафта. Десет перли.

— От накита Апълби — проплака тя. — Последните, последните!

Оливър се пресегна и хвана една перла между палеца и показалеца. Беше кръгла, беше лъскава. Но истинска ли бе или фалшива? Дали не го лъжеше пак? Нима се осмеляваше?

Тя вдигна дебелия си месест пръст към устните.

— Ако научи дукът... — прошепна тя. — Скъпи мистър Бейкън, този път не ми провървя...

Аха, значи, пак е играла хазарт!

— Този злодей! Този измамник! — просъска тя.

Човекът с обезобразеното лице? Опасен тип. А дукът беше върлинест като ръжен; с бакенбарди; „ще я смаже, ще я изпрати в уединение само ако узнае това, което аз зная“ — помисли си Оливър и хвърли поглед към сейфа.

— Араминта, Дафне, Дайана — простена тя. — Това е за тях.

Благородните Араминта, Дафне, Дайана — дъщерите й. Той ги познаваше; възхищаваше им се. Ала Дайана обичаше.

— Знаете всичките ми тайни — усмихна се тя цинично. Процедиха се сълзи; сълзите наваляха; сълзи като брилянти рукнаха в браздите по бледите белезникави бузи.

— Стари приятелю — промълви тя, — стари приятелю!

— Стар приятел, да, стар приятел — повтори той така, сякаш облизваше думите. — Колко? — запита я той.

Тя сложи ръка върху перлите. Прошушна:

— Двайсет хиляди.

Но дали беше истинска или фалшива — перлата, която държеше между пръстите си? Накитът Апълби — не го ли бе продала отдавна? Ще позвъни на Спенсър или на Хамънд. „Вземете перлата и я оценете“ — ще каже. Протегна се към звънеца.

— Ще дойдете утре, нали? — запита го тя припряно, като прекъсна желанието му да позвъни. — Министър-председателят, Негово кралско височество... — тя замълча. — И Дайана...

Оливър оттегли ръка от звънеца.

Погледът му мина край нея и спря на гърбовете на къщите по „Бонд стрийт“. Ала той виждаше не къщите, а една разлюляна река; там скачаха пъстърви и есетри; и министър-председателя; и себе си в бяла жилетка; и още — Дайана. Сведе поглед към перлата в ръката си. Но как, как да я провери при сиянието на реката, при сиянието на Дайанините очи? Очите на графинята бяха вперени в него.

— Двайсет хиляди! — простена тя. — Доброто ми име!

Доброто име на майката на Дайана! Той придърпа към себе си чековата книжка; измъкна перодръжката.

Изписа: „Двадесет...“ и спря. Усети върху си очите на старицата от портрета — старицата, неговата майка.

„Оливър! — смъмри го тя. — Бъди разумен! Не ставай глупак!“

— Оливър — умолително изрече графинята (сега бе „Оливър“, не „мистър Бейкър“), — нали ще ни гостуваш за няколко дни?

Насама с Дайана сред гората! Да язди из гората редом с Дайана.

„... хиляди“ — дописа и се подписа.

— Заповядайте! — Той ѝ подаде чека.

И ето — диплите на чадъра се изопнаха, разпериха се всичките пера на пауна, вълната заискри, мечовете и стрелите на герба Агинкорт лъснаха, когато тя се повдигна от стола. Двамата старци и двамата младежи, Спенсър и Маршъл, Уикс и Хамънд, се изпънаха пред масите, изпълнени със завист към него, докато я превеждаше през магазина към изхода. Той им махна с жълтата ръкавица, а тя стискаше доброто си име — чека за двайсет хиляди лири с неговия подпис — здраво, с двете ръце.

„Фалшиви ли са, или са истински?“, питаше се Оливър, докато затваряше вратата на стаята си. Ето ги пред него, десет перли върху попивателната на масата му. Отнесе ги до прозореца. Поднесе ги под увеличителното стъкло, към светлината... А, такъв значи бил трюфелът, който бе изровил от земята! Гнил в средата — гнил във вътрешността!

„Прости ми, майко моя!“ — въздъхна той и вдигна ръка, сякаш молеше прошка от старицата на портрета. И пак стана малчуганът в уличката, където се продаваха крадени кучета в неделен ден.

— Защото — прошепна и събра молитвено длани, — защото ще ѝ гостувам не един, а няколко дни!

**ФРАНСИС СКОТ ФИЦДЖЕРАЛД
НАЙ-РАЗУМНОТО НЕЩО**

I

Когато настъпи великият час на американската обедна почивка, Джордж О'Кели оправи съсредоточено и с вгълбен вид бюрото си. Никой в службата не трябваше да знае, че бърза — успехът е въпрос на външен вид и затова не е хубаво да изтъкваш факта, че умът ти се намира на хиляда километра разстояние от работата.

Но след като излезе от сградата, той стисна зъби и започна да тича, като от време на време хвърляше поглед към яркия пролетен ден, който изпълваше Таймс скуеър и се носеше на по-малко от шест метра над главите на хората. Всички гледаха леко нагоре и вдишваха дълбоко мартенския въздух, а слънцето заслепяваше очите им, така че едва ли някой виждаше нещо друго, освен собственото си отражение в небето.

Джордж О'Кели, чиито мисли се намираха на повече от хиляда километра разстояние, реши, че целият свят е отвратителен. Той се спусна в метрото и докато преминаваше край деветдесет и петте пресечки, не сведе обезумял поглед от плаката във вагона, който ясно показваше, че шансът му да си запази зъбите поне още десет години е само едно към пет. На Сто трийсет и седма улица прекъсна изследването си върху рекламното изкуство и отново се впусна в бяг — неуморим, трескав, който този път го доведе до дома му — стая във висока, отвратителна жилищна сграда в центъра на Никъде.

Ето го на бюрото писмото — написано със свещено мастило върху благословена хартия; ако се вслушаха, хората в целия град можеха да чуят как бие сърцето на Джордж О'Кели. Той изчете запетаите, мастилените капки и петното от палеца ѝ в полето — след това се хвърли отчаян на леглото.

Беше загазил; един от онези ужасни случаи, които са нещо обикновено в живота на бедните и ги преследват като хищни птици. Бедните или пропадат, или се издигат, или дори се оправят по някакъв свой начин, но Джордж О'Кели беше такъв новак в бедността, че ако някой отречеше уникалността на неговия случай, той щеше много да се учуди.

Преди по-малко от две години завърши с отличие Масачузетския технологичен институт и постъпи на работа в една строителна фирма в южната част на Тенеси. Цял живот беше мислил за тунели и небостъргачи, за огромни язовири и гигантски трипилонови мостове, приличащи на танцьорки, хванати за ръце, с глави високо в небето и подножия от преплетени кабели. На Джордж О'Кели му се струваше романтично да променя течението на реките и формата на планините, за да могат затъntenите места, където преди животът не е могъл да пусне корен, вече да процъфтяват. Обожаваше стоманата и в мечтите му тя винаги присъстваше около него — разтопена, във вид на блокове, листове и плочи, в безформени пластични маси, тя го очакваше в ръцете му като бои и платно. Неизчерпаеми количества стомана, която огънят на неговото въображение трябваше да превърне в нещо прекрасно или страшно...

Понастоящем той беше застрахователен агент със седмична заплата от четиридесет долара, а мечтата му се изплъзваше бързо зад гърба. Мургавото момиче, което бе причината за това негово ужасно и непоносимо положение, чакаше в Тенеси да бъде повикано.

След петнайсет минути хазайката, от която пренаемаше стаята, почука на вратата и го попита с вбесяваща любезност дали, след като си е вкъщи, иска да обядва. Поклати глава, но прекъсването го върна към действителността и той стана от леглото, за да напише телеграма.

Писмото ме потисна уплаши ли се вършиш глупости и си просто разстроена за да мислиш за скъсване защо не се омъжиш веднага за мен разбира се, че ще се оправим...

В един безумен миг се поколеба, но след това донаписа с почерк, за който трудно можеше да се каже, че е негов:

При всички случаи пристигам утре в шест часа.

Когато свърши, изтича навън и отиде в телеграфната служба до спирката на метрото. На този свят той разполагаше с по-малко от сто

долара, но от писмото се виждаше, че тя е „неспокойна“, и поради това не му оставаше никакъв избор. Знаеше какво означава „неспокойна“ — че тя е в емоционална депресия и че изгледите да се омъжи и да заживее в бедност и тревоги бяха прекалено голямо изпитание за любовта ѝ.

Джордж О’Кели стигна до застрахователното дружество с обикновения си бяг — бяг, който за него се беше превърнал едва ли не във втора природа, който като че ли най-добре характеризираше напрежението, под което живееше. Отиде направо в стаята на директора.

— Искам да говоря с вас, мистър Чеймбърс — съобщи задъхано той.

— Е? — Две очи като зимни прозорци се впериха с жестоко безразличие в него.

— Искам да взема четири дни отпуск.

— Но вие излизахте в отпуск само преди две седмици! — каза изненадан мистър Чеймбърс.

— Така е — призна си смутеният младеж, — но сега ми се налага отново да изляза.

— Къде ходихте миналия път? Вкъщи?

— Не, отидох... в един град в Тенеси.

— И къде искате да отидете сега?

— Амии, сега искам да отида... в един град в Тенеси.

— Въпреки всичко сте упорит — каза директорът сърдито. — Но не мисля, че сте назначен за търговски пътник.

— Не съм — отчаяно проплака Джордж, — но ми се налага да отида.

— Добре — съгласи се мистър Чеймбърс, — но не е нужно да се връщате. Така че не се връщайте!

— Няма да се върна. — И за свое огромно изумление, а и на мистър Чеймбърс, лицето му порозовя от удоволствие. Почувства се щастлив, ликуващ — за първи път от шест месеца се почувства свободен. Очите му се изпълниха със сълзи на благодарност и той стисна сърдечно дланта на мистър Чеймбърс.

— Искам да ви благодаря — каза той в изблик на радост. — Не искам да се връщам. Струва ми се, че щях да полудея, ако ми бяхте

казали, че мога да се върна. Само че не можех да напусна сам, разбирате ли, искам да ви благодаря, че... че ме уволнихте.

Той махна великодушно с ръка и извика:

— Дължите ми заплата за три дни, но можете да я задържите! —
И побягна навън от стаята.

Мистър Чеймбърс позвъни на секретарката си и попита дали О'Кели не се е държал странно в последно време. Беше уволнявал много хора по време на своята кариера и те бяха приемали това по най-различен начин, но никой от тях до този момент не му беше благодарил.

II

Името ѝ беше Джонкуил Кеъри, а за Джордж О'Кели нищо не бе изглеждало така свежо и бледо, както лицето ѝ, когато тя го съзря и побягна нетърпелива по перона към него. Ръцете ѝ бяха вдигнати, а устните — полуотворени за целувката му, когато внезапно и леко го отблъсна от себе си и се огледа малко смутена. Зад нея стояха две момчета, като че ли по-млади от Джордж.

— Това са мистър Крадок и мистър Холт — весело съобщи тя. — Познавате се от миналия път, когато идва тук.

Раздразнен поради това преминаване от целувка към представяне и подозиращ нещо скрито, Джордж се смути още повече, когато разбра, че автомобилът, който трябваше да ги откара до дома на Джонкуил, е собственост на единия от двамата младежи. Струваше му се, че това го поставя в неизгодна светлина. По пътя Джонкуил бърбореше ту към предната, ту към задната седалка, а когато се опита, под прикритието на мрака, да промъкне ръката си и да я прегърне, тя го принуди с бързо движение да хване само дланта ѝ.

— Тази улица на път за вас ли е? — прошепна ѝ той. — Не си я спомням.

— Това е новият булевард. Джери днес си взе тази кола и иска да ми я покаже, преди да се приберем у дома.

Когато след два̀сет минути ги оставиха пред дома на Джонкуил, Джордж почувства, че щастието от първия миг на срещата, радостта, която с такава увереност беше видял в очите ѝ на гарата, се бяха разпилели по време на това натрапено пътуване с колата. Онова, което бе очаквал с толкова нетърпение, беше загубено ужасно нехайно и той размишляваше за него, докато пожелаваше хладно „лека нощ“ на двамата младежи. Лошото му настроение изчезна, когато Джонкуил го привлече както преди в прегръдките си в полумрака на антрето и му каза по десетина начина, от които най-хубавият беше без думи, колко ѝ е липсвал. Чувствата ѝ възвърнаха увереността му и обещаха на разтревоженото му сърце, че всичко ще бъде наред.

Седнаха един до друг на канапето, всеки погълнат от присъствието на другия, чужди за всичко останало, освен за откъслечните си милувки. По време на вечерята дойдоха и бащата, и майката на Джонкуил и се зарадваха на Джордж. Те го харесваха и бяха проявили интерес към професията му на инженер, когато преди повече от година пристигна за първи път в Тенеси. Съжالياваха, когато той се отказа от работата си и замина за Ню Йорк, за да си търси друга, с която ще може да забогатее по-бързо, но както оплакваха прекъсването на кариерата му, така бяха съгласни с него и бяха готови да признаят годеща. По време на вечерята го разпитваха как вървят работите му в Ню Йорк.

— Всичко е чудесно — съобщи разпалено той. — Повишиха ме, получавам по-голяма заплата.

Почувства се нещастен, когато го изрече, но всички толкова много се зарадваха.

— Сигурно те харесват — каза мисис Кеъри, — сигурно е така, иначе не биха те пуснали в отпуск два пъти за три седмици, за да идваш тук.

— Казах им, че трябва да ме пуснат — обясни бързо Джордж. — Казах им, че ако не ме пуснат, повече няма да работя за тях.

— Но ти трябва да пестиш парите си — укори го нежно мисис Кеъри, — а не да харчиш всичко за това скъпо пътуване.

Вечерята свърши, той и Джонкуил останаха сами и тя отново се върна в прегръдките му.

— Толкова се радвам, че си тук — въздъхна тя. — Искан ми се никога да не си тръгваш, миличко.

— Липсвам ли ти?

— О, толкова много, толкова много.

— Ти... идват ли често да те виждат други мъже? Като тези две момчета?

Въпросът я изненада. Тъмните ѝ кадифени очи се впериха в него.

— Ама разбира се, че идват. През цялото време. Но... аз ти бях писала, че идват, миличко.

Това беше вярно — когато дойде за първи път в града, около нея вече се навъртаха десетина момчета, които отвърщаха с юношеско обожание на екзотичната ѝ нежност, но малцина от тях разбираха, че красивите ѝ очи са освен това и умни, и добри.

— Да не би да смяташ, че изобщо не бива никъде да излизам — попита Джонкуил и се отдръпна назад върху възглавниците на канапето, при което му се стори, че го гледа от стотици километри разстояние — и просто да си седя кротко със скръстени ръце — вечно?

— Какво искаш да кажеш? — извика уплашено той. — Да не искаш да кажеш, че според теб никога няма да имам достатъчно пари, за да се ожена за теб?

— О, не си прави такива прибързани изводи, Джордж.

— Не си правя прибързани изводи. Ти каза така.

Изведнъж Джордж реши, че навлиза в опасни води. Не беше имал намерение да разваля вечерта. Опита се отново да я прегърне, но тя неочаквано му отказа с думите:

— Горещо е. Ще донеса електрическия вентилатор.

Когато вентилаторът беше пуснат, те отново седнаха, но Джордж бе изпаднал в прекалено чувствително състояние и неволно се впусна именно в онзи разговор, който искаше да избегне.

— Кога ще се омъжиш за мен?

— А ти готов ли си да се ожениш за мен?

Изведнъж нервите му не издържаха и той скочи на крака.

— Дай да изключим този проклет вентилатор — извика той, — подлудява ме. Като часовник е, който отброява минутите, когато съм с теб. Дойдох, за да бъда щастлив и да забравя всичко за Ню Йорк и за времето...

Той се тръшна на канапето така рязко, както бе станал. Джонкуил изключи вентилатора, след което сложи главата му в скута си и започна да го гали по косата.

— Нека поседим така — каза тихо тя, — просто да поседим така и аз ще те приспя. Съвсем си изтощен и изнервен — твоето сладурче ще се погрижи за теб.

— Но аз не искам да седя така — възропта той и изведнъж рязко се дръпна. — Изобщо не искам да седя така. Искам да ме целунеш. И в никакъв случай не съм изнервен — ти си изнервена. Изобщо не съм изнервен.

И за да докаже, че не е изнервен, той стана от канапето и се тръшна в един люлеещ се стол в другия край на стаята.

— Точно когато съм готов да се ожена за теб, ти ми пишеш най-нервни писма като че ли искаш да скъсаш и аз трябва да тичам с

всички сили насам...

— Не си длъжен да идваш, ако не искаш.

— Но аз наистина искам — настоя Джордж.

Струваше му се, че е спокоен и логичен, а тя умишлено го изкарва крив. С всяка дума се отдалечаваха все повече и повече и той не можеше да се сдържа, нито да прикрие тревогата и болката в гласа си.

Но след малко Джонкуил започна да плаче тъжно и Джордж се върна на канапето и я прегърна.

Сега играеше ролята на утешител, привлече главата ѝ върху рамото си, като ѝ мълвеше старите познати думи, докато тя се поуспокои и само потръпваше леко и конвулсивно в прегръдките му. В продължение на повече от час те седяха така, а през това време вечерните пиана пулсираха с последните ритми във на улицата. Джордж нито помръдваше, нито мислеше, нито се надяваше — предусещането за нещастие го бе направило безчувствен. Часовникът щеше да продължава да тиктака, щеше да стане единайсет, дванайсет, и тогава мисис Кеъри ще извика нежно по стълбите — след това пред него щеше да се изправи само утрешният ден и отчаянието.

III

Разривът настъпи в жегата на следващия ден. И двамата бяха отгатнали истината за другия, но тя беше по-готова да приеме положението.

— Няма смисъл да продължаваме — каза тъжно Джонкуил. — Сам знаеш, че мразиш застрахователната дейност и никога няма да преуспееш с нея.

— Не е там работата — упорито настояваше той. — Мразя това, че се боря сам. Ако се омъжиш за мен и опитаме заедно, мога да преуспея навсякъде, но не и когато се тревожа за теб отдалеч.

Преди да отговори, тя мълча дълго време — не размисляше, тъй като беше видяла края, а само изчакваше, защото знаеше, че всяка дума би звучала по-жестоко от последната. Накрая каза:

— Джордж, обичам те с цялото си сърце и не знам дали някога ще обичам друг. Ако беше готов да го направиш преди два месеца, щях да се омъжа за теб — сега не мога, защото някак си това не е най-разумното нещо.

Той ѝ отправи гневни обвинения — има някой друг, тя крие нещо от него!

— Не, няма друг.

Това беше вярно. Но в резултат от тревогите около тяхната любов тя бе намерила покой в компанията на млади момчета като Джери Холт, които имаха предимството, че не означаваха абсолютно нищо в нейния живот.

Джордж не прие добре положението. Прегърна я силно и буквално се опита с целувката си да я накара незабавно да се омъжи за него. След като не успя, се впусна в дълъг самосъжалителен монолог и млъкна едва когато осъзна, че по този начин става жалък в очите ѝ. Заплаши я, че ще си тръгне, без да има намерение за това, и отказа да го направи, когато тя му каза, че в края на краищата най-добре ще е да си замине.

В първия миг Джонкуил го съжали, а в следващия беше просто любезна.

— Най-добре е да си тръгнеш още сега — извика толкова силно тя накрая, че мисис Кеъри слезе разтревожена при тях.

— Станало ли е нещо?

— Заминавам си, мисис Кеъри — изрече на пресекулки Джордж. Джонкуил беше излязла от стаята.

— Не бива да се чувстваш толкова нещастен, Джордж — с безпомощно съчувствие замига срещу него мисис Кеъри, съжаляваща и едновременно с това доволна, че малката трагедия е почти приключила. — На твоето място бих отишла вкъщи при майка си за една-две седмици. Може би, в края на краищата, това е най-разумното нещо...

— Моля ви, замълчете — извика той. — Моля ви, не ми говорете нищо сега!

Джонкуил отново влезе в стаята, с тъга и нервност, скрити под пудрата, ружа и шапката ѝ.

— Поръчах такси — каза хладно тя. — Можем да се разходим с него до тръгването на влака ти.

Джонкуил излезе на предната веранда. Джордж си сложи палтото и шапката и постоя немощно за минута в стаята — откакто бе напуснал Ню Йорк, почти не беше ял. Мисис Кеъри се приближи, притегли главата му и го целуна по бузата, а той се почувства ужасно смешен и слаб, защото си мислеше, че сцената накрая е смешна и слаба. Ако само си беше тръгнал още предишната вечер и я бе оставил завинаги с подобаваща гордост.

Таксито беше дошло и в продължение на един час двамата бивши любовници обикаляха с него тихите улици. Той държеше ръката ѝ и на слънчевата светлина ставаше все по-спокоен, като разбираше със закъснение, че през цялото пътуване не е имало какво да правят или да си кажат.

— Ще дойда пак — промълви той.

— Знам — отвърна тя, като се опита да изрази безгрижна вяра с гласа си. — И ще си пишем... понякога.

— Не — каза той, — няма да си пишем. Не бих могъл да го понеса. Някой ден ще дойда пак.

— Никога няма да те забравя, Джордж.

Пристигнаха на гарата и тя влезе с него, докато си купуваше билет.

— А, Джордж О'Кели и Джонкуил Кеъри!

Това бяха един младеж и едно момиче, познати на Джордж от времето, когато работеше тук, и Джонкуил сякаш прие появата им с облекчение. В продължение на пет безкрайни минути всички стояха на едно място и разговаряха, после влакът пристигна с грохот на гарата и Джордж протегна ръце към Джонкуил със зле прикрита мъка на лицето. Тя направи несигурна крачка към него, после се спря и бързо стисна ръката му, сякаш се сбогуваше със случаен познат...

— Довиждане, Джордж — каза Джонкуил. — Желая ти приятно пътуване.

— Довиждане, Джордж. Ела някой път отново да се видим.

Онемял, почти ослепял от болка, грабна куфара си и се качи зашеметен на влака.

Той полетя през громолящи прелези, като набираше скорост между отделните предградия, към залеза. Може би тя също щеше да види залеза и щеше да спре за миг, да се обърне, да си спомни, преди той да е избледнял заедно със съня ѝ в миналото. Мракът на тази нощ щеше завинаги да скрие слънцето, дърветата, цветята и смеха на неговия младежки свят.

IV

В един дъждовен септемврийски следобед на следващата година някакъв млад мъж със силно загоряло до медно кафяв отблясък лице слезе от влака в един град в Тенеси. Той се огледа тревожно и сякаш остана доволен, когато откри, че никой не е дошъл на гарата да го посрещне. Отиде с такси до най-добрия хотел на града, където с известно задоволство се регистрира като Джордж О'Кели, Куско, Перу. Той се качи в стаята си и поседя няколко минути до прозореца, като гледаше надолу към познатата улица. После с леко трепереща ръка вдигна телефонната слушалка и поиска някакъв номер.

— Вкъщи ли е мис Джонкуил?

— Тя е на телефона.

— О!... — Гласът му, след като се пребори с малката склонност да трепери, продължи с приятелски любезен тон: — Обажда се Джордж О'Кели. Получи ли писмото ми?

— Да. Очаквах те да пристигнеш днес.

Гласът ѝ, спокоен и безразличен, го смути, но не така, както бе очаквал. Той чу глас на чужд човек, равен, любезно съобщаващ, че ще ѝ бъде приятно да се видят — това беше всичко. Прииска му се да затвори телефона и да си поеме дъх.

— Не съм те виждал от... отдавна. — Успя да го произнесе небрежно. — От една година.

Той знаеше точно колко време беше минало — до ден.

— Ще ми бъде ужасно приятно отново да си поговорим.

— Ще дойда след около час.

Затвори телефона. В продължение на четири дълги сезона всяка минута от свободното му време бе преизпълнена с очакването на този час и ето че той настъпи. Беше си мислил, че може да я завари омъжена, сгодена, влюбена, но не бе очаквал, че ще бъде равнодушна към завръщането му.

Никога вече в живота му, чувстваше той, нямаше да има други десет месеца като тези, които току-що беше преживял. За млад

инженер се беше изявил по безспорно забележителен начин — имаше две неочаквани възможности: едната в Перу, откъдето току-що се бе върнал, а другата, която представляваше следствие от първата, в Ню Йорк, където отиваше. За този кратък период се беше издигнал от бедността до положение с неограничени възможности.

Погледна се в огледалото на тоалетната масичка. Беше почти черен от слънцето, но този тен се смяташе за романтичен и през последната седмица, след като имаше време да мисли за подобни неща, това му бе доставило малко удоволствие. С известно възхищение одобри и силната си фигура. Някъде бе загубил част от едната си вежда и продължаваше да носи еластичен бандаж около коляното си, но беше още твърде млад, за да не забележи как немалко жени на кораба го бяха гледали с покорно любопитство.

Дрехите му, разбира се, бяха ужасни. Беше му ги ушил някакъв грък в Лима, за два дни. Освен това бе прекалено млад, за да опише този шивачески дефект в иначе краткото си писмо до Джонкуил. Единствената друга подробност, която съдържаше то, беше, че не иска да го посрещат на гарата.

Джордж О'Кели от Куско, Перу, чака час и половина в хотела, докато, за да бъдем точни, слънцето измина половината от пътя си по небосклона. След това, прясно избръснат и напудрен до малко кавказки тен, тъй като в последния момент суетата беше надделяла над романтизма, той нае едно такси и се отправи към дома, който познаваше така добре.

Дишаше тежко — забеляза го, но си каза, че е от възбуда, а не от чувства. Той беше тук, тя не бе омъжена — това бе достатъчно. Дори не беше сигурен какво трябва да й каже. Но това бе момент от живота му, с който чувстваше, че най-малко би му се искало да се раздели. В края на краищата, без момиче не може да има победа и ако не можеше да сложи своята плячка в нозете ѝ, можеше поне да я покаже за един кратък миг пред очите ѝ.

Изведнъж къщата се извиси пред него и първата му мисъл беше, че тя е придобила някаква странна нереалност. Нищо не бе променено и въпреки това всичко бе различно. Изглеждаше по-малка и по-овехтяла отпреди; над покрива и от прозорците не се излъчваше вълшебна светлина. Дръпна звънеца и на вратата се появи непознатата черна прислужница. Мис Джонкуил ще слезе след минутка. Той облиза

нервно устните си, влезе в дневната — и усещането за нереалност се усили. След всичко Джордж видя, че това беше само една стая, а не вълшебният чертог, където бе изживял толкова вълнуващи часове. Седна на един стол учуден, че беше просто стол, и осъзна, че въображението му бе преиначило и разкрасило всички тези обикновени и познати вещи.

После вратата се отвори и в стаята влезе Джонкуил — в този миг като че ли всичко се замъгли пред очите му. Беше забравил колко е красива и усети как лицето му преbledнява, а гласът му се снишава до жална въздишка.

Беше облечена в бледорозово, а тъмната ѝ права коса бе прибрана като с корона от златна панделка. При влизането ѝ познатите кадифени очи срещнаха погледа му и през тялото му премина тръпка на уплаха от красотата ѝ, способна да причинява болка.

Той каза „здравей“ и двамата направиха няколко крачки напред и си стиснаха ръцете. След това седнаха на два доста раздалечени стола и се загледаха от двата края на стаята.

— Върнал си се — каза тя, а той ѝ отвърна също така банално:

— Прииска ми се да се отбия и да те видя.

Опита се да се пребори с трепета в гласа си, като гледаше навсякъде, но не и към лицето ѝ. Негово беше задължението да говори, но му се струваше, че ако не започне още от началото да се хвали, няма какво да каже. В предишните им отношения никога не беше имало нищо делнично — изглеждаше абсурдно хора в подобно положение да си говорят за времето.

— Смешно е — започна с неочаквано смущение той. — Не знам какво точно да правя. Притеснява ли те присъствието ми?

— Не. — Отговорът ѝ беше едновременно сдържан и равнодушно тъжен.

Това го огорчи.

— Сгодена ли си?

— Не.

— Влюбена ли си в някого?

Тя поклати глава.

— А! — Той се облегна назад в стола си. Още една тема като че ли беше изчерпана — разговорът не вземаше насоката, която бе очаквал.

— Джонкуил — подхвана той, този път с по-нежен тон. — След всичко, което се случи помежду ни, исках да се върна и да те видя. Каквото и да правя в бъдеще, никога няма да обичам друго момиче така, както обичах теб.

Това бе една от речите, които беше репетирал. На парахода му се струваше, че точно това е най-подходящият тон — да напомни за нежността, която щеше да изпитва винаги към нея, и да ѝ съобщи неангажиращо за настоящото си положение. Тук, с миналото около него и край него, което всяка минута натежаваше все повече във въздуха, думите му звучаха театрално и фалшиво.

Тя не каза нищо; седеше неподвижна, а очите ѝ го гледаха с израз, който можеше да означава и всичко, и нищо.

— Ти вече не ме обичаш, нали? — попита я той със спокоен глас.

— Да.

Минута след това, когато влезе мисис Кеъри и заговори за успехите му — местният вестник беше излязъл с половин колона за него, — той изпита смесено чувство. Сега вече знаеше, че все още желае да има това момиче и че понякога миналото се завръща — това бе всичко. За останалото трябваше да бъде силен и нащрек и щеше да види какво ще стане.

— А сега — каза им мисис Кеъри — искам двамата да отидете при жената с хризантемите. Тя специално ми каза, че иска да те види, защото била чела за теб във вестника.

Тръгнаха към жената с хризантемите. Докато вървяха по улицата, той забеляза с известно вълнение, че крачките ѝ, по-къси от неговите, не съвпадат с неговия ход. Жената се оказа приятна, а хризантемите — огромни и изключително красиви. Бели, розови, жълти — градините ѝ бяха така препълнени, че когато се намираше сред тях, човек сякаш се беше върнал в средата на лятото. Имаше две пълни градини с вратичка между тях; когато тръгнаха към втората, жената мина първа през вратичката.

Тогава се случи нещо странно. Джордж направи крачка встрани, за да даде път на Джонкуил, но вместо да мине, тя се спря за миг и се загледа в него. Не беше толкова самият поглед, в който нямаше усмивка, колкото мигът на мълчание. Всеки погледна в очите на другия и си пое рязко и малко забързано дъх, след което и двамата влязоха във втората градина. Това бе всичко.

Следобедът свършваше. Благодариха на жената и тръгнаха към къщи бавно, замислено, един до друг. По време на вечерята също мълчаха. Джордж разказа на мистър Кеъри част от това, което му се беше случило в Южна Америка, и успя да разясни, че в бъдеще за него всичко ще върви като по вода.

После вечерята свърши и двамата с Джонкуил останаха сами в стаята, която бе видяла началото и края на тяхната любов. Струваше му се, че всичко е много далечно и неизразимо тъжно. На това канапе бе изпитал такава болка и мъка, каквито никога вече нямаше да изпита. Никога вече нямаше да бъде толкова слаб, нито толкова уморен, нещастен и беден. Въпреки всичко съзнаваше, момчето отпреди петнайсет месеца бе притежавало нещо: вяра, топлина — която бе изчезнала завинаги. Най-разумното нещо, те бяха сторили най-разумното нещо. Бе заменил младостта си за сила и беше превърнал отчаянието си в успех. Но заедно с младостта животът му бе отнел и свежестта на неговата любов.

— Значи няма да се омъжиш за мен, така ли? — попита тихо той. Джонкуил поклати тъмнокосата си глава.

— Никога няма да се омъжа — отвърна тя.

Той кимна.

— Утре сутринта заминавам за Вашингтон.

— Ооо...

— Налага се да замина. До първи най-късно трябва да съм в Ню Йорк, а преди това искам да се отбия във Вашингтон.

— По работа?

— Нее... — отвърна като че с нежелание той. — Там има една личност, която трябва да видя — беше много мила с мен, когато бях толкова... затънал.

Това бе измислица. Нямаше кого да вижда във Вашингтон, но той следеше внимателно Джонкуил и беше сигурен, че тя попремигна леко, че очите ѝ се притвориха, а след това отново широко се отвориха.

— Но преди да тръгна, искам да ти разкажа за всичко, което ми се случи, след като се разделихме, и тъй като може би повече няма да се видим, мислех си дали... дали просто за последен път не би седнала на коленете ми, както правеше преди. Не бих те помолил, ако имаше някой друг... въпреки това... може би няма значение.

Тя кимна и след миг вече седеше на коленете му, както беше правила толкова често през онази далечна пролет. Усещайки главата ѝ върху своето рамо и познатото ѝ тяло, той изпита емоционален шок. На ръцете му, които я държаха, им се прииска да я обхванат плътно, затова той се изтегна назад и започна да говори замислено в пространството.

Разказа ѝ за отчаяните две седмици в Ню Йорк, които бяха завършили с привлекателна, макар и не много добре заплатена работа на една строителна площадка в Джърси Сити. Когато се появила възможността за работа в Перу, отначало той не я приел като нещо изключително. Щял да бъде трети помощник-инженер в експедицията, но само десет души от американската група, в това число осем землемери и топографи, стигнали изобщо до Куско. Десет дни покъсно починал от жълта треска и ръководителят на експедицията. Това бил неговият шанс — шанс за всеки, ако не е глупак, чудесен шанс...

— Шанс за всеки, ако не е глупак? — невинно го прекъсна тя.

— Даже и за глупак — продължи той. — Беше чудесно. И тъй, пратих телеграма до Ню Йорк...

— И така — отново го прекъсна тя, — те ти отвърнаха, че би могъл да използваш възможността?

— Бих могъл! — възкликна той, все още облегнат назад. — Аз трябваше да го направя. Нямах време за губене...

— Нито минута дори?

— Нито минута.

— Нито дори време за... — Тя замълча.

— За какво?

— Погледни.

Внезапно той наведе главата си напред и в същия момент тя се притисна към него, а устните ѝ бяха полуотворени като цвете.

— Да — прошепна той на устните ѝ. — Разполагаме с всичкото време на този свят...

Всичкото време на този свят — неговият и нейният живот. Но за миг, както я целуваше, той осъзна, че и цялата вечност да претърси, пак не ще може да си възвърне онези изгубени часове през април. Можеше да я притиска толкова силно, че мускулите на ръцете му да се издуят — тя бе нещо желано и рядко, за което се беше борил и бе

спечелил — но никога вече нямаше да има неуловим шепот в здрача или по нощния ветреца...

Е, нека отmine, мислеше си той; април свърши, април свърши. На света има различни видове любов, но никога една и съща два пъти.

ЗИГФРИД ЛЕНЦ НОЩ В ХОТЕЛА

Нощният портиер прекара изядените върхове на пръстите си по схемата на хотела, повдигна съжалително рамене и се извърна наляво, при което платът на униформата му се опъна опасно под мишниците.

— Това е единствената възможност — каза той. — В този късен час няма да намерите никъде стая с едно легло. Естествено, ако искате, бихте могли да проверите и в някой друг хотел. Но трябва да ви кажа още отсега, че ако се върнете отново при нас, едва ли ще можем вече да ви услужим. Свободното легло в двойната стая, което — не знам по какви причини — не желаете да вземете, навярно ще бъде заето вече от някой уморен пътник.

— Добре — каза Швам. — Ще взема леглото. Само бих желал — нещо, което навярно ще разберете — да знам с кого ще споделя стаята си. Питам не от предпазливост, съвсем не, тъй като няма от какво да се опасявам. Моят съквартирант — човекът, с когото прекарваш една нощ, все пак би могъл да се нарече почти съквартирант — вече там ли е?

— Да, той е в стаята и спи.

— Значи спи — повтори Швам, поиска адресна карта, попълни я и я връчи обратно на портиера. После се качи по стълбите.

Швам неволно забави крачка, щом откри стаята с посочения му номер, затаи дъх с надеждата да дочуе някакъв шум, който непознатият би могъл да издаде, а после долепи око до отвора на ключалката. Стаята бе тъмна. В същия миг дочу, че някой се качва по стълбите и трябваше да действа. Естествено, можеше да продължи, като си даде вид, че се е заблудил в коридора. Другата възможност беше да влезе в стаята, в която бе законно настанен, и в едното легло на която вече спеше някакъв човек.

Швам натисна дръжката. Затвори вратата след себе си и заопипва с длан по стената, за да открие ключа на лампата. Изведнъж се закова

на мястото си — край него (веднага схвана, че там някъде са леглата) се чу мрачен, но енергичен глас:

— Почакайте, не палете, ако обичате, лампата. Ще бъде любезно от ваша страна, ако ме оставите на тъмно.

— Очаквахте ли ме? — попита Швам уплашено, но отговор не последва. Вместо това непознатият каза:

— Гледайте да не се спънете в патериците ми и внимавайте да не паднете върху куфара ми, който се намира приблизително по средата на стаята. Аз ще ви напътствам до леглото ви — направете три крачки покрай стената, после се обърнете наляво и след като направите още три крачки, ще можете да докоснете таблата на леглото си.

Швам се подчини, стигна до леглото, смъкна дрехите си и се пъкна под одеялото. Вслуша се в дишането на другия и разбра, че дълго няма да може да заспи.

— Впрочем — проговори той колебливо след известно време, — името ми е Швам.

— Така ли? — каза другият.

— Да.

— Може би сте дошли за някакъв конгрес?

— Не. А вие?

— Не.

— По служба?

— Не, не би могло да се каже.

— Поводът да дойда тук е вероятно най-странният, който би могъл да доведе някого в този град — каза Швам.

На близката гара някакъв влак правеше маневра. Земята се тресеше, а леглата, в които лежаха двамата мъже, потрепваха.

— Да не би да искате да се самоубиете в този град? — попита другият.

— Не — каза Швам. — На самоубиец ли ви приличам?

— Не знам на какво приличате — отвърна другият. — В стаята е тъмно.

Швам обясни с плахо оживление в гласа:

— Да пази бог, не това е причината. Знаете ли, имам син, господин... (другият не назова името си), един малък хлапак, заради него съм тук.

— В болница ли е?

— Как така? Той си е здрав, може би е малко бледичък, но иначе е напълно здрав. Искрах да ви обясня защо съм тук, тук при вас, в тази стая. Както вече казах, заради моето момче. То е ужасно чувствително, истинска мимоза, реагира, щом само сянка падне върху него.

— Значи все пак е в болницата.

— Не — извика Швам, — вече ви казах, че е здрав във всяко отношение. Само че е застрашен да се разболее. Този малчуган има душа, крехка като стъкло, оттам идва заплахата.

— Да не се самоубие ли? — попита другият.

— Но моля ви, как може едно дете като него, още незряло, на такава възраст? Защо говорите така? Не, момчето ми е застрашено по следната причина: всяка, ама всяка сутрин, отивайки на училище — той ходи на училище винаги сам, — трябва да стои пред една железопътна бариера и да чака да мине ранният влак. И той, хлапакът, наистина стои там, маха с ръка на влака, маха с всичка сила, приветливо и отчаяно.

— Е, и?

— После — каза Швам, — после отива на училище, а когато се върне вкъщи, е разстроен и замаян. Не е в състояние да учи уроците си, не му се играе, не му се приказва — и така е вече месеци наред, всеки божи ден. Ще ми погине момчето.

— Но какво го кара да се държи така?

— Виждате ли — каза Швам, — ето това е странното. Момчето маха с ръка на влака и никой пътник, както тъжно отбелязва то, никой пътник не му отговаря. И така дълбоко взима това присърце, че ние — жена ми и аз — сме изпаднали в най-голяма тревога. То маха с ръка, а никой не му отговаря — разбира се, пътниците не са длъжни да правят това, а би било абсурдно и смешно да се издаде наредба в подобен смисъл, но...

— И вие, господин Швам, искате да облекчите неволята на вашето момче, като вземете утре ранния влак и помахате в отговор на малкия?

— Да — каза Швам, — да...

— Мен — каза непознатият — децата не ме интересуват. Дори ги мразя и ги отбягвам, тъй като заради тях, в буквалния смисъл на думата, загубих жена си. Тя умря при първото си раждане.

— Моите съболезнования — каза Швам и се изправи в леглото си. Приятна топлина обля тялото му. Почувствува, че сега вече ще може да заспи.

Другият попита:

— За Курцбах ли ще заминете?

— Да.

— И не ви обземат никакви съмнения при това ваше намерение. Ще бъда по-откровен, не се ли срамувате да мамите момчето си? Защото онова, което смятате да извършите, трябва да признаете, е измама, чиста лъжа.

Швам каза с раздразнение:

— Как си позволявате, моля, отде — накъде ви идват подобни неща наум?

Отпусна се тежко в леглото, зави се презглава, полежа известно време, размишлявайки, и после заспа.

Когато на следващата сутрин отвори очи, установи, че е сам в стаята. Погледна часовника си и се уплаши — до влака оставаха още пет минути и бе изключено да го хване.

Следобед — не можеше да си позволи да остане още една нощ в града — пристигна потиснат и разочарован вкъщи.

Вратата отвори неговото момче — щастливо и извън себе си от радост. То се хвърли насреща му, заблъска с юмручета по бедрото му и извика:

— Един пътник ми отговори, маха ми много дълго!

— Имаше ли патерица? — попита Швам.

— Да, имаше и бастун. Накрая завърза носната си кърпа за бастуна и го размахва от прозореца, чак докато го изгубих от погледа си!

Издание:

Заглавие: Петдесет велики разказвачи

Преводач: Дора Барова; Жени Божилова; Юлия Бучкова; Христо Владов; Тодор Вълчев; Вера Вутова; Радка Гекова; Ерма Гечева; Павел Главусанов; Атанас Далчев; Пепа Дончева; Кръстан Дянков; Светозар Златаров; Светомир Иванчев; Стефан Икономов; Ирина Калоянова; Зафира Кацкова; Венцислав Константинов; Лъчезар Мишев; Боян Ничев; Красимира Петрова; Красимира Тодорова; Сидер Флорин

Издание: първо

Издател: ИК „Кронос“

Град на издателя: София

Година на издаване: 2010

Тип: Сборник разкази

Печатница: Инвестпрес

ISBN: 978-965-366-028-5

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/3242>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.